

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
ÇOCUK EĞİTİMİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
"ÇOCUK ÜNİVERSİTESİ"

ULUSLARARASI ÜSTÜN / ÖZEL YETENEKLİLERİN
EĞİTİMİ KONFERANSI RAPORU

*Vatanın her köşesini yüreğiyle ısıtan, bu özel günlerini kutladığımız
değerli öğretmenlerimizin; daha iyi bir gelecek için
üstün zekalı ve yetenekli çocuklarımızı desteklemeleri
ve hep ileriye götürmeleri dileğiyle...
Günün Anısına.*

**İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
ÇOCUK EĞİTİMİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ**

"ÇOCUK ÜNİVERSİTESİ"

**ULUSLARARASI ÜSTÜN / ÖZEL YETENEKLİLERİN
EĞİTİMİ KONFERANSI RAPORU**

2016

Ayşin Kaplan Sayı, Yrd. Doç. Dr. (İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi)
Ömer Faruk ÖZBEY, Araştırma Görevlisi (İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi)
Zuhal Topçu, Uzman (İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi)
Tevhide Gizem Medet, Koordinatör (İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1.AÇILIŞ KONUŞMALARİ	12
1.1. Dr. Mustafa Aydın'ın Konuşması	12
1.2. Rektör Prof.Dr. Yadigar İzmirli' nin Konuşması	14
1.3.Y rd. Doç. Dr. Ayşin Kaplan Sayı 'nın Konuşması.....	15
2.ÇAĞRILI KONUŞMACILARIN KONUŞMALARİ	17
2.1. Oktay Kılıç'ın Konuşması	17
2.2. Prof. Dr. Ümit Davaslıgil 'in Konuşması	23
2.3. Dr. Nüket Afat'ın Konuşması	29
2.4. Prof. Dr. Albert Ziegler 'in Konuşması	35
2.5. Prof. Dr. Shirley Kokot 'un Konuşması	57
2.6. Yrd. Doç. Dr. Ayşin Kaplan Sayı'nın Konuşması.....	67
2.7. Dr. Yewan Suh 'un Konuşması	74
2.8. Prof. Dr. Uğur Sak'ın Konuşması.....	79
2.9. Yrd. Doç. Dr. Melodi Özyaprak'ın Konuşması	94
2.10. Prof. Dr. Oya Güngörmüş Özkardeş 'in Konuşması	102
2.11. Dr. Hilmi Eren'in Konuşması	110
3.PANEL KONUŞMALARİ	118
3.1. Dr. Hilmi Eren'in Konuşması	118
3.2. Prof. Dr. Shirley Kokot' un Konuşması	119
3.3. Yrd. Doç. Dr. Melodi Özyaprak'ın Konuşması	119
3.4. Yrd. Doç. Dr. Ayşin Kaplan Sayı'nın Konuşması	121
YAZARLAR HAKKINDA.....	123

GİRİŞ

İstanbul Aydın Üniversitesi (İAÜ) Eğitim Fakültesi “ 21.yy’da 21.yy’ın Öğretmenlerini Yetiştiriyoruz” sloganıyla; tüm programlarını, ölçme değerlendirme sistemini ve yönetim yapısını kalite ve akreditasyon ölçütleri doğrultusunda yapılandırmış; öğretmen eğitimde “eleştirel düşünme, yaratıcılık, uygulama ve teknoloji becerileri” üzerine odaklanan bu kapsamda okul içi-dışı etkinlikler ve kurduğu merkezle bu vizyonunu sürdüren bir fakültedir. Üniversitelerin sadece eğitim ve akademik yayın yapma misyonunun yanında “Topluma Hizmet” misyonunun da önemli olduğunu benimseyen İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bu kapsamda çeşitli araştırma merkezlerini de kurarak “Eğitim ve Uygulamaya” yeni bir bakış açısı getirmektedir. Bu merkezlerden biri de Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezidir. İstanbul Aydın Üniversitesi (İAÜ) Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi çoğunlukla hafta sonu zenginleştirme okulları şeklinde faaliyetlerini devam ettiren; üstün ve normal çocuklara, bu çocukların aile ve öğretmenlerine hizmet götüren bir merkez olarak; eğitim uygulamaları, gerçekleştirmekte bunun yanında yeni eğitim politikaların oluşturulmasını sağlama konusunda çalışmalar yapmaktadır. İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezinin öncelikli amacı “Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin” toplum tarafından kabul görmesini, desteklenmesini ve ihtiyacı olan özel eğitimi almasını sağlamaktadır. Bu sebeple bir Sivil Toplum Kuruluşu gibi çalışan Çocuk Üniversitesi; öğrencilerin tanılama ve eğitsel değerlendirmesini yapmakta; öğrencilere zenginleştirme eğitimleri sunmakta, projelerle üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere yönelik akademik ve uygulamalı çalışmalar yürütmekte aynı zamanda ulusal ve uluslararası konferans ve kongreler düzenlemektedir. Bu etkinliklerden birisi de Eğitim Fakültesi işbirliğiyle 28-29 Kasım 2015 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesinde düzenlenen ‘Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı’dır.

Bugün ülkemizde nüfusun 79 milyon olduğunu düşünülürse bu nüfusun %29’unu yani 22.620.000 çocuk nüfusu oluşturmaktadır. Bu çocuk nüfusunun sadece %3’ü eğer üstün zekâlı olarak kabul edilirse ülkemizde 678.600 üstün zekâlı çocuk olduğundan söz edilebilir. Halbuki özellikle ABD’deki yeni akıma göre bu çocukların %20’lik kısmının üstün zekâlı olarak kabul edilmesi en azından üstün zekâlılara verilen eğitimden yararlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü araştırmalar topluma yapılan en büyük katkının nüfusun en üst %20’lik kesiminden geldiğini ortaya koymaktadır. Buradan yola çıkılırsa da özel eğitim sunulması gereken üstün zekâlı veya üstün potansiyelli çocuk sayısının 4.976.400 olduğu ortadadır. Özel bir eğitimden kasıt ise çocukların farklı alanlarla tanıştırılması, içeriğe düşünme becerileri, yaratıcılık, iletişim becerileri ve araştırma becerileri gibi süreç becerilerinin entegre edilerek içeriğin zenginleştirilmesi, ortaokul döneminde çocukların ilgi alanları belirlenerek bu alanlara ilişkin

derinlemesine derslerin verilmesi ve proje çalışmalarının yapılması, lise döneminde ise gerçek yaşam problemlerinden yola çıkılarak proje tabanlı çalışmaların devam ettirilmesinden bahsedilmektedir. Okul sisteminin yetenek geliştirmeye odaklı; düşünen, sorgulayan, üretken, en az bir yabancı dili ana dili konuşabilen, bir müzik aleti çalabilen ve en azından bir spor dalında yeterince performans sergileyen bireyler yetiştirmesinin altı çizilmektedir.

Var olan sistemde ülkemizde ciddi alt yapı sorunlarıyla beraber eğitimin sistem ve niteliğinde de ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Tüm ülkede aynı eğitim yaklaşımlarının uygulanması zaten çıkış noktası olarak hammaddesi insan olan eğitimin doğasına ters iken; bir yandan da eğitimin ideolojik bakış açısından kurtulamaması ülkemizde eğitim sorunlarının daha uzun yıllar devam edeceğinin öncülleri gibi görülmektedir. Bu durumdan en çok zarar gören grup ise öncelikle ihtiyacı olan eğitimi alamadığı, var olan potansiyelini gerçekleştiremediği için davranış bozuklukları, duygusal bunalımlar, bağımlılık vb. sorunlar yaşaması olası olan üstün zekalı çocuklar; ve bu çocukların potansiyelinden faydalanamayan toplumdur.

Büyük ülkeler iyi istemleri kurabilen ve bunları geliştirebilen ülkelerdir. Osmanlı'nın üç kıtaya hükmetmesi ve bugün gelişmiş ülkeler olarak ele aldığımız ülkelerin kurdukları sağlam sistemleri onların en ayırt edici özellikleridir. Özellikle eğitim sistemi bir ülkenin temel iskeletini oluşturduğu gibi tüm kötülüklerin de panzehridir. Bu sebeple kendisini geliştirmek, ülkesinde kötülükleri dönüştürmek isteyen tüm bireylerin eğitim işi ile uğraşması gerekmekte; toplumun tüm kesimlerini eğitmeye kafa yorması beklenmektedir. Üstün zekalı çocukların desteklenmesi ve eğitimi ise daha önce de bahsedilen nedenlerden dolayı eğitimde üzerinde durulması gereken en önemli alanlardan birisidir. Nitekim bu bireyler fark edildiklerinde doğru eğitim alabildikleri için farklı alanlarda kendilerini gösterebilirken, fark edilemeyen bireyler ya kendi çabaları ile bir yere gelebilmeye çalışmakta ya da kaybolup gitmektedirler.

Bu bireylerin kaybolmasını engellemek ve kamuoyunda konuyu gündeme getirebilmek amacıyla yapılan çalışmalardan birisi olan "Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitim Konferansı"nda halihazırdaki durumun sebepleri, durum tespiti, çözüm önerileri, bu konu ile ilgili uluslararası ölçekte yapılanlar ele alınmış ve tartışılmış ve bu rapor ortaya çıkmıştır.

Rapor, 28-29 Kasım 2015 tarihinde ulusal ve uluslararası üstün yetenekli çocukların eğitimi alanında çalışmaları olan akademisyenlerin katılımıyla gerçekleştirilen "Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi" konferansında yapılan konuşmaların deşifresine dayalı olarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda raporun birinci bölümünde İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Dr. Mustafa Aydın, İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yedigâr İzmirli ve İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Müdürü Yrd. Doç. Dr. Ayşin Kaplan Sayı'nın açılış konuşmaları yer almaktadır.

Raporun ikinci bölümünde ise Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Yeteneklerin Geliştirilmesi Daire Başkanı Oktay Kılıç'ın "Bilim ve Sanat Merkezleri" Maltepe Üniversitesi Özel Eğitim Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ümit Davaslıgil'in "Türkiye'de Özel Yetenekliler Eğitimi Ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Serüveni" İl Millî Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Koordinatörü Dr. Nüket Afat'ın "Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Ailenin Sorumlulukları" Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Eğitim Psikoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Albert Ziegler'in "Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Modeli" National Association for Gifted and Talented Başkanı ve World Council of Gifted Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Shirley Kokot'un "Üstün Yetenekli Çocukların Aile Eğitimi" İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Müdürü ve İstanbul Aydın Üniversitesi Özel Eğitim Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Aysin Kaplan Sayı'nın "İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Üstün Yetenekliler Eğitimi" Güney Kore National Research Center for Gifted and Talented Education Başkanı Dr. Yewon Suh'un "Güney Kore'de Üstün Yetenekliler Eğitimi" Prof. Dr. Uğur Sak'ın "ÜYEP Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Modeli" Yrd. Doç. Dr. Melodi Özyaprak'ın "Üstün Zekâlı Çocuklarda Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi" Prof. Dr. Oya Güngörmüş Özkardeş'in "İki Kere Farklı Çocuklar: Üstün Zekâlı Çocuklara Eşlik Eden Nöropsikolojik Sorunlar" Bahçelievler RAM Müdürü Dr. Hilmi Eren'in "Millî Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Üstün/Özel Yeteneklilere Yönelik Çalışmalar Öğrenci ve Velilere Yönelik Yol Haritaları" başlıklı konuşmaları bulunmaktadır.

Raporun üçüncü bölümünde ise konferansın ilk günü yapılan Dr. Hilmi Eren, Prof. Dr. Shirley Kokot, Yrd. Doç. Dr. Melodi Özyaprak, Yrd. Doç. Dr. Sevinç Tunalı ve Yrd. Doç. Dr. Aysin Kaplan Sayı'nın panel konuşmaları yer almaktadır. Bu raporun üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgilenen herkese yol göstermesi, yönlendirici ve ışık tutucu olması dileklerle...

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Aysin KAPLAN SAYI

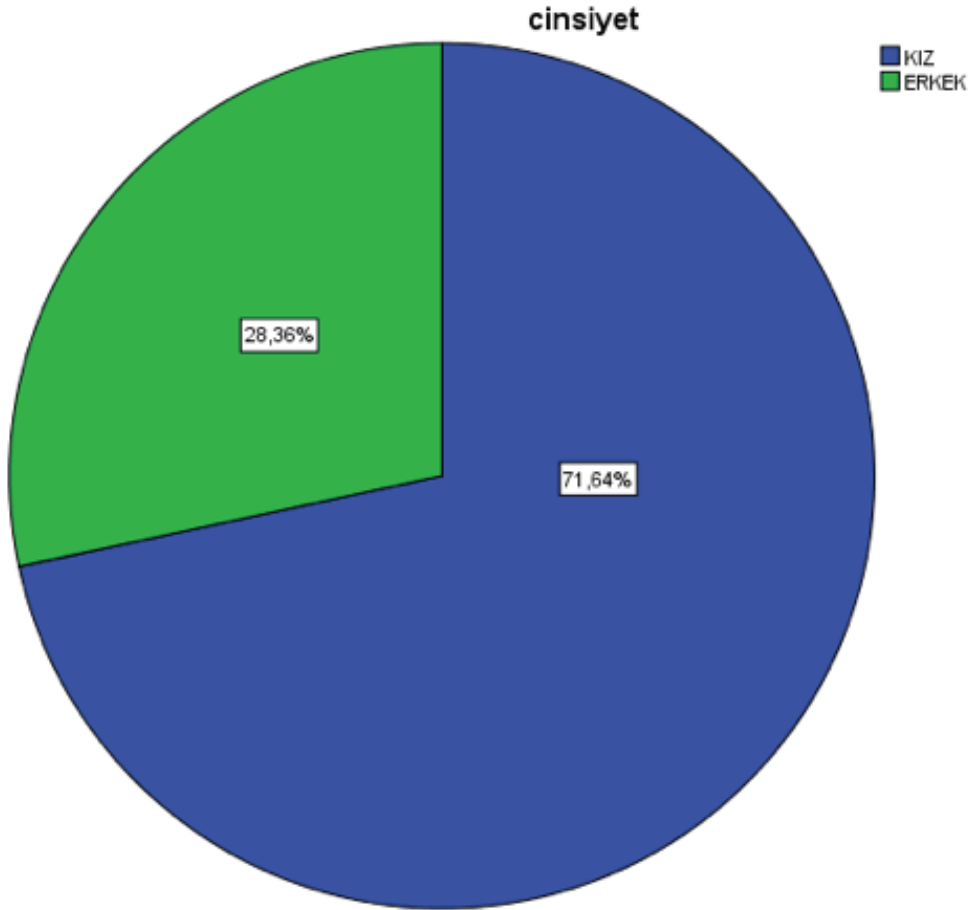
Özel Eğitim Bölüm Başkanı

Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü.

Not 1: Bu rapor, Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı'ndaki konuşmaların deşifresine dayalı olarak Yrd. Doç. Dr. Aysin Kaplan Sayı (İAÜ Çocuk Üniversitesi Müdürü) tarafından hazırlanmış; deşifre İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Müd. Yrd. Doç. Dr. Aysin Kaplan Sayı, İstanbul Aydın Üniversitesi Akademik Çalışmalar Koordinatörlük Birimi Mehmet Mert Doğan, İAÜ Çocuk Üniversitesi Uzmanı Zuhâl Topçu, İAÜ Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi Ömer Faruk Özbey tarafından yapılmıştır. İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi, toplumla bilimi buluşturan ve dünyada önemi giderek artan üstün/özel yeteneklilerin eğitimi konusunda tarafları bir araya getiren İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığına, Rektörlüğüne ve Eğitim Fakültesi Dekanlığına teşekkür eder.

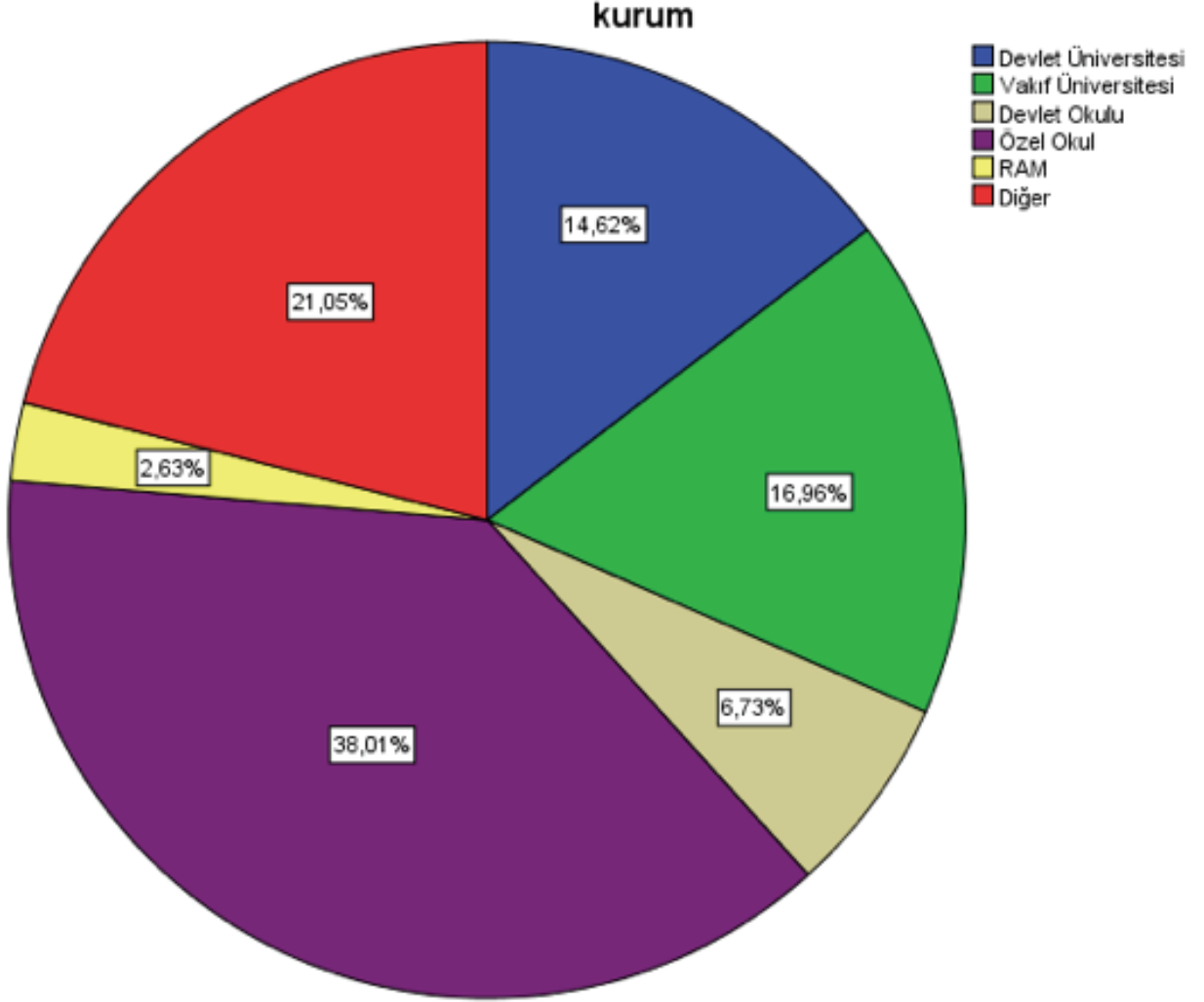
“Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı Katılımcılarına Ait Demografik Bilgilerine İlişkin İstatistikler”

Tablo 1
Konferans Katılımcılarına Ait Cinsiyet Dağılımı

Tablo-1’de yer alan verilere göre Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı’ndan alınan bilgiler kapsamında katılımcıların % 28,36’sının erkek, %71,64’ünün kız olduğu belirlenmiştir.

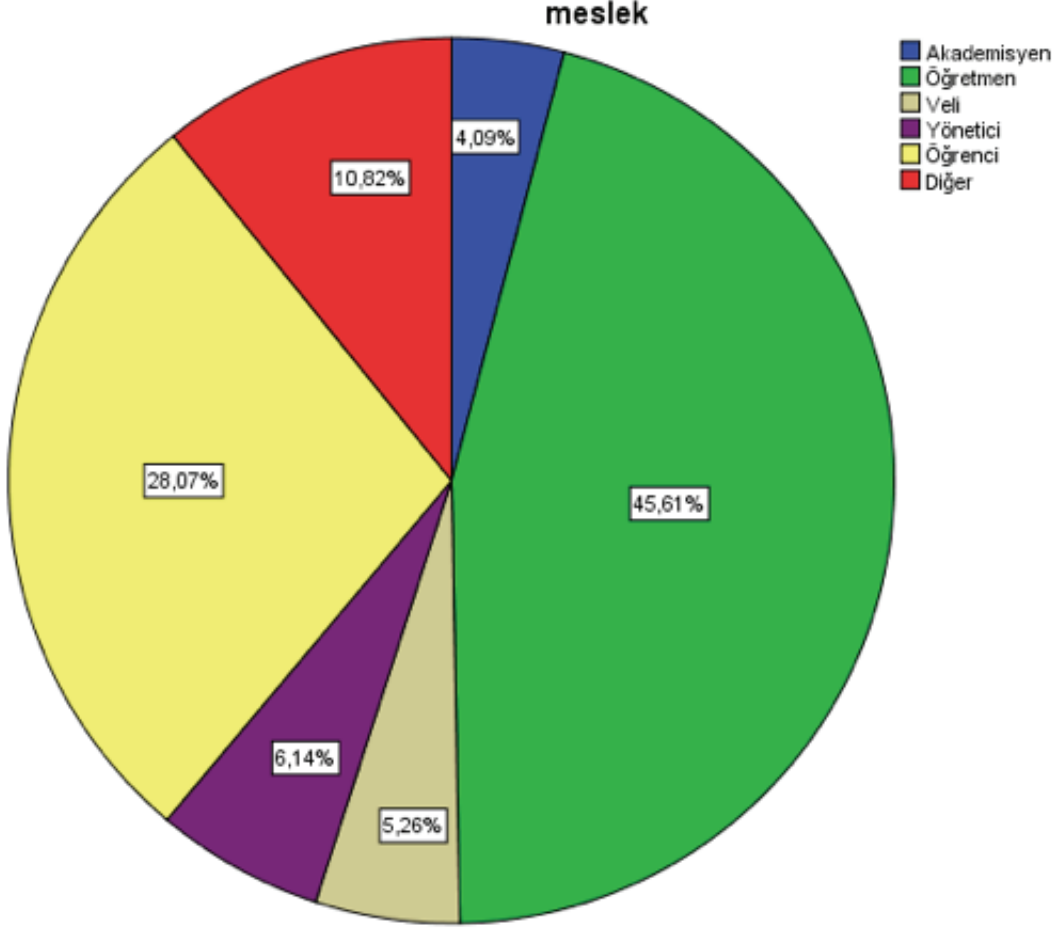
Tablo 2
Konferans Katılımcılarının Kurum Dağılımı

Tablo-2’de yer alan verilere göre Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı’ndan alınan bilgiler kapsamında katılımcıların % 14,62’sinin devlet üniversitelerinden, %16,96’sının vakıf üniversitelerinden, %6,73’ünün devlet okullarından, %38,01’inin özel okullardan, %2,63’ünün RAM’lerden (Rehberlik Araştırma Merkezi) ve %21,05’inin diğer kurumlardan olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3
Konferans Katılımcılarının Meslek Dağılımı

Tablo-3'de yer alan verilere göre Uluslararası Üstün/Özel Yeteneklilerin Eğitimi Konferansı'ndan alınan bilgiler kapsamında katılımcılarının % 4,09'unun akademisyen, %45,61'inin öğretmen, %5,26'sının veli, %6,14'ünün yönetici, %28,07'sinin öğrenci ve %10,82'sinin diğer meslek dallarından olduğu belirlenmiştir.

Dr. Mustafa Aydın
İstanbul Aydın Üniversitesi Müt. Heyet Başkanı

Çok saygıdeğer katılımcılarımız, çok değerli hocalarımız özellikle Güney Afrika'dan Güney Kore'den Almanya'dan ülkelerinin değişik yerlerinden bu etkinliğe katkı vermek için gelen çok değerli hocalarımız, üniversitemizdeki değerli akademisyen arkadaşlarımız, Küçükçekmece Belediyemizin Milli Eğitim Müdürlüğümüzün çok saygıdeğer temsilcilerini bu etkinliğe değer kattıkları için İAÜ Mütevelli Heyet Başkanı olarak selamlıyor, hepinize hoş geldiniz diyorum, saygılar sunuyorum.

Öncelikle buradaki salona baktığımız zaman konunun sadece üstün ve özel yetenekli insanlara yönelik bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bugünkü etkinlik o insanları yetiştirecek ve o insanlara şekil verecek insanlar için yapılmaktadır. Yani bu etkinlik asıl olarak ailelerimiz ve öğretmenlerimiz için düzenlenmiştir. Sizinle bir anekdot paylaşmak istiyorum; Kandıra birçoğumuz tarafından bilinmektedir. Askeriyede bir bölükte Kandıra'dan bir asker bulunmaktadır. Bütün askerler normal yürürken Kandıralı diğer askerlerden geri kalır. Komutan der ki "Kandıralı sen de yürü". Kandıralı önce bölüğe yetişmekte ve bölükle beraber yürümektedir. Bir müddet sonra bölüğün önünde yürümeye başlar. Bu sefer komutan der ki "Kandıralı yavaşla ve bölükle beraber yürü." Bu örneği şunun için verdim; bölüğü toplum olarak düşünürsek toplumun önünde veya arkasında yürürseniz topluma ayak uyduramıyorsunuz demektir. Özel eğitimin amaçlarından bir tanesi bu bireylerin yeteneklerini keşfederek geliştirirken, aynı zamanda topluma uyumlarını sağlamaktır. Çünkü üstün ve özel yetenekli insanların o üstün ve özel yeteneğinden toplum istifade etmekte ve istifade etmeye çalışmaktadır. Bu sebeple bu bireylerin kendilerini topluma en iyi şekilde anlatabilmesi ve fikirlerini sunabilmesi için hem toplumla entegrasyonlarını sağlamak hem de onlara grupla hareket edebilme, işbirliği yapabilme kültürünü vermek oldukça önemlidir. Bu anlamda Aysin Kaplan Sayı hocamıza ben gerçekten çok teşekkür ediyorum. Üniversitemizde Çocuk Üniversitesi temelleri 2013 yılında atılmış olup; sonrasında çocuk üniversitesi kavramı altında farklı disiplinler bir araya gelerek, yeni, ülkemize ve kültürümüze özgü eğitim sistemleri ve modeller geliştirilerek hem Çocuk Üniversitesi kavramı hem de Üstün Yetenekliler Eğitimi geliştirilmeye devam edilmektedir. Bugün de bu çalışmanın önemli bir parçasına şahit olmaktadır. Burada eğitim fakültemizin çok değerli öğrencilerini de görmekten ayrıca mutluluk duymaktayım. Sevgili lisans öğrencilerimiz; şunu unutmayınız; burada alacağınız bugünkü tecrübe ve deneyim çok büyük bir önem arz etmektedir. Dinleyeceğiniz değerli bilim insanlarını tekrar dinleme imkânı bulamayabilirsiniz. Onun için sizden bu ambarın içerisindeyken olabildiğince buğdayı alıp dağırcığınıza doldurmanızı rica ediyorum. Burada dünyanın değişik bölgelerinden gelen çok değerli akademisyen hocalarımızı ayrıca ülkemizde bu konuda tecrübeli, deneyimli ve değerli uzman arkadaşlarımızı dinleme imkânınız bulunmaktadır. Asla unutmayınız, çok yakın bir tarihe kadar özel ve üstün yetenekli insanlarımız bu ülkede "arızalı insan" olarak algılanmakta ve engelli olarak görülmekte idi. Çünkü onların o üstün ve özel yeteneklerini toplumun, ülkenin

ve insanlığın yararına dönüştürecek bir bilgi birikimimiz bulunmamaktaydı. Dünyadaki bütün icatlar, patentler vb. buluşları yapan bu üstün ve özel yetenekli insanların doğru yerde, doğru zamanda, doğru eğitimle elde edinildiği bilinmektedir. Sizlerin ellerinde bu insanlarımız, gençlerimiz ve çocuklarımız şekil bularak yarın hem kendilerine hem ailelerine hem insanlığa hem de ülkelere faydalı olacaktır. Sizlerin bu bilgileri almanız, böyle bir vizyona sahip olmanız önem arz etmektedir. Meslek hayatınıza başladığınız zaman önünüze gelen üstün ve özel yetenekli bir insana, bir gence, bir çocuğa nasıl bakacağınız, onu nasıl değerlendireceğiniz, onun için gelecekte neler beklediğiniz bilmeniz ve ona göre kurgulamanız hem o kişinin hayatı hem de toplum için hayati bir durumdur.

Bunun için ben çok değerli genç arkadaşlarıma, öğrencilerime, hocalarımıza burada değişik ülkelerden gelen çok değerli akademisyen arkadaşlarımızın da katkısıyla akşama kadar verilecek olan bu bilgi birikiminden istifade etmelerini istirham ediyorum.

Organizasyonu düzenleyen Ayşin Kaplan Sayı hocama ve ekibine tekrardan teşekkür ediyorum. Dünyanın değişik ülkelerinden bilim adına burada bulunan, bilime katkı sağlamak, insanlığa katkı sağlamak, din dil ırk mezhep ve renk ayrımı gözetmeksizin “önce insan “ mantığıyla buraya gelerek bizleri onurlandıran çok değerli konuklarımıza, konuşmacılarımıza tekrar İAÜ Mütevelli Heyet Başkanı olarak şükranlarımı arz ediyorum. Bu konferansın hepimize, milletimize ve özellikle de sizlere hayırlı olmasını dileyerek saygılarımı sunuyorum, hayırlı günler diliyorum.

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ
İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü

Değerli mütevelli heyeti başkanım, çok kıymetli öğretim üyeleri, akademisyen dostlarım, değerli konuklar, çok sevgili öğrenciler;

Sizleri üniversitemiz çocuk eğitimi uygulama ve araştırma merkezi tarafından düzenlenen Uluslararası üstün ve Özel Yeteneklilerin Eğitimi konferansında bizlerle birlikte olduğunuzu görmekten çok büyük onur duyduğumuzu ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Değerli katılımcılar, İAÜ kurulduğu günden bu yana her alanda yetkin, kendine güvenen, araştıran, sorgulayan, üreten, mesleki yeterliliğin yanı sıra entelektüel bilgi birikimine sahip, bilgi teknolojilerine hâkim, kendini her alanda yenileyen, katılımcı evrensel boyutta bağımsız düşünülebilen, toplumsal sorumluluk bilincine sahip bir gençlik yetiştirmek üzere yola çıkmıştır. Üniversitemiz eğitimi bir bütün olarak değerlendirmekte, üniversite eğitim öğretimi yanında toplumun her kesiminden her yaş ve sosyal gruptan insanımıza ulaşarak onların kişisel gelişimlerine katkıda bulunmayı bir görev olarak telakki etmektedir. Bu çalışmalar üniversitemiz bünyesinde yer alan araştırma merkezleri vasıtasıyla büyük ölçüde yürütülmektedir. Hayat boyu öğrenim kapsamında sürekli eğitim merkezi, özel öğretim alanında yükseköğretim çalışmaları uygulama ve araştırma merkezi ve çocuk eğitimi uygulama ve araştırma merkezi vb. merkezlerimiz Türk eğitim hayatına önemli katkı yapacak çalışmaları yürütmektedir.

Değerli konuklar bugün de bu çalışmalar kapsamında pek çok üstün yetenekli insanımızın eğitim hataları nedeniyle kaybedildiği gerçeği göz önüne alındığında eğitim alanında gerçekten ihtiyacımız olan bir noktada uluslararası bir çalışmayı gerçekleştiriyoruz. Üstün ve özel yetenekliliklerinin eğitimi konusunda bugün bir araya toplandı. 20'inci yüzyılın ilk yarısından itibaren ülkeler üstünlüklerini kanıtlamanın bir yolu olarak spor, sanat, fen, matematik alanında üstün yetenekli bireylerin yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara özel önem vermiştir. Günümüzde ülkemiz de dâhil olmak üzere pek çok ülkenin kalkınma hedefleri arasında üstün yetenekli bireylerin kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini, yaratıcılıklarını geliştirmelerine yönelik fırsatları arttırmak, ülkelerine ve dünyaya yararlı birer vatandaş olmalarını sağlamak bir hedef olarak belirlenmiştir. Bu sorumluluğu üzerinde taşıyan üniversitemizin eğitim fakültesi ve çocuk üniversitesi sosyal açıdan ihtiyaç duydukları eğitim açısından dezavantajlı olduğu düşünülen özel yeteneklileri üstün zekâlı çocukları çok farklı alanlarda çalışmalarla desteklemekte ve onların kendilerini geliştirmelerine, yeteneklerini geliştirmelerine imkân sağlamaktadır.

İşte İstanbul Aydın Üniversitesi olarak özel yetenekli çocuklarımıza verdiğimiz eğitimle onların bilimsel farkındalık, doğru soru sorma, derinlemesine öğrenme, özgür tartışma gibi konu ve becerilerini güçlendirme ve çocuklarımıza sorumlu bir vatandaş olma konusunda katkıda bulunduğumuzu söylemek yanlış olmaz diye düşünmekteyim. Bunun yanında günümüzde hem öğrenenler, hem öğrenenler hızla değişen bir dünya ile karşı karşıyadır. Bizim de bu süreçte öğrenenlerin ihtiyaçlarını anlayarak onlara farklı seçenekler sunarak yardımcı olmamız, eğitimcinin eğitimi programlarıyla ile de öğrenenlerin bilgilerinin yenilemeleri kendilerini değişen dünyaya uymalarını sağlamalarına destek olmamız gerekmektedir.

Ben bu düşüncelerle bu yapılacak çalışmanın ülkemize, dünya insanlığına faydalı olmasını temenni ediyor, herkese saygılarımı sunuyorum.

Yrd. Doç. Dr. Ayşin KAPLAN SAYI
İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

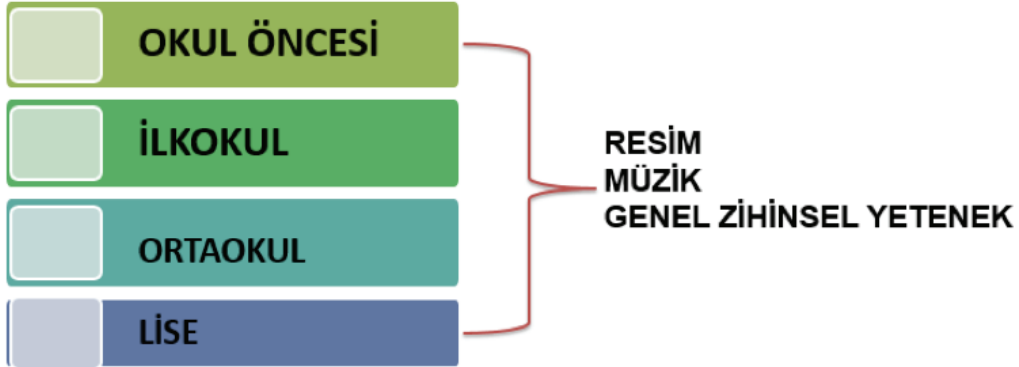
Sayın Rektörüm, Sayın Mütevelli Heyet Başkanım, Sayın Daire Başkanım, İl Milli Eğitim Şube Müdürüm ve İl Milli Eğitimden değerli katılımcılarımız, akademisyenlerimiz ve siz değerli misafirlerimiz hepiniz hoş geldiniz.

Bugün burada sizlerle ülkemiz için çok önemli bir konu olan üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimini konuşmak üzere toplanmış bulunmaktayız. Biz İstanbul Aydın Üniversitesi olarak İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesi olarak başlangıçtan beri hedefimiz tüm çocuklarımızı erken yaşta bilimle ve üniversiteyle tanıştırmak olmuştur. Bu kapsamda çalışmalarımız hız kesmeden devam etmekte ve bu çalışmalarımız her zaman olduğu gibi yönetimimizin, mütevelli heyetimizin desteğiyle sürdürülmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesine göre yetenekleri ne düzeyde olursa olsun her çocuğun kapasitesini geliştirecek eğitim alması temel bir hak olarak kabul edilmiştir ve bu temel hak aslında bireyin var olma hakkıdır. Maalesef şu andaki var olan sistemde çocuklar önceden planlanmış belli bir zaman içerisinde sığdırılmış bir eğitime tabi tutulmakta; bu da özellikle özel eğitime gereksinimi olan gruplar dediğimiz ve özellikle üstün yetenekli dediğimiz becerileri önceden edinmiş öğrenciler için çok ciddi sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Bu durum onlarda hem öğrenmeye karşı bir ilgisizlik uyandırmakta hem de sosyal psikolojik duygusal anlamda bir takım sıkıntılara neden olmaktadır. Bizler eğer üniversiteler, STK'lar, Milli Eğitim, akademisyenler ve uygulayıcılar olarak bu tehlikelere karşı önceden önlem alır ve en aza indirgersek hem mutlu bireyler yetiştirilmesine hem de toplumun ciddi anlamda ilerlemesine destek veriyor olacağız. Bu noktada lafı fazla uzatmadan bugünkü konferansın üstün zekâlı çocuklarımızın eğitimine katkıda bulunmasını, sizlerin kafalarındaki sorulara cevap verebilmesini umut ediyor verimli bir gün olmasını diliyorum, saygılarımı sunuyorum, tekrar hoş geldiniz.

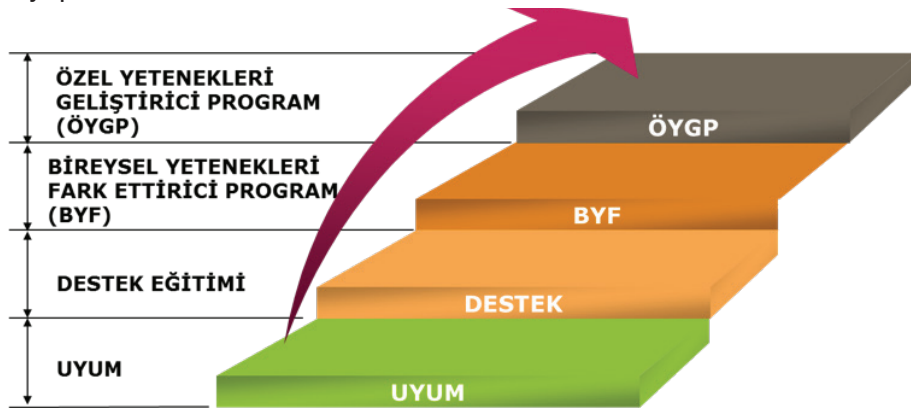
Oktay KILIÇ**Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanı**

Sayın Rektörüm, Sayın Başkanım, saygıdeğer akademisyenler, değerli öğretmen arkadaşlar ve öğretmen adayı arkadaşlar hepinize hoş geldiniz dilemekteyim. Bizler özellikle gençleri çok önemsemekteyiz ve onlara yönelik farklı eğitimler planlamaya çalışmaktayız. Aşşın Hoca'ya böyle bir organizasyonu düzenlediği için çok teşekkür etmekteyim. 2010'dan bu yana bu tarz bir organizasyon düzenlenmemiştir.

Bendeniz Milli Eğitim camiasının içinde özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü çerçevesindeki özel yetenekliler dairesi kapsamında bir yıldır burada görevde bulunmaktayım, bu süreç içerisinde özellikle Ümit Hoca sayesinde birçok faaliyetle uğraşımıştır. Fakat çeşitli sorunlar nedeniyle ilerleme kat edilmeyen noktalar bulunmaktadır. Milli Eğitim olarak bu noktalara müdahale etmek istemekteyiz. Bizde bu işler sanat merkezleri üzerinden yürütölmektedir, sizlerinkinden biraz daha farklı, Çocuk Üniversite'sine de bu yüzden bizim alt birimimiz olarak bakılmaktadır.

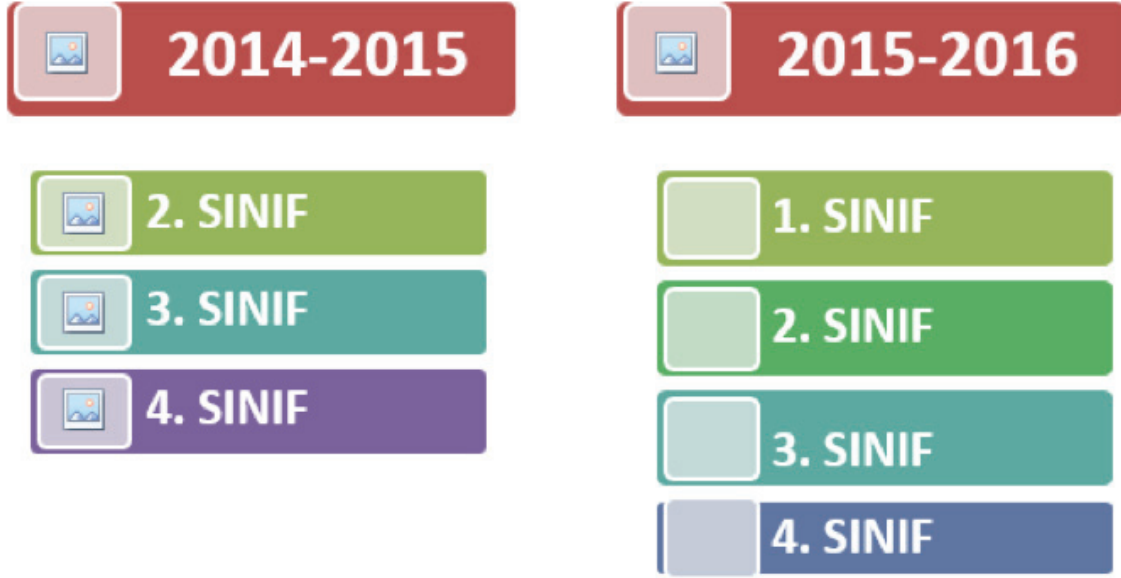

Yukarıdaki şekilde de göröldüğü gibi Bilim sanat merkezlerinde; resim, müzik gibi alanlar bulunmaktadır ve bize göre genel zihinsel yeteneği tanımlanmış çocuklarımıza zenginleştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezleri öğrenciyi; özgün proje üretme aşamasına doğru yetiştirecek şekilde düzenlenmiştir. Yapılacak çalışmalara bakıldığında ilk olarak tanılama sürecinde çok büyük sıkıntılar olduğundan oradan işe başlamak uygun görülmüştür. Tanılamanın 4'üncü sınıftan itibaren yapılan bir sistematik olduğu bilinmektedir. Bu sistematığın biraz daha öne çekilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır.

SINIF SEVİYELERİ

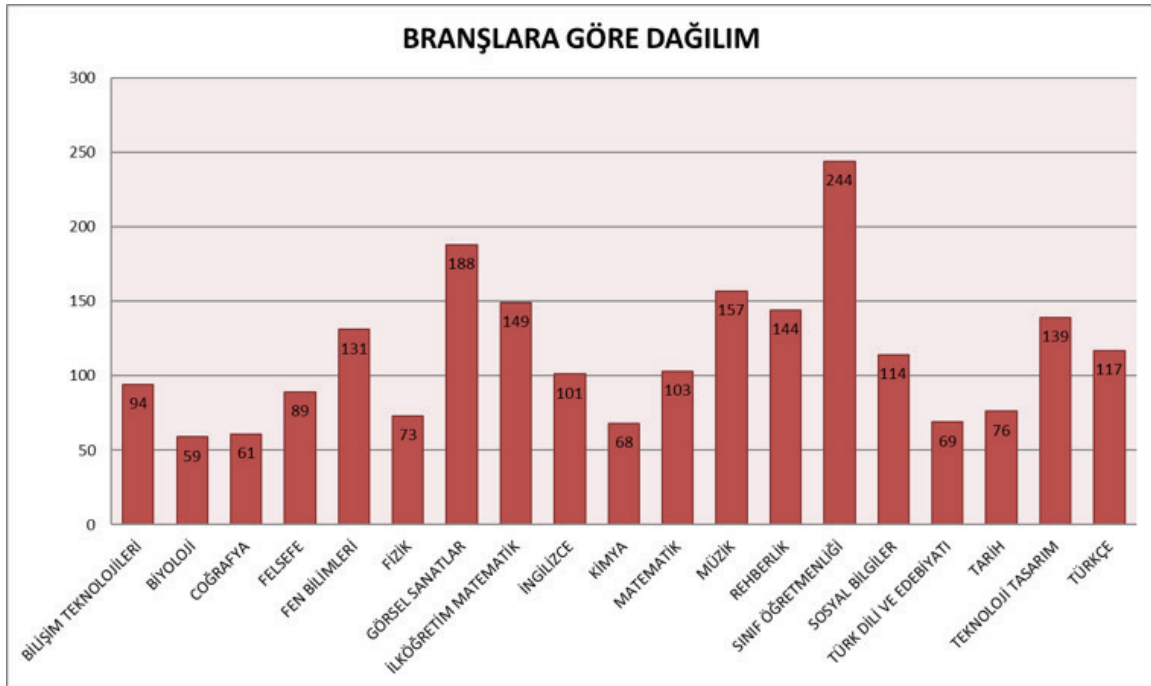

HEDEF OKUL ÖNCESİ

Bu bağlamda tanılama noktasında yapılması planlanan değişiklikler resimde görülmektedir. Hedeflediğimiz tanılama ilgili geçen yıl ilk kez 2, 3 ve 4'üncü sınıftan öğrenci olarak süreci öne çekme denemelerimiz başarıyla sonuçlanmıştır. Bu sayede öğrencileri bir an önce tanılayıp ona ilişkin çözüm üretmeye yönelik çalışmaların artırılması hedeflenmektedir. Bunun için merkezi bir sınav yapılmıştır. Wisc-r testinin herkes tarafından bilindiği, sorularının öğrenildiği ve bundan dolayı sıkıntıların olduğu bilinmektedir. Bu sebepten dolayı merkezi sınav sistemine geçilmiştir ve genel müdürlüğümüz tarafından geliştirilen bir test ile devam etme kararı alınmıştır. 2015'teki tanılama bu test kapsamında yapılmıştır. Geçen yıl merkezi sınavla 228 bin kişi sürecin içine dâhil edilmiştir ve bu süreçte 15 bin kişiye yakın insana da standardizasyonunu bizim tarafımızdan yapılan BNV testini uygulanmıştır. Bu testin sonucunda çıkan öğrencilerle geçmiş yıllardaki öğrencilerin karşılaştırmalarında yeni yöntem lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yeteneğin tanımlanması ve yeteneğin ayrıntılanması anlamında bilim sanat merkezlerinden de aylık dönütler alınmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda süreç

daha da aşağıya indirilmiş ve bu seneki tanımlama sürecine 1'inci sınıflar da dâhil edilmiştir. 1'inci sınıftan itibaren bir tanımlama süreci yapılması planlanmaktadır ve gelecek yıl için de okul öncesine yönelik planlar düşünülmektedir. Şu an birkaç üniversiteyle zekâ testi çalışmalarımız bulunmaktadır ve çalışmaların sonucu doğrultusunda geliştirilen testin seneye uygulanması planlanmaktadır.

Tanımlama sürecinde yapılacak ayrıntılardan bahsedecek olursak; özellikle 1 ve 2'inci sınıflarda tablet üzerinden bir uygulama yapılması planlanmaktadır. Milli Eğitim tarafından edinilen deneyimle birlikte 10 veya 20 kişilik gruplarla öğretmenler gözetiminde e-sınav sistemi üzerinden sınav yapılması düşünülmektedir. 3 ve 4'lerin merkezi sınava alınarak herkesin aynı saatte sınava girmesi hedeflenmektedir. Sınav tarihi olarak 14 Şubat seçilmiştir. Birinci aşama olarak bu gerçekleştirilmiştir ama ikinci aşamada sınava alınan çocuklara ilişkin eğitim verilecek öğretmenler sorun teşkil etmektedir. Bu konuyla alakalı üniversitelerden hocaların, bilim sanat merkezinden birçok öğretmenin ve yöneticilerin görüşü alınarak bir kriter mekanizması belirlenmiştir. Seçilecek öğretmenin vasıfları neler olmalıdır? Seçtiğimiz öğrenciye eğitim verecek öğretmenin de kaliteli olması beklenmektedir. Bu sayede öğrencinin sıkılmaması ve ilerleme kat etmesi hedeflenmektedir. Kriterler: alanında yüksek lisans veya doktora yapmış olması, TÜBİTAK'la veya bireysel; projelere katılmış olması ve yayımlanan akademik yayınları (makale, bildiri ve kitap) olması gibi her türlü akademik olaylardır. Sistemin içinde 60 tane alt başlık bulunmaktadır. Bu 60 alt başlık kapsamında 6000 kişinin başvurusu bulunmaktadır. 6000 kişi içerisinde 2900 kişiye birebir mülakat uygulanmıştır. Aşağıda mülakata alınan öğretmenlerin branşlara göre dağılımı belirtilmiştir;

Bu kapsamda Türkiye'nin 20 bölgesinden komisyonlar kurulmuş ve kişiler mülakatlara alınmıştır. Bu mülakat sürecinden en yüksek sonuçları alan 1000 kişi sisteme dâhil edilmiştir ve ilki İstanbul'da yapılmıştır. Alınan öğretmenlere eğitimler verilerek; zenginleştirme nedir? Farklılaştırma nasıl yapılacaktır? Bilim sanat merkezinin nasıl bir vizyonu vardır? Bu soruların cevaplarının anlatılması planlanmaktadır. Bu nedenle küçük çaplı çalıştaylar oluşturulması ve yıl boyunca bütün öğretmenleri bu eğitimden geçirilmesi planlanmaktadır. Şu an sistemimizde 1458 tane öğretmen bulunmaktadır. Sistemde bulunan öğretmenlerin bu eğitimleri alması sağlanacaktır. Bu öğretmenlere verilecek olan eğitim programına ilişkin özellikle Aysin Hanımdan çok fazla destek alınmıştır ve branş bazlı programlar hazırlanmıştır. Bu bağlamda cevaplanması beklenen sorulardan bazıları: Türkçede ve matematikte zenginleştirme nasıl olacaktır? Farklılaştırma nasıl olacaktır? Bunlar nasıl bir sistematik üzerine kurgulanacaktır? Bu sistematik çocuğun yaşına uygun seviyeye nasıl indirgenecektir? İlkokul dönemine indirildiği için uygulamalarda ciddi sorunlar yaşanılacağı hesap edilerek etkinlik planları ona göre düzenlenmiştir. Bilim sanat merkezlerinde programlar uygulanmakta ve dönütler çerçevesinde de programın sürekli olarak revizyonu yapılmaktadır. Çerçeve programı adı altında geliştirilen 19 program ise öğretmene farklı bir bakış açısı sunması için verilmiştir. Çocuğun farklılığı bireysel eğitim temel alınarak programın içine yansıtılması beklenmektedir. Milli Eğitimdeki klasik müfredat mantığına karşı durulmaktadır. Müfredat sadece bir yol haritası, o yol haritasına göre öğretmenlerin; öğrenciyi ve aileyi programa dâhil ederek, kendi eğitim programlarını oluşturmaları beklenmektedir. Bir diğer husus, bilim sanat merkezlerinin hem kalitesini hem de erişilebilirliğini artırılması istenmektedir.

Yaklaşık 70 ilde 83 tane bilim sanat merkezimiz bulunmaktadır. Diğer illerle ilgili de bütün görüşmeler yapılmıştır ve 81 ilde bilim sanat merkezi açılması hedeflenmektedir. Bu yılın sonuna kadar hepsini açmak üzere planlarımız bulunmaktadır. Konuyla ilgili birkaç sıkıntımız mevcut ama onlar da bizim tarafımızdan çözülecektir. 2016 yılında, bütün bilim sanat merkezleri illerde açılmış olacaktır. Ayrıca bu seneki sınav sistematığı 81 il ve ilçeye göre hazırlanmıştır. Benim sistemimde 20 bin çocuk bulunmaktadır. Bunlara bakıldığında ailelerinin okuryazarlık düzeyleri belirli bir seviyenin üzerinde olduğu görülmektedir. Bizim istediğimiz Mardin Nusaybin'deki, Hakkâri'deki veya Edirne'deki çocuğa da ulaşılmasıdır. Hatta en son Edirne'ye bilim sanat merkezi açılmıştır. Eski yapılandırmanın büyükşehirlerde örgütlenmiş oldukları ve büyükşehir üniversiteleriyle paydaş kurulum işler yapmış olduğu görülmektedir. Bu yapılanmanın misyonunu ve vizyonunu değiştirmek istemekteyiz. Bununla beraber bize gelen veya bizim gitmeye çalıştığımız bütün üniversitelerle de çalışmalarımız devam etmektedir. Özellikle Anadolu'daki ve taşradaki üniversitelerle birebir çok fazla çalışmamız bulunmaktadır. Zenginleştirmenin içeriği olarak bir matematik programının üst seviyesini öğretmekten ziyade, akademik camiadaki profesörle veya doçentle öğrencinin tanıştırılması hedeflenmektedir. Bunun için bütün illerimizdeki bilim sanat merkezlerimiz üniversitelerle protokollerini yapmakta ve öğrencileri üniversiteyle büyük bir senkronizasyon içerisinde tutarak çok ciddi ve güzel çalışmalar çıkarmaktadır. Bir ortaokul çocuğumuz fizik profesörüyle kuantum, diğeri karadeliği ve bir başkası nanoteknolojiyi çalışmaktadır. Hocalarımız ise; "Gerçekten üniversite öğrencilerimden daha iyi, daha rahat iletişim kuruyoruz ve beni anlıyor." demektedir. Hocalarımız açısından bakacak olursak kendilerini anlatabildikleri öğrencileri buldukları zaman onların cevherleri de ortaya çıkmaktadır. Buradaki akademisyenlere de aynı daveti yapmaktayız. Konuyla ilgili bir diğer eksiklik ise aile eğitimi adı altında birkaç çalışma yapılmaktadır, bunu üniversiteler de yapmaktadır ama bunun çok eksik olduğu bilinmektedir, bu konu da bizim tarafımızdan ele alınmıştır. Özellikle ailenin de içinde olduğu ekibimiz var, özel yetenekli çocuğu olan birçok ailemiz ve üniversite hocalarımız var. Alanda çalışan rehberlik mezunu veya psikoloji mezunu olan birçok paydaşa bu işin götürülmesi hedeflenmektedir. Sistemi sadece bizim kurgulamamızın işe yaramadığı görülmüştür. Yukarıdan teorik kurguyu yapıldığı ve sonrasında aşağıda uygulanıyordur denildiği için çok fazla yol alınmadığı fark edilmiştir. Bu nedenle sahada uygulaması yapılamayan iş programa dâhil edilmemektedir. Ayrıca aile eğitimi de çok önemsenmektedir. Eğer aileler eğitilmez ise çocuğun haftada 10 saat bilim ve sanat merkezinde aldığı eğitim veya çocuk üniversitelerinden aldığı 3 – 5 saatlik atölyeler üzerinden bu sistemin götürülmesi mümkün görülmemektedir. Aileler eğitilmeden devam edilirse kendimizi kandırmaktan ötesine gidilmeyecektir. Aslında aileler bizim yaptığımız işlerden mutlular ama bunun yeterli olmadığı fark edilmiştir çünkü onlar çocuklarıyla 24 saat bir aradalar bu yüzden kurumumuz onları da bireysel eğitimin içine almayı planlamaktadır. Yapılan işleri onlara net olarak anlatmadığımız sürece bize olan güvenleri de sarsılmaktadır, diye düşünmekteyim.

Genel olarak iletişime açıldık. Son olarak şunu söyleyeyim; bilim sanat merkezi eski vizyonu ile yeni vizyonu arasında fark bulunmaktadır. Eski bilim sanat merkezi mantığı olan bir kaç yer kalmıştır. Bizim istediğimiz hayata net dokunabilen öğrenciler yetiştirmektir. Bunun için Sanayii Bakanlığı'yla TÜBİTAK'la ASELSAN'la Kültür Bakanlığı'yla her il için ayrı sistematik kurgu çalışılmıştır ve hepsiyle de iletişime geçilmiştir. Hedefimiz o ildeki tarihi turistik boyutu bir kenara sanayii boyutu, sosyal boyutu gibi boyutların hepsiyle çocuğun tanışmasını sağlamaktır. Aksi takdirde normal bir ilkokuldan çok da bir farkımız olmamaktadır. Eski sistemde daha kaliteli öğrencilere daha hızlı matematik öğreteceğiz diye düşünülmektedir, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ümit DAVASLIGİL**Dünya Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Çocuklar Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi
Maltepe Üniveristesi Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölüm Başkanı**

Sayın katılımcılar hepinizi saygıyla selamlıyor bu toplantının gerçekleşmesine vesile olan Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı'na ve ilgili yöneticilerine özellikle teşekkürlerimi sunmaktayım. Ayrıca eski öğrencim olan Yrd. Doç. Aşın Kaplan Sayı'yı da kutluyorum, herhalde mürüvvetini görmek dedikleri bugünleri görmektir.

Ortak özelliklerimiz bizi insan olma noktasında birleştirmektedir. Farklılıklarımız ise bizim birer birey olmamızı sağlamaktadır. Dünya sorunlarına çözümler bulmak; yüksek yetenek ve üretkenlik gerektirmektedir. Toplumun tüm alanlarında insan çabasıyla yapılan katkıların büyük bir bölümü yüksek zihinsel potansiyele sahip insanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yüksek zihinsel potansiyele sahip bu bireyler ülkenin geleceğinde hayati öneme sahip milli hazine konumundadır. Bu bireyler olağanüstü miktarda bilgiye, sıra dışı güçlü bir belleğe, ileri düzeyde kavrayabilme yeteneğine, hızlı düşünme süreçlerine, bilgi işlemde olağanüstü kapasiteye sahiplerdir. Bu özelliklerinden dolayı alışagelmış eğitim programlarından ve tekrarlardan sıkılmaktadırlar. Bu nedenle onları ortalama zekâ düzeyine sahip yaşlılarını temel alarak eğitmek bir yerde haksızlık olmaktadır. Görüldüğü üzere eğitim programının farklılaştırılması bir zaruret olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aynı zamanda demokrasinin ve insan haklarının da bir gereğidir. Ülkemizde sistemli olarak bu tür bireylerin eğitimini üstlenen dünyadaki ilk kurum Enderun'dur. Cumhuriyet döneminde yine yüksek zihinsel potansiyele sahip bireylerin eğitimine önem verilmeye devam edilmektedir. Yasalardaki çeşitli düzenlemeler bu kişilere çeşitli fırsatlar yaratmaktadır. Cumhuriyet dönemindeki türdeş yetenek grupları, fen liseleri, üst özel sınıfları, Anadolu liseleri, süper liseler, Anadolu güzel sanatlar liseleri örgün eğitimde olumlu gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak böyle gelişmeler bu tür öğrencilerin seçimi değildir ayrıca onlara uygulanan farklılaştırılmış program; onların eğitim gereksinimlerini tamamen karşılayabilecek bir nitelik ve niceliğe sahip değildir. Yüksek zihinsel potansiyelli çocukların eğitimine başlama tarihim; o zaman İstanbul Üniversitesi'nde bölüm başkanımız olan Sayın Prof. Dr. Haluk Yavuzer'in "üstün zekâlılığın eğitimi" adlı dersi benim vermeme önermesiyle 1980'li yıllarda başlamıştır. O zamanlar böyle önemli bir konuyla ilgili ülkemizdeki ilk atılımların bazılarının devam etmemiş olması; uygulamaların ihtiyacı karşılayacak nitelik ve niceliğe ulaşmamış olması; beni çok etkilemiş ve bu konuya daha fazla eğilmem gerektiğini düşündürmüştür. Bu süreçte 1991'deki eğitim şurasına İstanbul Üniversitesi'nden benim katılmış olmam ve yine aynı yılın ağustos ayı başındaki Hollanda'daki dünya üstün ve yetenekli çocuklar kongresine ilk kez katılıyor olmam bu serüvenin ikinci önemli kilit noktasıdır. Bu arada İstanbul'da özel bir girişimci tarafından yüksek potansiyele sahip öğrenciler için bir okul açma isteği olmuştur ve Milli Eğitim Bakanlığı ile temasları sırasında eğitim şurasına bu konuyla ilgili İstanbul'dan katılan bir eğitimci olmam nedeniyle danışman olarak benim önerilmem; bu konuyla ilgili uygulamaya geçişim olmuştur. Bu uygulamalar sırasında 1991'deki üstün

ve yetenekli çocuklar dünya konseyinin kongresinde tanıdığım; yüksek zihinsel potansiyele sahip öğrencilerin eğitiminde isim yapmış Prof. Dr. Dorothy SISK, Prof. Dr. Bob SENEY, Prof. Dr. Theresa MONACO ve diğerlerini tanıma fırsatım olmuştur. Bu söz konusu okula zekâsı 115'in üzerinde olan öğrenciler alınmaktadır ve okulun en azından yarısını zekâsı 130'un üzerinde yüksek zihinsel potansiyele sahip olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda yüksek zihinsel potansiyele sahip öğrencilerin doğal ortamdan tamamen soyutlanmasını engellemek adına parlak öğrenciler de okula alınmıştır. Ayrıca parlak öğrenciler için de iyi bir eğitimle başarılarının daha da artırılması hedeflenmiştir. Eğitimde öğrencilerin bireysel öğrenme hızlarına göre ilerlemeleri için matematik ve yabancı dil gibi derslere benzer düzey öğrenci grupları oluşturulmuştur. Yaratıcılıklarının ve düşünce becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulmuş; bu amaçla uygun model ve tekniklerden yararlanılmıştır. Bu arada 1993 yılında İnanç Vakfı tarafından çalışmalarına daha önceden başlanan özel İnanç Lisesi açılmıştır. Okulun danışmanlığını Prof. Dr. Füsün Akarsu üstlenmiştir. 1997 yılında uygulamaya geçen zorunlu 8 yıllık eğitim sonucunda okulun ortaokul bölümü kapanmıştır ayrıca Türk Eğitim Vakfı 10 Temmuz 2002'de okulu devralmıştır. Şu anda okul Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi adı altında eğitimine lise düzeyinde devam etmektedir. Böyle bir ciddi okulun sadece lise düzeyinde eğitim vermesi ayrıca üzücü bir durumdur. 2005 – 2006 yılında okulda IB programı uygulanmaya başlanmış, öğrenim süresi ise hazırlık artı 4 yıl olmuştur. Yüksek zihinsel potansiyelli çocuklar için şu anda lise düzeyinde ciddi eğitim veren Türkiye'deki tek okuldur.

1993 yılında BİLSEM eğitim modeli kapsamında ülkemizdeki mevcut; eğitim, ekonomik, sosyal kültürel durumlar göz önüne alınarak örgün eğitim dışında daha fazla sayıda özel yetenekli çocuğa ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kısmı gayet güzel açıkladıkları için geçmekteyim. Muhakkak bu tür BİLSEM'lerin devam etmesi gerekmektedir fakat tek başlarına hiçbir zaman çözüm olmaları mümkün değildir. Çünkü okuldaki örgün eğitim sisteminde can sıkıntısı gibi durumlara karşı önlem almakta fazla etkili olamamaktadırlar ama örgün eğitimdeki destekle birlikte muhakkak devam etmeleri gerekmektedir. Ayrıca oradaki öğretmenlere de büyük saygı duymaktayım, yoktan var ederek; büyük fedakârlıklarla çalışıp iyi şeyler ortaya koymaktadırlar. Zaman içerisinde her merkezin aynı düzeye gelmesi ve gelişmeye açık olması için eğitimin ve desteğin verilmesi gerekmektedir.

Benim açımdan ve Türkiye açısından bu serüvenin 3'üncü kilit noktası ise 2 senede bir yapılan Dünya Üstün yetenekli çocuklar kongresinin Türkiye'de ilk kez 1999 yılında yapılacak olmasıdır. Düzenleme komitesinde yer aldığım kongrenin koordinatörü olarak Kanada'dan Dr. Edna McMillan gelmiş ve bir yıl kadar birlikte çalışma fırsatı ele geçirdim. Kendisi konseyin Toronto'da yapılan kongresinin düzenleyicilerindendir. Daha sonraki yıllarda kendisi; konseyin yönetim kurulunda yer almış ve yüksek zihinsel potansiyele sahip çocukların eğitimiyle ilgili olarak ülkesinde tanınan bir bilim insanıdır. Halkın bilinçlenmesi açısından kongrenin etkisi çok büyük olmuştur. O dönem konsey başkanı olan Prof. Dr. Barbara CLARK, Prof. Dr. J. RENZULLI,

birçoğumuzun yaratıcılık testini tanıdığı Prof. Dr. Plus Erwin, özellikle hızlandırma üzerinde çalışan Prof. Dr. Miraca GROSS, Brezilya'dan Dr. Yunis Elwincar, Prof. Dr. F. GAGNE, Death Saylor ve Prof. Dr. Lannie KANEVSKY gibi üstün zekâlı ve yeteneklerinin eğitimi konusunda dünya çapında tanınmış birçok bilim insanını dinleme ve onlarla atölye çalışmalarına katılma fırsatına sahip olmuşlardır.

Benim açımdan ve Türkiye açısından bu serüvenin 4'üncü kilit noktası ise Türkiye'de ilk kez İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi'nde 2002 yılında Üstün Zekâlılar Ana Bilim Dalı'nın kurulması ve üstün zekâlılar eğitim programının açılması olmuştur. Bu program yüksek zihinsel potansiyele sahip öğrenciler için sınıf öğretmeni yetiştirmek adına açılan 4 yıllık bir lisans programı niteliğindedir. Sınıf öğretmenliği programının tüm derslerini içermekle birlikte üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerinin tüm yönleriyle -sadece bilişsel veya bilgi yükü açısından değil- gelişmelerini sağlayacak dersleri kapsamaktadır. İşte bu dersler arasında; üstün zekâlı ve yetenekleri giriş, eğitim programının farklılaştırılması, yaratıcılık ve geliştirilmesi, eleştirel düşünme becerileri, duyuşsal eğitim ve üstün zekâlılar için rehberlik gibi bir takım dersler bulunmaktadır. Üstün zekâlı ve yetenekli olan öğrencilere sosyal zekâ beceri eğitimi yine bu kapsamda yer almıştır. Bir diğer ders olan normal sınıflarda üstün zekâlı ve yeteneklilerin eğitimi, bu da bence çok önemlidir. Bu program ayrıca üstün zekâlı ve yeteneklilerde öğrenme güçlüğü; üstün zekâlı ve yeteneklilere rehberlik gibi dersleri kapsamaktadır. Bu program hazırlanırken öğrencilerde gördüğümüz bir takım eksiklikler belirlenmiş ve bu eksiklikleri giderecek tüm önlemler programda ele alınmıştır. Programın açılmasıyla birlikte uygulama okuluna da ihtiyaç duyulmuştur ve bu bağlamda 2002'de MEB ile İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol uyarınca şimdiki adıyla Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu bölümümüze tahsis edilmiştir. Bu modelde MEB eğitim programı temel alınmıştır fakat öğrenci gereksinimlerine göre farklılaştırılmamıştır bunun yerine öğrencilerde yüksek düşünce süreçleri uyarılarak; onlara sistematik düşünce becerilerinin kazandırılması, zekânın tüm yönlerinin ve yaratıcılığın geliştirilmesi amaçlanmıştır. Projemizde uygulanan model, 3'lü döner kapı zenginleştirme modeli, yaratıcılık üretkenliği geliştirilmesi için okul genelinde bir modele benzemiştir. Ancak bizim modelimizde öğrencilerin yüzde 15 – 20'sini oluşturan yetenek havuzundan seçilmesi söz konusu olmamıştır. 24 kişilik sınıfın yarısı yüksek potansiyele sahip öğrencilerden diğer yarısı ise seçime tabi tutulmadan okula alınan normal zekâ sınırları içerisinde olan öğrencilerden oluşturulmuştur. RENZULLI ve REIS'in modelinde yer alan 1'inci 2'inci 3'üncü düzey zenginleştirmenin okulumuzdaki her öğrenciye kendi hızı ve düzeyinde uygulanması bu modelde öngörülmüştür. Böylece her zekâ seviyesindeki öğrenciye gelişmesi için 'eşit şans' sağlanmıştır. Yapılan araştırmalarda hem normal sınırlar içinde kalan hem de zekâ düzeyi yüksek olan proje öğrencilerimizin; matematik, yaratıcılık ve düşünme beceri puanları proje dışındaki benzer zekâ düzeyindeki yaşlılarıyla karşılaştırıldığında proje öğrencilerinin lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Ayrıca projedeki normal zekâ düzeyi sınırları arasında olan öğrencilerin yaratıcılık puanlarının projedeki üstün zekâlı öğrencilerin düzeyine yaklaşmış olduğu belirlenmiş ve aralarındaki anlamlı fark ortadan kalkmıştır. Böylece

eğitimden sadece üstünler değil birlikte eğitim gördükleri normal öğrenciler de yararlanmıştır. Bu modelde hızlandırma, zenginleştirme ve gruplama gibi 3 önem türüne de yer verilmiştir. Bu modelin en önemli amaçlarından biri yüksek zekâ potansiyeli öğrencilerin yaşlılarından soyutlanmadan eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bir diğer amacı ise normal zekâ sınırı içinde olan öğrencilerin öğrenme düzeyleri dikkate alınarak eşit öğretim imkânı sağlamak ve başarılarını yukarıya çekmektir. Bu amaçlar sayesinde matematik ve fen bilgisi gibi sadece öğrenme hızının ön plana çıktığı derslerden ziyade yüksek zekâ düzeyindeki öğrencilerin kendi hızlarına göre ilerlemelerine ve potansiyellerine göre; daha kapsamlı ve derinleşmiş bir program izlemelerine fırsat yaratılmıştır. Programda 3 farklı seviye grubu söz konusudur. Bu gruplardan ileri seviye gruplarında hızlandırmaya da yer verilmiştir. Bu arada diğer öğrenciler de kendi hız ve düzeylerinde ilerlemiştir. Diğer derslerde yüksek zekâlı ve yetenekli öğrenciler normal yaşlılarıyla birlikte öğrenim görmüştür. Sadece birinci sınıfın yarıyılında Türkçe derslerinde gruplara ayrılmıştır. Genel farklılaştırma prensiplerini destekleyen teori ve modeller temel alınarak hazırlanmıştır ve farklılaştırmanın çerçevesi kültürümüze özgü bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

İçeriğin ve sürecin farklılaştırılmasında: STERNBERG'in Başarılı Zekâ Kuramından, Kaplan'ın Izgara Modelinden ve paralel eğitim programından; Barbara CLARK'ın öğrenmeyi en üst düzeye çıkarmanın üçüncü adımını oluşturan bütünleştirici eğitim modelinden esinlenilerek bir senteze gidilmiştir. Şöyle bir diyagramda görülmesi mümkündür;

STERNBERG'in Başarılı Zekâ Kuramından etkilenecek oluşturulan düşünce becerileri, yaratıcılık, duygusal ve sosyal gelişim programları normal müfredatla da ayrıca bütünleştirilmiştir. Özetle bu model; örgün eğitimde hem normal hem de üstün zekâ düzeyine sahip öğrencileri tüm yönleriyle geliştirerek başarılı bir yaşama hazırlamakta ve her zekâ düzeyindeki öğrenciyi eşit gelişme şansı tanımaktadır.

Kendi açımdan ve Türkiye açısından bu serüvenin 5'inci kilit noktası ise üstün zekâ ve yeteneklilerin eğitimi alanında 2003 yılında Türkiye'de ilk kez yüksek lisans ve 2006 yılında doktora programını İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel eğitim fakültesinde açmamız olmuştur. Bunları Anadolu Üniversitesi'nde açılan yüksek lisans ve doktora programları izlemiştir. Bu yıl da Bahçeşehir Üniversitesi'nde yüksek lisans programı açılmış bulunmaktadır. Aramızda yüksek lisans ve doktorasını bitirmiş olan birçok mezunlarımızın da olabileceğini düşünmekteyim. Bunların arasında bugünkü toplantının gerçekleşmesinde büyük katkısı olan Yrd. Doç. Dr. Ayşin KAPLAN SAYI da vardır. Yüksek lisans programına kabul aşamasındaki sınavda bu alanda çalışmaya ne denli istekli olduğu o zamandan anlaşılmıştır. İlk kez o, kendisini tanıtmak için bir PowerPoint sunusu hazırlamış ve büyük bir heyecan içinde sunmuştur. İstekli olmanın başarıyı sağlamada ne denli etkili olduğunu onun örneğinde görmekteyiz. Mezunlarımız arasında akademisyenleri seçenler, hatta Aydın, Biruni ve Bezmialem Üniversite'lerinde son zamanlarda açılan yüksek zekâlıların eğitimi anabilim dallarında önemli olan bazı kitaplarının çevirisini yapanlar bulunmaktadır. Her biriyle ayrı ayrı gurur duymaktayım. Onlar, zihinsel olarak yüksek potansiyele ve özel yeteneğe sahip öğrencilerin eğitimini daha ileriye taşıyacaklardır.

Bu serüvende üstün zekâlılar öğretmenliği programının 2009 yılında vakıf üniversiteleri içinde ilk kez Maltepe Üniversitesinde açılması başka bir boyuttur. Üniversitemiz ile Okyanus kolejleri arasında yapılan protokol gereğince üstün zekâlılar için eğitim veren; Okyanus Okulları ve üniversite öğrencileri için laboratuvar okulları kurulmuştur. Daha sonra diğer vakıf üniversitelerinde de bu programın açılmasını memnuniyetle karşılamaktayız. 2011 yılında başka bir gelişme yaşanmıştır, dünya üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar konseyinin yönetim kuruluna ilk kez Türkiye'den bir üye seçilmiştir. Böyle bir göreve seçilmekten, gelişmeleri yakından izlemekten ve Türkiye'nin bu konudaki çabalarını onlara tanıtmaktan çok mutluyum. 2017'de Sydney'de yapılacak olan kongreye aranızdan katılacakların olması tabii ki çok memnuniyet verici olacaktır. İleriye yönelik bakıldığında 2013 – 2017 özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planının sonuçlanması umutla beklenmektedir. Başka bir konu olan zihinsel ve özel yetenek açısından yüksek potansiyele sahip öğrencilerin eğitimi üzerinde durulması gereken noktalar bulunmaktadır. Bunlardan biri tanınmaya önem verilmesidir. Kalem kâğıt testleriyle birlikte beyin görüntüleme yolu gibi farklı disiplinlerden de yararlanarak zekâ düzeyi belirleme çalışmalarına doğru bir yol almamız gerekmektedir. Zaten bu tür çalışmaların yavaş yavaş ülkemizde de filizlenmeye başladığı görülmüştür. Danışmanlığını yürüttüğüm doktora öğrencim bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da değerler eğitimidir. Bu konuda zihinsel olmayan yetenek kümesine yani motivasyona; ahlak

ve sosyal vicdanı da ekledim. Zekânın hem kendi hem de toplumun yararına kullanılması ve bunu yaparken de değer yargılarıyla hareket edilmesi önem arz etmektedir. Geleceğimizi şekillendirecek olanların buna çok ihtiyacı olduğunu düşünmekteyim. Bu bağlamda doğruluğa, barışa, iyiliğe ve huzura doğru yol alabilmek için arz etmektedir. Bu alana gönül verenlerin tümünün yolu açık olsun diyerek konuşmamı bitirmekteyim.

Dr. Nüket AFAT**İl Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Koordinatörü**

Sayın Başkanım, Aydın Üniversitesi'nin sayın yetkilileri, Ümit Hocam, Aysin Hanım, değerli katılımcılar, öğrenciler, veliler herkese saygı ve sevgilerimi sunmaktayım. Bugün burada olmaktan dolayı heyecan ve mutluluk duymaktayım. O yüzden sürçü lisan edersem af ola.

2003 – 2013 yılları arasında Ümit Hocanın önderliğinde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüyle İstanbul Üniversitesi'nin ortaklaşa yürüttüğü Üstün Zekâlıların Eğitimi projesi kapsamında göreve alındım. O dönemde çalışmaların odak noktası öğrencilerdi ve bu süreçte en önemli katkı aileler tarafından yapılmıştır. Bu alanda elden geldiği kadar çalışmalar yürütülmüştür ve aileleri çalışmaların bir paydaşı yapılması istenmiştir çünkü aileler üstün zekânın ve yeteneğin ilk belirleyicileridir. Ayrıca çocuklarının ilk öğretmenleridir, genel temellerin ailelerde atıldığı bilinmektedir. O yüzden ailelerin önemi büyük oranda hissedilmiştir. Zekâ ile aile arasındaki ilk korelasyonu bulan Galton'dan günümüze bu alanda yapılmış bilimsel çalışmalar giderek artmıştır. Fakat yurtdışında yapılan çalışmalarda bile sınırlılıklara rastlanmaktadır. Buna paralel olarak ülkemizde yapılan akademik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bakıldığında öğrencinin potansiyelini tam olarak kullanabilmesi için sürece ailenin de dâhil olması gerekmektedir. Ailenin üstünlük hakkındaki algısına ve çocukla ilgili algısına göre tüm süreci aile yönlendirmekte ve şekillendirmektedir. Aynı zamanda üstün zekâlı çocuklar bazen aileleri ile benzer özellikler sergilemektedir. Bu bağlamda şöyle denilebilir; üstün yetenekli çocukların tipik özellikleri genellikle ailenin bir üyesi ile sınırlı değildir. Herkes bu özelliklerden bir parça paylaşmaktadır. Bir araştırmacı bunu “kriz küpü (crisis cube)” olarak adlandırmıştır. Başka bir konu üstün zekâlı çocukların aileleri yaşadıklarından dolayı kendilerini hem ödüllendirilmiş hissederek mutluluk ve gurur duyarlar hem de cezalandırılmış hissederek öfke ve kızgınlık duyabilirler. Çünkü ulaşabilir kaynaklarla ve destek mekanizmalarıyla ilgili sıkıntılar bulunmaktadır. Bu noktada destek almak gerekli midir konusunda hâlâ bazı tartışmalar sürmektedir. Kimi zaman veliler değişime karşı direnç göstermektedir; “aman gerekli değil” veya “değiştirmeyelim davranışlarımızı” demektedir. Genel olarak bakacak olursak bence destek gereklidir. Eğer bir potansiyel varsa ve onu sonuna kadar kullandırtmak (hem bireyin mutluluğu için hem de toplumsal fayda için) gerekliyse; o sonuca ulaşana kadar süreç boyunca yapılması gereken her adıma destek verilmesi gerekmektedir ve her paydaşa destek verilmesi gerekmektedir.

Genel olarak ailelerin destek istediği konulara bakılırsa; öncelikle üstün zekâlı çocukların aileleri, çevrelerinden aldığı destek mekanizması konusunda çok daha şanssız oldukları görülmektedir. Zaten sınırlı sayıda var olan çocuklara sahip olmalarının yanı sıra kendi dertlerini paylaşacak aileleri bulmaları ve dertlerini paylaşmaları çok daha zorlayıcı olmaktadır. Sonrasında çok az bilgiye ulaşabilmekte ve ulaşabilir kaynaklarda bile bilgi eksiklikleri olabilmektedir. Hatta ülkemizde var olan bazı kaynakları bile bilmeyen velilerimiz bulunmaktadır. Tabii ki ulaşabilir

kaynakların azlığı zaten başlı başına bir sorundur. Bir araştırmacı üstün zekâlı çocuğun ebeveyni olmak üstün zekâlı çocuk olmaktan çok daha zorlayıcı olduğunu iddia etmektedir. Bunu da üstün zekâlı çocuğun en azından annesi babasının olduğunu ve onu savunabildiğini, koruyabildiğini, destekleyebildiğini ama üstün zekâlı çocukların ailelerinin bu konuda daha yalnız olduğuna bağlamaktadır. Uluslararası alan yazın araştırıldığında karakteristik özelliklerin hassasiyetlerinin ve disiplinlerinin desteklenmesi; kardeş, anne, baba ve eşler arasındaki ilişkilerle ilgili destek arayışı en başta aranan konular arasında gelmektedir. Ülkemizde ise 2004'te yapılan bir araştırmadan çok önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu çalışmada üstün zekâlı ve akademik başarısı yüksek öğrenciler ile üstün zekâlı ve başarısı düşük olan öğrencilerin aileleri karşılaştırılmıştır. Sonucunda üstün zekâlı ve akademik başarısı düşük olan öğrencilerin ailelerinin; fazla korumacı, reddedici, yüksek beklentili oldukları görülmüştür. Ayrıca çocuk eğitimi konusunda fikir ayrılıkları; boşanma ve ayrı yaşama durumunun diğer gruba göre daha sık olması; kendi problemlerinin sebebi olarak çocuğun görülmesi; az demokratik tutumlar; özellikle babaların çocuklara karşı daha sert, olumsuz tavır ve davranışları; evde ulaşılabilir kaynaklara karşı sınırlı imkânlar gözlenmiştir. Burada aslında ailelere verilecek destek konularındaki en önemli başlıklar görülmektedir. Ayrıca eş ilişkilerinin ve demokratik tutumların geliştirilmesinde desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Yetişkinlerin bir sorunla karşı karşıya kaldığında alışkanlarından yola çıkarak tepki verme eğiliminde olduğu ve özellikle kendi deneyimlerinden yola çıkarak tepki verme eğiliminde olduğu bilinmektedir. Ancak bilinmektedir ki problem çözme becerileri öğrenilebilmekte ve bu beceriler eğitimle geliştirilebilmektedir. O yüzden ailelerin problem çözme becerilerini geliştirebilmek için de mutlaka onlara destek verilmesi gerekmektedir ve ailelerin de bu eğitimleri talep etmeleri beklenmektedir. Bu noktada ülkemizdeki standart destek mekanizması çok aktif olmadığı için velilerin bu konu için çözümlerinin birbirlerini bulma yönünde olduğu görülmektedir. Bilesem'deki veliler, okullarda benzer sorunlara sahip olan veliler, çocuk üniversitelerindeki veliler ve sosyal medya paylaşım gruplarındaki veliler birbirleriyle bir arada olarak yalnızlık duygusunu aşmaya çalışmaktadırlar. Bu nokta çok önemli zaten yurtdışındaki birçok destek mekanizması da bu şekilde işlemektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken önemli bir konu yapılandırılmamış ve önemli bir hedefin olmadığı gruplarda; hayal kırıklarının veya yalnızlık hissi daha da artabilmektedir. O yüzden mutlaka kurumsal destek, hedef paylaşımı ve yapılandırılmış bir sürecin olması gerekmektedir.

Sunumun başlığı aile sorumluluklarıydı, tabii bu çok geniş bir kavram burada sorumlulukları tek tek açıklamak veya bunların üzerinde nasıl değişimler sağlanabilir konusuna değinmek için zamanımız elverişli değildir. Fakat değinmek istediğim konular; bu kavram hakkında bilinmesi gerekenler nelerdir ve bu kavramla ilgili neler öğrenip geliştirebiliriz sonrasında bunu hayatımızda nasıl uygulayabiliriz konusundadır. O yüzden genel bir söylem olarak söyleyebileceğim; çocuğun ulaşabilmesi gereken bir hedefi varsa oraya gidene kadar kendimizi sürekli değişime açık hale getirmemiz gerektiğidir. Yani veli boyutunu ele alındığında; var olan tutumlarla ve davranış stilleriyle devam ediliyorsa istedik sonuçlara ulaşılması mümkün değildir. Öz değerlendirmenin yapılması ve bundan sonraki aşamaların nasıl devam edebileceğini, hangi değişimlerin gerekli

olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Yurtdışındaki birçok aile programında yapılandırılmış eğitim programlarından ziyade; velilerin bir araya geldiği ve paylaşımlarda bulunduğu programların olduğu görülmektedir. Tez araştırmam sırasında yurtdışındaki eğitim programlarını inceleme fırsatı buldum ve yurtdışında 3 önemli program olduğu görülmüştür. Biri Webb'in kitaplarının okunduğu ve tartışıldığı veli gruplarından oluşan eğitim programı, bir diğer program risk altındaki üstün zekâlı çocukların ailelerine yönelik pozitif tutum davranışları geliştirilmesi üzerinedir ve ABD'nin farklı eyaletlerinde özellikle Kaliforniya'da uzun soluklu bir aile programı bulunmaktadır ama bunun dışında yurtdışındaki literatür tarandığında standart eğitim programı formatında fazla veri olmadığı görülmüştür. Deneysel olarak sınanmış araştırmaların da yeterli olmadığı görülmüştür. Ülkemize bakıldığında üstün zekâlı çocukların aile eğitimiyle ilgili MEB bünyesinde bir eğitim programı bulunmaktadır. Öğretmen yetiştirme genel müdürlüğünün standart programlarının arasına geçen sene eklenmiştir. Bu kursu alan öğretmenler; velilere, üstün yetenekli çocukların ailelerinde farkındalığı geliştirebilmek için eğitim verebilmektedir ve bu sayın başkanın da dediği gibi aşağıdan gelen bir talep olması doğrultusunda daha da kullanılabilir olacaktır. O yüzden hizmet içi eğitim kapsamında bu eğitimi alan öğretmenlerin velilere en azından farkındalıkları arttırabilmek adına bu eğitimleri uygulayabilmesi mümkün görülmektedir. Bu bahsedilen hizmet içi eğitim programında çocukların özel yeteneklerinin türleri ve özellikleri; aile toplum ilişkileri; üstün zekâlı ve yetenekli çocukların hakları, ihtiyaçları, eğitim olanakları ve kariyer olanakları gibi başlıkları bulunmaktadır. Yaklaşık 30 saatlik bir programdır. Bunun dışında üstün zekâlı öğrencilerin ailelerine erken dönemde destek vermek amacıyla proje kapsamında geliştirilen bir aile eğitim programımız bulunmaktadır. Programın deneysel olarak birçok uygulaması yapılmıştır ve her uygulama sonucunda hem nitel hem nicel verilerle çok etkili sonuçlar elde edilmiştir. O programda da şu başlıklar ele alınmıştır: üstün zekâ, zekâ kavramı, karakteristik özellikler, bunların farklılıkların nasıl işlenebileceği ve sonuncusu iletişimidir burada iletişimden kastedilen üstün zekâlı çocukların özelliklerini bilerek onlarla iletişime geçmektir. Motivasyon, başarı, kendi kendini yönetme, sorumluluk, çatışma, stres ve okul aile işbirliği konularında yaklaşık 10 haftalık bir programdır. İlk basamadağında her konuda farkındalığının geliştirilmesi ve ikinci basamağında bu konularla ilgili stratejilerin ve becerilerin hayata geçirilmesi üzerine bir programdır. Bu program kapsamında ailelere vermek istenilen özet mesajlar bulunmaktadır. Birinci mesaj; üstün zekâlı çocuğun erken dönemden itibaren tanınması gerekir, tanınması diye kullanıldığı da görülmektedir belki ama biz onu özellikle 0 – 6 yaş döneminde tanımak diye ifade etmekteyiz. Aileler özellikle çocuklarının tanınması rollerini karıştırmaktadır örneğin bunu okulun sorumluluğu olarak görmektedirler ve okul da ailenin sorumluluğu olarak görünce çocuk ortada kalmaktadır. Yetenekler ne kadar erken fark edilir ve desteklenirse potansiyeli gerçekleştirme noktasında o kadar somut işlem görülebilmektedir. Araştırmalar da bunu desteklemektedir erken dönemde ailelerin yaklaşık %83'ünün çocuklarının yeteneklerini fark ettikleri görülmektedir. O yüzden aileler kendilerini biraz geliştirerek çocuklarını erken fark etmeye ve desteklemeye başlayabilmektedir. Ailenin sorumluluğu önemli demektedir ama yine de birinci sınıftan itibaren okul ortamına gelindiğinde gerekli yönlendirmeler öğretmenler vasıtasıyla mutlaka yapılmalıdır. Test konusuna gelirse

ben; iyi eğitilmiş ve iyi gözlemci bir annenin vereceği bir bilginin hiçbir testten daha aşağı kalır olmadığına inanmaktayım. İyi bir analizci, gözlemci, açıklayıcı ve sorgulayıcı olarak çocuğa bakan veliler tarafından sorulan sorularla çocukları hakkında birçok bilgiyi elde edilebilmektedir. Bu bağlamda proje kapsamında çalışılan dönemde; “3 yaşında çocuğum okuma yazma öğrendi ne yapmalıyım?” diye çok sorulmuştur. 3 yaşında yapılan testin sonucunu kullanacağınız yer bulunmamaktadır. Eğer bir kurum için mecburiyetse yapılır. Zaten birinci sınıftan itibaren okul ortamında bu yönlendirmeler yapılacaktır. Üstün zekâlı çocuğun ailesi çocuğunun potansiyelini fark ettiği zaman, çocuktaki farklı özellikleri biliyor olması ve önlem alması gerekmektedir. Bunlardan bir tanesi eş zamanlı olmayan gelişimleridir; üstün zekâlı çocukların ebeveyni bilmeli ki çocuk eğer üstün zekâlıysa çocukta eş zamanlı olmayan bir gelişim bulunmaktadır ve bununla beraber gelen risk bilinmelidir. Burada yaşlılarından daha ileri bir zekâ seviyesinde olan fakat yaşlılarından belki daha geri bir duygusallığa ve duyarlılığa sahip olan çocuklardan bahsedilmektedir. Resim yapan çocuklar ağladığı zaman neden ağlıyorsun diye sorulduğunda bize zihnindeki kâğıda aktaramadığı için ağladığını söylemektedir. Bunun yaşanmaması için o anda hangi tepkilerin verileceğini öğrenilmesi ve ailelerin detaylı olarak çalışması gerekmektedir. Bir diğer konu da bu çocukların aşırı duyarlılık alanlarıdır. Üstün zekâlı çocukların farklı alanlarda aşırı duyarlılıkları olabilmektedir. Öğrencinin aşırı duyarlılığı hangi alandadır? Örneğin; psiko – motor alanda mı, duygusal alanda mı, hayal gücü alanında mı sonrasında bu alanların keşfedilmesi ve fark edilmesi gerekmektedir özellikle erken dönemden itibaren fark edilmesinin çok önemli olduğu bilinmektedir. Çünkü üstün zekâlı çocuğu ileride başarıya götürecek olan en önemli itici gücün aşırı duyarlılık alanları olduğu ve bunlardan güç aldığı bilinmektedir. Duyarlı olduğu noktada iyi desteklendiği zaman; iyi sonuçları üreten, verimli, üretken bir birey olma şansını yakalayabilmektedirler. Araştırma yapabilmesi için aklına takılması gerekmektedir. Ayrıca üstün zekâlı kavramında zekâyâ çok odaklanıldığı görülmektedir. Fakat üstün zekâlı çocuklarda ayrı ayrı alanlar mevcuttur ve hepsinin desteklenmesi gerekmektedir. Desteklenmesi gereken alanlardan birisi olan fiziksel gelişim incelendiğinde; üstün zekâlı çocukların yaşlılarından daha atletik daha hızlı gelişebilen bireyler olabildiği görülmektedir. İhtiyaçlarının doğru tespit edilmesi, sonrasında tespite göre çevresel düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Zihinsel gelişimin desteklenmesinin okulla sınırlı kalmaması gerekmektedir, buna ilişkin zihinsel gelişimin 0 – 6 yaş döneminde %80'nin tamamlandığı yönünde araştırmalar görülmüştür. Öğrenme nasıl gerçekleşir? Hafıza nasıl geliştirilir? Bu hangi etkinliklerle desteklenebilir? Karşılaştırma, sıralama, muhakeme becerisi veya mantık yürütme becerisi hangi sorularla desteklenebilir? Günlük yapılan hangi etkinliklerde bu beceriler desteklenmektedir? Sorularını velilerin kendi içinde sorgulamaları ve bu alanda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Sosyal yaşama bakıldığında üstün zekâlı çocukların duygusal yönden destekleyici bir çevre içinde olması gerektiği yönündedir. Kendini mutlu hisseden bir birey yaşayacağı zorlukların üstesinden gelecektir. Kendine yönelik benlik algısı yüksek olan bireylerin okul ortamında veya hayatın ilerleyen aşamalarında yaşadığı zorlukların üstesinden gelebilirim olgusu güçlü olacaktır ve çocuklar potansiyelleri sayesinde bu zorlukların üstesinden kolaylıkla gelebilecektir. Sosyal ve duygusal destek bakımından okul ortamında da

dikkat edilmesi gereken özellikler vardır. Velilerin bu noktada talepkâr olmasında fayda vardır. Üstün zekâlı çocukların hem yaşlılarıyla hem de akranlarıyla beraber olmaya ihtiyaçları vardır. Zihin akranları ve sosyal gelişim akranlarıyla bir arada olmaya ihtiyaçları vardır. Okul içi veya dışı etkinlikler talep edilebilir. Ailedeki veya okuldaki eğitim seviyelerine uygun bir üst basamaktan çalıştırılmaya ihtiyaçları vardır ve bu bireyler için esnek müfredatlar gerekmektedir. Çünkü ilgilerinde değişimler olduğu ve müfredattaki sınırlamaların onlar için uygun olmadığı bilinmektedir. Bu bağlamda ekstra destek verilmesi gerekmektedir.

Üstün zekâlı çocuklar konusunda dikkat edilmesi gereken kavramlardan motivasyon ve başarı kavramlarına değinmeyi istemekteyim. Üstün zekâlı bireylere onları motive eden, çalışmalarını kolaylaştıran faktörler sorulmuş ve iki önemli faktör ortaya çıkmıştır, bunlar: destekleyici ve kaynaklara kolay erişimdir. Ailenin çabayı desteklemesi, sonucu sorgulamaması ve destekleyici yaklaşımıyla kaynakları ve ortamı düzenleyici olması o çocuğun başarısını ve motivasyonunu arttırma noktasında en önemli destekler olduğu görülmektedir. Motivasyon ve başarı ile ilgili başka bir konu ise birçok üstün zekâlı çocuk ekstra destek almadan istedik başarıları göstermemektedir. Ebeveyn olmanın zor olduğu bilinmektedir, bir de üstün zekâlı çocukların ebeveyni olmak ve istedik sonuçlara ulaşmak için ekstra düşünmeniz gereken birçok kavram hayata girmektedir. Bunlardan biri de mükemmeliyetçiliktir. Üstün zekâlı çocukların ailelerine bakıldığında genelde ailelerin çoğunun mükemmeliyetçi özellikler gösterdiği gözlemlenmiş ve ailelerin eksik bilgiler yüzünden yüksek düzeyde beklenti içine girdikleri görülmüştür. Doğru yöntem: ailenin çocuklarına karşı ne çalışmalardan vazgeçecek kadar yüksek ne de gevşeyecek kadar düşük beklenti içinde olmasıdır. Çünkü üstün zekâlı çocuklar çalışıp çabalamak yerine çalışmayıp zeki olmayı tercih etmektedirler. Açacak olursak çaba sarf edip başarısız olma riskindense çalışmayıp çok zeki ama çalışmadığı için yapamıyor tanımını tercih etmektedirler. Bu sonuçların görülmemesi için çocuklara karşı sergilenen tutumların, beklentilerin ve isteklerin iyi ayarlanması gerekmektedir. Bunu başarabilmenin bir yolu altta yatan duyguların tespitinin yapılmasıdır. Çocuğun hangi alanda motivasyonu olduğu keşfedilirse bu alanda teşvik edilmesi kolaylaşır. Bunun uygulanması için de çocuk üniversiteleri ön plana çıkmaktadır. Çocuk üniversitelerinin merak ve keşif duygularının desteklenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Ölçülemez de bireyin hangi alanda motivasyonunun olduğu bilinmesi gerekmektedir. Bunun için birçok alanı görmesi ve ilgi duyduğu alanı bulması gerekmektedir. Bu sayede zorlayıcı hedefler koyabilecek ve bunları gerçekleştirebilecektir. Her anne baba çocuğunun kendi ayakları üzerinde durmasını, kendine yetebilmesini, kendi sorumluluklarını yerine getirebilmesini istemektedir. Bu hâle gelebilmeleri için aile ortamında özellikle yapılması gereken birçok müdahale ve değişiklikler vardır. Bu bağlamda ailelerin belirli tavırları sergilemesi lazımdır. Bunları 3 başlık altında toplayacak olursak; model alma, sınırlama, özelliklerini bilme bu 3 başlık sağlanmıyorsa çocukta sorumluluk almayla ilgili sıkıntılar görülmektedir. Bunlar verilirken ortama ve bireysel özelliklere göre; zenginleştirme, sadeleştirme, kolaylaştırma ve kısıtlama gibi çeşitli yöntemlere başvurulması gerekmektedir. Üstün zekâlı çocukların bazı zamanlar değişime karşı direnç göstermektedir. Bu durumlara

karşı önleyici açıklamalar yapmak sorunların üstünden gelmelerinde destekleyici olacaktır. Bütün bunlara rağmen olumsuz davranışların gözüktüğü bilinmekte ve gözlemlenmektedir. O noktada ise nedenini düşündürtmekten sorumluluğunu yaşatmaya kadar birçok kullanabilecek strateji bulunmaktadır. Bu stratejilerin hepsi uygun bir şekilde kullanılabilir. Bunun olması için de hayatımızda okuma, araştırma ve öğrenme özelliklerinin bulunması gerekmektedir.

Üstün zekâlı çocukların aileleri çocuklarının üstün olduğuna inandırma ve bunu anlatma ile ilgili çatışma ve stres yaşadıkları görülmüştür. Görme engelli öğrenciyle karşı karşıya kaldığınızda onun engelini fark etmeniz daha kolay ama üstün zekâlı çocuk gördüğünüz zaman hemen “bu üstün” demeniz kolay değildir. Özellikle akademik başarısı düşük üstün zekâlı çocuksa; onun tanıtılması ve onun ihtiyaçlarının belirlenmesi için okulla iletişime geçmenin zorluğu bilinmektedir. Ailede stres çözülmediğinde direk çocuğa geçmekte ve bu da depresyona kadar giden bir süreci başlatmaktadır ki üstün zekâlı çocukların depresyondan geri dönmesi ve üstesinden gelmesi çok daha sıkıntılı bir durumdur. Öncelikle çatışma ve stresin nedenlerinin keşfedilmesi gereklidir çünkü her stresin faktörü birbirinden farklı, bireysel mi çevresel mi nedenlerinin tespit edilmesi çok önemlidir. Onlar fark etmese de çocukta ve velilerde yaşadıkları stresin erken belirtileri görülmektedir. Bu belirtilerin önceden fark edilmesi çok önemlidir. Bununla ilgili yönetsel becerilerinin geliştirilmesi lazımdır. Bu beceriler zorlayıcıdır ama mutlaka hayatımızın içinde olması gereken beceriler arasındadır.

Benim en çok önem verdiğim konulardan biri de iletişimdir. Aslında bu zaman kadar söylediğimiz her şeyin temelinde iletişim vardır. Doğru iletişim kurabiliyorsanız birçok sorunun zaten üstünden gelebiliyorsunuz demektir ama doğru iletişim kuramıyorsanız kendinizi nasıl anlatacaksınız? “Çocuğum eve geliyor okuldaki hiçbir şeyi anlatmıyor.” demekte olan velide var. Orada iletişimin nasıl kurulduğu, çocuğun nasıl dinlendiği, çocuk bir derdini anlattığında nasıl tepki verildiği gibi önemli noktalar bulunmaktadır. Çocuğun anlatması için doğru iletişim aktif dinlemedir. İletişimle ilgili bir davranış değişikliği programı uygulandığında velilerin duygu ifadesini kullanmakta, duygularını keşfetmekte ve ifade etmekte çok zorlandığı bilinmektedir ve görülmektedir. Eğer iletişim düzgün hâle getirilirse birçok sorunun üstesinden gelinir.

Okul aile işbirliği önemlidir şöyle ki; öğrenci, ailesinin ve öğretmenin eş güdümlü çalıştığını görürse kendini güvende hissetmektedir ve güven üstün zekâlı çocuklar için en rahatlatıcı duygulardan biridir. Bu güveni sağlayabilmek için okul ile aile mutlaka işbirliği içinde olmalıdır. Okulda yapılan çalışmaların aileler tarafından fark edilmesi; gerekli noktalarda okula destek vermeleri ve talep etmeleri gerekmektedir. Benim şimdilik söylemek istediklerim bu kadar, bugün burada olmamıza vesile olan herkese çok teşekkür etmekteyim.

Prof. Dr. Albert ZIEGLER
Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Eğitim-Psikoloji Bölüm Başkanı

Herkese merhabalar, geldiğiniz için teşekkür etmek istiyorum. İstanbul'da tekrar bulunmaktan çok büyük keyif duyuyorum.

Benim bugün sizlerle paylaşacağım konu; öz-düzenlemeli öğrenme ve öğretme stratejileridir. İlk önce kendi çalışmalarımız içerisinde bazı uygulamalarımızı göstermek istiyorum. Entelektüel anlamda insanlık en çok hangi alanlarda başarı elde etmiştir öncelikle onlara bir bakalım. Matematik midir acaba en çok başarı elde ettiğimiz alan, oldukça zor bir alan, fizik mi kimya mı? Aslında oldukça komik bir durum, en çok bilimsel anlamda başarı elde ettiğimiz şey satranç oyunudur. Dünya üzerinde insanların en çok yaptığı etkinlikler arasında en zorlu olarak görülenler satranç gibi ileriye yönelik düşünmek zorunda olduğunuz, bilgiyi işlemek zorunda olduğunuz ve yaratıcı düşünceyi gerçekleştirmek zorunda olduğunuz oyunlar olarak ele alınmaktadır. Psikoloji uzmanı olarak ben de satranç oyuncularıyla yakından ilgileniyorum. Bu gördüğümüz de bilinen en iyi satranç oyuncularından birisi olarak değerlendiren Garri Kasparov ve bildiğimiz kadarıyla Kasparov'un da IQ seviyesi ölçüldü.

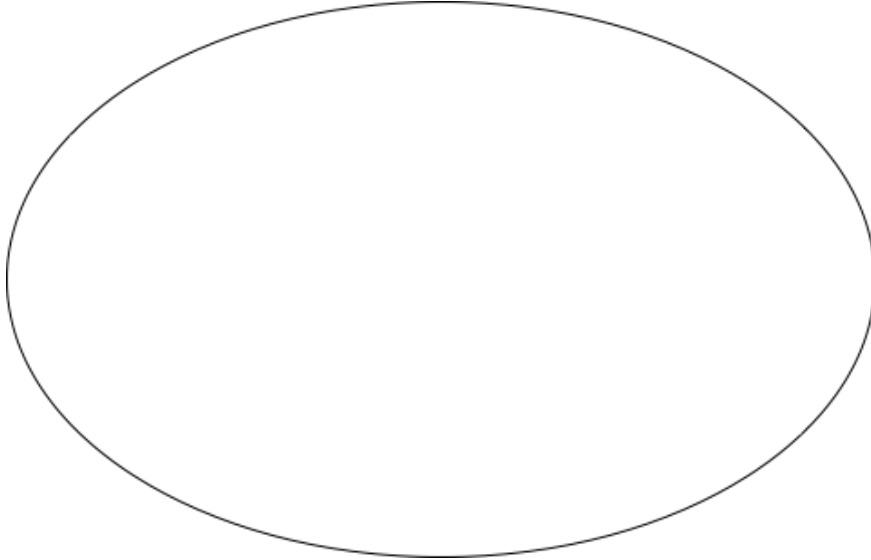
Almanya'da bu programlara dâhil olabilmeniz için 130 civarı bir IQ'ya sahip olmanız gerekiyor, Türkiye'de de bildiğim kadarıyla benzer şekilde. Peki, bugüne kadar gelmiş geçmiş en iyi satranç oyuncusu olarak bildiğimiz kişinin – ki 3 kez test edilmiş – acaba IQ'su kaç? İnternette bu konuda bazı tahminler var IQ'sunun 190 ile 210 arası olabileceğine dair ve bu konuda test yaptık baktık ve Kasparov'un IQ'sunun 122 olduğunu öğrendik

Peki, bu alanda en yaratıcı düşünceye sahip kişinin IQ'su 122 ise buradaki sorun nedir? Yine uluslararası düzeyde satranç oyununda başarılı olmuş kişilerin bazılarının IQ'su test edildiğinde sonuçlar hayal kırıklığı yaratacak düzeyde, çünkü 95 puan civarı sonuçlar elde ettik. Belki bu noktada düşünmemiz gereken şey IQ'ya önem vermememiz gerektiği olabilir. O zaman şu soruyu da sorabiliriz; Kasparov'un yaratıcılık puanı ne kadar?

Bunun doğrultusunda Kasparov'un yaratıcılık puanına baktık ki satranç oyuncusu olarak oldukça yaratıcılığı yüksek bir kişi ve yaratıcılık testi yaptık bunun için. Burada size "elips" dediğimiz bir test göstereceğim, 3 dakika içerisinde yapılan bir test ve mümkün olduğunca bu elipsi kullanarak yaratıcı tasarımlar yapılmasının istenildiği bir testtir.

Kontrol grubu olarak Hamburg 'tan bir liseden normal öğrenciler kullandık ve onlar bu elipsten yüz, saat, hapisane penceresi, mezarlık, beyzbol ve rögar kapağı gibi şekiller çıkarabildiler. Kasparov'un yaptığına bakarsak, bu elips testinde sadece 3 tane fikir üretti ve lise öğrencilerin hiçbirisi Kasparov kadar başarısız olmamıştı ki burada dünyanın gelmiş geçmiş en iyi satranç oyuncusundan bahsediyoruz.

Bir tuğlayı yapıcı bir şekilde kullanması için soru yöneltildiğinde Kasparov'un aklı karıştı. Bütün öğrencilerin hemen hemen hepsi Kasparov'dan çok daha iyi sonuç gösterdi ve diğer yaratıcılık testlerinde de daha iyi sonuçlar ortaya koydular. Aynı şekilde hangi kişisel özelliklerin bir yargıç olmak için ideal olduğunu sorduğumuzda da yanıtlamakta oldukça zorlandı.

Emin olun herhangi bir satranç oyuncusuna Kasparov'un yaratıcılık yönü gelişmemiş dediğiniz zaman size kızacaktır. Burada sormamız gereken bu şahıs acaba hakikaten özel birisi midir? Çünkü IQ'su çok yüksek değil yaratıcılığı da çok yüksek değil. Evet, kesinlikle özel birisidir, tek bir alanda üstün yetenekli insanların eğitiminde de göstermemiz gereken noktalardan biri budur zaten. Şimdi size farklı dillerden 29 farklı kelime göstereceğim. Farklı dillerden bu kelimeler, bunları aynı Kasparov'a verildiği şekilde ezberlemeye çalışabilirsiniz.

Sonunda kaç tanesini hatırladığınızı soracağım. Kelimeler şunlardır; “Antihistamine, appendicitis, plesiopsic, salmonella, Talgult, staphylokinase, streptokinase, mirkokinase, fissura, Irkutsk, Gleichheit, Leningrad, Ussuri, Astronauten, glasnost, Achtenbach, Europäer, Chinese, Geschichte, Fritz Meiers Hut, Tegemerilti, Uumotelleguwi, Tongorolote, Hübners Finger, Kauzumyni, Agnostizismus, Lehrbuch, caloria, Hatjroomutos.”

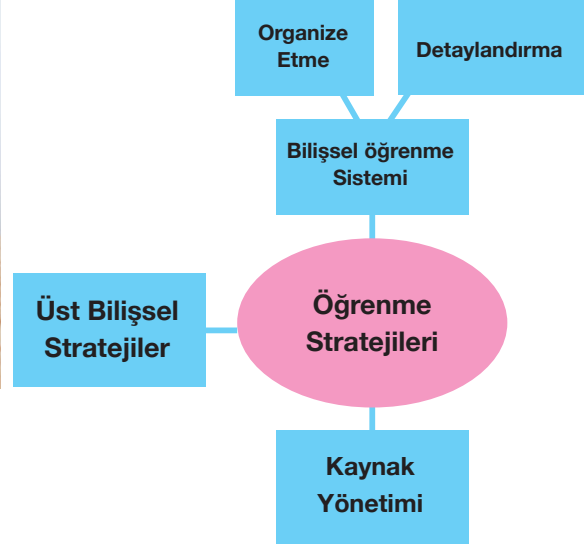
Şunu da belirtmek istiyorum Kasparov’a yapılan aynı testi uyguluyoruz şu anda. Kelimelerin kaçını öğrendik? Bunlar farklı dillerden kelimeler, Türkçe kullanmadık onun için ama aynı dilden ikinci bir kez daha kelime çifti bulunmuyor. Burada 10 tane kelimeyi hatırlayabilecek kimse var mı mesela? Kelimeler bunlar, şimdi size Kasparov’un hangilerini kaçırdığını kırmızıyla göstereceğim. Kasparov sadece sondaki bir kelimenin sadece 3 harfini hatırlayabilmiştir. Onun dışında geriye kalan tüm kelimeleri doğru şekilde hatırlamıştır. Burada Kasparov’u birçok şekilde tanımlayabiliriz. Bu örnekten de yola çıktığımızda çok yüksek IQ seviyesine sahip insanlar var; çok yüksek yaratıcılığı olan kişiler var bir de öğrenme becerisi çok yüksek kişiler var. Bu yüzden birçok araştırmacı IQ ve yaratıcılık seviyesini bir kenara bırakıyor ve öğrenme becerilerine yoğunlaşıyor, biz de bugün böyle yapacağız.

Bugün konuşacağım konu öğrenme stratejileri, buna bilişsel öğrenme stratejileri diyoruz. Farklı öğrenme stratejileri de var elbette ama bugün konuşacağımız şey bilişsel öğrenme kabiliyetidir. Bugün bilişsel öğrenmenin üç kategorisinden bahsedeceğiz. Bunlardan ilki tekrar stratejisi, diğeri organizasyon stratejisi ve diğeri detaylandırma stratejisi olarak niteleyebileceğimiz alanlar. Tekrar stratejisi dediğimiz öğrenme materyalini tekrar ederek hatırlama veya öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Her gün kullandığınız bir stratejidir. Mesela bir telefon numarasını sürekli tekrar ettiğinizde hatırlamanız daha yüksektir. Okul çevresinde de bu strateji aynı metni tekrar tekrar okumak veya öğrenme kartı dediğimiz uygulamadır.

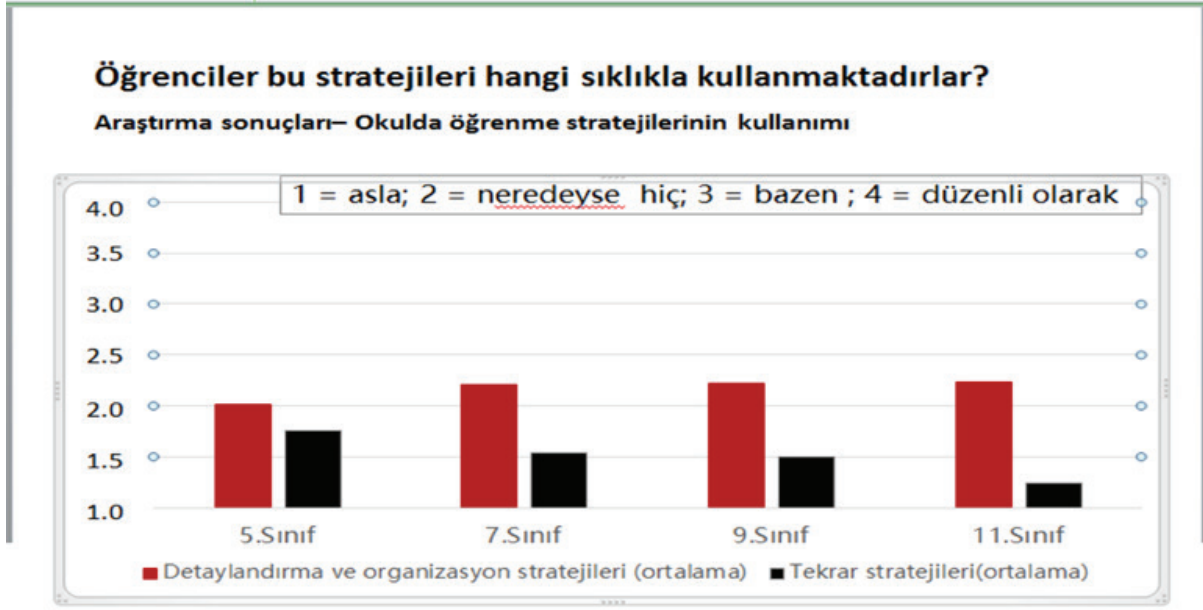
Learn: Öğrenmek
Learn: Öğrenmek
Learn: Öğrenmek
Learn: Öğrenmek

İkinci alanımız organizasyon alanıdır ve bunun tanımı olarak da öğrenme içeriğinin öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesidir. Günlük hayattan bir örnek verirsek, cep telefonu numarasını öğrenmek için bunu 3 basamaklı hanelere ayırmamız. Kendi telefonumuzdan örnek verirsek, 0 ile başlayıp önce dört hane sonra 3 2 2 şeklinde öğrenmemiz gibi. Okulda da öğretmenlerin kullandığı stratejiler zihin haritası çıkarma ve konu başlıklarına göre materyalin başlıklara ayrılması, gruplandırılması çok yaygın bir şekilde kullanılan stratejilerdir.

Son alanımız da detaylandırma stratejisi dediğimiz alan, bu da yeni bilgilerin mevcut yapı içerisine entegre edilmesini kapsamaktadır. Buna günlük hayattan bir örnek verirsek; yeni öğrendiğimiz konu veya durumlar üzerine düşünülmesini ve değerlendirilmesini içermektedir. Okul veya üniversite düzeyinden örneğini verirsek, öğrenilen bir şeyin kişinin kendi sözleriyle yeniden ifade edilmesi veya bir başkasına öğretilmesidir. Bu noktada akran öğrenmesini de içerdiği söylenebilmektedir. Burada önemli nokta karşıdaki kişinin bu bilgiye bizim aracılığımızla sahip olduğudur ve burada biz kendi bilgimizi karşı tarafın bilgisi ile entegre etmiş olmaktadır. Peki, bu öğrenciler araştırma stratejilerini ne sıklıkla kullanıyorlar burada bununla ilgili bir araştırmanın sonuçları mevcuttur.

Burada bir ile dört arasında bir ölçeğimiz var. "Bir hiç kullanılmıyor"; "dört ise düzenli olarak kullanılıyor" anlamına gelmektedir.

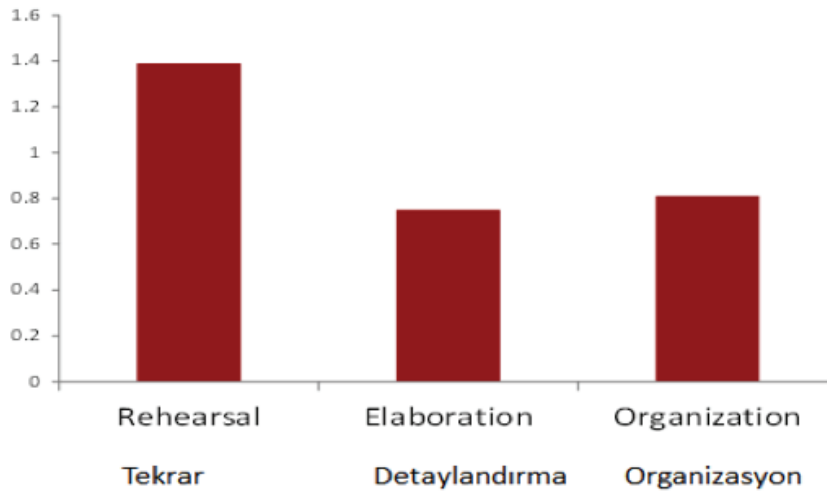

Gördüğümüz üzere öğrencilerin büyük çoğunluğu ikinci ve üçüncü stratejiler olan, organizasyon ve detaylandırma stratejilerini kullanmamaktadırlar; tekrar stratejisi ise hiç kullanılmamaktadır. Bu stratejileri kullanmaktan bahsettiğinizde “bu iyi değil, uygun değil” gibi cevaplar alınmaktadır.

Burada ise bilişsel strateji müdahalelerinin ne ölçüde etki ettiği görülmektedir. Bu ölçekte 0.5 gibi bir rakam önemli etkili bir tesir olarak görülmektedir.

Müdahale programları ne kadar etkili olmaktadır?

Bilişsel strateji müdahalelerinin etki büyüklüğü

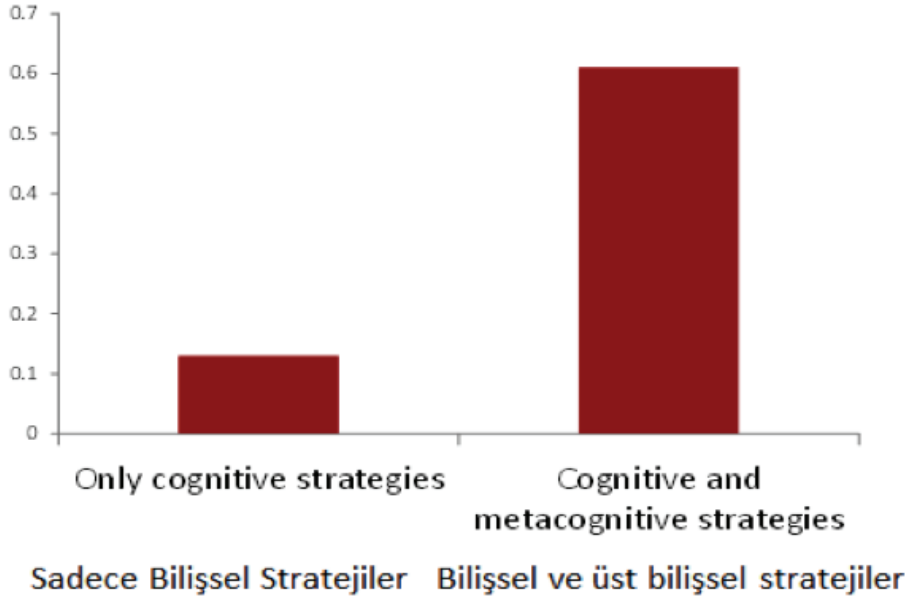

(Donker, de Boer, Kostons, Dignath von Ewijk, & van der Werf, 2014)

Burada görüleceği üzere kendi stratejilerini kullanan bir öğrenci diğer öğrencilere kıyasla her zaman daha yüksek seviyede bilgi edinmektedir. Bunlar sadece kısa vadeli müdahaleler için özellikle geçerlidir. Bu durumda daha uzun vadeli müdahaleler yapılırsa; etkiler daha uzun olmaktadır.

Bu sonuçlar ise yüzlerce öğrenciyle yapılan bir sonuç 2014 yılından gelen sonuçlardır. Araştırmadaki etki boyutlarını gösteren bir sonuçtur. Şimdi etki boyutlarının öğretim stratejilerine göre orantısından ortalama rakam çıkarılmıştır ve “biz nasıl öğrettik” sorusuna yanıt aranmıştır. Mesela burada sadece öğrenme stratejisinin öğretildiği bir yöntem mevcuttur yani bu yöntemde öğrenciye nasıl öğreneceği; öğrenirken kullanacağı bilişsel strateji öğretilmektedir. İkinci yöntemde ise hem bilişsel strateji öğretilmektedir hem de meta bilişsel dediğimiz strateji öğretilmektedir. Burada gördüğümüz üzere öğrenciler sadece bilişsel stratejiyi öğrenirlerse etkisi düşük olmaktadır ama eğer meta bilişsel stratejilerle birleştirilerek bilişsel stratejiler öğretilirse o zaman etkileri daha yüksek olmaktadır.

Stratejilerin öğretilme şeklinde göre ortalama etki boyutları

([Dignath](#), [Büttner](#), & [Langfeldt](#), 2008)

Bu da yine düzinelerce çalışmanın bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir araştırmadır ve burada etkilerini görebilmekteyiz. Meta bilişsel stratejilerin normal bilişsel stratejilerle birleştirildiği zaman çok etkili olduğunu görmekle birlikte; meta bilişsel stratejiler nedir diye sorulabilmektedir. Şimdi en önemli 3 meta bilişsel stratejiden bahsediyor olacağım. Bunların birincisi planlama alt kategori olarak değerlendirebileceğimiz süreçlerdir. Örneğin hedef belirleme ve kaynak tahsis etme gibi.

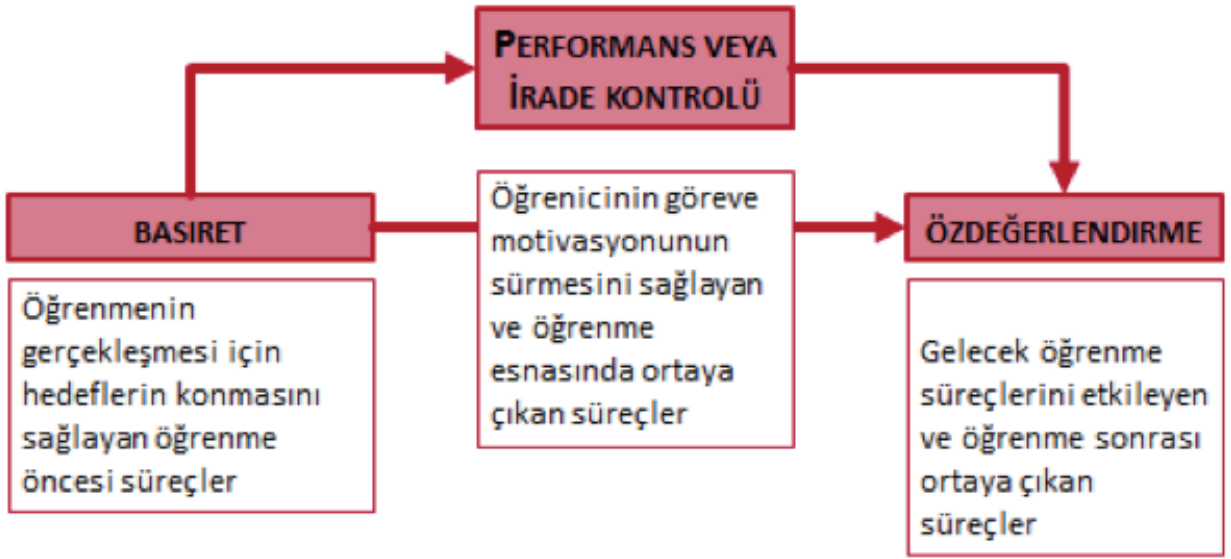
İkinci stratejimiz ise gözlemlene dediğimiz yöntemdir ki, bu üzerine çok fazla araştırma yapılmış bir alandır. Öğrencinin sürekli olarak öğrenmesi değerlendirilmesi ve gözlemlenmesini içermektedir. Geçenlerde bir saat aldım, saatim her saat başı alarm vermektedir. Ben çalışan bir insanım ama bu alarm çaldığı zamanlarda ne yapıyorum diye baktığımda hemen hemen hiçbirisinde öğrenmeyle ilgili bir şey yapmadığımı fark ettim. Ya pencereden dışarı bakıyordum ya da birileriyle konuşuyordum; yani başka bir şeyler yapıyordum. Araştırma gösteriyor ki kendi öğrenme kabiliyetimizle ilgili çok az bilgiye sahibiz. Örneğin 10 sayfalık bir metin okuyacağınızı ve bununla ilgili kısa bir özet yazacağınızı düşünün ne kadar sürebileceğini tahmin edebilir misiniz?

Üçüncü stratejimiz de değerlendirme dediğimiz kullanılan öğrenme yönetiminin performansının ve ne kadar etkili olduğunun değerlendirilmesidir. Mesela matematik çalışmaya başladıktan sonra yabancı dil çalışmaya geçerseniz terse işleyen yapılarda çalışırsınız; acaba sizin için hangisinin daha etkili verimli olduğunu biliyor musunuz? O yüzden aklınızda bulunması gereken şu; öğrenme stratejileri verimli olabilmektedir fakat bunların meta bilişsel stratejilerle desteklenmesi birlikte kullanılması gerekmektedir. Burada sadece tek tek bilişsel öğrenme meta bilişsel öğrenme yöntemlerinden bahsedilmemektedir bunları birleştiren yöntemlerimiz mevcuttur. Bunları bir araya getiren yöntemlere de öz-düzenlemeli yöntemler adını vermekteyiz. O yüzden bugün burada vermek istediğim mesaj şudur; IQ tek başına yeterli değildir yaratıcılık tek başına yeterli değildir, öğrenme stratejileri de tek başına yeterli değildir. Bunların hepsini bir araya getiren kapsamlı bir strateji belirlemek gerekmektedir. Öz-düzenlemeli öğrenme denilen; öğrencinin kendi öğrenme ihtiyaçları için hedefler belirlediği, kendi bilişsel yönlerini motivasyonlarını, davranışlarını düzenli olarak gözlemlediği, düzenleme altına aldığı ve kontrol ettiği kendi hedefleri ve ortamlar içerisinde bağlamsal özelliklerinin kılavuz ettiği ve kısıtlayıcı öge olduğu etkin yapılandırıcı bir öğrenme sürecidir.

İlk sorumuz ise bu yöntem çocuklara ne zaman öğretilmelidir? Bu acaba okul öncesinde dönemde mi öğretilmelidir; ilkokulda mı lisede mi? Araştırmalara göre ilkokul 2'de başlayabileceğimiz gösterilmektedir ve özel yetenekli öğrenciler içinse yine herhangi bir dönemde başlanabilir. Almanya'da bu yöntem bizim müfredatımız dahilinde verilmektedir. Çünkü öğrenciler tarafından kendi öğrenme süreçlerinin planlaması, gözlemlenmesi ve değerlendirmesi yeni öğrenme bilgisinin alınması kadar önemlidir. Öğrencilerin kendi öğrenmelerine üzerine düşünmeleri, güçlü yönlerini zayıf yönlerini tanıyabilmeleri, uygun hedefler koyabilmeleri ve öğrenme süreçlerini planlayabilmeleri önemlidir. Almanya'da tabii 16 farklı federal bölge olduğunu biliyorsunuzdur ve bu benim bulunduğum bölgede uygulanan bir yöntemdir. Araştırmamızın sonuçları ilkokul düzeyindendi çünkü biz kendi araştırmamızı

ilkokullar üzerinden yürüttük. Fakat sizin bunu ortaokul düzeyine de uygulayabilmeniz mümkündür. İnternette bununla ilgili birçok materyal bulabilmekte mümkündür. Kuramlarla ilgilenenler için söyleyelim sosyal bilişsel kurama dayanan müdahaleler bu yöntemde en etkili olanlarıdır. Bu öz-düzenlemeli öğrenmede en meşhur kuram ise Zimmerman'ın kuramıdır. Bu kuram üç aşamadan oluşmaktadır;

Döngüsel Özdüzenlemeli Öğrenme Kuramı (Zimmerman, 2000)

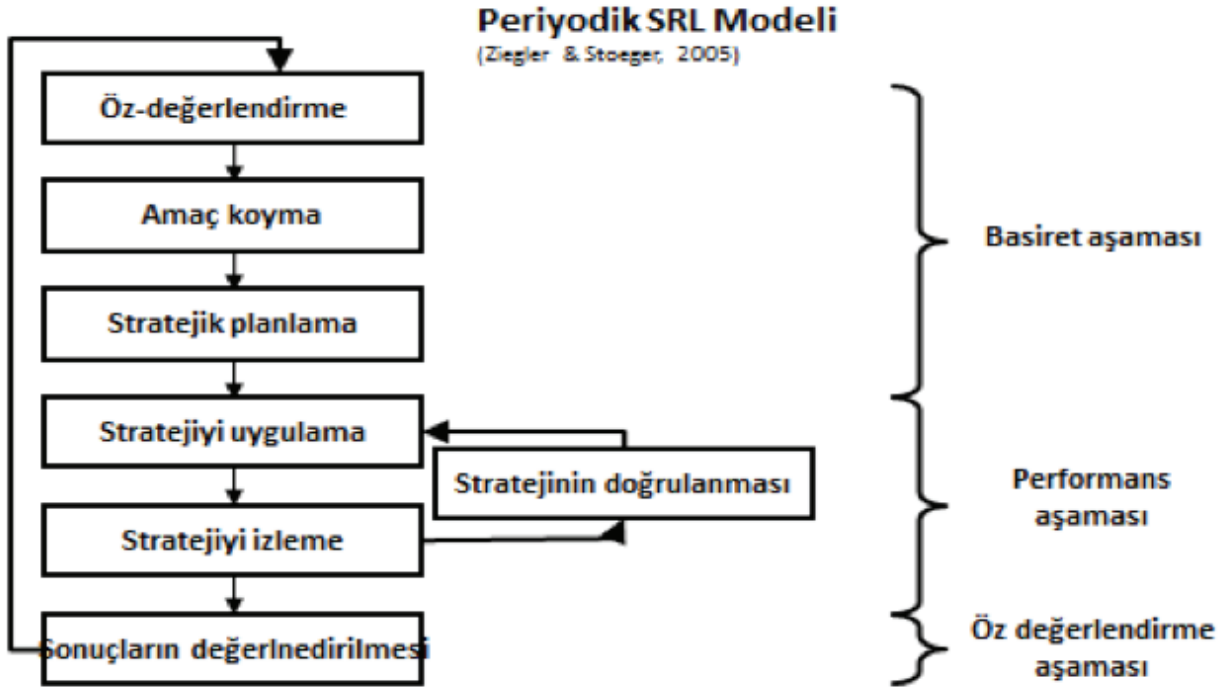
İlki öğrenme öncesi aşama, ikincisi öğrenme sırasındaki aşama, üçüncü aşama da oldukça önemli olan öğrenme sonrası aşamadır. Örneğin öğrenciler genellikle ödevini bitirmekte ve bırakıp gitmektedir. Bu şekilde değil de öğrenciden ödevini bitirdikten sonra kontrol etmesi beklenmektedir. Bu da öğrencinin kendi yaptığı üzerine düşünmesini içeren son aşamadır. Ön düşünme aşamasında hedef belirlemek, strateji ve planlama yapmak gibi süreçler vardır. İkinci aşamada ise öğretirken; motivasyon içeren öğrencinin kendi kendine öğretmesi gibi stratejiler mevcuttur. Ayrıca bu aşamada dikkatini odaklama dediğimiz strateji öğretebilmektedir. Çünkü çok iyi bir okuyucu olduğunuzu bile iddia etseniz; okuma sürenizin yaklaşık yüzde 40'ında aklınız başka yerdedir. Birine bu yüzdelik oranı kırktan yirmiye düşürmeyi öğretirseniz bu, iki yıllık bir süre kazanmak anlamına gelecektir. Üçüncü aşamada kendi kendine düşünme aşaması olarak söyleyeceğimiz yer baştan koyduğumuz hedefler tuttu mu, neler doğru neler yanlış gibi üzerine düşündüğümüz aşamadır.

Zimmermann'ın 2000 yılında yayınlanan çalışması okunabilir ve oldukça yaygındır.

Zimmerman'ın Döngüsel Öz Düzenleme Aşamaları (Zimmermann, 2000)		
Basiret	Performans veya İrade Kontrolü	Öz Değerlendirme
Görev Analizi	Kendini Kontrol	Kendini Değerlendirme
Stratejik Planlama	Kendine Yönerge Verme	Neden-sonuç örüntüsünü oluşturma
	Gözünde Canlandırma	
	Dikkati odaklama	
	Görev Stratejileri Oluşturma	
Kendini Motive Etme İnançları	Kendini Gözlemeleme	Öz-Tepki
Öz-yeterlilik	Eylemleri kaydetme	Ben doyumunu etkisi/
Sonuç Beklentisi	Deneyimleme	Uyumsal/Savunmasal
İçten gelen ilgi/Değer		
Amaç oluşturma		

Meta-analizin sonuçlarından ikincisi olarak ele alınabilecek olan buradaki örnekte olduğu gibi kuramsal bir dayanak modeli katılımcılara öğretilirse müdahalelerin daha etkili olduğudur. Daha önce söylediğimiz gibi ilkokul öğrencilerinde hem bilişsel hem de meta bilişsel stratejileri öğreten yöntemler çok daha etkilidir. Bu da yine bir çalışma arkadaşımın birlikte kendi oluşturduğumuz bir model ki şu anda kullandığımız modeldir ve 3 yerine 7 aşamadan oluşmaktadır. Zimmermann modeliyle benzer bir yapıya sahip olduğunu görebilmektedir. Orada olduğu gibi ön düşünme aşamasına karşılık gelen bölümler vardır, performans aşamasına karşılık gelen bölümler vardır yine kendi kendine düşünme aşamasına karşılık gelen bölümlerimiz vardır.

Burada kısaca modeli anlatırsak başlamadan önce bir öz değerlendirme aşaması mevcuttur, bu aşama "ben neler biliyorum ne yapmayalım" şeklinde düşünülen aşamadır. Çoğu öğrencinin yapmadığı, ihmal ettiği nokta "hedef belirlemektir" ya da kendini değerlendiren bir öğrenciyse yapmanız gereken önemli şeylerden birisi de stratejik planlamadır. Bu stratejik planlamalardan her birisi her sonuca uygun değildir. Bazıları diğerlerine göre daha etkilidir. Bir sonraki aşamada stratejinin uygulanmasıdır bu da tabii kolay bir aşama değildir. Mesela sınıf ortamında öğrencilerden önemli noktaların altını çizmesini istediğinizde bütün metnin altını çizen öğrenciler olacaktır ve işte bu aşamada stratejinin işe yaramadığını gördüğünüzde sadece metnin tamamının altını çizildiğini gördüğünüzde bu bölüme gelmiş demektir. Bu aşamada stratejinizi değiştirmeniz daha iyi bir hale getirmeniz aileden veya öğretmenden biraz destek almanız gerekmektedir. Daha sonra bu değiştirdiğiniz strateji tekrar uygulanır ve gözlemlenir. Bu strateji içerisinde doğal olarak öğrenciler sürekli olarak bu döngüden tekrar tekrar geçeceklerdir ve kendi öğrenme becerileriyle ilgili birçok şey öğrenmiş olacaklardır.

Peki, ilkokul öğrencileri ne tür bir öğrenme yaklaşımını tercih etmektedirler?

Bu araştırma için 7 aşamalı 28 maddeli bir anket kullanılmıştır. Bu ankette öğrencilere her zaman 3 farklı seçenek verilmektedir. Mesela sınıfta yapılacak bir test için nasıl hazırlanırsınız sorusuna verilen cevaplardan ilki sınıftaki bir test hazırlanırken kendi güçlü ve zayıf yönlerimi değerlendiririm. Eğer öğrenci bunu seçtiyse; öz düzenleme yapıyor demektir. Eğer ikincisini seçtiyse yani "teste hazırlanırken öğretmenimin açık ve net talimatlarını vermesini tercih

ederim”, o zaman öğrenci dışardan düzenlemeye tabi demektir. Bazı öğrenciler çalışmaya başladıklarında hemen çalışmaya başlarım şeklinde yanıt vermektedir. Buna da dürtüsel öğrenme denmektedir. Tabii ki bizler uzmanlar olarak öz düzenlemeli öğrenmeyi tercih etmekteyiz ve burada da sonuçları görülmektedir.

En solda kalan bölüm öz düzenlemeli, ortada kalan dıştan düzenlemeli en sağda ise dürtüsel öğrenme bölümü bulunmaktadır. Mesela en sağ bölümde kendi hedeflerini koyan birçok öğrenci var orta bölümde ise sadece öğretmenin söylediğini birebir yapan birçok öğrenci vardır. Örneğin burada öğrenmenin sonuçlarına üzerine çok durmamaktadırlar ve kendi stratejileri üzerinde çok fazla durmuyorlar. Bu tabii ki bir tercih meselesi burada ne yaptıkları meselesi değildir. Hepsi öğrenmede kendi başına bir öz düzenleme yapmaktadır. Yani çoğu öğrenci bu öz düzenlemeli öğrenmeyi tercih etmemektedir nitekim özdüzenlemeli öğrenmeyi kullanmak onlar için pek cazip değildir ama onlar için çok faydalı olabilecek bir yöntemdir. Acaba sorun teşkil edebilecek bir durum mudur? Burada az önceki ankete cevap veren öğrencilerin sınav sonuçlarını görülmektedir. Almanya’da sınav sonuçları terstendir, düşük bir rakam aldıysanız daha iyi bir not aldınız demektir. Burada da göreceğiniz üzere öz düzenlemeli öğrenciler en yüksek, en iyi notlara sahip ardından harici düzenlemeli öğrenciler geliyor ve en sonda da içgüdüsel yaklaşan öğrenciler gelmektedir. Burada da gördüğünüz üzere öz düzenlemeli öğrencilerin okulda daha iyi sonuçlar aldığını görülebilmektedir. Burada size öz düzenlemeli öğrenme ile duygular arasındaki nasıl bir bağlantı olduğunu göstereceğim. Birinci sorumuz mesela sınıftaki aldığımız eğitimden keyif alıyor musunuz? Burada göreceğiniz üzere öz düzenlemeli öğrencilerin hemen hemen hepsi sınıftaki eğitimden çok daha fazla keyif alıyorlar. 3 grup içerisinde en az endişe duyan grup. 3’üncü gruptaki öğrencilere kıyasla burada daha düşük endişe düzeyleri daha yüksek oluyor ama bunu sebebi o gruptaki öğrencilerin çok fazla umursamaması. İkinci gruba kıyasla çok daha düşük bir seviyede endişeleri. Bildiğimiz üzere okul ortamında öğrencilerin birçoğu sıkılmaktadır ama öz düzenlemeye tabi bir öğrenciyse sıkılma hissi diğer gruplara kıyasla daha düşük oluyor. Eğer bu sonuçlara sonuç olarak bu verilere bakarsak öğrencilerimizin kendini düzenleme dediğimiz öz düzenleme stratejisini benimsemesini ve kullanmasını tercih ediyoruz. Ve ilk sorumuza dönecek olursak meta analizde neler önemlidir, ne tür boyutları bulabildik; sonuncu bulunduğumuz nokta öz düzenlemeli öğrenmede bilişsel ve meta bilişsel stratejileri öğreten müdahaleler daha etkilidir. Ama aynı zamanda bu stratejiyi farklı ortamlarda öğrettiğinizde daha etkili oluyor. Örneğin evde aile ile öğretilmesi ve okulda öğretilmesi gibi. Burada yine önemli noktalardan birisi kapsamlı geri bildirim sağlayan ve performans için öğrenme stratejilerini kullanımını açıkça gösteren tedbirler bulduran müdahaleler daha etkili oluyor. Bunun neden önemli olduğunu sorarsanız çünkü her öğrenme stratejisi çaba emek gerektiren bir yatırımdır ve bu stratejinin işe yaradığını görmemiz lazım ki bu emeği sarf edecek imkânınız olsun. Biraz programı kısaltmak zorunda kaldık süre olarak fazla vaktimiz yok ama literatürde baktığınız zaman önemli noktalarını vurgulamış olduk burada. Tabii bu bizim kendi programımız internette buna benzer çok fazla yöntem bulabilirsiniz. Farklı modüller geliştirdik ve bunları akademik çalışmalarımızla destekledik mesela zaman yönetimi gibi metin azaltma stratejileri gibi temel okuma stratejileri üniversite öğrencileri için bilgi teknolojilerinde zaman yönetimi gibi ama benim bulunduğum üniversitenin özel yetenekli öğrenciler için açılan merkezinde çok farklı

stratejiler de kullanıyoruz. Kısa bir tanıtımı var metin azaltma stratejileri için. Bunu evde aileler de yapabilir aynı zamanda okulda öğretmenler de yapabilir. Burada öğretmenlerin buna her gün 40 ile 60 dakika arasında haftanın 7 günü süre ayırması gerekiyor burada dikkat etmemiz gereken şey matematik eğitimi veya dil eğitimi meselesi değil bunlardan uzaklaşarak yapılan uygulamalar. Bunun için öğretmenlere iki günlük bir çalıştay yaptık. Öğrenciler için yaptığımız çalışmalarda birinci haftasında öğrencilerimize okumayı ve bir metin özetlemeyi öğrettik mesela metin içerisindeki ana fikirleri bulma altını çizme ve özetleme şeklinde. İkinci haftasında öz düzenlemeyi öğrettik stratejisini öğrettik ve bazı egzersizler verdik bunun için. Sonrasındaki aşamada yani 3 ve 5 haftalık süreç içerisinde de bu 7 adımın bir prosedüre dönüştürülmesi, öğrenciler bir metin okudular ve bu 7 adımı uygulamaya koyuldular.

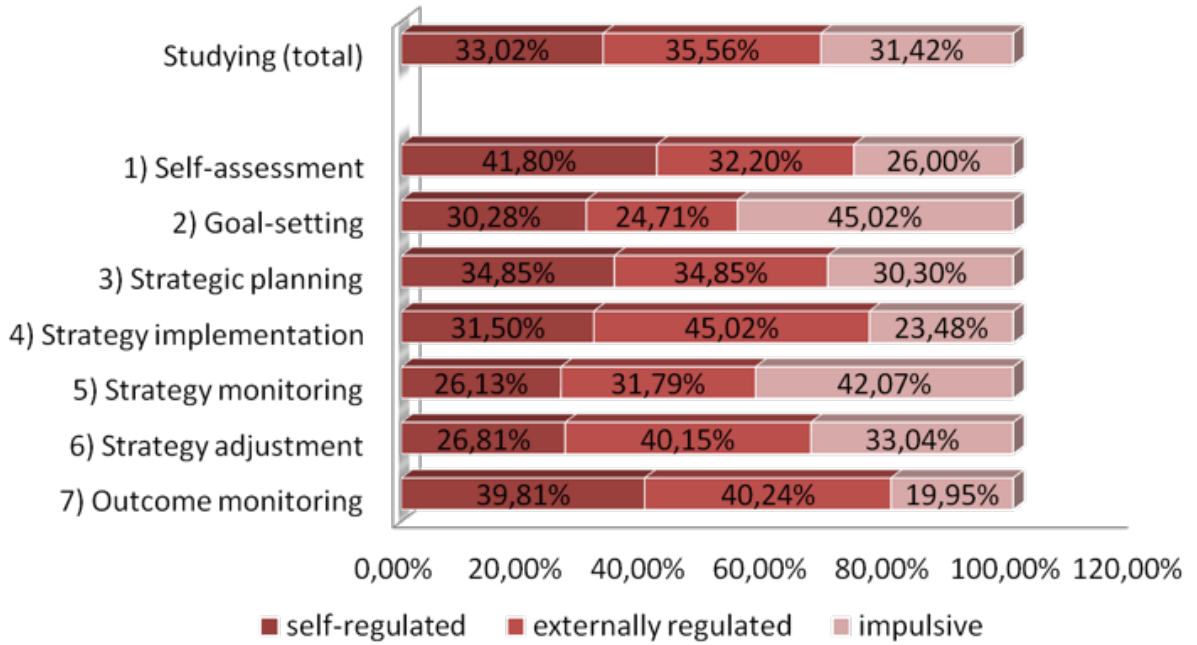
Bizim için son derece önemli olan bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Her gün öğrenciler bir metin aldılar ve bu metin içerisindeki en önemli 10 fikri bulmaları istendi. Birinci günümüz pazartesi sonra Salı geliyor ve quizlerimiz de Cuma günü oluyor normal bir eğitim sürecinde olduğu gibi. Şunu unutmayınız her metinde mutlaka 10 temel ana fikir vardı ve öğretmen bu fikirleri seçiyor daha sonra da bunları ana fikirleri kullanabiliyor öğretmenler. Değerlendirme aşamasında kaç tane fikir bulacağımı düşünüyorum kaç tane fikir gerçekten buldum şeklinde soldan sağa şeklinde. İlk gün kaç tane bulduklarını düşündüklerini görebiliyorsunuz. Öğretmenlerden geri bildirim aldıklarını da görüyorlar ki sadece 3 tane fikir bulmuşlar. Bu da sonuç olarak biraz fazla iyi olarak gördüğünüz kendilerini değerlendiriyorlar. Bu şekilde ilerlediğini görebiliyorsunuz ilk 4 gün çok iyi fazla iyi şeklinde ancak Cuma günü son günde tamam yeterli. Burada vurgulamak istediğim en önemli nokta neyin işe yaradığı neyin işe yaramadığı hakkında geri bildirim verme aşaması. Belki ikinci günde öğrenci altını çizme yöntemini kullanmıştır daha sonra diğer yöntemlerle kıyaslayabilir hangisinde daha fazla fikir bulunduğunu öğrenebilir. Mesela 5'inci günde öğrenci zihin haritası çıkarma yöntemini kullanmış olabilir ve 5'inci gün geri bildirim aldığında evet ben zihin haritası çıkarma yöntemiyle daha başarılı oluyorum bundan sonra bunu kullanacağım diyebilir. Burada en önemli nokta öğrencilerin neden bir stratejisini bulmaları konusunda çaba sarf etmeleri gerektiğine ilişkin geri bildirim vermek. Burada bu eğitim içinde beklediğimiz tahminlerin realistik durumların daha altına düşmesi ve ana fikirlerden daha fazla bulabilmeleri metni daha iyi anladıkları anlamına gelecek. Size bazı sonuçları gösterelim; bunu nasıl değerlendirdik oldukça uygun bir şekilde yaptık. Bir ön test yaptık 7 haftalık eğitim sırasında eğitim içerisindeyken test yaptık. Bir de mesela 1 sene sonra gibi takip amaçlı yaptığımız bu öğrendikleri şeyler kalıcı olmuş mu testi yaptık.

7 aşamalı 28 maddeli 4 durumlu bir senaryo bulunan bir modelimiz bulunmaktadır ve bu model kapsamında sorular sorulurken öğrencilere her zaman 3 farklı seçenek verilmektedir. İlk aşama olan öz değerlendirme aşamasından bir örnek verirse; sınıfta yapılacak bir sınav için nasıl hazırlanır sorusuna ilişkin seçeneklerden ilki "sınıftaki bir sınavı hazırlanırken öncelikle kendi güçlü ve zayıf yönlerimi değerlendiririm" şeklindedir. Eğer öğrenci tarafından bu seçildiyse öğrencinin öz düzenleme yaptığından söz etmek mümkündür. Eğer ikinci seçenek olan "teste hazırlanırken öğretmenimin açık ve net talimatlar vermesini tercih ederim", seçeneği öğrenci tarafından seçilmişse bu, öğrencinin dıştan denetimli olduğu anlamına gelmektedir. Bazı öğrenciler ise "hemen çalışmaya başlarım ve çalışmam gereken yerler konusunda

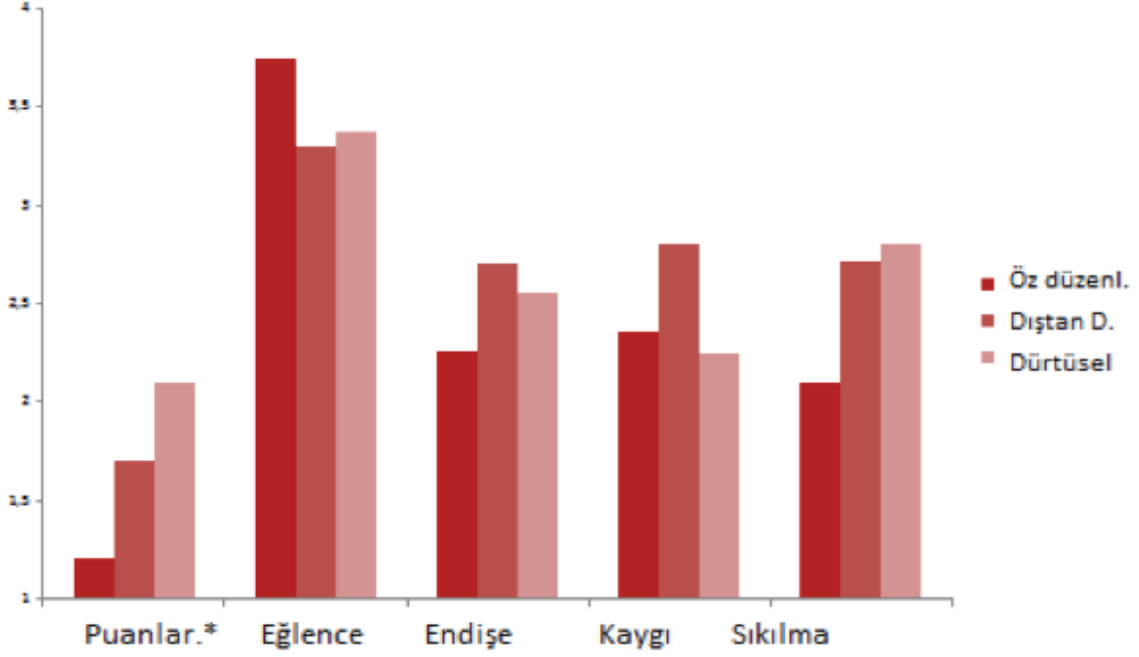
sezgilerime güvenirim” şeklinde yanıt vermektedirler. Bu da içgüdüsel olarak yürütülen bir öğrenmedir. Bizler eğitimciler ve araştırmacılar olarak tabiki öz düzenlemeli öğrenmeyi tercih etmekteyiz ve aşağıda da bu konuya ilişkin araştırmanın sonuçları görülebilmektedir.

Öğrencilerin Üç Öğrenme Tercihine İlişkin Tercihleri

N = 1253, Yaş = 9.67 (Ss = 0.49), 49.1% Kız

En solda kalan bölüm öz düzenlemeli, ortada kalan dıştan denetimli, en sağda kalan ise içgüdüsel öğrenmeye ilişkin tercihlerin oranlarını göstermektedir. Mesela en sağ bölümde kendi hedeflerini koyan öğrencilerin oranının % 45,2 olduğu görülebilmektedir. Orta bölümde ise sadece öğretmenin söylediğini birebir yapan veya cidden denetime ciddi ihtiyaç duyan öğrencilerin olduğu görülebilmektedir. Çıktıların izlenmesi olan 7.boyuta verilen yanıtlardan yola çıkıldığında öğrencilerin öğrenmenin sonuçların üzerine çok durmadıkları ve öğrenme sürecinde kendi stratejileri üzerinde çok fazla durmadıkları görülmektedir. Bu bir tercih veya burada ne yaptıkları meselesi değildir. Hepsini öğrenmede bir yöntem izlemektedir ve çoğu öğrenci öz düzenlemeli öğrenmeyi tercih etmeyebilmekte çünkü bu yol onlar için cazip gelmemektedir. Acaba bu sorun teşkil edebilecek bir durum mudur? Üzerinde durulması gereken esas nokta burasıdır. Burada az önceki ankete cevap veren öğrencilerin sınav sonuçları görülmektedir.

* Almanya'da 1, en yüksek puan olarak değerlendirilirken 6 ise en düşük puandır.

(Obergröber & Stoeger, 2014)

Burada da göreceğiniz üzere tüm boyutlarda öz düzenlemeli öğrenciler en iyi durumda olan ve en yüksek puanı alan öğrencilerdir. Sonrasında dıştan denetimli öğrenciler gelmekte ve en sonda da içgüdüsel yaklaşan öğrenciler gelmektedir. Burada öz düzenlemeli öğrencilerin okulda daha iyi sonuçlar aldığını görülmektedir. Burada size öz düzenlemeli öğrenme ile duygular arasındaki nasıl bir bağlantı olduğunu göstereceğim. Birinci sorumuz mesela “sınıftaki aldığımız eğitimden keyif alıyor musunuz?” Burada öz düzenlemeli öğrencilerin hemen hemen hepsinin sınıftaki eğitimden çok daha fazla keyif aldığı görülmektedir. Üç grup içerisinde öğrenme ve sınavlar konusunda en az endişe duyan grup öz düzenleme yapabilen öğrencilerin grubudur. Sadece kaygı boyutunda dürtüsel öğrenen öğrencilerin grubu daha yüksek puanlar almıştır ki bu da daha normal bir durumdur. Çünkü dürtüsel öğrenenler öz düzenlemeli öğrenenlere göre öğrenme konusunda daha az kaygı duymaktadırlar. Sıkılma boyutu ele alınırsa; örneğin okul ortamında öğrencilerin birçoğu sıkılmaktadır ama öz düzenlemeye tabi bir öğrenciyse sıkılma hissi diğer gruplara kıyasla daha düşük olmaktadır. Eğer bu sonuçlara ve verilere bakarsak öğrencilerimizin kendini düzenleme dediğimiz öz düzenleme stratejisini benimsemesi ve kullanması tercih edilmektedir. İlk sorumuza dönecek olursak meta analizde neler önemlidir, ne tür boyutları bulunmuştur sorularına sonuçlar şu şekildedir

- 1.Sosyal-bilişsel teorilere dayalı müdahaleler çok daha etkilidir.
- 2.Eğer katılımcılara da müdahaleler öğretilirse sonuçlar daha etkili hale gelmektedir.
- 3.İlkokul öğrencilerine hem bilişsel hem de üst bilişsel stratejiler öğretilirse sonuçlar daha etkilidir.

4.Farklı ortamlarda öz düzenlemeyi öğreten müdahaleler daha etkilidir.

5.Öz düzenlemeyi öğreten ve öğrenme stratejilerinin yararına ilişkin kapsamlı bir dönüt veren müdahaleler daha etkilidir.

Şu tarafımızdan çok net söylenebilmektedir ki; öz düzenlemeli öğrenmede bilişsel ve meta bilişsel stratejileri öğreten müdahaleler daha etkilidir. Ama aynı zamanda bu stratejiyi farklı ortamlarda öğrettiğinizde strateji daha etkili olmaktadır. Örneğin evde aile ile öğretilmesi ve okulda öğretmen tarafından da devam ettirilmesi gibi. Burada yine önemli noktalardan birisi kapsamlı geri bildirim sağlayan ve performans için öğrenme stratejilerinin kullanımını açıkça gösteren müdahalelerin daha etkili olduğudur. Bu neden önemlidir çünkü her öğrenme stratejisi çaba emek gerektiren bir yatırımdır ve bu stratejinin işe yaradığını görmemiz gerekmektedir ki bu emeği sarf edecek imkânınız olsun.

Eğer ilkokulda normal sınıflarda öğretimde öz düzenlemeli öğrenmenin kullanımına bakacak olursak;

Değerlendirilen programlarımız

- Öz düzenlemeli öğrenme matematikte zaman yönetimi (3 ve 4.sınıflar)
- Öz düzenlemeli öğrenme+ fen bilimleri parçaları için text reduction stratejileri (3'den 8.sınıflara kadar)
- Öz düzenlemeli Öğrenme+ anlatımsal parçalar için temel okuma stratejileri (3'den 6.sınıflara kadar)
- Öz düzenlemeli öğrenme+ bilgi teknolojisinde zaman yönetimi (üniversite düzeyinde)

Örnek: Öz düzenlemeli öğrenme+ fen bilimleri için text reduction stratejileri (Stoeger & Ziegler, 2008)

Özellikleri: Bilişsel okuma stratejilerinin birleştirilmiş eğitimi (Text reduction stratejileri)

Öz düzenli öğrenme çerçevesi kapsamında öğretilen üst biliş stratejileri

Stratejiler ilişkili içeriğin yardımı ile prosedürleştirilmektedir.

Örnek: Öz düzenlemeli öğrenme

Öz düzenlemeli öğrenme+ fen bilimleri için text reduction stratejileri (Stoeger & Ziegler, 2008)

Özellikleri: Bilişsel okuma stratejilerinin birleştirilmiş eğitimi (Text reduction stratejileri)
Öz düzenli öğrenme çerçevesi kapsamında öğretilen üst biliş stratejileri

Hedef Grup: 4.sınıflar

Süre: 7 hafta boyunca her gün

Sınıf öğretimi esnasında (40-60 dk) ve ödev süresi boyunca (Günlük 30 dk)

Uygulama: Sınıf öğretmeni tarafından iki günlük bir öğretmen eğitimine tabi tutulduktan sonra yapılmaktadır. Düzeni süper vizyon ve dönüt verilmesi gerekmektedir.

Örnek: Öz düzenlemeli Öğrenme+ Fen bilimleri parçaları için text reduction stratejileri (Stoeger & Ziegler, 2008)

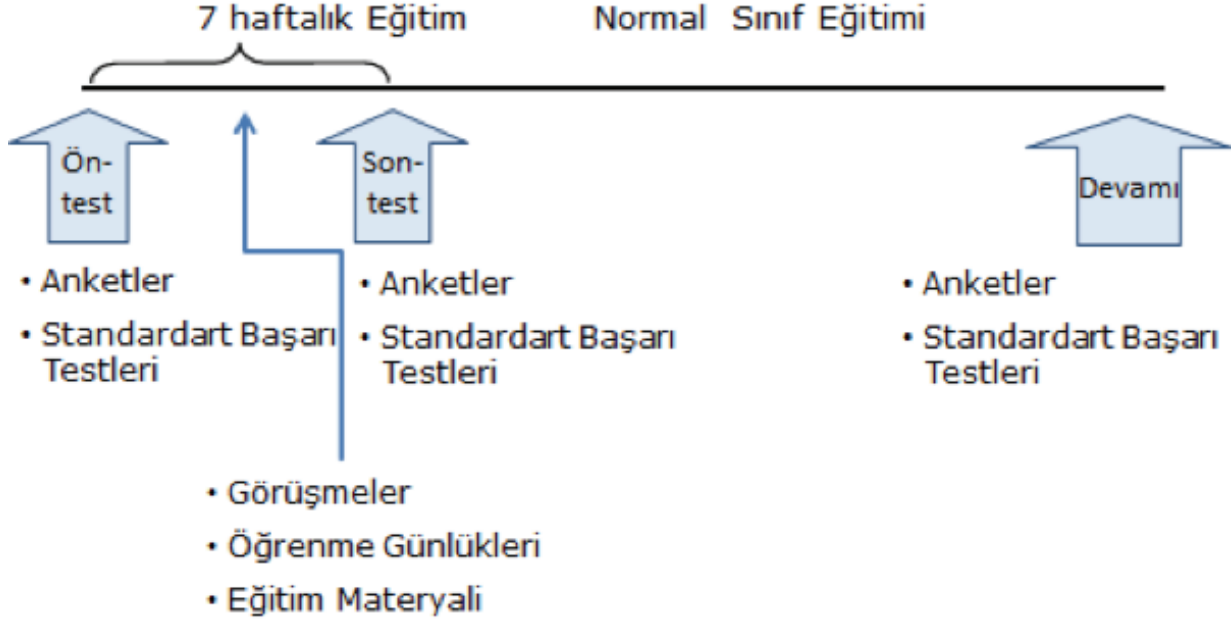

Aktivite Sırası	<p>I.Hafta: Okuma ve text reduction stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> Ana fikri bulma Önemli konuların altını çizme, Zihin haritası oluşturma, Özetleme <p>II.Hafta: Öz düzenlemeli öğrenme</p> <ul style="list-style-type: none"> Öz düzenlemeli öğrenmenin yedi adımlı modeline giriş Öz düzenlemeli öğrenme etkinlikleri <p>III.Hafta-VII.Hafta:Yedi basamağın öğrenem döngüsünde prosedürleşmesi</p>
3-7 Haftanın Amaçları:	<ul style="list-style-type: none"> Tüm stratejileri prosedürleştirmek Öğrenme Davranışı ve öğrenme çıktısı arasındaki ilişkiyi belirlemek
Okuma Parçası Görevleri	<ul style="list-style-type: none"> Haftalık beş farklı okuma parçası okumak Aynı uzunlukta ve zorlukta 10 farklı okuma parçasını okumak Ana fikri bulmak, Her parçada ana fikri bulurken stratejileri kullanmak
Özdüzenleme Etkinlikleri:	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenme Günlükleri <ul style="list-style-type: none"> amaç koyma, günlük öz değerlendirme ve kendi öğrenmelerini izleme Özdüzenlemeyi destekleyen materyallerin kullanımı <ul style="list-style-type: none"> örneğin öz değerlendirme kağıtları Öğretmen ve sınıf tartışmalarından alınan dönütler

ÖRNEK: Öz düzenlemeli Öğrenme+ Fen bilimleri parçaları için text reduction stratejileri (Stoeger & Ziegler, 2008)

Program boyunca ve sonrasında öğrencilerin öz değerlendirme yapmaları özdüzenlemeli öğrenmenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Buna göre günlük olarak öğrenciler performanslarını çok iyi, orta ve düşük olarak değerlendirmektedirler.

Eğitimin Normal Sınıflarda Etkililiği

Biraz programı kısaltmak zorunda kaldık ama literatürde baktığınız zaman önemli noktalarını vurguladık. Tabii bu bizim kendi programımız internette buna benzer çok fazla yöntem bulunabilmektedir. Biz farklı modüller geliştirdik ve bunları akademik çalışmalarımızla destekledik. Örneğin zaman yönetimi, metin azaltma stratejileri, temel okuma stratejileri, üniversite öğrencileri için bilgi teknolojileri gibi. Benim bulunduğum üniversitenin yukarıda saydıklarım dışında özel yetenekli öğrenciler için açılan merkezinde çok farklı stratejiler de kullanılmakta ve öğretilmektedir. Metin azaltma stratejileri için kısa bir tanıtım yaparsak; öğretmenlerin bu stratejinin öğretimine her gün 40 ile 60 dakika arasında haftanın 7 günü süre ayırması gerekmektedir. Burada dikkat etmemiz gereken şey matematik eğitimi veya dil eğitimi meselesi değil üst biliş stratejilerini kullanarak yapılan uygulamalardır. Bunun için öğretmenlere iki günlük bir çalıştay yapılmıştır. Öğrenciler için yaptığımız çalışmalarda birinci haftasında öğrencilerimize okumayı ve metin içerisindeki ana fikirleri bulmayı; altını çizme ve özetleme şeklinde metin özetleme öğretilmiştir. İkinci hafta öz düzenleme stratejisi öğretilmiş ve bazı egzersizler verilmiştir. Sonrasındaki aşamada yani 3 ve 5 haftalık süreç içerisinde de bu 7 adımın bir prosedüre dönüştürülmesi üzerinde durulmuştur. Öğrenciler bir metin okumuş ve bu 7 adımı uygulamaya koymuşlardır.

Bizim için son derece önemli olan bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Her gün öğrenciler bir metin almış ve bu metin içerisindeki en önemli 10 fikri bulmaları istenmiştir. Birinci günümüz pazartesi sonra salı ve quizler de cuma günü yapılmıştır- normal bir eğitim sürecinde olduğu gibi. Her metinde mutlaka on temel ana fikir mevcuttur ve öğretmen bu fikirleri seçebilmekte

daha sonra da bu ana fikirleri kullanabilmektedir. Değerlendirme aşamasında kaç tane fikir bulunacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerden geri bildirim aldıklarını da görmüşlerdir ki sadece üç tane fikir bulunmuştur. Sonuç olarak iyi olarak gördükleri kendilerini değerlendirmektedirler. Bu şekilde ilerledikleri görülmektedir ilk 4 gün çok iyi, fazla iyi ancak cuma günü olan son günde tamam yeterli şeklindedir. Burada vurgulamak istediğim en önemli nokta neyin işe yaradığı neyin işe yaramadığı hakkında geri bildirim verme aşamasıdır. Belki ikinci günde öğrenci altını çizme yönetimini kullanmıştır daha sonra diğer yöntemlerle kıyaslayabilir hangisinde daha fazla fikir bulunduğunu öğrenebilir. Mesela 5'inci günde öğrenci zihin haritası çıkarma yöntemini kullanmış olabilir ve 5'inci gün geri bildirim aldığı evet ben zihin haritası çıkarma yöntemiyle daha başarılı oluyorum bundan sonra bunu kullanacağım diyebilmektedir. Burada en önemli nokta öğrencilerin neden bir stratejisini bulmaları gerektiği konusunda çaba sarf etmeleri gerektiğine ilişkin geri bildirim vermektir. Bu eğitim içinde beklenen tahminlerin, gerçek durumların daha altına düşmesi ve ana fikirlerden daha fazla bulabilmeleri metni daha iyi anladıkları anlamına gelecektir. Size bazı sonuçları gösterelim; bu nasıl değerlendirildi? 7 haftalık eğitim sırasında eğitim içerisindeki test yapılmıştır. Bir de mesela bir sene sonra gibi takip amaçlı yaptığımız bu öğrendikleri şeyler kalıcı olmuş mu testi yapılmıştır. Burada 7 haftalık süreç içerisinde doğru bir şekilde tespit edilen ana fikirlerin ortalama sayısı görülmektedir. Üst tarafta gördüğünüz düz çizgi öz düzenlemeli öğrenme altındaki kesik çizgi ise sadece metin kavrama stratejileriyle ilgili bilgi alan öğrencilerin olduğu bölümdür. Literatürde de söylendiği üzere bu ikisini bir araya getirerek kullanmanız gerekmektedir. Sonuçlar yüzdelik olarak verilmektedir. Burada görüldüğü üzere öz düzenlemeli stratejileri eğitimi almış bir öğrenci 7 haftalık süreç içerisinde normal öğrencilere kıyasla %20 oranla daha fazla ana fikir bulabilmektedir. Burada söylemek istediğim 30'dan 50'ye kadar yüzde 66 oranında bir artış söz konusu olmuştur.

Katılımcılar

763 4.sınıf öğrencisi, ortalama yaş 9.80 (Ss = 0.43), 48.9% kız

Üç durum (sınıflar durumlara random olarak atanmıştır):

SRL+TXT (n = 229): Öz düzenlemeli Öğrenme text reduction stratejileri ile birleştirilmiş olarak öğretim yapıldı

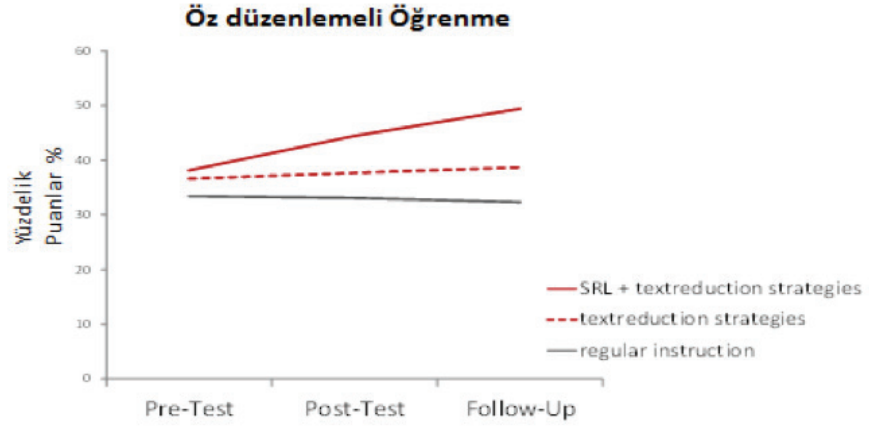
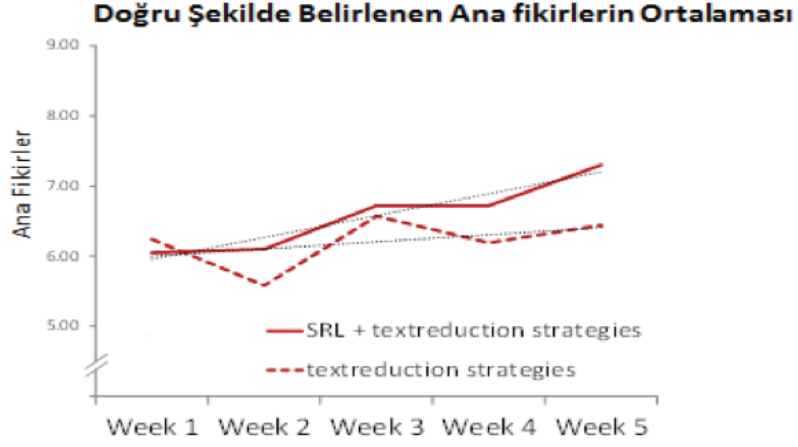
TXT (n = 268): Text reduction stratejileri öğretildi

REG (n = 266): Normal öğretim yapıldı

Süreç değerlendirme, toplam değerlendirme (ön değerlendirme, son değerlendirme ve sonraki aşamaların değerlendirmesi)

Ölçüm Araçları

Toplam Değerlendirme		Cronbach's alfa
Öz düzenl.Öğr. Terc.	FSL-7 (Ziegler, Stoeger, & Grassinger, 2010)	.85 .91 .93
Standardart Okuma Testi	HAMLET 3/4 (Lehmann, Peek, & Poerschke, 2006)	.82 .90 .92
Süreç Değerlendirmesi		
Ana Fikirler	Eğitimde kullanılan Okuma Parçaları(cf. Stoeger & Ziegler, 2008b)	

Müdahalenin Etkililiği

1) Göç Geçmişi:

- Öz düzenlemeli öğrenme için etkililik söz konusudur ve doğru biçimde ana fikirleri bulmuştur.
- Standart okuma testinde okuduğunu anlamada zaman içinde bir gelişme olmamıştır.

2) Zekâ Düzeyi:

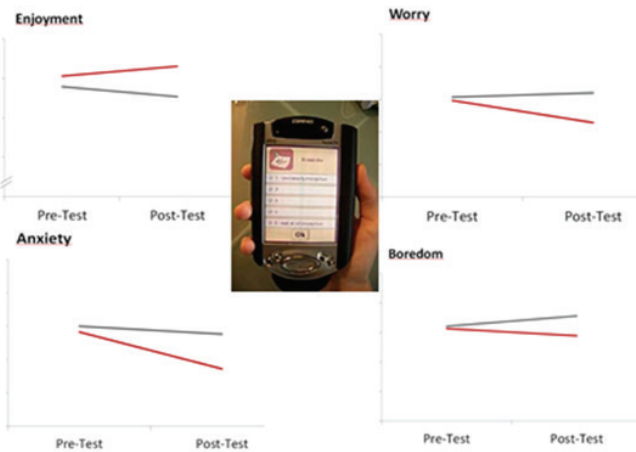
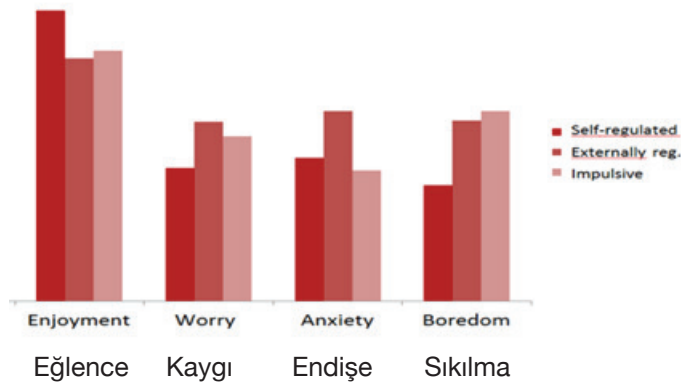
- Farklı düzeylerde karşılaştırılabilir gelişmeler olmuştur.

3) Üst düzey zekâyâ sahip başarılı ve potansiyelinin altında başarı gösteren öğrenciler:

- İki grup için de benzer etkililik söz konusudur.

Aynı zamanda bunun sınıftaki en iyi öğrenciler için mi uygun bir yöntem yoksa en zeki öğrenciler için mi veya daha az zekâ kabiliyeti olan öğrencileri için mi mesela göçmen aile çocukları için mi onu da araştırdık. Burada göçmen öğrencilerin hemen hemen düzeyde etkinlik gösterdikleri ve ana fikirleri bulmada aynı düzeyde etkili oldukları görülmüştür ama bu metin okuma bazında sesli okuma aşamasında farklılıklar göstermektedir. Burada da zekâ seviyesi biraz daha yüksek olan öğrencilerle normal olan öğrencilerin kıyaslaması bulunmaktadır. Hepsinin benzer şekilde gelişim gösterdiği sadece farklı düzeylerde geliştiğini görülmüştür. Yani zekâ seviyesi yüksek öğrencilerde görüldüğü üzere üst taraftakiler biraz daha yüksek bir seviyeden başlamışken aynı gelişim seviyesinde olan alttakiler onları takip etmektedir. Yine başarılı olan ve yetersiz başarı gösteren öğrenciler için de aynı değerlendirmeye alındı ve benzer sonuçlar elde edildi. Son olarak göstermek istediğim duygusal yönü acaba bu uygulamanın sınıf içerisindeki duygusal yöne katkısı nedir, meta anlama ve diğer becerilerin yanına ek olarak duygusal yöndeki katkısı nedir?

Duygusal Gelişim Üzerine Etkisi

Bunlar bir yıl sonra eğitim bittikten sonra takip amaçlı yapılan değerlendirmeler ve burada gördüğümüz üzere sınıfta keyif alma oranında değişiklik vardır, endişede de bir değişiklik vardır. 1 yıl sonrasında daha az endişe duymuşlardır, gerginlik de yine değişiklik olmuş ve sınıfta sıkılma oranında yine değişiklik olmuştur. Bu bir sene sonra değerlendirildiğinde dâhi değişikliklerin

önemli ölçüde olduğu görülmüştür. Uzun süre etkisini koruyan bir uygulama bu. Peki, bunu nasıl değerlendirdik diye sorarsınız anketler kullanıldı, anketler bazen çok geçerli yöntemler olarak görülmemektedir. O yüzden bunlar uygulama içerisinde değerlendirilmiştir. Evde ödevlerini yaparken şu görmüş olduğunuz cihaz kullanılarak o an içerisinde değerlendirilmiştir. Onun ardından hemen bir soru geldi şu an korku hissi var mı, şu an sıkıldın mı gibisinden. İlk uygulama içerisinde bire bir gelmektedir sorular. Bu klasik bir anket sistemi değildir bu bireysel bir sistem. İlginiz için çok teşekkürler, öz düzenlemeli eğitim modeliyle ilk bir tanıtım olmuş oldu. Literatürde bununla karşılaştığınızda keyifle takip edebileceğiniz bir şey olduğu görülmektedir. Tekrar teşekkürler.

Prof. Dr. Shirley KOKOT

Güney Afrika National Association For Gifted And Talented Başkanı

Herkese merhabalar. Öncelikle İstanbul'a tekrar gelmekten çok büyük memnuniyet duyduğumu belirtmek istiyorum. 1999 senesinde İstanbul'da dünya yetenekli ve üstün zekâlı çocuklar için konferans düzenlemişti ve oraya ev sahipliği yapılmıştı. İstanbul'da o günlerden hala çok güzel anılarım var. Bugün değineceğim konu üstün yetenekli çocukların sosyal ve iletişimsel becerilerin gelişimidir. Sunumumda üç önemli hususa değineceğim. Üstün yetenekli çocukların düzgün ayarlanmış bir ortam içerisinde nasıl normal insanlarla birlikte onlara uygun şekilde yetişebileceğini göstereceğiz. Desteklenen bir ortam içerisinde üstün yetenekli öğrencilerin kilit ilişkilerini vurgulayacağız ve elbette aileleriyle öğretmenlerinin rollerine değineceğiz ve son olarak üstün yeteneklilik hususunda mitlerden kaynaklanan yanlış düşüncelerin/inançların sosyal gelişimi nasıl olumsuz etkiler gösterdiğine bakacağız.

Üstün yetenekli öğrencilere şu bakış açısıyla bakmak gerekiyor, hepimiz ilişkilerimizde gerçeklik açısından nasıl bakıyoruz? Bu bakış açısında diğer tüm insanlar nesnel ve fikirler de bu bakış açısına dâhildir. Bunları anlamak için önce farkına varmamız gerekmektedir. Daha sonra bunları keşfediyoruz ve dünya ile ilgili tecrübelerimize kişisel bir anlam yüklüyoruz. Yani üstün yetenekli bir bireyin mevcut olabilmesi için öncelikle dünyasını anlamasını ve bu dünya içerisinde kişilerle nesnelere fikirlerle bir etkileşim kurarak bir ilişki oluşturması gerekmektedir. Bizle ilgili de bir ilişki oluşturmamız gerekmektedir. Bu oluşturulmazsa kim olduğumuz, ne yapabileceğimiz ve neleri yapamayacağımızı asla anlayamayız. Bu da bizim bir kimlik ve öz benlik oluşturmamızı sağlamaktadır. Bu da öz değer denilen kavramın temelini sağlamaktadır. Bir çocuğun bir kişiye nesneye veya bir fikre verdiği anlam entelektüel bir süreçtir. Bu yüklenen anlamın niteliği de bu ilişkinin duygusal yönüyle alakalıdır. Yani bu etkileşim veya bu hissiyat olumsuz o zaman bu etkileşim kötü bir şey olarak görülecektir. Eğer bu etkileşim olumluysa doğal olarak iyi bir şey olarak görülecektir. Eğer üstün yetenekli bir öğrenci belirli bir hususta hevesli bir yaklaşım gösteriyorsa bununla ilgili olumlu bir deneyim yaşamış demektir. Bu da daha fazla gelişmesini sağlamaktadır. Tabii bu diğer tüm ilişkilerimiz için de geçerlidir iyi hissedilmeye sebep olan ilişkiler devam ettirmek istenilen ilişkilerdir ve kötü hissetmeye sebep olan ilişkileri de reddederiz ve bunlardan uzaklaşmaya çalışırız. Hepimiz bazı kişilere fikirlere ve hatta daha somut nesnelere mesela yiyeceklere kendimizi yakın hissetmişizdir. Yani çocuklar kendi ilişkileri bağlamı içerisinde yetişirler ve bu ilişkiler doğrultusunda ilerlemelerini

sürdürmektedirler. Bu ilişkiler üzerinden kendi olabilecekleri şey haline gelirler yani kendi potansiyellerini gerçeğe dönüştürmüş olurlar. Yani sosyal düzenleme veya sosyal gelişim dediğimiz husus ilişkilerimizin ne şekilde olduğunu ve ilişkilerle ilgili beklentilerimiz ne oranda tatmin edilebildiğine göre gelişmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini hepimiz tarafından bilinmektedir, fizyolojik ihtiyaçlar yiyecek su ve sığınak gibi ihtiyaçlar tüm insanlar için ortaktır. Bunların ardından güvenlik, kendini kabul ettirme sevilme gibi kendine saygı gösterme gibi ihtiyaçlar gelmektedir. Yakın zamanda bazı araştırmacılar bunları biraz daha detaylandırarak başka ihtiyaçlar eklemiştir. Artık öz bir benlik ihtiyacı içerisinde olduğumuz bilinmektedir. Aynı zamanda sevgi ihtiyacını da hissetmekteyiz yani hem birilerinin bizi sevmesini hem de birilerini sevebilme kabiliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Anlayış bekliyoruz bundan da duygusal anlamda destek alınmaktadır. Sosyalleşme ihtiyaçlarımız var arkadaşlarımız olsun muhabbet edebilelim istiyoruz, kullanışlı faydalar istiyoruz örneğin ekonomik hizmetler maddi anlamdaki destek gibi ve değer gördüğümüzü bilmek istiyoruz ve yetkinliğimizin değer gördüğünün de teyit edilmesini istiyoruz. Tüm bu ihtiyaçları ancak ilişkilerimiz dâhilinde gerçekleştirilebiliyor ve bunlar da zaman içerisinde değişmektedir. Örneğin sevme ve bağlılık ihtiyacı doğduğumuzda ailemiz tarafından karşılanmaktadır. Çocukluk döneminde aile hala başlıca ilişki, sevgi kaynağımız halindedir. Aynı zamanda okul döneminde de diğer arkadaşlar okul içerisindeki arkadaşlar bu arkadaşlık ve kabul görme hissini tatmin edilmesine yardımcı olmaktadırlar. Gençlik döneminden önceki dönemde aynı grup içerisinde dâhil olabileceğimiz yaşitlarımızla ilişkiler kurma ihtiyacı hissedilmektedir. Aynı zamanda bu dönem içerisinde aynı cinsten arkadaşlar bulmamız önemlidir. Gençlik döneminde bu tür ihtiyaçlarımızı karşı cinsten insanlarla ilişkiler kurmak veya aynı yönde cinsel beklentilere veya bakış açıları olan insanlarla kurmakla karşılanmaktadır. Yani bu ilişkiler kişiler arası veya kişisel yetkinliklerin ve becerilerin geliştiği bağlamdır ve bu tür yeteneklerin bulunmaması gelişmemesi sosyal ve duygusal açıdan bazı sorunlara neden olabilmektedir. Daha önceden bahsettiğimiz üzere çocuklar ilişkileri üzerinde kendileriyle de bir ilişki kurmuş olmaktadırlar. Bunun çok önemli bir alan olduğundan zaten bahsetmiştik. Kim olduğumuzu anlayabilmek ve kim olduğumuzu anlayabilmemize göstereceğimiz tepki kendi benliğimiz oluşturup oluşturmayacağımız konusundaki sonucu belirleyen öğedir. Daha sonra değerimizin pozitif olduğunu anlayabilmemiz için kendi benliğimizi olumlu bir şekilde değerlendirmemiz gerekmektedir. Kendimizi bir benlik olarak tüm dünyayla ilişki içerisinde olmamız ve bu dünyayla ilişkimizin de diğer insanlarla ve kendimizle olan ilişkimizin niteliğini ve kendimizi ne kadar değerli gördüğümüzü belirleyecektir. Bu her birey için elbette eşsiz bir süreç olacaktır. Bu da demek oluyor ki üstün yetenekli veya üstün zekâlı öğrencilerin hiçbir zaman genel ifadelerle tartışılmaması gerekmektedir. Her bir çocuğun tamamen kendine özgün ilişkileri olacak ve kişisel olacaktır. Bir çocuğun ilişkilerine bakarken o çocuğun bakış açısıyla görmeye çalışmamız gerekmektedir. Üstün yetenekli çocuğun ilişkilerini anlayabilmemiz açısından ilişkilerin kalitesini etkileyen herkes için ortak olduğunu söyleyebileceğimiz bazı yönler vardır. Geçmişte literatürde üstün yetenekli öğrencilerin duygusal açıdan daha gelişmiş olabileceğine dair herhangi bir ifade bulunmamıştır. Çocukların bu yöndeki hassasiyeti üzerine vurgu yapılıyordu ve bu hassasiyetin, zayıflığın da eşit şekilde gelişmemesinden, kendini entelektüel açıdan daha bir adım gerisinden görmesinden kaynaklanabileceği söylenmiştir. Aynı zamanda araştırmacılar tarafından duygusal açıdan farklılık hissini üstün yetenekliliğin ikinci yönünden kaynaklı olduğu söylenmiştir. Bu ikincil yönler de bir çocuğun ilişkiler ağı

içerisindeki önemli kişilerin tutumlarından ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Bu çocukların ilişki kurdukları etkileşim kurdukları insanlar bu hassasiyetlerinde rol oynayan önemli kişiler olarak görülmektedir. Peki, bu insanlar kimdir? Öncelikle aileleridir en önemlisi ebeveynleridir aynı zamanda çocuklarıyla vakit harcayan öğretmenleridir ve aynı zamanda diğer arkadaşlarıdır ve çocuğun kendisiyle arasındaki ilişkisidir. Fakat üstün yetenekli çocukların kendileriyle ortalama bir öğrenciden daha üst düzey bir ilişkisi olabilmektedir. Burada “sen kimsin?” sorusuna bazı üstün yetenekli erkek çocukların verdiği bazı cevaplar görülmektedir. Peter, 11 yaşında IQ seviyesi 132 olan bir öğrenci, “Ben hassasım diğer insanların hissettiği şeyleri hissedebiliyorum ama genellikle rekabetçiyim ve hevesliyim. İstedğim şeyler için mücadele ederim fakat gelecekteki olaylarda çok başarılı olmamak konusunda da endişelenirim. Diğer insanlarla iyi anlaşabiliyorum çünkü çocuk değilim ama genel olarak sadece mutlu hissediyorum” soruyu soran kişi “mutluluğu tanımlayabilir misin?” yani insanlar ne zaman mutludur diye sormuş Peter da “kendileri olabildiklerinde mutludurlar” diye cevap vermiştir. “Ben diğer insanlarla eşit olduğumu düşünen bir insanım diye düşünüyorum. Onlardan daha az önemli değilim. Doğru olmadığını inandığım şeylerin değişmesi için istediğimi yapmaya hazırım. Kıyaslanamayacak kadar küçüküm. Bir birey olarak oldukça önemsiz olmama rağmen yine de burayım ve her bireyin ister küçük olsun ister büyük olsun bir maksadı vardır. Aksi halde burada olmazlardı. O yüzden bir insanın bir başkasının önemsiz olduğu gibi bir hakkı olduğunu düşünmüyorum ve ne kadar çok hatam olsa da ben de diğer tüm insanlar gibi var oluş hakkına sahibim.” Bu örneklerde kendi içlerine bakış sağladıkları görülmektedir. Yani bu üstün yetenekli çocuk kendisiyle bir ilişki kurarak gelişmiştir. Kendilerinin farklı yönlerini farklı boyutlarını keşfetmektedirler bu da kendileriyle ilgili bir benlik duygusu oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu kimlik ben kim olduğumu, ne olduğumu biliyorum demektir. Bu da diğer insanların tepkilerini ne şekilde algıladıklarına göre değerlendirilmektedir. Eğer birçok insan onlara olumsuz bir tepki vermişse kendilerini olumsuz bir şekilde değerlendirmektedirler. Eğer sürekli olumlu geribildirim alırlarsa kendilerini de olumlu olarak değerlendireceklerdir. Eğer bu az önce gösterdiğimiz iki çocuğun cevapları kendilerini ne şekilde keşfettiklerine dair bir örnek sunduysa bu da iyi ilişkilerden fayda sağladıklarının bir göstergesidir. Üstün yetenekli olmak izole bir durum içerisinde olmak değildir. Yani buradan açıkça görülüyor ki kendimizle ilgili düşüncelerimiz çevremizdeki insanlarla kurduğumuz etkileşimlerden doğmaktadır. Fakat üstün yetenekli çocuklar sevgi dolu ailelerde doğuyorsa neden birçok duygusal yönden rahatsızlık duyan çocuklarla ilgili raporlar yayınlanmıştır. Neden üstün yetenekli ebeveynler çocukların genellikle yalnız olduğunu bunlar da kendilerini utangaç şekilde tanımlıyorlar? Bu ilişkilere bir bakalım.

En kritik önem arz eden ilişki aileyle kurulan ilişki olduğu görülmektedir. Hatta aile içerisinde kurulan ilişkilerin çocuğun ne tür bir yetişkin olacağını büyük ölçüde belirlediği söylenmektedir ve çalışmalarda görüldüğü kadarıyla bir ilişki içerisinde sağlam güçlü ilişkiler ve bunların içerisinde sempati ve anlayış olan ilişkiler güçlü bir karakterin oluşturulmasında faydalı olmaktadır. Bu da iyi bir duygusal ayarlamaya ve düzenlemeye neden olmaktadır. Buradaki slaytta daha önce cevaplarını paylaştığımız Peter’in aile çizimi görülmektedir. Bu çizimde oldukça yakın tutarlı bir çizim şekli görülmekte ve Peter da tam ortada durmaktadır. Düzgün bir aile içerisinde güvenli hissettiğini göstermektedir. Peter oldukça başarılı kendine özgüveni

olan bir öğrencidir. Zorluklardan keyif duyan ve kendini anlamak için de çaba gösteren bir kişidir. Unutmayın ki onun düşüncesine göre mutluluk kendin olabilmeye bağlı ve bu küçük yaşına rağmen “ben kimim kim olmalıyım” cevabını aramaktadır.

Bu çizimi IQ’su 150 olan John isimli bir başka çocuğun çizimiyle kıyaslayalım. Bu çizimde belirsizlik, yetersizlik ve güvensizlik hisleri görülebilmektedir. Ailesinden uzakta olduğu görülmektedir. Burada John farklı bir ortam üzerinden kendisini ailesinin önemsiz bir üyesi olarak ifade etmektedir. Kendisinden memnun olmamakta, diğer insanlarla kolaylıkla arkadaşlık kuramamakta, arkadaşlıklarını sürdürmemekte ve diğer insanlara güvenmemektedir. Bu değerlerle ilgili net bir fikri yoktur, kendisiyle ilgili bilgiye ve sorumlu bir şekilde davranış bilgisine de sahip değildir. Doğal olarak okulda tembel damgası yemiştir o yüzden de başarısız bir öğrencidir. Yani duygusal gelişim açısından Peter oldukça gelişmiş bir örnek teşkil ederken John ise bu konuda geri kalmış bir örneği göstermektedir. Bu konuda motivasyonla ilgili bir kuram da Eric Ericson’un kuramıdır. Bu kuramda bir kişinin kişisel gelişiminin 8 aşamalı bir duygusal süreç içerisinde geliştiği söylenmiştir. Bunların her bir aşamasında kişiliğin bir sürecin oluşturulması söz konusudur. Birinci aşama çocuğun hayatındaki ilk aşamayı teşkil etmekte ve güven bağının oluşturulmasını içermektedir. İkinci aşamada çocuk kendi davranışlarından sorumlu olduğunu öğrenmektedir. Çocuğun hangi aşamada kendi başına hareket ettiğini ve yaptığı şeylerin sorumluluğunu öğrendiği bilinmektedir. Üçüncü aşamada daha fazla özgür davranış görülmekte ve kendi davranışlarını başlatmaktadır. Dördüncü aşamada verilen yeteneklerde ve kabiliyetlerde üstünlük kurma, başarı elde etme çabası içerisinde. Buna diğer insanlarla anlaşabilme kabiliyeti de dâhil ve bu aşamada çocuk kendisiyle ilgili düzgün bir görüş benimsemeyi de öğrenebilmektedir. Eğer burada başarılı olursa aynı yeterliliği ve gurur hissini geliştirebilmektedir. Bu aşama içerisinde çok fazla başarısız olması halinde yetersizlik ve aşağılık kompleksine girebilmektedir. Beşinci aşamada gençlik dönemlerine denk gelmektedir. Bu dönem birden fazla kişiliğin birbirine karşı test edilerek hangilerinin uygun olduğunun görüldüğü aşama olarak bilinmektedir. Eğer bu kimlik krizi çözülmez ise sonucunda bir karmaşa ve kendinin kim olduğuyla ilgili bir belirsizlik ortaya çıkabilmektedir. Bu tür çocuklar kendilerine güvenmemekte ve kendilerinin kim olduğunu bilmeleri gerektiği kararlarla karşılaştıklarında belirsizlikle ve karmaşıklıkla yüzleşmektedirler. Yani 11 yaşında olan Peter kendine iç bakış sağlamak ve kendini keşfetmesi sayesinde beşinci aşamaya doğru olumlu bir ilerleme kaydetmektedir. John ise üçüncü ve dördüncü aşamadaki karşılaştığı zorlukları çözmek için mücadele etmektedir. Kendine yönelik bir güven geliştirememesi ve hayatın beklentilerinin gereksinimlerini karşılayamama gibi bir riskle karşı karşıya kalmaktadır. Peter’ in ailesiyle kurduğu pozitif ilişkiler bir şekilde sağlıklı gelişiminin dayanağını teşkil etmektedir ve şu da bizi şaşırtmamalıdır ki diğer tüm arkadaşları ve öğretmenleriyle arasındaki ilişki olumludur. Aynı şeyi diğer üstün yetenekli çocuklardan da bekleyebilir miyiz? Bence bekleyebiliriz. Üstün yetenekli öğrenciler hem entelektüel hem de duygusal açıdan diğer öğrencilerden daha hızlı gelişmelerine neden olan bazı özellikler göstermektedir. Bu özellikleri de duygusal deneyimlerinin muhtemelen diğerlerinden daha hızlı bir şekilde analiz edebilme anlayabilmedir. Kimlik düşüncesinin oluşması için gerekli olan entelektüel kapasiteye sahip oldukları düşünülmektedir.

Oldukça yoğun diyebileceğimiz normalden yoğun bir şekilde duygusal deneyimler yaşayabilme kabiliyetine sahiptirler. Hızlı ve erken dönemde ahlaki gelişim yapabilmekte ve bu konuda yargılar getirebilmektedirler. Bunu çok güçlü bir adalet hissinde ve adaletsizce olduğunu düşündükleri bir şeyle karşılaştıklarında nasıl üzüldükleri de görülebilmektedir. Kendilerini eleştirme eğilimleri vardır. Erken yaşta bağımsız kendi kendilerini yönlendiren hareketler göstermektedirler ve kendilerinin daha fazla farkındalardır. Peki, sorun nedir? John'da sorun neydi mesela? Okulda başarısız olmasını, yeterli sonuçları alamamasına sebep olan neydi? Motivasyon eksikliği ve başarısızlık öğrenciler ve aileler için oldukça geniş bir araştırma alanıdır. Bunları da daha iyi açıklayabilmemiz için çocuğun başlıca ilişkilerine daha yakından bakmamız gerektiğine inanmaktayım. Çoğunlukla bu sorunların nedeni bu ilişkilerden birinde veya ikisinde yatmaktadır. Çocuğun bu sorunu aşabilmesi için sorunun semptomlarına değil gerekçesine, sebebine bakılmalıdır. Mesela bir çocuğun akademik açıdan daha başarılı olması için motivasyon sağlamaya yönelik çalışmalar genellikle başarısız olmaktadır. İlk çocukluk dönemi geçtikten sonra motivasyon kişinin içinden gelen bir şeydir. Üstün yetenekli bir çocuktan bahsediyorsak neden motivasyonunu yitirdiğinde yardımcı olunmalıdır. İhtiyaçlarını karşılamayan ilişki alanını belirleyerek çocuğun başarıya yönelik ilgisinin tekrar canlanması sağlanmalıdır. O yüzden kilit ilişki noktalarından bazılarını bakalım. İlk olarak nesnelere ve fikirlerle olan ilişki. Bilhassa fikirlerle arasındaki ilişkiler konusunda üstün zekâlı öğrenciler kendilerini öne çıkartmaktadırlar. Öğrencilerin bu geniş bilgi dağarcığı özel ilgi alanları ve eğitimsel açıdan gereksinimleri bu konunun tartışılmasına neden olan hususlardır. Eğer entelektüel potansiyellerini gerçekleştirmeye yönelik fırsatlar verilirse o zaman bu ilişki olumlu devam eder. Doğal olarak bu ilişki alanı kişiler arası ilişkilerden daha az sorun teşkil eden alan olmasını teşkil eder. Fakat diğer alanlarda sorunlara neden olma potansiyeli vardır. Bu da genellikle öğrenciler veya öğretmenler üstün yetenekli çocuğun fikirlerine karşı olumsuz bir bakış açısı gösterdiklerinde olmaktadır. Yani bu ilişki büyük ölçüde çocuğa verilen fırsatlarla ilişkilidir. Öğrenciler ile öğretmenler arasındaki ilişki oldukça ilginç bir alandır. Okul elbette öğrenciler için oldukça önemli ve birçok entelektüel ve duysal etkileşimin gerçekleştiği bir yerdir. Öğrencilerin okulda geçirdikleri süre dikkate alınınca bunların çocukların sosyal ve duygusal gelişimi üzerindeki etkisi ve önemi rolü oldukça önemli olmaktadır. Fakat bazı araştırmalarda öğretmenlerin diğer önemli ilişkilerden daha az rolü olduğu bulunmuştur. Bu biraz ortaokul düzeyindeki öğrenciler için daha doğru olabilmektedir. Daha genç daha küçük yaştaki çocuklar hocalarının öğretmenlerinin etkilerine daha açıktır çünkü daha fazla vakit geçirmektedirler. Üstün yetenekli çocuklar bilhassa üstün yeteneklerinden dolayı ve daha yüksek hassasiyet göstermelerinden dolayı öğrenciyle öğretmen arasındaki ilişkiyi daha üst boyutta yaşayabilmektedir. Bu da demektir ki öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle ilişkisini asla hafife almaması gerekmektedir. Sizin eylemlerinizi ve sözleriniz diğer her şeyden çok daha derin etkiler bırakabilmektedir. Genellikle genç ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenleri eğer üstün yetenekli olduklarını anlamışlarsa bu alanda öğrenciye çok büyük katkılar sağlayabilmektedir. Eğer öğretmen üstün yetenek kavramını anlamıyorsa ve öğrenciyi sabit bir kalıp içerisine oturtmaya çalışıyorsa bu çok ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin öğrenci soru sormak ve derse katkıda bulunmak isterken sessiz davranış kalıbına uymasını beklemek, öğrencinin kendi seviyesinde okumasına müsaade etmemek veya daha zor matematik sorularını çözmesine müsaade etmemek. Bu üstün yetenekli çocukları bir baş

belası gibi gören ve sınıf içerisinde onlara biraz daha düşmanca tavır takınan öğretmenler hakikaten ciddi sorunlara sebep olabilmektedir. Daha önce oldukça yaratıcı zekâsı gelişmiş çok üstün yetenekli 6 yaşındaki bir kız çocuğuyla çalıştım ve bana şöyle dedi: “Okuldayken benim kafamın içerisinde yaşamamı istiyorlar ama ben kendi kalbimin içerisinde yaşarken çok daha mutluyum.” Bu tür davranışlar çocuğun okula karşı takındığı tutumu ciddi anlamda olumsuz şekilde etkileyecek ve aynı zamanda çocuğun yanlış veya kötü olduğunu düşünmeye yönlendirecektir. “Ben iyi değilim” mesajı da düzgün bir öz değer kavramını oluşmasını çok derinden etkileyen bir sorundur. Bu tür öğrencileri anlayabilen öğretmenler çok büyük bir fark yaratmaktadır.

Size bir hikâye daha anlatayım; üstün yetenekli bir çocuk adı Josh, spor konusunda pek başarılı değildir. Koordinasyonda bazı sorunlar yaşamakta, çok hızlı koşmamakta ve top oynayamamaktadır. Genellikle yapıldığı şekilde öğrenciler bazı fiziksel aktiviteleri yaparken birlikte çalışacakları arkadaşlarını seçmeye müsaade edilmiştir, tabii normal olarak Josh her zaman en son seçilen öğrenci olmuştur. Sanırım nasıl bir hisse kapıldığı düşünülebilmektedir. Fakat öğretmeni bu durumu fark etmiş ve durumu biraz değiştirmeye karar vermiştir. Spor alanında kimin kimi takıma seçeceği konusunda çok fazla müdahale edememekte fakat sınıf içerisinde müdahale edebilmektedir. Sınıf içerisinde akademik becerileri gerektiren ekiplere dayalı bazı aktiviteler geliştirmiştir. Bu faaliyetlerde Josh’ın sürekli aranan isim olması ve matematik ekibinde ilk olarak davet edilen kişi olması diğer tarafı telafi eden bir durum teşkil etmektedir. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin sosyal ve duygusal yöndeki gelişimine etkisi çok yönlüdür. Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciyle kendi ilişkilerinin farkında olması ve bunu pozitif tutmaya çalışması gerekmektedir. Öğrencilerin hem sınıf içerisinde hem de dışarıda birbirileri arasındaki etkileşimleri takip edebilmeleri ve gerekli yerlerde müdahale etmeye hazır olmaları gerekmektedir. Bu şekilde sınıfta birbirilerini farklı yönlerine farklı değerlerine saygı gösterebilme ve birbirilerini kabullenebilme hislerinin geliştirilmeleri, yargılamamak ve yargılamayan bir dil kullanmak ve dinleme becerilerinden faydalanma gerekmektedir. Öğretmenlerin belki de üstün yetenekli öğrencilerle yaptıkları çalışmalardan en önemli noktalardan birisi “dinleme becerisidir.” Buna çok yürekten inanıyorum doktora düzeyinde öğretmen eğitimi alanında çalışırken bu yönlerin en önemli hususlardan birisi olduğunu düşünmekteydim. Bunun da oldukça önemli olduğunu düşünmekteyim çünkü fark ettiğim üzere öğretmenin genellikle çok fazla vakti yoktur ve çocuğun bir sorunu olduğunda bu sorunu mümkün olduğunca kısa bir süre içerisinde çözmeye çalışmaktadır. O yüzden çocukla birlikte oturup yargılamadan, yargılamayan sorular sorarak ve dinleyerek çocuğun kendine ilişkin değerlerini keşfetmesi için imkân sağlamaya çok fazla vakitleri yoktur. Aileyle de yakından işbirliği kurmaya öğretmenler hazır olmalıdır. Tabii öğretmenlerin bir diğer rolü de okulunuzda üstün yetenekli öğrenciler için farklı programlar uygulamasını sağlamak için mücadele etmektir. Aileyle ilişkiler; bu muhtemelen çocukların kişiliğini etkileyen en önemli ilişkidir. Aileler ve bilhassa ebeveynler sosyal ve duygusal yetkinlik yönlerini derinden etkileyen öğelerdir. Çocuklar sosyal ve duygusal yönden bazı zorluklar yaşadığında bunun sebebi ebeveynlerin çocuklar için bilhassa zorluk teşkil edecek durumlar oluşturacak kararlar vermesinden kaynaklı değildir. Bunun sebebi genellikle ailelerin üstün yetenekli çocukların sorunlarıyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmaması ya da yeterli desteği verecek bilgiye sahip olmamasındandır.

Bu ebeveynlerin bazıları kendi gençliklerinde ve üstün yetenekli oldukları dönemlerinde çözülmemiş bazı sorunlardan kaynaklı sıkıntılar da yaşıyor olabilmektedirler. Ebeveynlerin sosyal ve duygusal yönden gelişimindeki olumsuzlukları önlemek açısından oldukça önemli bir öge olmasından dolayı öğretmenler onların neden olduğu etkileri önlemekte bazı sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Evdeyken ebeveynler destekleyici bir ortam içerisinde öğretmenlerin neden olduğu olumsuz etkileri ortadan kaldırmakta ama bu süreç tersi şekilde işlemektedir. İşte bu yüzden ebeveynlerin üstün yeteneklilikle ilgili doğru bilgileri alması ve çocukların üstün yeteneklilik durumunu anlamasına yardımcı olması çok önemlidir. Fakat ailenin yapısını da dikkate almamız gerekmektedir. Afrika'daki alt kültürlerin çocuklarını düşündüğünüz zaman çok nadiren bir veya iki üyesi olan ailede doğmaktadırlar. Bu yapı içerisinde aile bir sistemdir ve aile üyeleri diğer üyelerle sürekli bir etkileşim halindedir. Yani, aile diğer insanlarla ve genel olarak toplumla sürekli etkileşim kurar. Çocuğu kişinin düşündüğüne göre çocukların gerginlik ve sorununa karşı dayanıklı olmasının temel sebeplerinden birisi kendi yaşantıları içerisinde onları koşulsuz olarak kabul eden bir yetişkin olmasıdır. Yani, akıl hocası bir çocuğun gelişimine birçok açıdan katkı sağlayabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklarla çalışma imkânını elde eden öğretmenlerin bu çocuğun içinde bulunduğu aile yapısını yakından tanıma imkânı olmalıdır. Çocuğun bazı sorunlarında yardıma çağırabilecekleri başka hangi önemli yetişkinler olduğunu öğrenemeyebilirler. Yani genel olarak okullar yetişkinleri ve aileleri öğrencinin eğitim sürecine dâhil ederek fayda sağlayabilir. Öğretmenler üstün yetenekli öğrencinin farklı veya daha değişik görünmesine sebep olan özellikleri ebeveynlere açıklayarak yardımcı olabilmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ebeveynleri genellikle diğer üstün yetenekli öğrencilerin ebeveynleriyle konuşmak için çok fırsat bulamamaktadır. Bu yüzden tartışmalar ve destek grupları diğerleriyle endişelerinizi ve fikirlerinizi paylaşmak için güzel bir fırsat verecektir. Bu destek grupları aynı zamanda uygun teknikleri veya başarılı ebeveynlik uygulamalarının paylaşılmasıyla da yardımcı olacaktır. Aynı zamanda okullar ebeveynlerle diğer eğitimli bilgili eğitimcileri tanıştırmak fayda sağlayabilir. Genellikle doktorlar pediatri uzmanları ve hatta psikologlar gibi uzmanlar üstün yetenekli çocuklarla ilgili çok fazla eğitim almamıştır. O yüzden ebeveynler için iyi bir bilgi kaynağı teşkil etmemektedir. Birçok insan üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu ailelerde başarılı bir aile ve ebeveynlik profilini oluşturan özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu sonuçları özetlemek gerekirse düzgün bir sosyal rol edinmiş öğrencilerin ebeveynleri; sıcak ve ilgi gösteren aileler, çocuğu koşulsuz şartsız kabul ettiklerini gösteren aileler, başarılarını ve çabalarını takdir etmekte oldukça hızlı davranan fakat başarısızlığa karşı da tolerans gösteren aileler, çocukla çok fazla zaman harcayan aileler ama her zaman entelektüel anlamda değil, bağımsız hareket etmeyi ve yaratıcılığı desteklemektedirler. Çocuğun birçok alanda inisiyatif uygulamasına teşvik etmekte fakat sınırları ve limitleri koymaktadırlar. Tartışmalara ve farklı açılardan sorun çözmeye müsaade ediyorlar ve son olarak iyi bir espri anlayışları vardır. Diğer öğrencilerle arasındaki ilişkilere geçerseniz; bu da yine oldukça önemli bir alandır. Genellikle duygusal açıdan düzenlemenin popülerlikle veya en azından eşdeğer bir grup içinde kabul görmekle alakalı olduğunu göstermiştir ve çocuğun erken döneminde yapılan değerlendirmenin ilk öğrencilik döneminde karşılaşılabilecek sosyal sorunlara net bir gösterim sağlamadığını görmekteyiz. Öte yandan bu dönem içerisinde diğer arkadaşlarıyla arasındaki ilişkilerden kaynaklı olarak ilerleyen senelerde bazı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Yani bu arkadaş grubu içerisinde öğrenciler daha yakın ve samimi ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi

öğrenmektedir. Gençlik dönemi içerisinde bu arkadaş grubunun sürekli artan önemi de oldukça net bir şekilde belgelenmiştir. Üstün yetenekli bir öğrenci bu arkadaş grubu içerisinde kendisiyle özdeşleştirebileceği bireyler bulmakta sıkıntı yaşasa bile arkadaşları tarafından kabul edilmesi sosyal açıdan önemli bir durumdur. Yani bu öğrenci sorun yaşıyorsa mücadele etmek zorunda kalıyorsa dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü öğrencinin çocuğunun arkadaş grubuna kabul edilmesi için yeterli sosyal becerileri sahip olması gerekmektedir. Diğer insanlarla nasıl geçineceklerini öğrenemiyorlar fakat bazı üstün yetenekli öğrenciler diğer arkadaşlarıyla oldukça başarılı arkadaşlıklar kurmaktadır. Bunun nedeni de bazılarının sosyal becerileri öğrenmede oldukça başarılı olmasıdır. Bunun nedeni de diğer insanlarla etkileşimler içerisinde oldukça taktiksel yaklaşabilmeleri hatta bazen diğer insanların ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarının önünde tutabilmeleridir. Aynı zamanda değere dayalı demokratik etkileşim yönleri de var bu da sosyal becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Kendileriyle ilgili daha pozitif düşünceleri olabilir bu da diğerleri içerisinde kendilerine bir özgüven duymalarını sağlamakta ve yine geleneksel bir oyun oynarken yaratıcı düşünme kabiliyetine sahip olabilmektedirler. Bu da onları oldukça heyecan verici ilgi çekici arkadaşlar haline getirmektedir. Tabii madalyonun diğer yüzüne de bakmak gerekirken, maalesef tüm üstün yetenekli öğrenciler sosyal açıdan başarılı olamamaktadır. Bilhassa istisnai düzeyde yüksek becerileri olan öğrencilerin diğerlerinden daha fazla sıkıntı çektiği görülmektedir. Entelektüel gelişim ve kabiliyetler açısından normal bir çocuk nüfusundan ne kadar uzaklaşırlarsa o kadar sorun yaşadıkları görülmektedir. Bunun sebeplerinden birisi arkadaş grubunun onları anlamaması olabilmektedir. Grup içerisinde kendilerine eş değer görebildikleri veya aynı düşünce yapısına sahip çok fazla insan bulunmaması nedeniyle yabancılaşmaları ve grubun biraz dışında kalmaları mümkündür. Etkileşimlerin kurallarını öğrenme fırsatı yakalayabilmektedir. Üstün yetenekli yetişkinlerde yapılan araştırmalarda da kişisel özelliklerin etkileşimleri etkiledikleri gözlemlenebilmektedir. Bunlar arasında utangaçlık, yalnız kalmayı tercih etmek ve yüksek oranda entelektüel kapasite bulunmaktadır. Bazı üstün yetenekli insanlar oldukça içe dönük insanlardır ve bunların ilgi alanları dış dünyayla bağlantılı değildir. Üstün yetenekli yetişkinlerin birçoğu çocukluğunda yalnız bırakıldığına dair bir iz hatırladığını söylemektedir.

Özetlemek gerekirse üstün yetenekli çocukların bazı sosyal sorunlar şunlardan kaynaklanmaktadır; kendilerine uygun arkadaşları bulamamaktır, üstün yetenekli bir insan için uygun bir arkadaş kimdir? Üstün yetenekli çocukların farklı alanlarda ilgi duyması ve kabiliyetlerinin senkron olması nedeniyle birden fazla gruba dahil olması gerekir. Genellikle kendi daha yüksek ilgileri kabiliyetlerini sergileyebilen daha yaşlı büyük insanlarla arkadaşlık kurmaktadır. Fakat fiziksel özellikleri mesela spor becerileri kendi yaş grubundaki insanlarla aynı düzeyde olabilmektedir. Bu noktada aynı yaşta arkadaşlar olması gerekebilmektedir. Bir grup içerisinde üstün yeteneklerinden dolayı diğerlerinden farklı olduğu görülen üstün yetenekli çocuklar genellikle grubun bu yeteneği görmezden geleceğini fark edecektir. Yani grup onları cezalandırmakta ve bu süreçten hariç tutmaktadır. Bilhassa yaşlı büyük kişilerce hakarete uğramaları mümkündür. Arkadaşlarından bazıları onları 'tuhaf' göreceklerdir. Dolayısıyla yalnız kaldıklarında depresyona girecekler sonunda suçlu hissine kapılacak ve kendilerine az değer vereceklerdir. Tüm bunları yalnız biri olarak tecrübe edecektir. Çocuğun yalnız kalması nedeniyle ilgi alanları teknolojiye kitaplara veya diğer entelektüel yönlere kayabilmekte bu da kendi

gruplarından çok fazla uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bazıları da arkadaşlık bakımından ailelerine bağılılıkları çok daha fazla artmasıyla bunu telafi etmektedirler. Aynı zamanda öğretmen sınıf içerisinde üstün yetenekli öğrencilere kendi başlarına yapmaları için çok fazla ödev ya da iş verdiği zaman bundan da olumsuz bir şekilde etkilenebilmektedirler. Zaman içerisinde diğer insanlarla birlikte çalışma ve onlarla birlikte oynama kabiliyetleri oldukça düşmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin diğer öğrencilerle ilişkilerine bakış açısından birbiriyle çelişen görüşler olan araştırmalar vardır. Bu da anlaşılır bir durumdur çünkü daha önce de belirttiğim gibi her çocuğun yaşantısı kendisine özgüdür. İki üstün yetenekli çocuk asla aynı özellikleri göstermeyecektir çünkü asla aynı dünyayı paylaşmayacaktır. Birçok çocuk mükemmel bir sosyal adaptasyon sergilerken birçoğu da bunu başaramayacaktır. Yani başarısızlık gibi bir sorunu ele alıyorsak hem çocuğun kendi içerisindeki bazı hususları değerlendirmemiz gerekmekte hem de bu ilişkiler içerisindeki dinamikleri incelememiz gerekmektedir. Peki, aileler ve öğretmenler yardımcı olmak için ne yapabilir? Eğer sorun oldukça aşırı bir sorun değilse okul ve aile çocuğun zorlamaya dayalı olmayan bir ortamda ilişki kurması için bir ortam hazırlamalıdır. Arkadaş edinebilme kabiliyeti diğer insanlarla ilişki kurabilme beceresine ve ortak ilgi alanlarına dayalıdır. Benzer espri anlayışı ve farklılıklara karşı tahammülü olması sadece ilişkilerin kurulmasına etki eden yönlerden bazılarıdır. Çocuklar için arkadaşlıklar ilk başta keşif amaçlı ve dengesiz bozulabilecek şeylerdir. Becerilerin geliştirilmesi gereklidir. Ebeveynlerin ve ailelerin birlikte çalışarak ne yapabileceğin dair ilişkin bir örneğim var. Endru okula 5 yaşındayken başlamıştır. Daha o yaşındayken İngilizce ve Almanca konuşabilmekte, yazabilmektedir. Okulda öğrenme etkinliklerini oldukça kolay bulmuş fakat paylaşmaya yönelik etkinlikler onun için zor olmuştur. O yüzden annesi ve öğretmeni birlikte çalışmaya karar vermiştir. Annesi eliş derslerinin olduğu zaman okulda bulunacak ve onu teşvik etmek için bazı etkinliklerde bulunacaktır. Öğretmeni de okul bahçesinde oynarken neler olduğuna dair sürekli gözünü açık tutacaktır. Bunların ortak çalışmaları sayesinde Endru kısa süre içerisinde daha agresifliği alınmış barışçıl şekilde tepki vermeye başlamıştır. Burada annesiyle öğretmeni birlikte çalışarak bu öğrenciye gerekli sosyal becerileri öğretmişlerdir. Fakat bireyin arkadaşlarıyla arasındaki ilişkisi kendine ilişkin benlik kavramının geliştirilmesinde oldukça önemlidir. Yani arkadaşlarıyla arasındaki ilişkisi çocuğun kendisiyle olan ilişkisini etkileyebilmektedir. Daha önce bahsettiğim üstün yeteneklilik kriterleri yani çocuğun sosyal ve duygusal yönden gelişimini etkileyebilecek özellikler aynı zamanda çocuğun kendisiyle ilgili düşüncelerin oluşturmasını etkileyebilmektedir. Buna göre kendileriyle güçlü ve sağlam pozitif bir ilişki kurabilmiş çocuklar genellikle olumlu bir karakter geliştirmektedir. Bu, daha önce Peter örneğinde de görülmüştür. Bu aynı zamanda önemli bir hassasiyet noktasıdır. Eğer pozitif bir öz benliğini, kişiliğini oluşturmak için gerekli duygusal desteği almazlarsa bu yön entelektüel yönlerindeki gelişimini de etkileyebilmektedir. Eğer stres altındalarsa, insanlar onlara isim takıyorlarsa, durumdan ortamlardan görüşlerden çabuk etkileniyorsa bu da olumsuz bir etki gösterebilmektedir. Bazen çocuk kendinden, bazen diğer insanlar çocuktan çok şey beklemektedir. Eğer öğrencinin karşısında güzel bir örnek teşkil edecek birisi yoksa o zaman da mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Öğrencinin kendi kimliğini bulmak için mücadele edip etmediğini belirlemekte kullanabileceğimiz kriterler vardır. Kendilerinin özel olduğunu farkındalar mı? Kendileriyle ilgili nasıl bir bilgiye sahipler? Kendileriyle ilgili edindikleri tecrübeyle bir süreklilik görüyorlar mı? Bunun anlamı bir alanda başarısız olsalar dahi başarısızlığın üzerinden gelebildikleridir. Başarısız olmaları

öğrencinin çok fazla endişelenmesine veya kendiyile ilgili neden çok başarısız olduğuyula ilgili sorgulamasına neden olmamalıdır. Okuldaki etkinliklerin anlamlı bir etkinlik olarak görüyorlar mı? Bir yön hisleri var mı? Zorluklarla mücadele etmeye hazırlar mı? Kendilerini anlamak için çevrelerindeki olayların ve tecrübelerin yol göstermesine müsaade ediyorlar mı? Kendileriyle ilgili sürekli dalgalanan, değişen 'ben kimim' gibi bir hissiyata sahiplerse bu da bir kimlik krizi yaşadıklarının işareti olmaktadır ve diğer insanlara aralarındaki tanılama ilişkileri nasıl? Burada yine yakın zamanda ortaya çıkan duygusal zekâ kavramdan biraz bahsetmek istiyorum. Çoğu çocuk duygusal zekâda bazı eksiklikler göstermektedir. Bu çocuğun bir eksikliği değildir. Bu bazı diğer ilişki alanlarındaki eksikliklerden kaynaklanan bir sorun olarak görülmektedir. Bir de son olarak sosyal ve duygusal gelişimi etkileyen bazı konularla ilgili mitlere değinmek istiyorum. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin üstün yeteneklilikle ilgili doğru bilgileri aramasının ne kadar önemli olduğu bilinmektedir. Fakat bu arayış içerisinde öğretmenler ve ebeveynler bu hususla ilgili bazı mitlere inancını sürdüren bazı insanlarla tanışacaklardır. İşte o mitlerden bazıları; üstün yetenekli öğrencinin yardıma ihtiyacı yoktur, zaten üstün yetenekliler kendi başlarına halleder, üstün yeteneklilerin hala homojen olduklarını diğerleriyle uyum sağlayabilir, hepsinin üstün başarılıdır, zekâları ve kabiliyetleri nedeniyle bunları sanki onları dünyanın sorunlarına karşı koruyormuş gibi üstün yetenekli çocukların daha az sorun yaşar, gelecekleri garanti altındadır, üstün yetenekli öğrencilerin kendi kendilerini yönlendirdiği net bir rollerinin vardır, üstün yetenekli öğrencinin sosyal ve duygusal gelişiminin entelektüel gelişimiyle aynı düzeydir, tuhaf insanlardır, asıl değeri zihinsel kabiliyetindedir, üstün yetenekli bireyin ailesinin bu bireyin yeteneklerine her zaman değer verir, üstün yetenekli bireylerin diğerleri için her zaman örnek teşkil etmesi ve her zaman daha fazla sorumluluk alması gerekir, üstün yetenekli öğrencilerin akıllarını verdikleri her şeyi başarabilirler, üstün yetenekli öğrenciler doğal olarak yaratıcı bir zekâyâ sahiptir ve teşvik edilmeye ihtiyaçları yoktur ve belki de en komik inançlardan birisi üstün yetenekli çocuklar çok kolaylıkla yetişir ve sınıfta da oldukça hoş karşılanırlar diye düşünenler var. Bunlar kesinlikle yanlış inançlardır ve bu inançları takip eden insanlar üstün yetenekli bireylerde kesinlikle duygusal açıdan bir gerginliğe ve kendilerinden şüphe etmesine neden olacaklardır. Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi içerisindeki ihtiyaçlarını ve her bir ilişkinin bu süreç içerisindeki rolünü anladığımız zaman gelişimine ne tür bir katkı sağlanabileceği daha iyi anlaşılmaktadır. Ben kendim çocuklarla ilgili yaptığım çalışmalar içerisinde gördüm ki zihin haritasının çıkarılması sorunlarının kaynağının sistematik bir şekilde araştırılması için imkân sağlamaktadır. Başlangıçta anlattığımız John hikâyesinde gördük ki sorunlarının kaynağı ailesinin içindeki ilişkilerdir. Bunlar için aile danışmanlığı önerilmiştir aynı zamanda ebeveynlerin üstün yeteneklilikle ilgili eğitilmesi ve yönlendirilmesi önerilmiştir. Aile içerisindeki atmosfer düzeldikçe kendisine olan özgüveni de artmaya başlamıştır. Aynı zamanda diğer arkadaşlarına ve okuldaki diğer insanlara yaklaşabilme ihtiyaçlarını göstermiştir. Bu da tabii elbette bir gece içerisinde başarabilen bir şey değil ama en azından Jonh' un sorunun kaynağı olmadığı görülmüştür. Bunun başarısızlığının ve sosyal ve duygusal sorunlarının kaynağının kendisi olmadığı ailesinin ilişkilerinden kaynaklandığı görülmüştür. Bu sunumda anlatmaya çalıştığım şey; üstün yetenekli çocukların tam potansiyellerini ortaya koyabilmeleri için ilişkilerine tamamen dayalı oldukları ve bu potansiyelleri de entelektüel veya akademik yaşantılarıyla kısıtlı değil sosyal ve duygusal yönleri de içermektedir. Birçok üstün yetenekli insan çok üst düzey ahlaki gelişim sergilemiştir. Birçoğu normal düzeyin çok çok üzerine

çıkabilen duygusal seviyelere ulaşabilmiştir. Üstün yetenekli insanlar çoğu yönden hassasiyet sergilemektedir fakat bu hassasiyetleri kendi üstün yetenekli oluşlarından değil çevrelerindeki insanların onları anlamamasından kaynaklanmaktadır. İşte bu nedenle üstün yetenekli insanlarla bir ilişki içerisinde olan herkese bu insanlarla aranızdaki ilişkilerde oynadığınız rol son derece önemlidir. Umarım katkı sağlayabilmişizdir, dinlediğiniz için teşekkür ediyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Aysin KAPLAN SAYI

**İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü
Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Bölüm Başkanı**

Herkese tekrar merhabalar. Biliyorum çok yorulduunuz o yüzden çok fazla uzatıp sizleri sıkmak istemiyorum ama naçizane bir çocuk üniversitemiz ve üstün zekâlılar bölümümüz var; bir de bir takım projeler yürütülmektedir. Bunlarla ilgili kısaca sizleri haberdar etmek istemekteyim. Sizleri yorarsam şimdiden af ola.

Ümit hocam yüksek lisans süreciyle ilgili biraz önce bahsetti aslında ama ben de olayın devamını getirmeyi istemekteyim. Yüksek lisansa başvurduğum zaman kendimi anlatan bir video hazırlamış ve gitmişim, jürinin yanına girmiş ve bilgisayarımı açmaya çalışmışım. Dedim ki: “Hocam ben bütün yaptıklarımı anlatan bir video hazırladım sizlere onu izletmek istiyorum.” O sırada şu an birçok kitabı olan psikolog hocamız bana: “Topla eşyalarını, bu tamamen fırsat ve imkân eşitliğine aykırı o yüzden böyle bir şey yapmana izin vermiyorum.” demişti. O sırada Ümit hocamız hemen devreye girmiş ve gerçekten olaya imzasını atmıştı, hocaya; “Biz kimseye şunu yap veya yapma demedik, aslında diğerleri de bunu düşünüp yapabiliirdi ama sadece bu çocuk yapmıştır. O yüzden bu fırsat kendisine verilmeli ve bu sunumu yapmalıdır.” dedi. Aslında bu olayla birlikte doğru bölümle ve doğru insanlarla çalışacağıma dair ilk deneyimimi yaşadım ayrıca benim orada yaratmak istediğim küçük bir farktı. Fakat bunu bile alanda uzman profesör hocamız engellemeye çalışmıştır ve bu farklılığı ciddi anlamda çok farklı adlandırmıştır. Bu durumda ötekileştirdiğimi hissettim ki bunu bizim üstün zekâlı veya özel yetenekli çocuklarımız her gün okullarda, öğretmenleriyle ve akranlarıyla maalesef tekrar tekrar yaşamaktadır. Bundan 5 yıl önce ben bir konuşma yapmışım, o zaman küçük bir kalabalıktı fakat bugün çok güzel bir kalabalık var umarım bundan 5 sene sonra çok daha güzel bir kalabalık olur. 5 yıl önce şundan bahsetmişim: Kartalların yaşamı herkes tarafından bilinmektedir, kartallar; 30 – 40 yıl kadar yaşamaktadır. Sonrasında kartallar bir yol ayrımına gelir. Açıklayacak olursak kartalların 30 – 40 yıl sonrasında tüyleri çok kötü bir hâle gelir, kanatları işlev görmez, uçamaz, tırnakları ve gagaları körelir artık avlanamazlar, işte bu noktada bir karar vermeleri gerekmektedir. Vermeleri gereken karar; ya ben daha fazla yaşamak istiyordumdur ya da bu şekilde kendimi ölüme terk ediyordumdur. Bu arada eğer kartal yaşamayı göze alırsa aynı zamanda şunu da göze almak zorundadır; kimsenin erişemeyeceği kayanın tepesine konup öncelikle o eskimiş gagasıyla tüyleri koparması ve o acıya dayanması gerekmektedir. Sonra yine o eskimiş gagasıyla tırnaklarını sökmeli ve yenilerinin çıkmasını beklemelidir. Artık her yerini yeniledikten sonra gagasını oradaki kayaya günlerce vurarak yeni gagasının çıkmasını beklemek zorundadır ama sonrasında yeniden doğmuş ve yenilenmiş olarak hayatına devam etmektedir. Bizim üstün zekâlılar eğitimine ilişkin çıktığımız yolculuğu da böyle adlandırmaktayım. Çok zorlu ve acılı bir süreç olduğu doğrudur ama bunun üstesinden gelebileceğimize inanmaktayım çünkü önümüzde çok güzel rol modeller bulunmaktadır. Örneğin; otizmlerin eğitimiyle ilgili yürüttüğümüz çalışmalarla, attığı adımlarla ve devleti bu anlamda teşvik etmesiyle bilinen hocamızla birlikte

çalışmaktayız. Sayın Prof. Dr. Bünyamin Birkan hocam ve Ümit hocamın yaptığı işler herkese öncülük etmiştir. Türkiye gibi herkesin ötekileştirildiği bir ülkede çok farklı çocuklar bulunmakta ve çok farklı eğitime ihtiyaç duyan çocuklar bulunmaktadır. Bence bu süreç ne kadar zor olursa olsun bizler güzel modeller ortaya koymaya, iyi işler yapmaya devam edersek; bu işe inanan akademisyenleri, politika yapıcılarını, devlet görevlilerini ve aileleri gün gelecek ikna edeceğimize ve aslında arkamızdan sürükleyeceğimize inanmaktayım.

İşte bunlar bizim İAÜ olarak çocuk üniversitesini açarken ki gerekçelerimizi oluşturmuştur. Bu çocukların eğitimine ilişkin sıkıntılar ve elimize aldığımız malzemede de bir takım sıkıntılarımız bulunmaktadır. Bunlardan çok bahsetmeyeceğim çünkü zaten literatürde var. Üstün zekâlılar; 6 farklı alanda üst düzeyde performans sergileyen bireyler olarak adlandırılmaktadır. Yaratıcılık, motivasyon, genel ve özel zihinsel yeteneğin kesişiminde üstün zekâlılıktan bahsedilmektedir. Hooper: “Bu üstünlük daha çok üst düzey bir farkındalık, duyarlılıktır.” demektedir. Fakat burada da hata yapılmaktadır. Ne gibi bir hata yapılmaktadır? Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklarla çalışmak denildiğinde tek bir grup düşünülmemektedir ama aslında özel çocukların her biri kendine özgüdür ve bu çocuklarla çalışılmaktadır. Bu çocuklar kavram olarak bir çatı altında toplanabilir ama eğitimci ve aile olarak ele alındığında her bir çocuğun ihtiyacının çok farklı olduğu görülmektedir. Bunlara karşı uygulanacak yöntem ve metotlar da çok farklı olmaktadır.

Bakınız ötekileştirilen bir üstün örneği: Ne olduğunu söylüyor annesi, o da diyor ki diğer çocuklar üstün olduğumu anlayınca bana özel bir muamele yaptılar. Benim gözümden üstünlük; asenkronize beyin bir tarafta, duygular başka bir tarafta, bir yandan sürekli araştırma içerisinde kafası karışık şaşkın bir aile grubu ve bir yandan da bu aşamada onlara destek vermeye çalışan sayısı az olan akademisyenlerdir. Farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalıştım çünkü bir yanılgıya düşülmesinden ve bu çocukların genelleştirilip aynı özelliklerle ele alınmasından korkmaktayım. Bu bağlamda üstünlere ilişkin 2 farklı sınıflandırma yapılmaktadır, literatürde daha fazlası da olabilir fakat benim sizlerle paylaşmak istediğim iki sınıflandırma mevcuttur. Bir tanesi 2005'te Roof'un yaptığıdır; IQ düzeyine göre çocukları özellikleriyle sınıflandırmıştır. Diğeri de Betts ve Neihart tarafından geliştirilen üstünlüğün profilleridir.

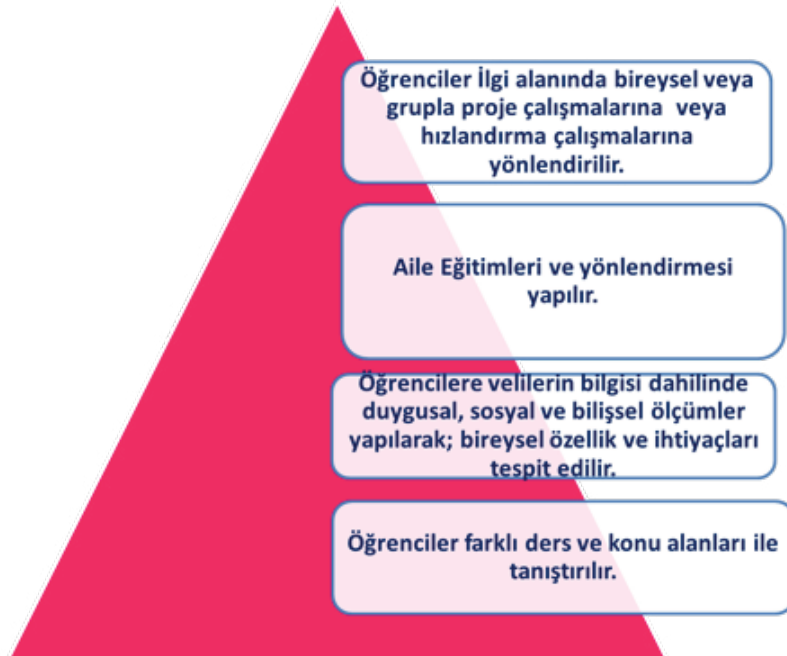
Roof'un sınıflandırılmasında birinci düzey üstün zekâlı çocuklardan bahseder. Bu çocuklarda; zekâ yetenek ve başarı testlerinde yüzde 90 – 98'lik bir başarı görülmüştür, 3 yaş civarında sayıları ve harfleri öğrenir, 7 yaş civarında okuldaki derslerin yavaş işlenmesinden şikâyetçi olmaya başlar ve tekrarlarda sabırsızlık gösterir. İkinci düzeyde ise yüzde 98 – 99'luk dilimde yer almaktadır. Bu çocuklar; okula başlar başlamaz sınıf atlatılabilir, okul yaşamı boyunca ileri düzeyde ders alabilir, 11 – 16 aylıkken bazı market adlarını bilir, onun dışında 5 yaş civarında kolay kitapları okumaya başlar, 7 yaş civarında kendinden 2,5 yaş üstünde yazılan kitapları okumaya başlar ve bu çocuklarda 6 – 7 yaş civarında okuldaki tekrarlardan şikâyet etmeye başlar. İlk grup 7 yaşta başlamakta fakat bunlar 6 yaşında 1 yıl daha erken başlamaktadır. Üçüncü düzeyde ise üst yüzde 98-99'luk dilimde yer almıştır. Bu çocuklarda; 6 aylık olana kadar çevresindeki kişileri anlamaya başlar, çok daha hızlı bir gelişim görülür, 4 – 5 yaşına kadar basit kitapları okurlar ve sonrasında takvim yaşından 2 – 5 yıl daha üst düzeyde okurlar, gençler için yazılan kitapları da 7 yaşında okurlar. Bunlar da çok hızlı gelişim göstermekte ve okulun ilk yıllarından itibaren şikâyet gösteren gruplardandır. Dördüncü düzey grup üst yüzde 99'luk dilimin içerisinde yer almaktadır. Bu çocuklar; her sınıfta çok görülmemektedir, 6 aylık olana kadar ebeveynlerin yönergelerini anlar ve çok daha hızlı gelişim gösterirler. Beşinci düzey grup, başarı testlerinde en üst yüzde 99'luk dilimde yer almıştır. Bu çocuklar; doğumdan hemen sonra çevreye duyarlılık gösterir ve yaklaşık yüzde 50'si 1 yaşına gelinceye kadar bozuk da olsa konuşur, 4 yaşından önce soyut matematiği anlar ve 6 yaşlarında iken 6 sınıf ileride okumaya başlayan çocuklardır. Birbirileri arasında ciddi farklılaştırılmalar olsa da hepsinde seviyeleri ne olursa olsun okulun ilk yıllarından itibaren yavaş işleyişle ve tekrarlarla ilgili ciddi sıkıntılar görülmektedir. Üstünlüğün profillerine bakıldığında; üstün yetenekli çocukların hepsinin otonom öğrenen bireyler olmadığını ve onun dışında bu çocukların hepsinin öğrenmeye karşı aynı yaklaşıma, aynı öğrenme stiline, aynı deneyime veya geçmişe sahip olmadıkları vurgulanmaktadır. Bu sebeple davranışlarında, tutumlarında ve duygularında birbirilerine göre tamamen farklılaşma görülebilmektedir. Bu bağlamdan yola çıkarak Betts ve Neihart araştırmaları sonucu 6 farklı profile ulaşmıştır. İlk profilimizin ismi başarılı çocuk profilidir. Bu çocuklar çoğu zaman sistem konusunda daha rahattır. Bazı olası problemleri; okula uyum sağlama veya sisteme ayak uydurmaya çalışmaktır. Bu öğrenciler; kendilerinden ne beklenildiğini bilir fakat sisteme uymaları sonucunda yaratıcılıklarını ve bağımsız düşüncelerini kaybedebilmektedir ve üstünlüklerini tüm alanlarda geliştirememektedir. İkinci profilimizin ismi zorlayıcı çocuk profilidir. Bu öğrenciler sistemden mutsuzdur, sisteme uymayı reddeder. Ayrıca bu çocuklar için sistem maalesef engel teşkil etmektedir ve bu çocuklar kabul görene kadar başarılı olamamaktadır. Üçüncü profil gizleyen çocuk profilidir ve "underground" diye geçmektedir. Bu çocuklar genellikle üstün olmayı normal bir durum olarak görmemektedir ve bu yüzden kendilerini gizlemeyi seçmektedir. Rahatlık onlar için çok daha ön plandadır ve o yüzden yeteneklerini çoğu zaman görmezden gelerek üstünlüklerini gizleyebilmektedir.

EGS102-TS

"Mr. Wickers called me 'gifted' in front of the whole class. I'm ruined."

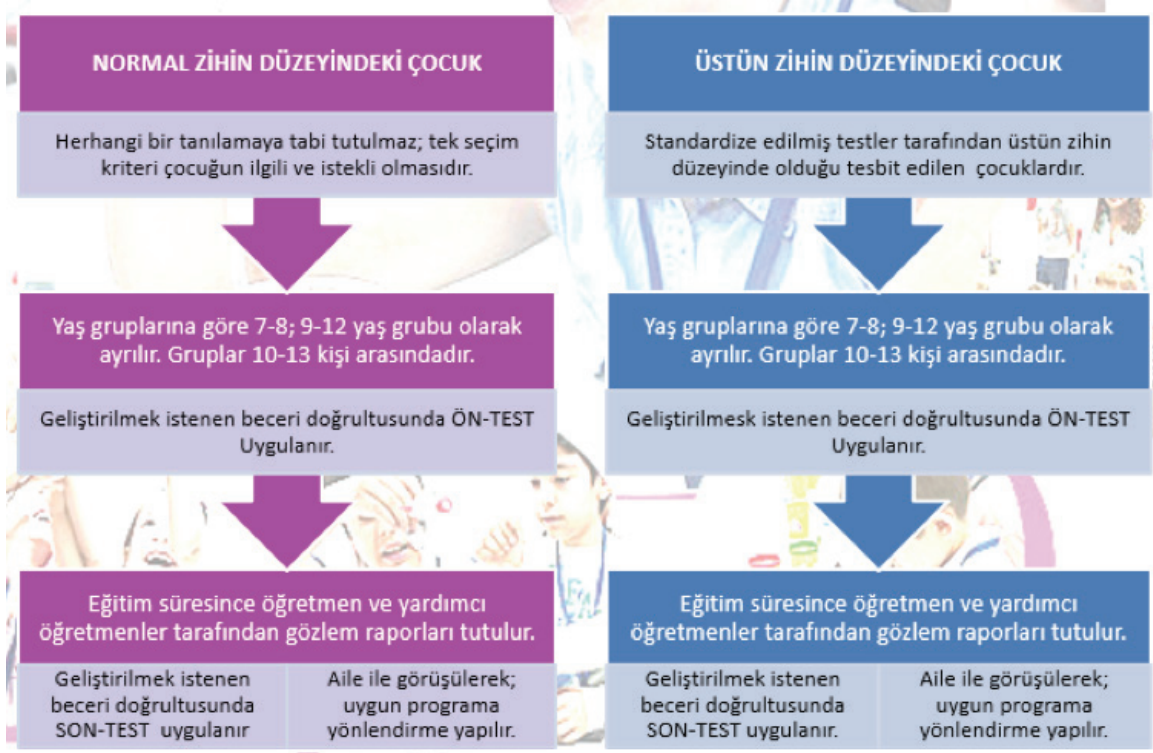
Burada bir örneğimiz var, öğretmeni diğerlerinin içinde üstün zekâlı olduğunu söylemiştir ve bundan dolayı çok alınan duyguları yıkılan bir çocuk görülmektedir. Dördüncü profil risk altındaki çocuk profilidir. Bu çocuklar genellikle herkese karşı koymaktadır. Sistemden sıkılmaktadır ve bunun dışında çok ciddi korkuları vardır. Bu çocuklar yetişkin otoritesine de saygı duymamaktadır, bu yüzden bizim olabildiğince müfredatı ve bu çocuklara ilişkin amaçlarımızı değiştirmemiz gerekmektedir. Beşinci profil iki kere farklı çocuklar profilidir. Bu konuyla ilişkin Oya Güngörmüş Özkardeş hocamız üstün ve öğrenme güçlüğü olan çocuklarla ilgili konuşacaktır. Bu çocuklar üstün özelliğine eşlik eden başka bir durumu olan çocuklardır. Bunlarla ilgili yapılan en sık hata genellikle zayıf yönlerine odaklanılmasıdır. Halbuki güçlü yönlerine odaklanması gerekmektedir ve bu çocuklara hem zenginleştirilmiş destek eğitimi hem de bir rehabilitasyon programının sunulması gerekmektedir. Altıncı profil otonom öğrenen çocuk profilidir. Bunlar bilgiyi, tutkulu ve daha iyi bir dünyayı arayan bireylerdir. Bu çocuklar öğretmen desteğine ihtiyaç duymaktadır ve bu süreci öğretmenler olmadan tamamlamaları çok da mümkün değildir. Sonuç olarak sınıflama ne olursa olsun dikkat çeken birkaç nokta bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi ruhun sınıflandırılmasında birinci düzeyden itibaren okulla ilgili şikâyetin başlaması ve daha da şiddetli hale gelmesidir. Başarılı gruplar hariç tüm grupların neredeyse okul sistemiyle ilgili sıkıntılar yaşamaktadır. Bakıldığında özel yetenekli çocuklara yönelik; özel eğitim okullarının olmaması, devlet okullarında özel üst sınıfların olmaması -bu civarda yeni açıldı- herhangi bir bilim sanat merkezinin olmaması, bu işin akademik olarak ele alınmaması gibi sorunlar bizim çocuk üniversitesi olarak kurulmamıza neden etmenlerdir. 2013 yılında kurulmuştur ve o günden beri de devam etmektedir, ayrıca bu süreçte eğitim fakültesinin ciddi desteği alınmaktadır. Avrupa'da aslında bu merkez rektörlüğe bağlı olarak çalışmaktadır ve asıl ismi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi ama Avrupa'daki yaygın ismi çocuk üniversitesi olduğundan bizde de çocuk üniversitesi olarak kullanılmaktadır.

Buranın amacı şekilde de görüleceği üzere; bir kere dezavantajlı grupları erken yaşta üniversite ortamıyla tanıştırmak, yükseköğretime özendirmek ve okullarda alamadıkları farklı derslerle tanıştırmaktır kısacası burada zenginleştirilmiş ve hızlandırılmış bir takım destek

eğitimi yürütülmektedir. Peki, neden çocuk üniversitesi şemsiyesi altında uygulanmaktadır? Farklı nedenleri var tabii ki. Bir tanesi çocuk üniversitelerinin çocukların okullarından kalan zamanlarında onlara imkân sunuyor olmasıdır. Bu kapsamda daha çok düşünme becerilerinin üzerine eğinilmesi ve buna imkân sağlayacak bir takım mekanizmalara sahip olunması, akademik ortam ve üniversite ile iletişimlerini artırılması, farklı bilimsel yöntemlerle tanıştırılması ve akademisyenlerle erken yaşlarda tanıştırılması bütün bunlar çocuk üniversitesi başlığı altında bu işi aslında yapmamıza neden olan etmenlerdir. Peki, neden üstün zekâlılar eğitimi çocuk üniversitesi başlığı altındadır? Üstün zekâlıları şu anda dezavantajlı olarak görmekteyiz çünkü ihtiyaçları olan özel eğitimi alamamaktadırlar. Fakat ihtiyaçları olan eğitimi almaları BM tarafından garanti altına alınan haklardandır. Adaletsiz olan bu çocukların diğer normal akademik başarı gösteren çocuklarla her seferinde aynı muameleye maruz kalmasıdır. Buna ilişkin bir araştırma bulunmaktadır. 1972'de Marlent Raporunda; anaokulu ve 4 'üncü sınıf arasında eğitim gören üstün zekâlı çocukların %5'i okulla uyum problemleri yaşamalarından dolayı 10 yaşına geldiklerinde zihinsel olarak okuldan tamamen kopmuş oldukları görülmüştür. Çocukların benlik saygılarına gerekli müdahaleler yapılmadığında zayıfladığına ilişkin bir araştırma bulunmaktadır. 1991'de ABD'de Okulu bırakan üstün zekâlı öğrenci oranı %18 – 25 arasından %12.1'e düşmüştür buna neden olan ise üstün zekâlılar programlarının artmasından ve üstünlerle çalışan öğretmenlerin alanında uzman olan öğretmenler olmasından dolayı olduğu görülmüştür. Çocuk üniversitesi için başka bir sebep daha akademik bir ortamda yapıldığı için daha donanımlı personelle daha güvenilir ve akademik eğitimlerin yapılmasıdır. Çünkü uygun eğitimi alamadıklarında çocukların kaybedilme durumu söz konusudur. Sonrasında bu üstün özelliklerini çete liderliği veya hacker olmak gibi olumsuz alanlara taşıyabilmektedirler. Vurgulamak istediğim bir nokta var; velilerle çok yakın temas halinde olduğumdan odam belli zamanlarda gerçekten ağlama duvarı gibi olmaktadır. Ben her gün okul sisteminden, yaşadıklarından etkilenmiş ve çözüm bulunması veya deşarj olmak niyetiyle bana anlatırken ağlayan birçok veliyle karşı karşıya kalmaktayım. Bunlardan bir tanesi; 1980'li yıllarda üstün zekâlı olarak tanınmış bir çocuk, en son geçen hafta hapisaneye girmiştir ve uzman görüşü olarak üstün zekâlılığın bu duruma söz konusu olabileceğinden bahsetmiştim. Hatta bu öğrencinin okul başarısı yüksek potansiyelinin altında değildir ama 3 kez üniversite değiştirmiştir, kendine uygun bölüm bulamamıştır ve aile de sıkıntılar yaşamıştır en sonunda maddeye alıştırmış ve madde kullanırken yakalandığından hapisaneye atılmıştır. Başka bir araştırma; Terma'nın 1925'te yaptığı bir araştırmada; üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimsel ilgiden yoksun olduğunu ve büyük olasılıkla %85'inin potansiyelinin çok altında başarı sergilediğini ortaya koymuştur. 2000 yılında başka bir araştırma yapılmış; 230 ve üstü IQ'ya sahip öğrencilerin %63'nün potansiyelinin altında başarı sergilediği ortaya koyulmuştur. Bir başka durum; biz toplum olarak elimizdeki değerlerle ilgilenirsek ilerde verdiğimiz bu değerler bizi bir şekilde görüyor olacaktır. Toplum ve ülke olarak ilerlenmek isteniyorsa bu çocuklara daha çok bireysel eğitim verilmedir. Biz genel eğitim sisteminde normal çocuğa bile ulaşılmadığından bu çocuklar maalesef ki kaybedilmektedir. Bu sebeple çocukların kaybedilmemesi ve toplum olarak kendimizi geliştirmek adına bu tarz çalışmalarının önemini bir kez daha altını çizmekteyim.

2013 – 2017 yılları arasında bir strateji eylem planı açıklanmıştır. Özellikle 3 tanesi bana önemli görünmüştür. Bunlardan ilki; acil bir şekilde bu çocuklara uygun programlar oluşturulmalıdır. İkincisi; okullarda bu çocuklara ilişkin özel üst sınıflar açılmalıdır ve sonuncusu da; üniversiteler gibi merkezler çoğaltılarak bu çocukların eğitim ihtiyaçları karşılanmalıdır. Kendi adımıza üniversite olarak buradan yola çıkmış ve böyle bir merkezin ne kadar gerekli olduğu düşünülmüştür. Çocuk üniversitesi olarak genel işleyiş sistemimiz aşağıdaki görselde belirtilmiştir.

Yukarıdaki görsel çocuk üniversitesi kapsamında yapılan işlerden sadece biridir. Merkezimizde diğer yapılanlar; araştırma, konferanslar, yayımlar, sertifika programları ve eğitici öğretmenlik gibi olaylardır. Geçen yıl maddi olarak dezavantajlı özel yetenekli çocuklarımızla ilgili bir projemiz bulunmaktadır; ondan önceki yıl Liverpool Üniversitesiyle ortak çocukları dinleyip bir bildiri yayımlanmıştır; birçok farklı projelere destek verilmeye devam edilmektedir. Çocukların doğru mesleği tercih etmesine yardım eden doğrudan üstünlere değil ama lise öğrencilere yönelik yaz okulu projemiz bulunmaktadır. Bu yaptığımız işler yönetsel bir çerçevede dâhilinde yapılmaktadır. Genel olarak bu şekilde ilerleyen bir durum söz konusudur. Çocuklar farklı ders konu alanlarıyla tanıştırılmaktadır, velilerin bilgileri dâhilinde bir takım testler uygulanmıştır ve ilgi alanları neyse o alanda derinlemesine çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma bazen proje çalışması olmaktadır bazen de üniversiteden ders aldırma şeklinde olmaktadır. 3 çocuğumuz bu şekilde ders almaktadır bunlardan bir tanesi astronomiden almakta, diğer 2 tanesi bilgisayar programcılığı ve makine ile ilgili bir bölümden ders almaktadır. Bizim uyguladığımız müfredat aslında eğitim programında kör müfredat olarak geçmektedir. İçerisinde dikey zenginleştirmenin yapıldığı -yaratıcılığın ve düşünme becerilerinin iç içe entegre edilmesi- bir müfredattır. Çocuklara farklı dönemlerde; yerler, kültürler ve farklı bakış açıları arasında olabildiğince çok bağlantılar kurdurulmaya çalışılmaktadır. Burada da paralel müfredatın hem çekirdek hem de bağlantılar müfredatı kullanılmaktadır. Bunun dışında farklılaştırma prensiplerine uyulmaktadır ve çocukların farklı özelliklerine hitap edecek şekilde dersler işlenmektedir. Özel yetenekli çocuklarımız için maalesef şu anda tek aşamalı bir seçim yapılmaktadır. Bizde farklı dönemlerde farklı atölyeler açılmaktadır. Bu kapsamda olaya mentörler dâhil edilmeye çalışılmaktadır. Bunlar üstün zekâlılar öğretmenliği bölümü okuyan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Ayrıca merkezimizde sistemli olarak aile eğitimleri yürütülmektedir. Bizim aile eğitimi başlıklarımız; tutumlar, iletişim, üstün zekâlı çocuklarda disiplin ve sınırlar, yaratıcılık ve düşünme şekilleridir. Geliştirmeyi istediğimiz çok farklı alanlar

mevcut. Tanılamalarda tekli ölçüt ele alınmaktadır ve bunun geliştirilmesi gerekmektedir. Müfredat programı olarak bütün zenginleştirme derslerini hazırlayıp kamuoyu ile paylaşmayı, gönüllülerimizin ve mentörlerimizin eğitimini daha profesyonel kişilerle yapmayı, alanında daha iyi kişilerle temas kurmayı hedeflemekteyiz. Okullarla aile eğitimleri sistemli bir şekilde yürütülmektedir fakat aile eğitimleri dışında okullarla olan temasımız zayıf kalmaktadır bu yüzden okullarla daha fazla iletişime girebilmeyi hedeflemekteyiz. Üstün zekâlılar öğretmenliği bölümü 2014 yılında açılmıştır. İlk yıl 15 öğrenci ile bölüm açılmıştır ve ikinci yıl 35 öğrenci daha bünyesine ekleyerek devam etmektedir. Hem niteliğin yükselmesi hem de bu alandaki tercih edilebilirliğin artması istendiğinden üniversite olarak bu yıl öğrenciler %50 burslu olarak alınmaktadır. Amacımız idealist, esnek, işini seven, kendini seven ve her şeyden önce mutlu öğretmen adayı yetiştirmektir. Bunun okullara yansıtılması ve bu lisans öğrencilerinin de üretken olması adına öğretmen adaylarının kendi yayınlarını yapması ve kendi aktivite programlarını hazırlaması bizim için çok büyük önem arz etmektedir. Zaten şu ana kadar ki bütün çocuk üniversitesi çalışmalarında veya kitaplarında çok ciddi katkıları mevcuttur. Fakat üstün zekâlılar öğretmenliği alanına ilişkin bir takım sıkıntılarımız var. Bunlardan bahsedecektim ama son 2 gündür eğitim fakültelerinin akreditasyonu derneğinde bir akreditasyon eğitimi için bulundum ve orada dekanlar konseyi toplantısında YÖK'ün aldığı bir karardan bahsedilmiştir. Bundan sonra bütün lisans, yüksek lisans ve doktora bölümlerinin özel eğitimi bölümü altında birleştirileceği söylenmiştir. Bundan sonra ayrı üstün zekâlılar öğretmenliği veya ayrı zihinsel engelliler öğretmenliği açılması söz konusu değildir. Var olan öğrencilerin mezun olmasından sonra tek çatı altında birleştirileceğinden bahsedilmiştir. Bu durumda bölüm kalmazsa problem de kalmaz diye düşünmekteyim. Her zamanki gibi Türk zekâsıyla bence bu sorunun üstesinden gelmekteyiz, yok ederek.

Hepinize bu saate kadar sabrettiğiniz için, başta daire başkanımız Oktay Bey'e, bu ortamın hazırlanmasında bu insanların toplanmasında verdiği destek için bakanlık ekibimize, hocalarımıza, sayın katılımcılara ve sizlere çok teşekkür ederim.

II. GÜN 29 KASIM 2015

Dr. Yewon SUH

Güney Kore National Research Center For Gifted And Talented Education Başkanı

Herkese merhabalar ismim Yewan Suh. Kore’de üstün zekâlılar eğitim ve araştırma merkezi müdürüyüm. Kore’de üstün zekâlılara verilen eğitimin bir temsilcisi olarak burada bulunmaktan çok büyük gurur duyuyorum. Beni buraya davet ettiğiniz ve bu konferansta bulunmamda sağladığınız ve gösterdiğiniz misafirperverlikten dolayı bilhassa herkese teşekkür etmek istiyorum. Bugün size Kore’deki üstün yetenekliler eğitimiyle ilgili genel bilgi vereceğim neler yaptığımız konusunda ve herkes için bilgilendirici olacağını umut ediyorum. Bugün konuşacağım konu 4 kategoriden oluşuyor birincisi üstün zekâlı ve üstün yeteneklilerin eğitimine genel bakış, eğitim sistemi, seçim süreci ve GD sistemi.

Başlamadan önce size bazı ilginç çizimler göstereceğim. Bugün hepimizin burada olmasının sebebinin eğitim sistemimizi geliştirmek daha iyi gelecekler umut etmek olduğunu düşünmekteyim. Geleceğimiz nasıl görünecek? Bir anlamda eğitimin temel amacı geleceğe yöneliktir. Bu çizimde görülenler Fransız halkının 1900’lülerde neler yaptığı ve 100 sene sonra dünyanın nasıl görüneceği hakkında düşündükleridir. Yani 100 sene sonra insanların sadece bir makineyi kullanarak bir binayı kurabileceklerini, yangını söndürmek için kanatlı olarak göğe çıkabileceğini, sistemler otomatik olarak çalışmaya başlayacağını ve bir sistem içerisinden geçilerek tepeden tırnağa tamamen temizlenebileceğimizi düşünmüşlerdir. Ayrıca seslerin küçük bir cihaz kullanılarak çıkarabileceğini düşünmüşler ki bunun gerçekleştiği bilinmektedir. İnsanların tekerlekli ayakkabılar giyerek daha hızlı hareket edebileceklerini, gökyüzünde bile bir şeye bilet alabileceklerini ve ulaşımın çok gelişmiş olacağı için insanların at gördüğü hakikaten geçmişte bir yerlere gitmek için at mı kullanıyordunuz diye şaşıracaklarını düşünmüşler, eskisinde olduğu gibi şu anda aynı durumda öğrenciler sıkı çalışmayı sevmezler o yüzden öğrencilerin gelecekte çalışmak zorunda olmayacağını sadece elektronik bir kabloyu bağlayıp bütün bilgileri kafamıza aktarabileceğimizi düşünmüşlerdir. Şimdi Kore’de üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda Kore’nin geleceğe yönelik neler yaptığını konuşacağım.

İlki Kore’deki üstün yetenekli ve üstün zekâlı insanların eğitimine genel bakış. Geçmişe yönelik olarak Kore’de üstün yeteneklilerin ve üstün zekâlıların eğitimine bakacak olursak 30 sene önce bir lise açılarak başlamıştır. Bunun ardından üstün yeteneklilerin eğitimi geliştirmek için çok önemli çabalar sarf edilmiştir. En önemli değişim 2000 senesinde gerçekleşmiştir. Üstün yeteneklilerin eğitimi geliştirmeye yönelik bir kanun çıkarıldı. Bu kanun 2 sene içerisinde yürürlüğe girdi ve bu kanun temelinde üstün yeteneklilerin eğitimi için başlıca planımız yürürlüğe girmiştir. Her büyük planımız 5 senelik bir süreci kapsamakta ve şu ana kadar 3 kez plan yapılmıştır. Üstün yeteneklilerin eğitiminin amacını ve tanımını yapmaktadır. Merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin bu husustaki görevleri belirtilmektedir. Öğrenci seçimini kurumların ne türde olduğunu öğretmen seçimini müfredatın ne şekilde olduğunu vs. bu tür konuları detaylandırılmaktadır. Bu kanuna göre üstün yeteneklilerin eğitiminin amacı bireylerin içsel potansiyellerin gerçeğe dönüştürülmesi sayesinde ulusun gelişimine ve ilerlemesine katkı sağlamasını temin etmektir. Üstün yetenekli tanımı da bu kanunda yapılmaktadır; üstün yetenekli potansiyellerini ileriye taşıyabilmek için özel bir eğitime ihtiyaç duyan üstün yeteneklere sahip her birey demektir. Şu anda üstün yeteneklilerin eğitiminde 6 ayrı alanımız vardır bunlar; genel zekâ, belli bir akademik yatkınlık, yaratıcı düşünme kabiliyeti, sanatsal kabiliyet, fiziki kabiliyet ve diğer özel yetenekler. Üstün yeteneklilerin eğitimi dâhilinde var

olabilecek birçok farklı yetenek ve beceri türü kapsamaktadır. Eğitim açısından bu 11 çalışma alanına bölünmüştür. Bundan daha sonra bahsedeceğim. Kore’de üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda düzgün bir eğitim verilmesi son derece önemlidir. İnsanların üstün yeteneklilerin eğitimiyle ilgili tutumu olumsuz olduğunda üstün yetenekli bireyin zaten yetenekli olduğu kendi başına işini halledebildiği neden ekstra desteğe ihtiyaç duyduğu sorgulanmaktadır. Burada üstün yeteneklilerin eğitiminin amacı tekrar düşünülmelidir. Buna neden ihtiyacımız var? Bir örnek vereyim; dünyadaki en uzun kişinin kim olduğunu biliyor musunuz, elinizi kaldırabilirsiniz, dünyanın en uzun insanı Türkiye’de yaşayan Sultan isimli 2 metre 51 santimetrelilik bir kişi, peki dünyadaki en kısa kişi kim? Nepal’de yaşayan 74 yaşındaki bir birey, 54,6 cm boyu var. Bu iki kişi için bir yatak yapacağımızı düşünelim, ne boyutta yapacağız bu yatağı? Genel olarak ortalama boy düşünülmekte, farklılıklara veya özel ihtiyaçlara odaklanılmamaktadır. Orta boylu insanlar yani yatağın boyutu şu şekilde olacaksa uzun beyefendi oldukça sorun yaşayacaktır. Diğer kısa olan kişi içinse çok fazla yer olacaktır bu da gereksiz bir şeydir. Bu yüzden farklı yetenekleri ve ihtiyaçları dikkate aldığımızda eğitimimizde de bir farklılık yaratılmalıdır. Herkesin özel ihtiyaçlarına yönelik bir eğitim sistemi, işte bu yüzden üstün yeteneklilerin eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Şimdi Kore’deki üstün yetenekli eğitiminin genel özelliklerine bakalım; burada bazı istatistikler görünmektedir. 10 yıllık süreç içerisinde üstün yetenekli öğrenci sayısı sürekli artmakta ve şu anda toplam öğrenci sayısının neredeyse yüzde 2’sine ulaşılmış durumdadır. Okul düzeyindeki öğrencilerin sayısı, ilkökul düzeyindeki öğrenci sayısı en yüksek arkasından ortaokul düzeyi gelmektedir. Lise düzeyindeki öğrencilerin sayısı da sürekli artış düzeyindedir. Bu konuda eğitim veren kurumların da sayısı sürekli artmaktadır. 2013 yılında bu konuda eğitim veren kurumların sayısı ile kıyasladığımız zaman neredeyse 6 katından yüksek bir sayıya ulaşılmıştır. Aynı zamanda üstün yeteneklilerin eğitimi için 3 farklı türde kurumumuz mevcut, bunlar; üstün yetenekliler sınıfı, üstün yetenekliler eğitim merkezi ve üstün yetenekliler okulu adı verilmektedir. Ülkede toplam 7 tane üstün yetenekliler okulu mevcut, bu kurumların çoğunluğu üstün yetenekliler sınıfı olarak faaliyet göstermektedir. Sizin de benzer şekillerde okullarınız olduğunu biliyorum. O yüzden bu özel lise düzeyindeki okulları da bir nevi üstün yetenekliler okulu olarak görülmektedir. Üstün yeteneklilerin eğitiminde 11 çalışma alanımız olduğunu söylemişim bunlar; matematik, fen bilgi teknolojileri, yabancı dil, beşeri ve insani bilimler matematik ve bilim, icat geliştirme, sanat, spor, liderlik, yaratıcılık vb. En çok ilgi gören alanlar bilim ve matematik ve bilgi teknolojileridir. Bilim ve benzeri bununla ilişkili alanlar eğitimin yaklaşık yüzde 90’ını kapsamaktadır. Üstün yeteneklilerin okulu dışında üstün yeteneklilerin eğitimi tamamını üstlenen bir öğretmen bulunmamaktadır. Yani üstün yeteneklilerin eğitimi de normal okullardaki öğretmenlerin sorumluluğudur. Üstün yetenekliler eğitiminde görev almak isteyen öğretmenler üstün yetenekli eğitimi için başvurabilmektedir. Bu alanda profesyonel öğretmenlik eğitimi aldıktan sonra alanlara göre öğrencilere ders vermektedirler. Şu anda toplam öğretmen sayısı 25 binin üzerindedir. Üstün yeteneklilerin eğitimi yönetimi ve denetimi açısından idari destek sistemimiz vardır. En üstte eğitim bakanlığı vardır şehir düzeyinde ve il eğitim daireleri bu konuyla ilgilenmektedir. Üstün yeteneklileri eğitim araştırma merkezi de politikanın uygulanmasında önemli araştırmalar yaparak desteklemektedir. Ulusal düzeyde 3 araştırma kurumu bulunmaktadır.

Bahsetmek istediğim ikinci kategori eğitim sistemi, daha önce de bahsettiğim üzere üstün yeteneklilerin eğitimi için 3 farklı kurum bulunmaktadır bunların ilki üstün yetenekliler sınıfı. Bunlar ilkökul ortaokul ve lise düzeyinde müfredat dışı ve okul sonrası etkinlikler olarak hafta sonlarında ve tatil günlerinde yapılmaktadır. İkincisi de üstün yetenekliler eğitim

merkezi, bunlar üniversiteler tarafından devlet destekli araştırma kurumları tarafından veya kamu hizmeti kurumları tarafından oluşturulup yürütülmektedir. Burada normal okullarda yapıldığı için öğrenciler genellikle tatil günlerinde veya okul sonrasında bu imkânlardan yararlanmaktadırlar. Üçüncüsü ise üstün yetenekliler okulu aynı zamanda bilim akademisi olarak da adlandırılmaktadır. Bu bir ortaöğretim okulunda yani lise düzeyindeki okulda tam zamanlı sistem olarak yürütülmektedir. Mesleki alanlarda çok daha yüksek potansiyel gösteren en üstün zekâlı en üstün yetenekli öğrencilere yönelik bir faaliyettir. Öğrencilerin kendi potansiyellerini aşması için mümkün olduğunca çok fırsat vermeye çalışılmıştır. Daha sonra daha üst düzeylere çıktığımızda öğrencilerin sistem içerisindeki kabiliyetlerini göstermesi gerekmektedir. Lise düzeyinde daha yüksek potansiyel sergileyen bilhassa bilim çalışmaları alanında potansiyeli olan öğrenciler üstün yetenekliler okuluna gönderilmektedir. Bu kurumlar içerisinde ilk önce üstün yetenekliler sınıfını ve üstün yetenekliler eğitim merkezini açıklayacağız. Üstün yetenekliler sınıfında ve üstün yetenekliler merkezinde gördüğümüz öğrenci sayısı toplamda 108 bin 87'dir. Üstün yetenekliler sınıfı kanuna dayalı eğitim amacını takip etmektedir. Bir sınıfta genellikle 20 öğrenci var. Eğitim dâhilinde 80 ile 120 birim bulunmakta ve bir sene kadar sürmektedir. Bazen kendi cihazlarını geliştirip bunları çalıştırmaktalar. Burada kendi robotlarını yapıp kaleye gol atmaya çalışmakta, ardından ekipler oluşturup birbirleriyle rekabet etmektedirler.

Bir de üstün yetenekliler okulu var. Üstün yetenekliler okulu modelin en üst kısmında bulunmaktadır. Üstün yetenekliler okulunda bulunan öğrenci sayısı 1966'dır. Toplam öğrenci sayısının yüzde 0.03'ü oldukça küçük bir rakamdır. Bunlar bilhassa bilim ve matematik alanında çok yüksek beceriye sahip öğrencilerdir. Güneyde, bir başka bölgede başka okul var. Orta bölgede iki okul daha var sonuncusu da bu sene açıldı. Bu okulların mezunları hepsi bilim amaçlı liselerden öğrenci almaktadır. Önümüzdeki sene de bu şekilde bir başka okul daha açılacaktır. Üstün yetenekliler okulundaki müfredat ne şekilde olmaktadır? Bilhassa matematik ve fen alanındaki kabiliyeti geliştirmeye yönelik yapılmaktadır. 3 kategoriye ayrılmış vaziyette bunlar; akademik konular, araştırma ve yaratıcı deneyim faaliyetleridir. Yani okul bu 3 kategoriyi bir araya getirerek çeşitli kabiliyetleri geliştirmeye çalışmaktadır. Bilişsel kabiliyeti geliştirmek için bu okulda matematik, fen bilgisi ve teknolojileri gibi alanlarda eğitim verilmektedir. Etkisel kabiliyetleri geliştirmek için kurumda öz düzenlemeli araştırma yapılmakta ve kendi ilgileri temelinde, grup faaliyetleri yapılmaktadır. Yaratıcı sorgulama kabiliyeti geliştirmek için de araştırma faaliyetleri yapılmakta, araştırma kurumlarına ziyaretler yapılmakta ve entegre konular yaratıcı şekilde değerlendirilmektedir. Okul aynı zamanda bilim fuarları, matematik ve bilim yarışmaları gibi çeşitli faaliyetlere de yönlendirmektedir. Aynı zamanda iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik beşeri bilimler, tartışmalar ve yazma programları gibi faaliyetler vardır. Müfredatın detayları bu şekilde görülmektedir. Mezun olmak için gerekli kredi yaklaşık 178 civarındadır. Bu krediler dâhilinde genel konular yaklaşık %34, özel konular yaklaşık %47, araştırma faaliyetleri de yaklaşık %16'dır. Burada gördüğümüz müfredat, normal bir okuldaki müfredattan tamamen farklı hazırlanmıştır. Bu üstün yetenekliler okulunun örneği Kore Bilim Akademisi. Bu okulun amacı yaratıcılık, insanlık, sorumluluk ve liderlik yeteneklerini geliştirmek, her sınıfta sadece 14 öğrenci var ve mezun olmak için ihtiyaç duydukları toplam kredi 148'dir. Bunun üstün yetenekliler için bilim eğitimi, eğitim forumları gibi çok özel programları var. Üçüncü kategorimiz de seçim aşaması. Eskiden öğrencilerin üstün yetenekliliğini belirlemek için yazılı bir test yapıyorduk geçmişte bu konuda sürekli ilerleme kaydetmemiş olmasına rağmen sözünü ettiğim test öğrencilerin tespit edilmesi için en önemli noktaydı. Bu süreç 4 aşamadan oluşuyor, bunların birincisi öneri, ikincisi üstün yeteneklilik testi, üçüncüsü bilimsel başarı testi ve dördüncüsü görüşmelerdir. Birincisi ve sonuncusu oldukça zor şeyler değil yani sisteme girmeleri için en önemli nokta test sonuçlarıdır. Bu da birçok soruna neden olmaktadır.

Mesela bir öğrencinin kabiliyetlerinin doğal olarak mı var olduğu yoksa sadece teste göre mi öyle görülmekte emin olamıyorduk. Bu yüzden değişikliğe gittik ve öğretmen gözlem önerisi dediğimiz yeni bir sisteme geçiş yapıldı. Bu sistem dâhilinde öğretmenler öğrencilerin belirli bir yeteneğini gözlemleyip daha sonra üstün yeteneklilik eğitimi alıp almaması konusunda öneri vermektedir. Geçmişte yapılan bir üstün yeteneklilik testinin bir örneğini vermek istiyorum. Bu biraz matematik alanında kabiliyetli 5'inci sınıf öğrencileri için yapılmış bir testtir. Burada bir öğrencimiz var adı Mustafa, Geçen sene üçgen çarpı üçgen yaşındaydım, önümüzdeki sene kare çarpı kare çarpı kare yaşında olacağım. Birkaç sene sonra yaşıma iki farklı şekilde belirtebileceğim bunlardan birisi elmas çarpı elmas ve diğeri yuvarlak çarpı yuvarlak çarpı yuvarlak, birkaç sene sonra yaşıma kaç şekilde belirtebilirim? Şimdi lütfen bu problemi çözmeye çalışın, çözenlere özel hediyeler var. Bu Kore'den getirdiğim çok meşhur bir noodle ve bir çikolata... Eğer cevap doğru olursa size bu hediyeleri vereceğim. Öncelikle bu problemi çözmeyi çalışalım, ilk başta geçtiğimiz sene şu kadar yaşındaydım diğer tarafta önümüzdeki sene bu kadar yaşında olacağım gibi. Bu rakamları ortaya çıkarmaya çalışacağız. Bir fikri olan var mı? 5 çarpı 5'ten 25 oluyor, arada iki sene fark var o yüzden şuradaki rakam 3 çarpı 3 çarpı 3 27 edecek. Yani şu an 26 yaşındayım. Cevap bu mu acaba? Hayır, alttaki denklemi de çözeniz gerekiyor. İki farklı şekilde söyleyebiliyorsunuz, yani bu iki rakam nihayetinde aynı. 8 çarpı 8 bu da 64 ediyor, 4 çarpı 4 çarpı 4 bu da 64 ediyor. Peki, kaç sene sonra yaşıma bu şekilde belirtebilirim? 64'ten 26'yı çıkartıyorsunuz ve sonucunda 38 ediyor. Yani 38 sene sonra yaşıma 2 farklı şekilde söyleyebileceksiniz. Bu tabii beşinci sınıf öğrencileri için çözmesi zor bir problem. Bu soruyla ilk karşılaştığınızda çözenin zor olduğu düşünülebilir, eğer çok sık böyle sorular çözülmüyorsa kolaylıkla halledilebilmektedir. Bu şekilde bir test ile öğrencilerin acaba doğal yeteneklerinden dolayı mı yoksa sadece pratik yaptıkları için mi başarılı oldular, bunu ayırt etmek çok zordur. O yüzden öğretmenin gözlemine dayalı bir sisteme geçmeye karar verilmiştir. Burada toplanan insanlardan büyük çoğunluğunun öğretmen olduğunu da biliyorum. Öğretim sırasında kimin yüksek kapasiteye sahip olduğu öğretmenler tarafından daha iyi bilinmektedir bu konuda karar verebilecek en iyi kişiler öğretmenlerdir. Bu yüzden öğrencilerin faaliyetleri ve günlük aktiviteleri gözlemlenebilir ondan sonra bu öğrenci üstün yetenekli veya üstün zekâlı diye öneride bulunulabilir. Üstün yetenekliler sınıfı ve okulu için seçim aşamasının tamamı genellikle 3 aşamadan oluşur. İlk aşamada öğretmenin önerisi, her okulda herhangi bir konuda eğitim veren öğretmen öğrencisini gözlemleyebilmekte ve bu konuda üstün yeteneklidir diye öneride bulunabilmektedir. İkinci aşamada okulun öneri komitesinin öneri vermesi vardır. Bu komite okul içerisinde bir birim tarafından oluşmakta ve verilen tüm referansları inceleyerek çocuğun bir üst aşamaya geçip geçmeyeceğine karar vermektedirler. Üçüncü aşama ise ulusal seçim gözlem komitesidir. Bu üstün yetenekliler eğitim merkezinin üyelerinden oluşmakta ve üstün yetenekli öğrenciler için belli ölçütler kullanılarak karar verilmektedir. Birçok ülkede Türkiye de dâhil buna üstün yeteneklilerin seçiminde IQ testlerinin kullanıldığı bilinmektedir fakat Kore'de biz üstün yetenekli öğrenci seçiminde asla IQ testi kullanmıyoruz. Daha önce belirttiğim üzere eğitimde 11 alanımız var, her konu için gözlem yapmamız ve özel testler oluşturmamız gerekmektedir. IQ testi genel zekâyı ölçen bir şey, o yüzden ona ihtiyacımız bulunmamaktadır. Üstün yetenekliler okuluna öğrencilerin seçim süreci çok daha karmaşık ve zorlu bir yapıdır. Eğitimdeki pratiğin etkilerini ortadan kaldırmak ve sadece içsel kapasiteyi değerlendirmek açısından oldukça dikkatli bir şekilde hazırlanmış bir süreçtir. Okul objektif ve sübjektif delillere bakmaktadır. Geçmişten ve şu anda var olan objektif delillere, öğrencinin geçmişindeki akademik başarısına, şu anki üstün yeteneklilik değerlendirilmesine sübjektif delillerle öğretmenin önerisine, kendini önermesi veya öğretmenin önermesine bakılmaktadır. Şu anda da komitenin yaptığı incelemeye bakılmaktadır. Tüm bu delillerin bir araya getirilip değerlendirilmesi için seçim süreci 3 aşamadan oluşturulmaktadır; bunların ilk aşaması

belgelerin değerlendirilmesi, ikinci aşama üstün yetenekliliğin çok yönlü değerlendirilmesi, öğrencilerin yaratıcı şekilde sorun çözme kabiliyeti ve üst düzey düşünme kabiliyetleri değerlendirilmesi, üçüncü aşama yine ikinci aşamayla aynıdır. Bilim kampı aracılığıyla oldukça yoğun bir şekilde gözlem yapılmaktadır. Üstün yetenekleri ve kabiliyetleri öğrenmek için sentetik değerlendirmeler yapılmaktadır. Son olarak GED sistemine bakılmaktadır. Bunun üstün yeteneklilerin eğitimi destekleme açısından oldukça önemli ve gelişmiş bir sistem olduğunu düşünüyorum. GED; üstün yetenekliler eğitim dairesinin kısaltılmasıdır. Bu sistem üstün yeteneklilerle ilgili kullanılacak her türlü materyalleri oluşturmak için tasarlanmıştır. Bilhassa öğretmenlerin, ebeveynlerin ve araştırmacıların hepsinin yararlanacağı materyaller vardır. Bu kurum sistem bilhassa araştırma verileri sağlamaktadır ki buna veriler ve araştırma için gerekli sistemler dâhildir. Aynı zamanda bunun çevrimiçi bir sistemi vardır o yüzden öğrenciler çevrimiçi değerlendirmeler için başvuruda bulunmakta ve öğretmenler çevrimiçi olarak öneriler sunmaktadırlar. Kısa süre önce üstün yetenekliler okuluyla ilgili verileri toplamak için bir yönetim sistemi oluşturulmuştur ve buradan bazı istatistikler alınmıştır. Kore’de üstün yetenekliler eğitim okulunun en önemli eğitim sistemi olduğunu söylemiştim, bu okul toplam öğrenci nüfusunun sadece 0.03’nü almaktadır. Bunlar matematik ve bilim alanında oldukça yetenekli öğrencilerdir. Bu veriler arasında öğrencilerin daha önceki üstün yeteneklilik eğitimine ilişkin veriler, belirli müfredat programları, öğrencilerin belli yarışmalara katıldıklarına ilişkin veriler ve üniversiteye gittikleri zaman seçtikleri anabilim dalları vardır. Veriler bu şekilde analiz edilmektedir. Buna göre üstün yetenekliler okulunda bulunan öğrencilerin neredeyse yüzde %80’i okula gelmeden üstün yeteneklilik eğitimi almış ve genellikle üstün yeteneklilik sistemi dâhilinde sunulan programlara katılmaktadırlar. Burada üstün yeteneklilik ve üstün zekâ kurumundan mezun olan öğrencilerin bir analizi bulunmaktadır. Burada üstün yeteneklilik okulundaki öğrencilerin 0 – 7’ye kadar olan seneler içindeki süreci vardır. Üstün yeteneklilik eğitiminde ortalama olarak 3,5 senelik bir deneyimleri vardır. Bu, üstün yeteneklilik okuluna gelmeden önceki eğitimleridir. Eğitim yılına göre üstün yeteneklilik kurumuna gelen öğrencilerin sayısı, bilhassa gördüğümüz üzere 6. 7. ve 8’inci sınıftaki öğrencilerdir. Peki, üstün yeteneklilik okulundan mezun olan öğrenciler hangi bilim dalını seçmiştir? Öğrencilerin yaklaşık %26’sı doğal bilimleri fizik, biyoloji, kimya gibi alanları, %51,3’ü de uygulamalı bilimleri mekanik mühendislik, endüstri mühendisliği gibi alanları, yaklaşık %12’si bilim alanında çalışmayı ve %10’nu da tıp okumayı seçmiştir. Uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarda 175 kez başarı elde edilmiştir. En yüksek okul düzeyindeki başarı miktarıdır. Bir öğrencinin aldığı başarı sayısı, ödül aldığı sayısı, en çok ödül alan öğrenciler 0 – 5 yaş grubundadır. 15 öğrenci de okul süreci içerisinde 20’den fazla kez ödül almıştır. Yani üstün yetenekliler okulunda elde edilen her türlü veri toplanmakta, analiz edilmekte ve bunları kullanarak öğrencilerin eğitimini daha iyi hale getirmeye çalışılmaktadır. Üstün yetenekliler eğitimi ulusal düzeyde verilmektedir. Kore’deki yasal dayanak çerçeve oldukça güçlü, daha önce bahsettiğimiz üstün yetenekli eğitimi destekleyecek özel bir kanun bulunmaktadır. Bu zorunlu bir durum, yapmak zorundasınız. Güçlü yönlerimiz olarak; üstün yetenekliler merkezi, üstün yetenekliler eğitimi, üstün yetenekliler okulu gibi sürekli olarak gelişimi sürdürülmesidir. Aynı zamanda zayıf yönlerimiz de var; mali desteğimiz yetersiz ve bilim fen alanına çok yoğunlaşmaktadır. Diğer alanlar ne olacak? Kore’de bir şarkı bugünlerde çok popüler, peki müzik, spor, sanat, beşeri bilimler ne olacak? Biz sadece matematik ve bilim üzerine durmaktayız. Eğitimin kalitesi geniş bir ölçek içerisinde değildir. Eğer hakikaten üstün yeteneklilere sahip öğrenciler yetiştirmek istiyorsak iyi ve üst düzey bir eğitim sağlamamız gerekmektedir. Her zaman iyileştirebileceğimiz noktalar vardır. Örneğin yaratıcı beşeri alanlar için çok fazla talep var ve bu üstün yeteneklilik bakımından avantaj elde eden öğrenciler desteklenmeye çalışılmaktadır. Üstün yeteneklilik kavramını değiştirmeye çalışmaktayız. Bu sadece üstün bir zihinsel kabiliyet anlamında değildir. Eğer

birisinin belirli bir yeteneği oldukça gelişmişse bu kişi üstün yetenekli olarak görülmektedir. Tehditlere bakarsak eğitim sisteminin üniversiteye giriş sınavlarına çok fazla yoğunlaşmaktadır, bazı insanlar bu sistemi daha iyi ve prestijli üniversiteye girmek için kullanılmaktadır. Bundan üstten aşağıya yönelik bir yaklaşım da sorumludur. Hükümet genellikle alt tabakadaki ihtiyaçlarını ve beklentilerini göz ardı etmektedir. Burada öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin seslerinin çıkmadığından bahsediyorum. Bu tüm yönleri dikkate alırsak zayıf yönleri güçlü yönleri fırsatları üstün yeteneklilere eğitimimizi daha iyi hale getireceğimize inanıyoruz. Dinlediğiniz için teşekkürler, umarım sizin için de faydalı olacaktır, teşekkürler.

Prof. Dr. Uğur SAK
Anadolu Üniversitesi Üstün Zekalıların Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

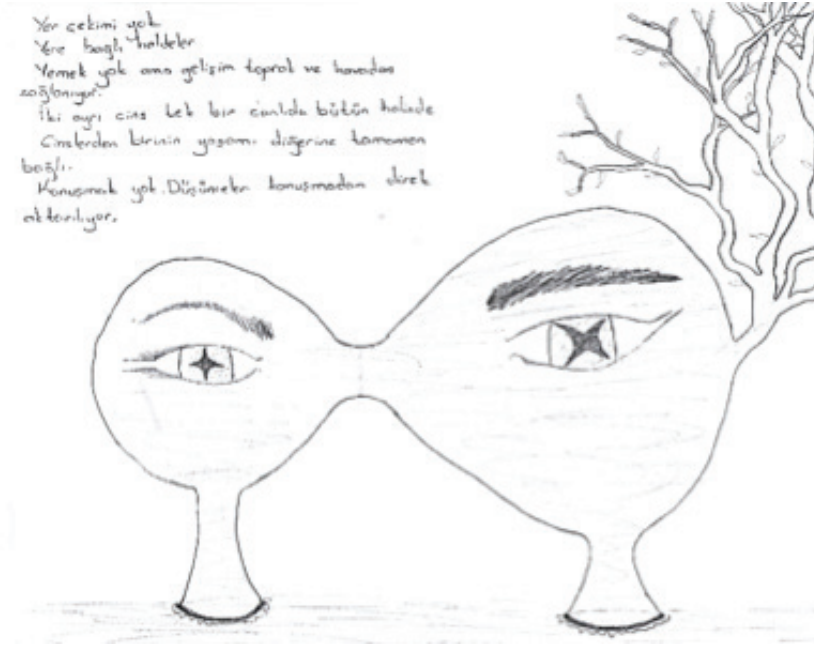
Günaydın değerli konuklarımız. Öncelikle beni davet eden Ayşin Hocamıza ve İstanbul Aydın Üniversitesine çok teşekkür etmekteyim. Sizlerle olmaktan gerçekten çok büyük keyif alacağımı ayrıca düşünmekteyim.

Konuşmamın bir kısmında genel olarak üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili bazı kritik noktalara değinmeyi arzulamaktayım. Arkasından ÜYEP hakkında hem teorik hem de araştırmalarla ilgili bazı sunumlar yapmayı planlamaktayım.

Öncelikle sizinle bir deney yaparak başlayalım isterseniz. Bu lisans öğrencilerimle zaman zaman yapmış olduğum bir deneydir. Çok uzak bir galakside yeni bir gezegenin keşfedildiğini hayal edilmelidir öncelikle. Bu gezegendeki bütün yaşam koşulları dünyamızdaki koşullardan tamamen farklı olmalıdır. Gezegende yaşayan bir canlıyı hayal etmenizi ve bunu zihninizde canlandırmanızı istemekteyim. Hayal edilen canlı neye benzemektedir? Aslında kalabalıkta hayali anlatmak çok zor ama arkada biri var. (Uzuvları uzun olan; boyu, kolları ve bacakları olan bir şey hayal etmekteyim.) Çok yaratıcı, hayal dışı bir örnek. Bir örnek verecek olursam;

Yukarıdaki resim lisans 4'üncü sınıf öğrencilerinin çizmiş olduğu resimlerden bir tanesidir. Antenleri, gözleri, aşağıda ayağı ve kenarda tüyümsü bazı kolları vardır. Çizimlerden bir diğeri;

Buradaki resimde yer çekimi yok, yere bağlı haldeler, yemek yok ama gelişim toprak ve havadan sağlanmaktadır. İki ayrı cins tek bir canlı içinde bütün halindedir, canlıların yaşamları birbirlerine bağlı haldedir. Konuşmak olmadığı bu gezegende düşünceler konuşmadan direkt aktarılmaktadır. Bir diğeri;

Bu resimde ayaksız balon gibi bir şey uçarak hareket etmektedir. Bu gezegende insanlar ağaçta meyve gibi yetişmekte ve yere düştüklerinde elleri ayakları çıkmaktadır ve insanlar ağaç gibi beslenmektedir. Esasen arkadan örnek veren arkadaşımızda bazı tasvirlerde bulunmuştur. Bir gezegeni, galaksiyi ve burada yaşayan bir canlıyı hayal ettiğimizde genelde aklımıza gelen bazı figürler, resimler vardır. Değişik türlerde gözleri, burunları, kafaları, kolları olan kısaca belirli bir tasvirleri mutlaka vardır. Bunlar çizgi filmlerde, filmlerde ve çocuk kitaplarında da görülmektedir. Aynı tasvirler animasyon ve bilim kurgu filmlerinde de görülmektedir. Örnek olarak bakacak olursak Avatar filminin figürlerine dikkatlice bakılırsa; kulakları veya burnu neye benzemektedir? Bir kaplanın burnuna mı benzemektedir? Aynı şekilde bunların kuyruğu vardır veya uçmak için kullandıkları hayvanlar dinozorlardır. Bu dinozorlar bilim insanlarının bir şekilde keşfettikleri ve resimleştirdikleri dinozorlar değil midir? Şimdi deneyimize tekrar dönersek bir meyve hayal etmenizi istemekteyim. Sonrasında Başka bir meyve daha hayal edilmelidir. İlkinde elma hayal edenler, el kaldırabilir mi? Neredeyse %50, peki, birinci veya ikincide portakal hayal edenler el kaldırabilir mi? Biraz daha düştü. Peki, ananası hayal edenler el kaldırabilir mi? Son olarak ve iddialıyım ki bunu kimse hayal etmemiştir. İnsanlar tabii ki hayal ederken gitmiş oldukları yollardan dolayı farklı sonuçlara ulaşabilmekte ama buradaki katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ya elma ya da portakal hayal edeceğini tahmin etmiştim. Ananasta oranın düşeceğini beklemekteydim. Hiç beklemediğim duryandan bir tane çıktı. Peki, neden sonuçlar böyledir? İlk deneyde size gezegen hayal ettirildi, ortaya birkaç tane canlı çıktı ayakları, kolları ve burunları vardı belki bazıları diğerlerinden daha yaratıcıydı örneğin ağaca benzeyen ikizler vardı farklı beslenme, duygusal düşünce şekilleri vardı, diğeri balona benziyordu uçarak geziyordu gibi. Daha sonra meyvelere gelindi, ilk önce elma düşünülürdü ve sonra portakal düşünenler oldu. Burada 200 kişi varsa sadece 1 kişi duryan demiştir. Bunun nedenleri neler olabilir? Çoğu zaman şu söylenmektedir; bilgi olmadan yaratıcılık olmaz, yaşamadan yaratıcı düşünme gerçekleşmemektedir. %100 katılmaktayım ama bazen yaşadıklarımız yaratıcılık açısından bizim için tamamen bir engele, kete veya bariyere dönüşebilmektedir. Deneyimizde görüldüğü gibi, lisans öğrencileri tarafından çizilen bütün uzay canlıların mutlaka ayakları, kolları, gözleri ve bacakları bir şekilde çizilmiştir ve arasında dünyada var olan canlıların belli unsurları ve parçaları da bulunmaktadır. Fakat benim ifadem; çok uzaklarda bir galakside bir gezegen ve o gezegendeki yaşam koşulları dünyadan tamamen farklı şeklindedir. Dolayısıyla olaya şöyle bakılmalıdır; oradaki bir canlı görme veya yürüme ihtiyacı hissetmekte midir? Esasen zekâmız bazen bunu algılamakta zorlanmaktadır, böyle bir canlı mümkün müdür? Pek tabii ki mümkün ama dünyanın dışında bir şey bilinmemektedir, bilgilerimizin dışında bir şey görülmediğinden böyle şeylerin olabileceği hayal edilmemektedir. Bu sıkıntılardan biridir. Bildiğimiz ve yaşadığımız şeylerden dolayı yaratıcı düşünmemizin zamanı geldiğinde bu düşünce engellenebilmektedir. Peki, bu nasıl gerçekleşmektedir? Meyve diye size sorulduğunda aklınıza pazar yeri gelecektir, pazardaki tezgâhların üzerindeki meyveler gözünüzün önüne gelecektir veya buzdolabının oradaki raflarda bulunan meyveler aklınıza gelecektir. Aslında bir şema oluşturulmuştur meyveler hakkında ve o şemalar bizi belli yönlere kanalize etmekte ve sadece o kanallar içinde düşünmekteyiz. Onun dışına çıkmamız pek mümkün değildir. Bazen şu soru sorulmalıdır, özellikle bilimsel araştırmalar yürütürken, acaba biz mi bildiklerimizi kontrol etmekteyiz yoksa bildiklerimiz mi bizi kontrol etmektedir? Bu sürekli kendimize sormamız gereken bir sorudur.

Adamın Büyüsü adlı filmde Morgan Freeman başrolde alkolik bir yazarı oynamaktadır. Bir adaya gitmiş ve o adada bir aile ile tanışmıştır. Ailenin kız çocuğu Morgan'ın yaratıcılığına ilgi duymaktadır sürekli onun ziyaretine gitmektedir. Ondandır ders alıp daha yaratıcı olmaya çalışmaktadır. Son sahnelerde Freeman kıza "yola bak" demiştir ve kız yola bakmış ardından

“hiçbir şey yok” demiştir. Ekranda bomboş bir yol durmaktadır sonrasında kıza; “bir hikâye anlat” demiştir. Freeman kıza yola tekrar bakmasını istemiş ve kız tekrar “bir şey görmüyorum” demiştir. “Bir daha bak” demiştir Freeman, kız derin derin bakmış ve sonrasında çok derin bir hikâye anlatmaya başlamıştır. O zaman Freeman; “şimdi yaratıcı düşünmeye başladın” demiştir. Film bize olmayan şeyleri görmenin önemini söylemektedir. Aynı olay üstün yetenekli çocukların eğitimi için de geçerlidir. Bu konuda önemli olan; üstün yetenekliler eğitim programlarında öğrencilerin bilgilerinin ve tecrübelerinin ötesinde düşündürmeli ve sınır ötesi hayal kurdurabilmelidir. Fakat sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok yerine baktığımızda üstün yeteneklilerin eğitimi eşittir düşünme becerileri olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda şu sorulmalıdır; üstün yetenekliler eğitim programları öğrencilerde düşünmenin sınırlarını zorlarken yaratıcılığın eleştirinin ve uygulamanın temel taşı olan “bilgiyi” de aynı zamanda geliştirmekte midir? Kesinlikle bilgiye ihtiyacımız vardır. Ancak bu yapıldıktan sonra bilginin de içinde sıkışıp kalınmamalıdır. Dünya genelinde de bakıldığında üstün yetenekliler eğitim programlarının pek çok sorunlarının ve eksikliklerinin var olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2012 yılında yayınlanan makale bulunmaktadır ve bu makale 1998 – 2004 yılları arasında yapılmış bir araştırmayı incelemiştir. Çalışmanın örneklemini matematik alanında üstün yetenek tanısı almış 2740 öğrenci oluşturmaktadır ki bunlar 720 farklı okula giden öğrencilerdir. Aynı şekilde okuma – dil alanında üstün yetenek tanısı almış 5630 öğrenci bulunmuştur, bunlar da 850 farklı okula gitmektedir. Bu çocuklar anaokulunda tanılanmış üstün yetenekli çocuklardır. Bu çocukların içinde üstün yetenekliler programına giden ve gitmeyen çocuklar vardır. Araştırmaya katılan öğrenciler 1998 yılında tanı almıştır. Gittikleri okullarda 1998 yılından itibaren üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili yönetmelik değiştirilmiştir ve buna uygun programlar açılmıştır. Araştırmacılar ise o dönemde toplanan verileri işlemiştir. Bu kapsamda çocukların 3’üncü ve 5’inci sınıfa geldiklerindeki matematik ve dil okuma alanındaki akademik başarıları ölçülmüştür. Araştırma boyunca öğrencilerin 5 yıl aynı okula devam etmiş olmaları gerekmektedir. Bu durum deneyi olumsuz etkileyecek bazı koşulları ortadan kaldırmak içindir.

Etki Büyüklüğü

Matematik başarısı	.0004
Okuma	.07

Ortaya çıkan etki büyüklüğünde bakılması gereken; bu araştırmadaki iki değer arasındaki fark istatistiksel olarak ne kadar büyüktür ve büyüklüğü bizim için değer taşıyor mudur? Bunlara bakılması gerekmektedir. Bu çocuklar 1998’den 2004’e kadar devam etmiştir. Araştırma kapsamında programa devam eden ve etmeyen üstün yetenekli çocuklar bulunmaktadır. İki grubun matematik başarılarını karşılaştırdığımızda aradaki etki büyüklüğü farkı 0.0004 yani neredeyse 0’dır. Üstün yeteneklilik programı 5 yıl boyunca bir fark ortaya koymamıştır. Aynı sonuç okuma – dil alanında ya da bizim programlardaki karşılığı Türkçe eğitimi için de geçerli bakıldığında; .07 çok küçük neredeyse yok denilecek kadar azdır. Burada büyük bir sorunla karşı karşıya kalınmaktadır ve bu sonuçlar özeleştirisi yapılmasını gerektirmektedir. 1928’den 2008 yılına kadar yapılmış pek çok araştırmayı derleyen makaleler bulunmaktadır. Bunlar da farklı eğitim modellerinin üstün yetenekli öğrencilerin akademik başarılarında ne kadar etkili olduğunu inceleyen daha çok meta – analiz araştırmalardır.

Etki Büyüklükleri

- 1928'den 2008'e kadar yapılan araştırmalarda etki büyüklükleri

• Çok düzeyli gruplama:	0.13
• Sınıflar arası gruplama:	0.30
• Sınıf içi gruplama:	0.25
• Zenginleştirme:	0.41
• Hızlandırma:	0.87
• Ortalama:	0.30

• Akademik başarı:	-2.49 ile 1.81
• Yaratıcılık ve eleştirel düşünme:	0.23 ile 0.64

Çok düzeyli gruplama etki büyüklüğüne bakıldığında 0.13 gibi çok küçük bir fark bulunmaktadır. Sınıflar arası gruplamaya bakıldığında; bunlar 4 – 5 – 6'ncı sınıfların bir araya getirilmesidir veya A, B, C, D, F, G şubelerindeki üstün yetenekli öğrencilerin bir araya getirilmesidir, sonuçlara göre 0.30 gibi çok küçük bir etki büyüklüğü görülmüştür. Sınıf içi gruplama; normal sınıf içinde bulunan ve üstün yetenekli ya da yüksek potansiyeli olan birkaç tane öğrencinin bir araya getirilmesidir, onun etki büyüklüğü 0.25 gibi çok küçük bir değer olduğu görülmüştür. Zenginleştirme programının diğerlerine kıyasla biraz daha etkili olduğu görülmüştür, 0.41 civarındadır. Hızlandırma programı ise akademik başarı açısından en yüksek etki büyüklüğünü yaratan stratejidir. Ortalamaya bakıldığında 0.30 gibi çok küçük bir değer görülmüştür. Türkiye'de veya diğer ülkelerde; o kadar program geliştirilmekte, milyonlarca öğrenci alınmakta, binlerce öğretmen görev yapmakta, binlerce program bulunmakta fakat tüm bunlar bu kadarcık etki için mi yapılmaktadır? O zaman bu kadar kaynak neden harcanmaktadır? Aşağıya bakıldığında akademik başarı ve yaratıcı düşünme gibi bazılarında olumsuz etki de görülmektedir. Çocuk özel programa alınmakta fakat gelişmesi gerekirken gelişmemektedir. Alanımıza ihanet etmek istemiyorum, alanın koruyucularından birisiyim ama iyileştirmeler yapılabilmesi için özelleştirme yapmamız gerekmektedir.

Peki, sorun nerede? Sorunlara bakılması gerekmektedir. Anadolu Üniversitesi'nde yaptığımız çalışmalarda, başka yerde yaptığımız çalışmalarda ve dünya genelinde literatür incelendiğinde 4 tane sorun önem arz etmektedir. Onlara izninizle kısa kısa değineceğim. Bunlar; değer problemi, içerik, tercih ve yanlılık.

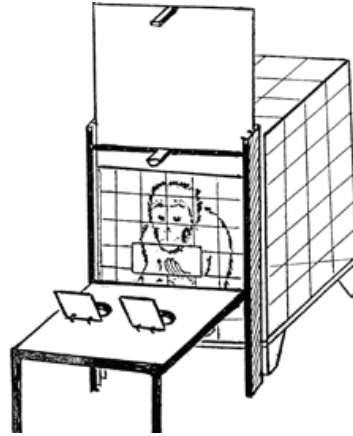
Değer problemi, üstün yeteneklilerin eğitim programı sadece Türkiye'de değil dünyanın birçok yerinde genel müfredattan kopuktur. Bu nedenle alandaki uzmanların genel kanısı; eğer okuldaki genel müfredattan kopuk bir program sunuluyorsa, bu programın öğrenme değeri çok azdır. Belki ailesi veya çocuk için değeri olabilir ama öğrenme değeri cidden çok düşüktür. Bu alana bakıldığında özellikle Türkiye'de son yıllarda popüler olmaya başlayan şeyler var, bunlar beni rahatsız etmektedir. Bu popüler tür programlara daha çok eğlence kültürü, bilmece, oyunlar ve akıl oyunlarının hâkim olduğu görülmektedir. ABD'de bazı üstün yetenekli programlarda uygulanan çalışmaların Türkiye'ye direkt transfer edildiği görülmektedir. Örneğin; üstün yetenekli programı dediğimizde akıllara akıl oyunlarının gelmesi çok büyük bir yanılgıdır. Türkiye'de bu konuda farkındalık eğitiminin yapılması gerekmektedir. Genel iddia; oynarsınız daha zeki olursunuz ya da şu özelliğiniz daha çok gelişecektir. Neden bu kadar popüler oldu?

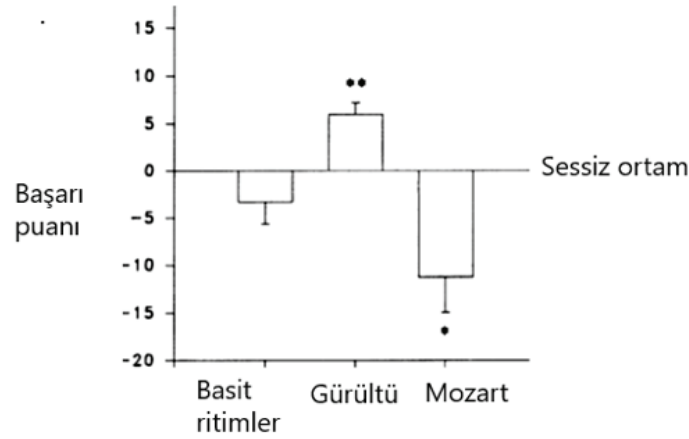
Akıl oyunlarının popüler olarak ortaya çıkışı bir araştırmayla olmuştur. Aslında araştırmalarda şu yapılmaktadır, bireylerde işleyen bellek geliştirilmeye çalışılır ve bunun sonucunda verdiği eğitim bunu geliştirmekte midir? Şimdi deneysel bir çalışma yürütüyorsanız bir tarafta kontrol bir tarafta deney grubunuz vardır. Deney grubuna bir müdahale programı uygulanmaktadır. Bunları ölçmek için ön test ve son testleriniz var ki ölçülen değişken potansiyel işleyen bellek ise genel zekâ veya IQ'yu mutlaka kontrol etmeniz gerekmektedir, yani değerdeki farklılık genel zekâdan kaynaklanmamalıdır. Onlar da aynı zamanda ortak bir değişken olarak genel zekâ yani IQ'yu ölçmektedirler unutulmamalı ki araştırma öncesi her iki grupta ölçülmektedir. Deneyden sonra yine ölçülmektedir ki çocukların sadece işleyen bellekleri değil IQ'ları da gelişmektedir. Bu araştırma yayınlandıktan sonra medyada çok büyük etki yaratmıştır. Arkasından araştırmacı bu eğitim programını ticarileştirmek için KOGMED şirketinin kuruluşunda yer almış ayrıca aynı kişi Nobel Ödül komitesine katılmıştır. Sonrasında KOGMED'i takiben şirketler ortaya çıkıyor. Bunlardan Türkiye'de de yurtdışında da var. Abartmaya devam edilmiştir şöyle ki; akıl oyunları sonrasında IQ gelişmektedir, akademik başarıyı artırmakta, dikkat eksikliğini, öğrenme bozukluğunu, yaratıcılığı geliştirmektedir vs. aspirin gibi, o zaman okullar niye açılmaktadır? Bunların hepsi bir akıl oyunuyla gelişmiş ise okul açmaya ve o kadar kurum oluşturmaya gerek yoktur. Bu kadar büyük bir ekonomik pazar yaratıldığı zaman bunun aksini araştıranlar mutlaka çıkacaktır. Misal bir grup araştırmacı son yıllarda yapılan akıl oyunlarının zekâ üzerine etkisi kapsamında yapılan araştırmaların önemli bir kısmını meta – analiz yöntemiyle derlemiştir. Ortaya çıkan sonuç; akıl oyunları işleyen bellekte az bir iyileştirme ya da geliştirme gerçekleşmiştir ama bu tamamen göreve özgü bir etkidir. Herhangi bir oyunda edindiğiniz beceri başka bir ortama taşınmamaktadır. Kendinize sorun, örneğin satranç oynayarak satranç üzerinde edindiğiniz stratejiyi nerelerde kullanmaktadır? Fizik, kimya, matematik, dil, edebiyat, yaratıcılık vs. bütün disiplinleri düşünün orada edinilen strateji bunlara nasıl aktarılacaktır? Akıl oyunlarına karşı bir insan değilimdir. Müfredatta entegre edip müfredatla birlikte kullanılabilir ancak üstün yetenekliler programları veya destek eğitim programı açılıyorsa orada sadece akıl oyunları verilmemelidir. Üstün yetenekliler programı açıldığında yapacak hiçbir şeyiniz yoksa akıl oyunları sizin kurtarıncınızdır. Türkiye'de ve yurtdışında akıl oyunları kullanılarak işin kolayına gidilmektedir. Pek çok aile de akıl oyunlarına inanmaktadır hatta siz programın en iyisini açın içine akıl oyunları koymayın aile hemen sorgulamaktadır. Çünkü medyaya göre; sanki üstün yeteneklilerinin eğitimlerinin temel taşı akıl oyunları oluşturmaktadır. Olay akıl oyunlarıdaysa eğer "okey" ciddi büyük bir akıl oyunudur, blöf yapılmakta, taşlar takip edilmekte, olasılıkları hesaplama vs. yapılmaktadır. Akıl oyunları eğer o kadar etkili olsa idi Türkiye'nin erkeklerinin dünyanın en gelişmiş hafızasına sahip erkekleri olmaları gerekirdi. Gençliğinden itibaren günde 10 saat kahvehanede okey oynayan insanlar var, ben de lisedeyken ve üniversitedeyken oynadım ama faydasını gördüğümü hatırlamamaktayım. Eğer bir program normal öğrencilere de uygulanmakta ise o programın üstün yetenekliler için kurgulanmış bir program olduğu veya onun için olduğunu iddia etmemiz doğru değildir. Aynı programı örneğin ben 3'üncü sınıftaki normal öğrencilere uyguladım ve aynı sonuca ulaştıysam çocuklar da aynı şekilde yapmaktaysa o zaman o program üstün yetenekliler programı değildir.

Bir diğeri, içerik problemidir. Türkiye, ABD ve Avrupa'da çok az, Kanada, Avustralya ve Güney Afrika'yı bilmiyorum ama Kore'de uygulanan modellerin çoğu çerçeve modeldir. Hatta Türkiye'ye ithal edilmeye çalışılan pek çok üstün yetenekliler programı bulunmaktadır. Yama programları; müfredatta bazı açıklar var diyelim ve genel programda bunları örtmek ve üstün yetenekli çocuklar için programlar geliştirilir, uygulanır diye ifade edilebilir. Bunların çoğu öğretmene bağlı programlardır. Eğer öğretmenin bilgisi arkeoloji üzerine ise o dönem arkeoloji üzerine çalışmalar yapılmaktadır. O gider ve diğeri gelir bu sefer de uzay, karadelik

gibi konulara başlanılmaktadır. Öğretmen odaklı bir programdan ve kendine ait sistematik bir programı olmayan üstün yetenekliler programından bahsedilmektedir. Örnek olarak en büyük sıkıntılarımızdan bir tanesi bugün BİLSEM 'dedir. Onun ötesinde böyle bir programa çocuk katıldığında, eğer çocuk mutluyorsa aile programı başarılı olarak düşünmektedir. Anne ve baba, “çocuğum güle güle gidiyor sabahleyin, sonra akşam alırken onu zor çıkartıyorum okuldan” diyorsa programınız başarılıdır; tabii ki açtığınız her programda çocuk ve aile mutlu olmalıdır. Ancak anne, baba ve çocuk da programın içinde ne verildiğinin farkında değildirler. Düzenli ve uygun verilmeli midir? Farklı bir program verilseydi çocuk daha ileride olabilir miydi? Şeklindeki soruları veliler bilmemektedir. Program ile iddia edilen gelişim çıktısı arasında teorik bir bağlantı yoktur. Akıl oyunlarında örnek verdiğim gibi, iddia edilen hiçbir şey gerçekleşmemektedir. Çok okey oynanırsa okeyde başarılı olunur, çok satranç oynanırsa satrançta başarılı olunur ve başka bir şey olmayacaktır. Bunu da bir bilimsel deney ile kanıtlayacağım. 1990’larda acayip popüler olan bir kavram; Mozart etkisidir. Çocuğuna Mozart’ı dinletirsen, hatta anne karnındayken dinletirsen çocuğın zekâsı, yaratıcılığı vs. her şeyi gelişmektedir. Teorik olarak şu düşünülmektedir; müzik nöronlarda uyarılma etkisi yaratır, bu yüzden çok etkilidir. Bu nasıl ortaya çıkmıştır, 1993 yılında bir grup araştırmacı 36 üniversite öğrencisine IQ testi uygulamıştır ama uygulamadan önce 10 dakika Mozart dinletmiştir. Araştırmadan sonra bu gençlerin daha doğrusu IQ’larının 8 – 9 puan arttığını görmüştür. Hatta o dönem ABD’nin Georgia eyaletinde Zen Miller valisi, bu araştırma üzerine parlamentoya teklifte bulunmuştur. Teklif ise; yeni çocuğu olan bütün annelere bedava Mozart CD’si verilmesidir ve bu olay gerçekleşmiştir. Sonrasında bu başka eyaletlere de yayılmıştır. Daha çok ABD’deki yoksul, eğitim düzeyi düşük Missisipi gibi eyaletlerde çok yaygın hale gelmiştir ve tabii bu iş Mozart’la kalmamıştır, Beethoven gibi diğer sanatçıların da CD’leri, kasetleri çıkmıştır. Sonrasında bir grup araştırmacı bunları değişik ortamlarda ve değişik deneklerle de incelemiştir. Mozart ve Beethoven dinletmiştir ve bunları; hızlı, yavaş tempolar, sessiz ortamlar, cızırtılar vs. şeklinde farelerde ve maymunlarda dinletmişlerdir. Bu araştırma farelere de uygulanmıştır. Fareler geceleri uyanık kalmaktadır. Her gece bir grup deney grubuna 12 saat Mozart dinletilmektedir ve diğer kontrol grubundaki farelere hiçbir şey dinletilmemektedir. Onlar daha çok sessiz ortamda kalmaktadır. Sonra belirli bir aya geldiklerinde bu fareler labirentlere bırakılmıştır, bakalım hangileri daha erken labirentten çıkabilecektir, hangileri görevi daha başarılı gerçekleştirecektir. Deneyde 12 saat Mozart dinleyerek büyütülen fareler diğerlerine göre gerçekten de daha başarılı olurlar ama teorik olarak düşünüldüğünde bu imkânsızdır. Aslında farelerin %69 oranında müzik notalarına karşı, duyarsız ve sağır olduğu keşfedilmiştir. Gerçekte fareler bir şeyler duymuşlardır ama onlar Mozart’ın bestelerini duymuyorlar başka şey duymaktadırlar. Oradan başka bir deney geçilmiştir ve aynısı maymunlarda yapılmıştır.

Deney düzeneğine bakıldığında maymun bir kafesin içine koyulmuştur. Maymunun önünde saydam bir kapak ile beraber yukarı aşağı inip kalkan ayrı bir saydam cam kapak vardır. Aynı zamanda kafesten uzanabileceği bir delik, karşısında bir masa, masanın ortasında iki delik yan yana, delikleri kapatan opak 2 tane cam kapak vardır. Deney şu; bir tarafta Mozart çalıyor ya da başka bir müzik çalmaktadır, saydam kapak aşağı indirildiğinde maymun ne yapıldığını görmektedir. Deliklerden bir tanesine kuru üzüm koyuyor araştırmacı ve sonrasında Mozart çalmaya başlıyor. Opak kapaklar kapatıldıktan sonra saydam kapak bu sefer açılıyor ve müzik çaldıktan sonra maymun serbest bırakılıyor. Araştırmanın olayı delikten uzanıp acaba hangi deliğe koyduğumuzu bulabilecek midir? Opak kapaklar kaldırıldıktan sonra maymun elini uzatmıştır ve ya boş deliğe elini atmış ya da kuru üzümün olduğu deliğe elini atmıştır. Bu birçok kez değişik maymunlarla tekrar edilmiştir ve Mozart, gürültülü müzik, basit ritimler ve sessiz ortamda tekrar tekrar denenmiştir. Cevaplanması istenilen sorular; hangisi daha çok maymunun işleyen belleğini geliştirmiştir ya da etkilemiştir? Hangi ortamda maymun daha doğru kuru üzümlere ulaşabilmiştir? Deney şudur;

Grafiğe bakıldığında ortadaki sıfır çizgisi sessiz ortamdaki maymunların performansınıdır. En başta basit ritimler görülmektedir. Maymunların performansı sessiz ortama göre düşüyor. Aşağı yukarı -5, gürültülü ortamda sessiz ortama göre 5'in üzerinde artış görülmüştür. Maymunlar en yüksek performansını gürültülü ortamda gerçekleştirmiştir. En kötü performans ise Mozart dinlerken gerçekleşmiştir. Sonuç olarak maymunun Mozart'tan nefret etmesi normaldir çünkü onu dinlerken kuru üzümünü bulamamaktadır.

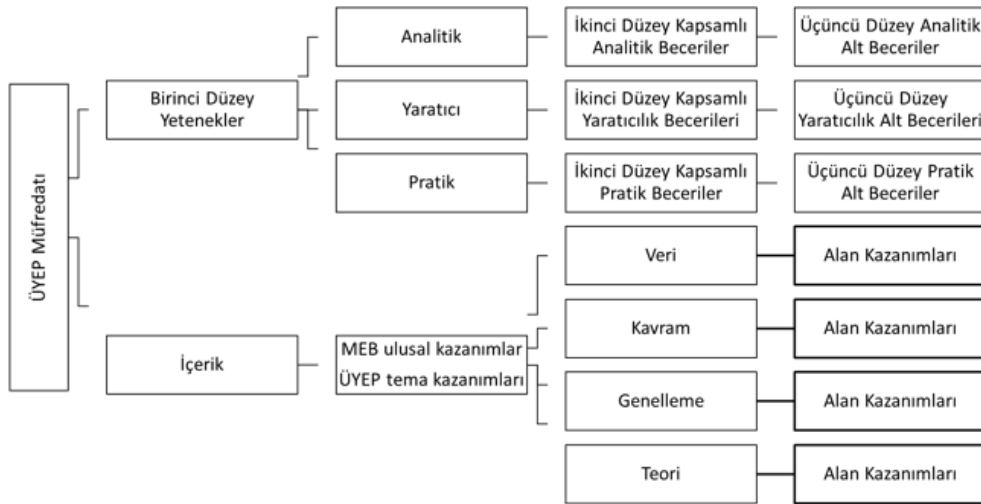
Bir diğeri tercih problemidir. Zenginleştirme ve hızlandırma stratejisi birbirinin destekleyicisi değil alternatif olarak uygulanması sorunudur. Türkiye'de hızlandırmaya karşı algı ve tutum var, yurtdışında da öyle. Ancak benim ve araştırmaların ortaya koyduğu kanaat bunlar hiçbir zaman birbirinin alternatifi olamamaktadır. İki çözüm önerisi getirilebilir bu durumda:

- Öğrencinin ihtiyacına göre tercih yapılır.
- Eğer öğrencinin ihtiyacı ikisi için de var ise en etkili model ikisinin birlikte kullanılmasıdır.

Yanlılık problemi ele alacağım diğer problemdir. Üstün yetenekli öğrencilerin ayrıştırılması ve özel sınıfa veya başka programa konulması sonucunda sosyal ve duygusal açıdan olumsuz etkiler oluşmaktadır. Bunu sadece çocuğun kendisi yaratmamakta; 1.'sini anne ve baba, 2.'sini öğretmen 3.'sünü diğer öğrenciler yaratmaktadır. Çocuk onlardan gelen davranışa tepki

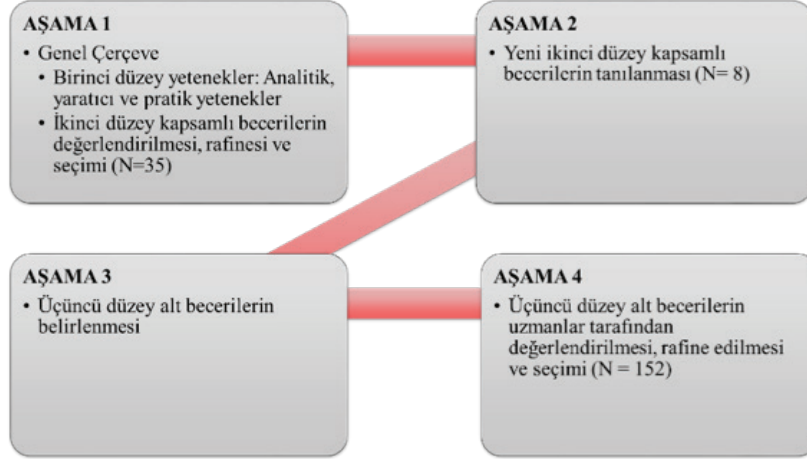
vermektedir. Ancak şöyle bir algı var; bu çocuklar normal okullara devam etmeli ardından haftada birkaç saat zenginleştirilmiş eğitim verilmelidir ve bu da bir merkezde veya okul içinde yapılmalıdır. Bu olaylar çocukların duygusal ve sosyal gelişimini fazla etkilemez algısı var ama bana göre tam tersi; üstün yetenekli öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerinde en az olumsuz etkiyi yaratan model: özel sınıf ve okul modelidir. Bir örnek; üstün yetenekli bir çocuk var ve bu çocuk normal sınıfa devam etmektedir. Şimdi bu çocuğun günde birkaç saat merkeze götürüldüğünü ve eğitim verildiğini düşünmenizi istemekteyim. Çocuk sınıfına geri döndüğünde normal çocuklar içerisinde uyum sağlamaya çalışacaktır. Bir de o çocuğun özel sınıfta olduğunu düşünelim geri kalan 20 öğrenci arasında artık üstün yetenek bir etiket olmaktan çıkmıştır çünkü hepsi üstün yeteneklidir. Bu nedenle çocuğun artık üstün yetenekli uyum sorunu giderilecektir. Zaten özel okula gittiğinizde 100-300 üstün yetenekli çocuk var ve orada bu bir ayrıcalık değildir. Birinin boyu 2 metre 20 cm ise o bir ayrıcalıktır ama üstün yetenek orada ayrıcalık değildir. O nedenle özel sınıfa devam eden üstün yetenekli öğrencilerde veya özel okula devam edenlerde sosyal ve duygusal olumsuz etkilerin daha az olması beklenmektedir. Bir diğeri ise yine buradaki öğrenmenin ve hızlandırmanın genel müfredattan kopuk olmasından dolayı kopuk bir öğrenme olacağına ilişkin algılar vardır. O yüzden özellikle normal okullardaki yöneticiler hızlandırma modellerine karşı çıkmaktadır ama daha önce gösterilen modellerdeki hızlandırma modeli kesinlikle akademik başarı açısından en etkili modeldir. Bu zamana kadar yapılan araştırmalar bunu göstermektedir. Bu zamana kadar işlediğim 4 tane probleme üstün yetenekli öğrencilerin eğitimindeki en yaygın dört sorun denmektedir.

Konuşmamın son 10 15 dakikası kısaca bizim yaptığımız çalışmalara üniversite ve diğer yerlere ayrılmıştır. Öncelikle yukarıda bahsettiğim problemler bizim tarafımızdan çözülmüş müdür? Çözüldü desem yalan olur, kısmen çözmeye çalışmaktayız. Sorunları bildiğimiz için çözümlerimiz ona göre üretilmiştir. Örneğin problemlerin çözümü için geliştirdiğimiz ÜYEP modeli var. 2007 yılında bu programa başlanmıştır. Üstün yetenekli eğitiminde kullanılan teori; başarılı zekâ kuramı ama onun dışında bir eğitim programını tek teoriye dayandırmak eksik olmaktadır. Amacımız; yaratıcılık, zekâ ve problem çözme ise bu konuda mutlaka diğer teorisyenlerin bakış açılarıyla ele alınması gerekmektedir. Çok boyutlu ve çok düzeyli bir program hazırlanmıştır; bu model 4 aşamada gerçekleştirilmiştir.

Görüldüğü üzere ÜYEP müfredatı bir tarafta yetenek bileşenleri diğer tarafta içerik bileşenlerinden oluşmaktadır. Yetenek bileşenlerine bakıldığında: Birinci düzeyde; analitik,

yaratıcı ve pratik yetenekler bulunmaktadır. Onun altında ikinci düzey beceriler var, analitik beceriler onun altında üçüncü düzey analitik beceriler var ki geliştirilen eğitim programlarının kazanımları üçüncü düzeyde ancak geliştirilmektedir. Birinci veya ikinci düzeyde program geliştirmek çok zordur çünkü çocuğa kazandırmayı hedeflediğiniz spesifik beceri belirsizdir. Analitik yeteneğini geliştirmek istediğinizi varsayalım ama orada neyin öğretileceği, hangi spesifik becerinin geliştirileceği belli değildir o yüzden en alt beceriye inmemiz gerekmektedir. İçerik kısmına bakıldığında bir tarafında MEB'in genel müfredatında yer alan kazanımlar diğer tarafında ÜYEP'in kendi tema kazanımları vardır.

4 aşamanın ilk aşamasında üç alt yeteneğe bahsedilmiştir. Analitik, pratik ve yaratıcı bunun altında 5 tane alt beceri vardır ki bunlar ikinci düzeydir. Sonrasında bizim yeni ikinci düzey beceriler bulmamız gerekmektedir ki bunlar ikinci aşamada yapılmıştır. İkinci düzeyde 8 tane yeni büyük kapsamlı beceri belirlenmiştir. Daha sonra bunların alt becerilerini ortaya çıkarılması gerekiyordu çalışmaların başında çıkardığımız alt beceriler 200'ün üzerindedir. Akademisyenlerle yaptığımız araştırmalarda tek tek beceriler incelenmiştir. Hangisinin hangi yetenek türüne ait olduğu, hangisinin eğitim programlarında kullanılabilir olduğuna dair kararlar verilmiştir ve toplamda 152 alt becerilik model oluşmuştur. Sonunda şöyle bir grafiğimiz ortaya çıkmıştır;

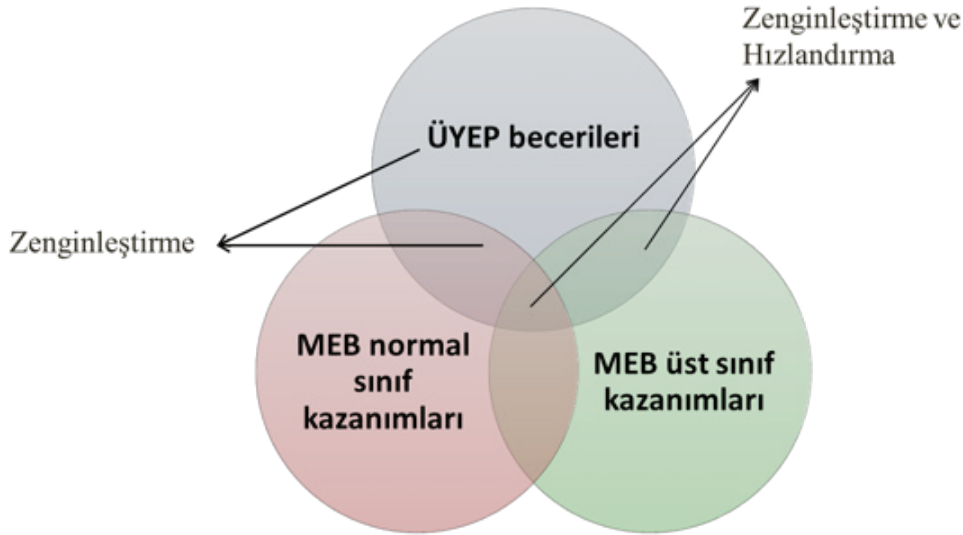
4 boyutu olan bir ÜYEP müfredat modeli oluşmuştur. Bunun içinde; analitik, yaratıcı, pratik ve içerik boyutları oluşturulmuştur. Bunların altında ise içerik kazanımları veya beceri kazanımları çeşitli düzeylerde yer almaktadır. Basitlerinden örnek verecek olursak,

2. Düzey Kapsamlı Beceriler	3. Düzey Alt Beceriler	Tanım
Problem tanımlama	1. Problemi fark etme	Problemin varlığını fark etme
	2. Problemleri ayırt etme	Birbirleri ile iç içe geçmiş karmaşık problemleri birbirlerinden ayırt etme, sonuca neden olan gerçek problemi diğerlerinden ayırt etme
	3. Define problems	Problemi kapsamlı bir şekilde ve bilimsel olarak tanımlama veya açıklama
Strateji geliştirme	1. Çözüm taslağı oluşturma	Problem çözümü için genel plan hazırlama
	2. Çözümü aşamalandırma	Çözüm planını parçalama ve aşamalı çözüm sırası oluşturma
	3. Alternatif oluşturma	Olasılıklara yönelik alternatif çözümler üretme
	4. Değerlendirme	Çözüm planının işleyişini değerlendirme
Karar alma	1. Veri inceleme	Karar ile ilgili verileri inceleme
	2. Karar üretme	Veriye dayalı karar üretme
	3. Ölçüt üretme	Kararları değerlendirme ölçütleri belirleme
	4. Karar karşılaştırma	Ölçütler kullanarak kararları kıyaslama
	5. Karar seçme	En uygun kararı seçme

Analitik yetenek becerilerinde problem tanımlama ikinci düzeyde kapsamlı bir yetenektir. Onun altında ise üçüncü düzey yani bizim programları etkinlikleri geliştirdiğimiz beceriler var, örneğin; problemi fark etme, problemi tanımlama, strateji geliştirme yeteneğine bakma, çözüm taslağı oluşturma, çözümü hazırlama, alternatif oluşturma ve değerlendirme gibi.

2. Düzey Kapsamlı Beceriler	3. Düzey Alt Beceriler	Definition
Problemi yeniden tanımlama	1. Problemi yeniden ifade etme	Bir fikri, problemi veya ürünü sözel, görsel veya sembolik olarak farklı biçimlerde sunma veya gösterme (Sözel bir problemi şiir, hikâye, resim veya analogilerle anlatmak gibi)
	2. Problemi yeniden yapılandırma	Problemde, fikirde veya üründe yapısal değişiklik yapma (Bir yazarın hikâyesini hikâye karakterinin bakış açısıyla yeniden yazmak gibi)
Analoji kurma	1. Doğrudan benzeşim kurma	Birbirleri ile açık benzerlik göstermeyen fikirler, nesnelere veya olgular arasında benzerlik kurma
	2. Kişisel benzeşim kurma	Kendini bir başka şeyin yerine koyarak bu şeyin dünyasından evreni yorumlama
	3. Sembolik benzeşim kurma	Zıtlık içeren mecazi yorumlar, metaforlar, anlatımlar üretme
Çağrışım kurma	1. Olgusal çağrışım kurma	Bir bilgi veya olgu yoluyla başka bir bilgiyi veya olguyu çağrıştırmak
	2. Görsel çağrışım kurma	Görsel nesnelere ile başka görsel nesnelere, fikirleri veya olguları anlatma

Yaratıcı yeteneğe örnek analogi kurma, ikinci düzeyde bir yetenektir 3 tane alt becerisi vardır (Doğrudan benzeşim kurma, kişisel benzeşim kurma, sembolik benzeşim kurma). Bunlar da üçüncü düzeydeki beceriler kullanılarak geliştirilmektedir. Peki, bunları nasıl gerçekleştirmekteyiz? ÜYEP programını kullanırken etkinlikleri ders programlarını üniteleri tema planlarını nasıl geliştirmekteyiz?

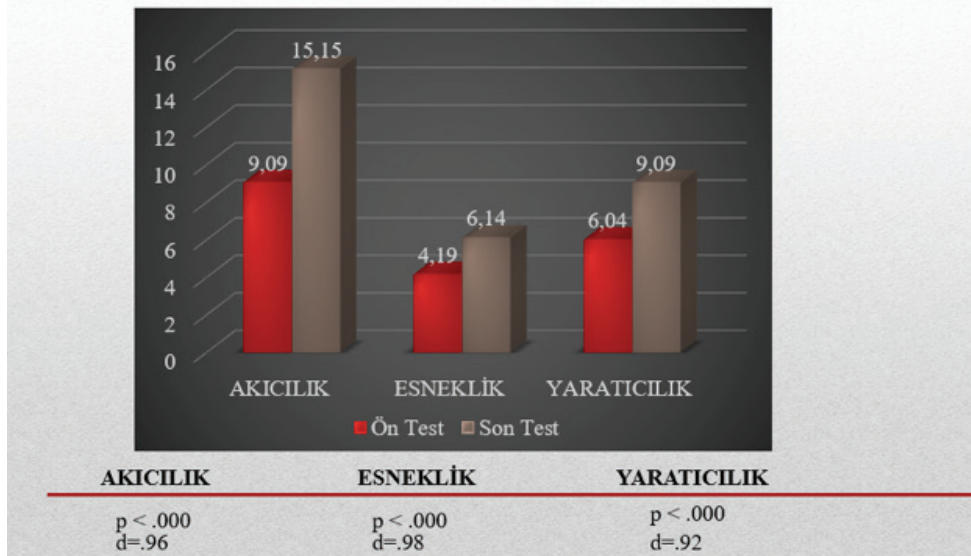
Bakıldığında ÜYEP becerileri, MEB'in normal kazanımları ve üst kazanımlar vardır. Bunları düşündüğümüzde ve üçünün birleşimi alındığında örneğin; 10 tane MEB'in normal sınıf kazanımını, 10 tane hızlandırma kazanımını, ÜYEP'in de 35 tane becerisi ile birlikte 16 binden fazla etkinlik üretilebilmektedir. Farklı farklı ders programları düşünüldüğünde bu sayı daha da artmaktadır. Bizim yaptığımız genel çerçevedir. Türkiye'de 2 kurumda çalışmalarımız yoğunlaştırıldı, şu anda 3'üncü kurumda gelmektedir. Eskişehir'de MEB'e bağlı devlet okulunda da ÜYEP'i yaygınlaştırma çalışmalarımız başlamıştır. Bunlardan birincisi bizim 2007'den beri yürüttüğümüz Anadolu Üniversitesindeki programımız ki bu ÜYEP AÜ programı diye tanıtılmaktadır, 2011 yılından beri İstanbul'da özel bir kurumda ÜYEP Ana Bilim Programı diye tanıtılmaktadır. ÜYEP Anadolu modelinde 5 – 8 sınıf arasında daha çok fen matematik ağırlıklı bir program ile eğitim verilmektedir. Anabilim modelinde ise 4 farklı özgün ders programı geliştirilmiştir. Analitik okuma, yaratıcı yazma, bilim ve ben, matematik dünyası ve evren adlı 4 tane farklı programı bulunmaktadır. Aynı zamanda ders MEB programına paralel olarak yürütülen programlar ve özel sınıfta yürütülen programlar bulunmaktadır. Bu programlarda 1'den 8'e kadar ders kitapları ve programları mevcuttur. Anadolu Üniversitesi'ndeki yürüttüğümüz programlar ÜYEP merkezindeki araştırmacı ekiple beraber geliştirilmiştir. Diğer anabilimde yürüttüğümüz programlar ise oradaki öğretmenlerle son 5 yılda geliştirilmiştir. Bu programlar sınıf ortamında nasıl yapılmaktadır? ÜYEP Özel sınıf modelinde; MEB programları %40 civarında daraltılmaktadır. Bu süreçte program hızlandırılmakta veya bazı içerikler atlanmaktadır. Ciddi anlamda bazı konuların üstün yetenekli öğrencilere öğretilirken çok kolay geldiği bilinmektedir. Program onun süresini neredeyse %50 hızlandırılabilenkte ayrıca bir kısım gereksiz etkinliklerin olduğu görülmektedir, o da atılabilir onun yerine başka geliştirilen programlar getirilmelidir.

Sonuç; 4 noktanın altını çizmeyi istemekteyim. Birincisi; üstün yeteneklerin eğitimi alanında deneysel araştırma yürütmek çok zordur. Yani bir programın etkili olup olmadığını anlamak

için bir tarafta deney grubu diğer tarafta kontrol grubu olması gerekmektedir. Tanılanmış üstün yetenekli çocuklar varsa bunların bir kısmına özel program diğer kısmına normal program uygulanmalıdır. Fakat böyle bir araştırma yürütmek etik olmayacaktır. Çünkü aile tanılanmış çocuğunun özel programda iyi bir eğitim aldığını düşünecektir ama kontrol grubunda olduğundan öyle bir şey yapılmayacaktır. Araştırmacı açısından ve bilim açısından etik değildir. O nedenle bizim alanımızda deneysel araştırma yürütmek ve program etkinliğini sınamak çok zordur. Bu her zaman bizim programların ve araştırmaların zayıflığı olarak kalacaktır.

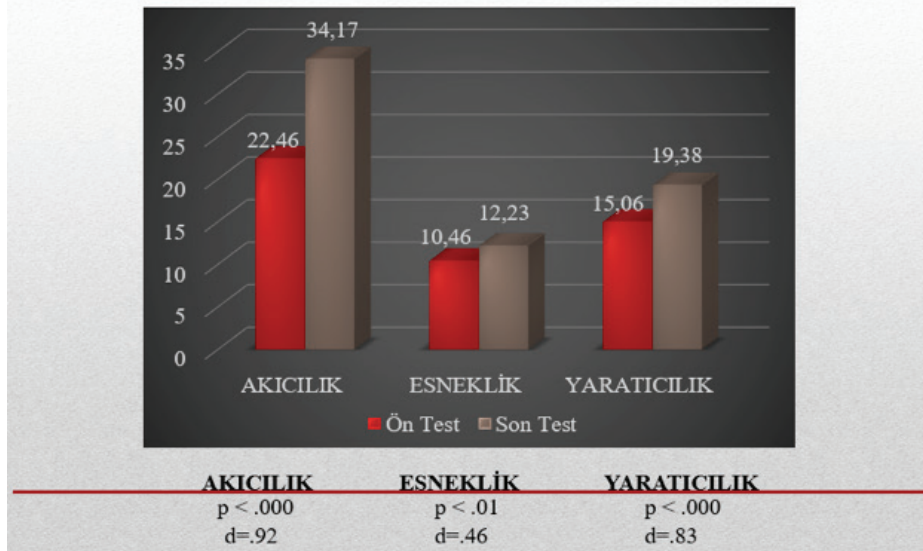
ÜYEP Merkezi programlarına devam eden üstün yetenekli öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmamız bulunmaktadır. Bu araştırma bahar ve yaz programlarına devam eden 6. sınıf 42 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Bilimsel yaratıcılık ve matematiksel yaratıcılık testleri ön test-son test şeklinde uygulanmıştır. Matematiksel yaratıcılık testleri için sonuçlar:

Creative Mathematical Ability Test (C-MAT) Ön Test Son Test Karşılaştırmaları

Bilimsel yaratıcılık testlerinden çıkan sonuçlar:

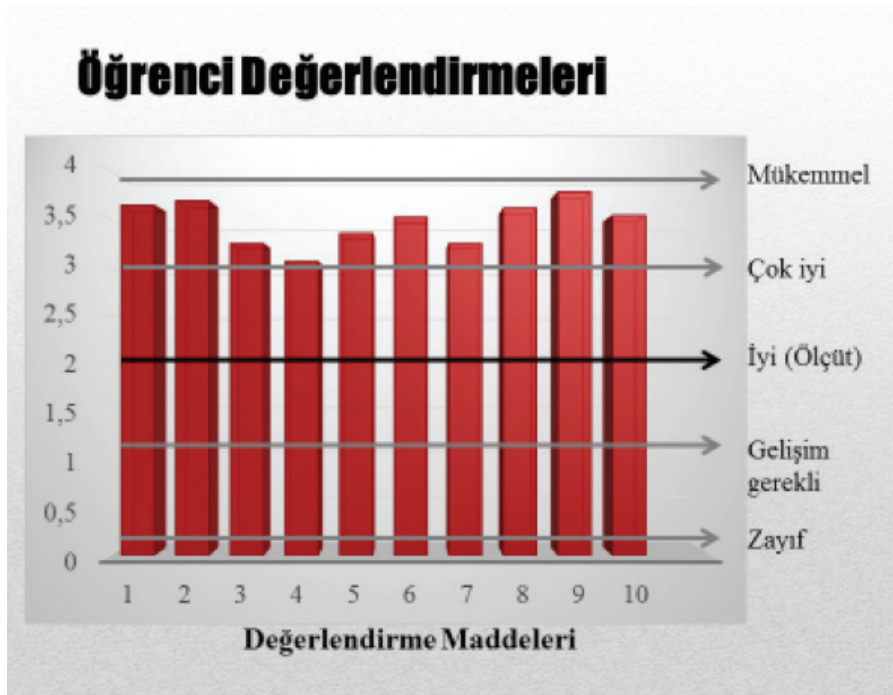
Creative Scientific Ability Test (C-SAT) Ön Test Son Test Karşılaştırmaları

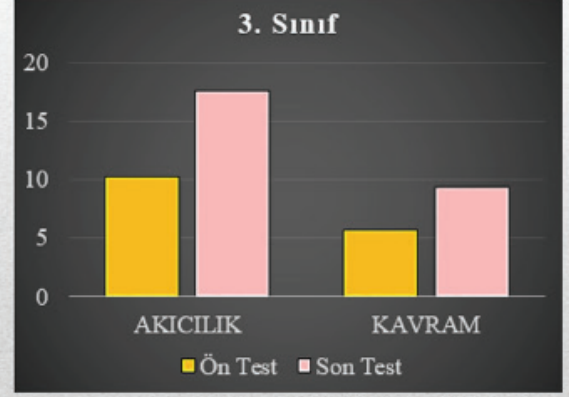
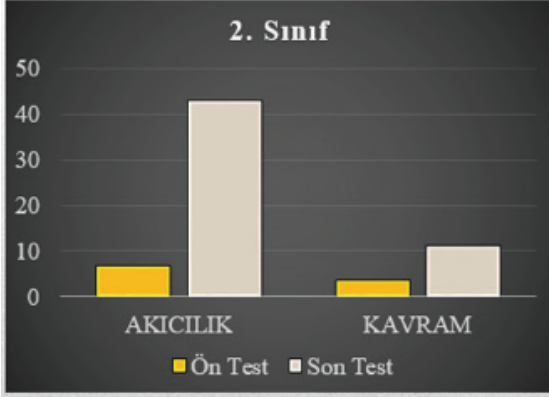
Öğrencilerin ÜYEP Hakkındaki Görüşleri t-test Karşılaştırmaları;

(n = 65; 7: 26; 6: 39)	Ort	t	p	fark
1. ÜYEP, öğrencilerin sorgulayıcı düşünme becerilerini geliştiren bir programdır.	3,66	8,26	,00	,66
2. ÜYEP, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren bir programdır.	3,68	8,63	,00	,68
3. ÜYEP’de edinilen bilgi ve beceriler günlük yaşamda işe yaramaktadır.	3,25	2,13	,03	,25
4. ÜYEP, öğrencilerin okuldaki ders başarılarına katkı sağlayan bir programdır.	3,14	1,06	,29	,14
5. ÜYEP’de işlenen dersler ilgi çekicidir.	3,35	2,92	,00	,35
6. ÜYEP’de dersler farklı yöntemlerle işlenmektedir.	3,47	4,46	,00	,47
7. ÜYEP, iyi insan olmanın yollarını öğreten bir programdır.	3,20	1,37	,17	,21
8. ÜYEP derslerinde üst düzey konular işlenmektedir.	3,60	5,92	,00	,60
9. ÜYEP’in öğretim kadrosu, üstün yetenekli öğrencilere eğitim verebilecek nitelikte kişilerden oluşmaktadır.	3,77	11,31	,00	,77
10. ÜYEP’e katılmanın bana çok şey kattığını düşünüyorum.	3,54	4,70	,00	,54

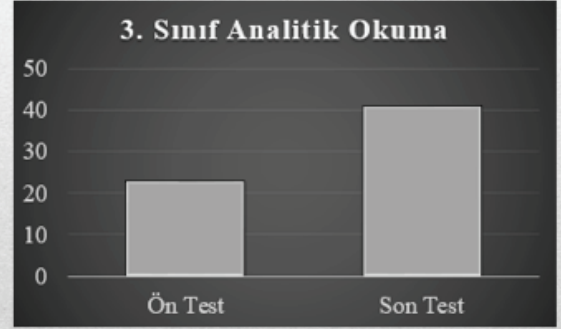
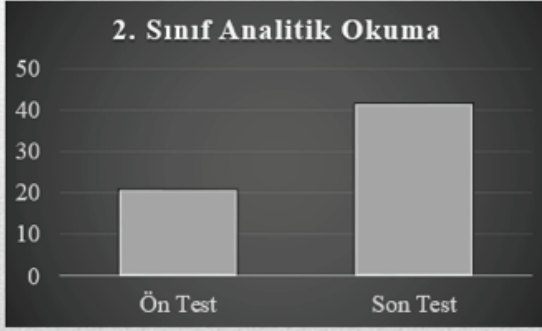

Bu araştırmada da aynı sorun yaşamıştır. Kontrol grubu hiçbir zaman yoktur. Bir diğeri ise araştırmalarda hep testlerimiz ön test ve son testten oluşmaktadır yani öğrencilere uyguladığımız program öncesi testlerin aynı olması da sıkıntı yaratmaktadır. Çünkü öğrenciler ön testte belli bir tecrübe kazanmakta son testte performansları artmaktadır, yaptığımız analizlerde bunlara dikkat etmemiz gerekmektedir.

Diğer araştırmamız Anabilim Eğitim Kurumlarında ÜYEP özel sınıflarına devam eden üstün yetenekli öğrencilerin okuma ve matematik alanlarında ölçülmesi üzerinedir. Bu kapsamda 18 ikinci ve 17 üçüncü sınıf öğrencilerine ön test- son test uygulanmıştır.

Matematiksel yaratıcılık ve öğrenme

(Bütün farklar anlamlı, .05)

Okuma Yeteneği

(Bütün farklar anlamlı, .05)

Bu bilgiler ışığında program açmak kesinlikle yeterli değildir. Aksine programın içindekiler önemlidir. Zaten öğrencinin programa devam etmesi, öğrencinin akademik gelişimini veya diğer gelişimlerini garanti etmeyecektir. Programın içinde sunmuş olduğunuz program türü, çeşidi, şekli işte esas farkı yaratacak olan budur ve ben iddia ediyorum; genel müfredatla uyumlu, onun üzerine inşa edilen programlar her zaman çok daha büyük etki yaratacaktır. Son olarak ÜYEP'teki, şu anda 17 kişi, Anadolu Üniversitesi'ndeki arkadaşlarımıza özverili çalışmalarından dolayı teşekkür etmekteyim, anabilimdeki arkadaşlara 5 yıldır verdiği destekler için ve sizlere de ayrı ayrı teşekkür etmekteyim, var olun.

Yrd. Doç. Dr. Melodi ÖZYAPRAK
İstanbul Üniversitesi Üstün Zekâlılar Öğretmenliği Öğretim Üyesi

Herkes hoş geldi, bu güzel organizasyonda olmak çok mutluluk verici. Bugünkü konumuz üst düzey düşünme becerilerinin eğitimidir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar söylendiğinde, üst düzey düşünme becerileri çok önemli bir husustur ama Uğur hocamızın değindiği gibi bu üst düzey düşünme becerilerinin sadece akıl oyunları olarak algılanması, verilmesi gereken eğitimi sınıflandırmaktadır. Yanlış anlaşılmasına sebebiyet vermekte ve etkili olmamasına neden olmaktadır.

Bu kapsamlı konu üstün zekâlı öğretmenliği lisans programımızda bir dönem yaratıcı düşünme ve bir dönem eleştirel düşünme olarak yapılmıştır yine de yetiştirilememiştir. Genel hatlarıyla; üst düzey düşünme becerileri nedir? Normal düşünme düzeyi nedir? Eğitimin içeriği çok kaba hatlarıyla nasıl olmalıdır? Üst düzey düşünme becerilerinin eğitiminin etkileri araştırmacılar tarafından gösterilmiş midir? Bu konuşmam bunları içermektedir.

Öncelikle Konfüçyüs'e ait olan iki sözü göstereceğim. Aslında üst düzey düşünme becerileri dediğimizde çok kaba hatlarıyla bu iki sözün anlamları kast edilmektedir. Birincisi; "Asıl sorun kuyunun derin olması değil ipin kısa olmasıdır." bu yaratıcı problem çözme ile ilişkilidir. "Kimin haklı olduğunu tartışmayın, neyin doğru olduğuna karar verin." ayrıca bir söz vardır "küçük insanlar kişileri konuşur daha büyükler olayları en büyükler fikirleri" bu ikinci sözde kaba hatlarıyla eleştirel ve değerlendirici düşünmeyi göstermektedir. Bu iki söz ile beraber konumuz gittikçe derinleşmektedir. Niye üst düzey düşünme becerileri? Bu çok önemli bir sorudur. Öncelikle üst düzey düşünme becerilerinin bize ne gibi katkısı vardır? Neden üstün zekâlıların eğitiminde bunun yer alması gerekmektedir? Üst düzey düşünme becerilerini ayrı olarak veya müfredata entegre bir şekilde çocuklarla deneyimlememiz gerekmektedir. Bunun çok iyi içselleştirilmesi lazım Uğur hocamızın bahsettiği gibi olay sadece akıl oyunlarından ibaret değildir. Yani akıl oyunlarının şu an çok popüler olmasının sebebi, ticari kaygılar, kolay ulaşılabirlik vs. bir de aynı zamanda üst düzey düşünme becerilerinin ne demek olduğu ve neden işe yaradığının anlaşılmasından da kaynaklandığını düşünmekteyim. Çünkü gerçekte ne olduğu anlaşılrsa akıl oyunlarının asla karşılamayacağını herkes görecektir. Niye üst düzey düşünme becerileri eğitimi? Birinci olarak, yüksek potansiyeli olan yani üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar zaten üst düzey düşünme becerilerine sahip midir? İkinci olarak, üstün zekâlı çocuk dediğimizde sadece akademik olarak başarılı bir çocuktan mı bahsedilmektedir? Yoksa geleceğin belli disiplinlere katkı yapacak alan uzmanından mı bahsedilmektedir? Bu noktada düşünme becerilerinin yeri nerede? Üçüncü olarak, gerçek hayatta aslında sadece üstün zekâlıların değil tüm insanların üst düzey becerileri neden kullanılmalıdır? Dördüncü olarak, üstün zekâlıların eğitiminde üst düzey düşünme becerileri eğitimin neresindedir? Bu dört soru üzerinden devam edilecektir.

Üstün zekâlı çocuk dediğimiz zaman üst düzey düşünme becerilerine sahip birey algılamamız gerekmektedir. Akranlarına kıyasla potansiyeli var fakat üst düzey düşünme becerileri çok karmaşık ve çok planlı olduğu için her zeki insan; üstün zekâlı veya üstün yetenekli de olsa fark etmez, üst düzey düşünme becerilerine sahip olacak ve uygulayacak diye bir şey söz konusu değildir. O yüzden mutlaka sistematik olarak düşünmeyi çocuklarımıza öğretmemiz gerekmektedir. İkinci olarak, üstün zekâlılar geleceğin uzmanları olarak görülmelidir. Paralel müfredat modelinin üstün zekâlılar eğitiminde en sonda uzman yetiştirilmeye çalışılmıştır. Eğitim sisteminde bir öğrencinin 4 tane aşamadan geçtiği iddia

edilmiştir: Amatör, çırak, pratisyen ve uzman. Aslında ilk 3'ü yani amatör, çırak ve pratisyen dersler bağlamında öğretilen bilgileri; alabilen, uygulayabilen ve anlamlandıran bireylerdir. Genel eğitim sisteminde maksimum pratisyene kadar çıkılması yeterlidir. Fakat üstün zekâlı çocukların eğitiminin sonunda o bilgileri sorgulayan ve bilgileri farklı disiplinlere farklı alanlara transfer eden, yeni bilgiler üretebilen kısaca çalıştıkları alana katkı yapabilen uzman olmaları beklenmektedir. Dolayısıyla üstün zekâlıların eğitiminin amacına ulaşması için kesinlikle üst düzey düşünme becerileri eğitimi verilmelidir. Sadece üstün zekâlılar değil tüm bireyler hayatta üst düzey düşünme becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Özellikle günümüzde sosyal medya, gazeteler, haberler, dergiler, kitaplar, çok değişik yerlerden çok fazla bilgiye maruz kalınmaktadır. Bu noktada ayırt edici düşünebilmek, karar verirken bilgilerdeki doğruyu yanlış ayırt edebilmek, doğru tercihler yapabilmek adına mutlaka üst düzey düşünme becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Resimde görülen karikatürde birkaç tablo ve bambaşka manzaralar var ama gergedan hepsinde kendi boynuzunu da çizmiştir. Bu bize neyi göstermektedir, gerçek çoğu zaman bizim gördüğümüzden çok daha farklı olabilmektedir ya da gerçeği farklı bir şekilde yorumlayabilmekteyiz. Fakat bu hayat sadece bizim baktığımız ve gördüğümüz şekilde değildir, başka gerçeklikler de vardır. Bunları gerçek hayatta yüzleştığımız sorunlarla boğuşurken düşünebilmek ve uygulayabilmek çok önemlidir. Üst düzey düşünme becerisine sahip olmak; tercih etme lüksüne sahip olmaktır. Çoğu zaman bilinçsizce tercih yapılmaktadır ama önemli olan bilinçli bir şekilde yapabilmektir. Bireysel tercihlerden ziyade toplumsal kararlarda mesela bir nükleer santral yapılırken bilinçli bir şekilde tercih yapılması gerekmektedir. Örneğin demokrasiden alınan kararların altını üst düzey düşünme becerilerinde vurgulanan sistematik düşünce yöntemleriyle doldurulmazsa bu kararlar ne kadar sağlıklı ve sağlam olur? Bu bağlamda bireysel ve toplumsal sorumluluklarımız açısından mutlaka eğitim sistemi içerisinde üst düzey düşünme becerilerinin olması gerekmektedir. Bir diğer sebep üst düzey düşünme becerileriyle alakalı; 21'inci yüzyıl bilim bilgi çağıdır. Hayat gittikçe daha karmaşık hâle gelmiştir, eskiden matematik öğretiminde bundan 300 – 400 yıl önce çarpma yapabilmek doktora yapmakla eş değerdi. Geçmişte algoritmacılar ve çörekücüler yani matematikte

hesap yaparken algoritmik yöntemi kullananlar ve pulları kullananlar birbiriyle kavga etmiştir. O noktadan şu an gelinen noktada matematiğin kaç tane alt dalı olduğu düşünülmelidir. Çağımızın gerekleri düşünüldüğünde şimdi çok daha karmaşık, soyut verilerle insanlar baş etmek zorundadır. Hayat çok hızlı değişmektedir, teknolojik gelişmeler artmaktadır. Birçok önünü göremediğimiz sonuçlarını göremediğimiz, gelişmelerle muhabız ve bu noktada kararlar vermemiz gerekmektedir. Bunların hepsi üst düzey düşünme becerilerine girmektedir. Koreli arkadaşına sordum: “Neden sizin ülkenizde sadece matematik ve fen alanında çalışmalar yapılmaktadır?” Çünkü: “Küçük bir ülkeyiz ve bilim alanında ilerlememiz gerekmektedir” dedi. Dünyanın bu çılgın tahmin edilemez gelişimine ayak uydurulması için her ulusun sahip olması gerekenler; bir takım yeni bilgiler üretebilecek, bilgilerin üzerine bir şeyler katabilecek üreticiler gerekmektedir. Umut verici uygulamalar görülmüştür. Mesela; muz kabuğu kullanılarak elektrik iletimi gerçekleştirildi veya muz kabuğundan bio – plastik yapı yapılmıştır.

Dördüncü olarak; yukarıda da görüldüğü üzere burada ki taksonomi şunu göstermektedir; normal çocukların eğitiminde ağırlıklı olarak alt 3'lüyü (hatırlama, anlama, uygulama) uygulanması gerekmektedir ama üstün zekâlı çocuklar bilgileri çok hızlı bir şekilde aldıkları veya çoğu zaman bilerek geldikleri için bu süreçlerin hızlı geçilmesi üst düzey becerilerine değinilmesi gerekmektedir. Görüldüğü gibi üst basamaklarda analiz, değerlendirme ve sentez yani yaratma gelmiştir. Normalde üstün zekâlılarla çalışanların; müfredatı daraltmanın olayın bir parçası olarak yaptıkları bilinmektedir. 5'inci madde için düşünmem gereken şeylerden bir tanesi hızlandırmaysa diğeri de zenginleştirme olarak üst düzey becerilerinin müfredata dâhil

edilmesi olur. Çok kısa halde 4 tane önemli nokta anlatılmıştır.

Beyin nasıl bir organdır? Aslında herkesin alan içi veya alan dışı bunları sorgulamasını istemekteyim. Beyne yönelik çok farklı bakış açıları var, biyolojik açıdan bakanlar için beyin; evrim sürecinde çok fazla gelişmiş sinir ağı olan organdır. İdealistler için beyin; bir takım doğruları keşfetmek ve onlara ulaşmak için bize armağan edilmiş araçtır. Materyalistler için beyin; gerçekleri anlamak, yorumlamak, değiştirmek ve anlamak için kullandığımız bir araçtır. Sonuçta herkes bu beyni uygun bir şekilde kullanmaktan bahsetmektedir ama beyni uygun bir şekilde kullanmak ne demektir? Onu sadece toplamak mı, bilgiyi hatırlamak mı, onu uygun yerde kullanmak mıdır? Bu üçü tabii ki var zaten bunlar düşünme dediğimiz olaylar ama üst düzey düşünme dediğimiz zaman yeni bilgiler üretebilmek ve elimize gelen bilgileri belli kıstaslara göre irdeleyip değerlendirebilmek vardır. Beyin bizim hayatı yorumlamamızı ve hayata bizden bir şeyler katmamızı sağlamaktadır. Bu noktada literatür düşünme becerileri denildiği zaman okuma, yazma, sınıflama, muhakeme, problem çözme ve planlama olarak adlandırılmaktadır. Üst düzey denildiğinde; eleştirel düşünme, değerlendirici düşünme ve yaratıcı düşünme olarak görülmektedir. Uğur hoca 158 tane alt düşünme becerisinden bahsetmiştir bunlar sadece üst düzey beceriler bir de işin içine normal düşünme becerileri girmektedir. Düşünme denildiğinde çok kapsamlı bir sistemden bahsedilmektedir. Bir kelimeye çok fazla anlam sığdırılmaktadır. Okuma konusunda bir örnek verilirse; eleştirel düşünme derslerinde öğrencilere okuma materyalleri verilmiştir sonra sınavda sorulduğunda öğrenciler; “hocam okuduk ama yapamıyoruz” demiştir. Bunun nedeni analitik okumanın olmamasıdır, okumak demek sadece okuma yazma becerisini kullanmaktan ibaret değildir. Örneğin okunulan metnin içindeki temel noktalar bulunabilmekte midir? Okunulan metne katılıp katılmadığına dair bir takım tutumlar sergilenmekte midir? Okunulardan yola çıkılarak genellemeler yapılmakta mıdır? Ben kitap okurken neredeyse yazar kadar notlar almaktayım, sonrasında sorular sorarım ve okuduğum şeyleri içselleştirmeye çalışmaktayım. Çünkü analitik okuma düşünme manasında bir şeyleri okuma ve sorgulama eylemlerini içermek zorundadır. Bu okumanın yanına dinleme ve konuşma da koyulabilir paralel giden eylemlerdir. Yazma denildiğinde bir fikir ortaya koymaktan bahsetmekteyiz, günümüzde bir sürü insan köşe yazısı yazmaktadır ama acaba yazdığı yazılarda uygun ifadeler kullanılmakta mıdır? Savunduğu fikrin altında yatan gerekçelerin farkında mıdır? Savunduğu fikirle ilgili farklı örnekler sunmuş veya detaylandırmış mıdır? Fikrini ikna edici bir şekilde savunabilmekte midir? Bir yazar olarak bunlar yazmada uygulamamız gereken düşüncelerdir.

Normal eğitimde yapılması gereken eğitimler; problem çözme, problemi açıklama ve tanılama, problem için gerekli bilgileri seçme, alternatif çözüm yolları belirleme, sonuçlar çıkarma, öneriler oluşturma, genellemeler yapma ve sonra bir eyleme geçilecekse planlama yapmadır. Bütün bunları yaptıktan sonra bir de işin üst düzey düşünme kısmını çalışmamız gerekmektedir.

Üst düzey becerilere geçmeden önce şuna değinmek istiyorum; bir okul, bir eğitimci ya da çocuğunu gönderdiği okuldaki eğitim sistemini değerlendirmek isteyen bir aile üst düzey becerilerde hangi amaçları arıyor olmalıdır? Bu konuda 3 tane temel amaç vardır. Birincisi genelde bir takım düşünme becerilerini öğretmektir. Mesela; yaratıcı düşünme becerilerinde, çok sayıda fikir öğretme ve esnek düşünmek gibidir. İkincisi çocukların bu becerileri uygulayabilmesi için onlara beyin fırtınası gibi bir takım stratejiler öğretilmesidir. Bu genelde daha kaliteli eğitim verdiğini düşündüğümüz kurumların izlediği yoldur. Sonuncusu düşünme becerilerini kullanabilmek ve uygulayabilmek için bir takım stratejilerin öğretilmesidir, üst

düzey becerilerde olması gereken amaçtır. Başka bir konu; üst bilişsel düşünme, düşünme üzerine düşünmek demektir. Düşünmenin nedir? Hangi becerileri içerir? Bunların ne kadarı uygulanmaktadır? Hangi alanlarda hangileri gereklidir? İşte bunların eğitim sistemindeki çocuklara düşündürülmesi gerekmektedir. Bu kısım bizim eğitim sistemimizde genelde ele alınmayan kısımdır. Çünkü biz daha düşünmeyi sistemli bir şekilde yapamadığımız için düşünmek üzerine düşünmek kısmı doğal olarak geri planda kalmaktadır. Hâlbuki insan olmanın ne demek olduğunun anlaşılması açısından en başta yapılması gereken daha temel bir olaydır. Daha önce Uğur hocamızın bahsettiği gibi bu beceriler ve stratejiler gerçek hayatta kullanılmalıdır. Hocamızın az önce ısrarla müfredatla paralel gidilmeli dediği durumdur. Başta bahsedilen ve yetiştirilen uzman bu düşünme becerisini alacak ve kendi disiplinine transfer edecektir. Bunu yapabilmesi için geleceğin uzman adaylarının bunu nasıl yapabileceğini deneyimlemesi gerekmektedir.

3 tane aşama; üst düzey düşünme, eleştirel düşünme ve değerlendirici düşünme olarak eğer benimsendiyse sırada yaratıcılık vardır. Yaratıcılık için 4 tane çıktı olması gerekmektedir. Program hazırlanacak ve bunlar öğrencilerle çalışırken kullanılacak ise; çoklu sonuca götüren düşünce, yaratıcı problem çözme, yaratıcı performans ve yaratıcılığa ilişkin tutum bunlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Yani programda üst düzey düşünme beceriler uygulanmaktadır deniliyorsa bu bahsedilen 4 çıktıya bakılması gerekmektedir. Çoklu sonuca götüren düşünme; çocuklar verilen durumlarla ilgili çok sayıda çeşitli fikirler üretmektedir, çocukların ürettiği fikirler kendi yaşlıları kapsamında özgündür ve çocuklar üretilen fikirleri detaylandırabilmektedir. Programda bununla ilgili çalışmalar varsa o programda yaratıcılıkla ilgili doğru şeyler yapılmaktadır. Yaratıcı problem çözme; insanların çözülememiş ya da daha karmaşık problemlere çok sayıda ve özgün cevaplar çözümler önerebilmesi demektir. Tabii ki bunun için matematik öğretimiyle alakalı eğitim sisteminde çalışmalarımız olacaktır. Fakat bunlar 2 kere 2, 4 etti veya ali bakkala gitti cebinde 10 lirası vardı 3 lirasını harcadı şeklinde değildir. Üst düzey problemlerde yaratıcı problem çözme; önceden tanımlanması sonrada çözmek için farklı yolların bulunmasıdır. Eğer programda bunlarla ilgili çalışılmıyorsa yaratıcılık çıktısı doğrudur. Üçüncü olarak yaratıcı performans; üst düzey düşünme becerilerin verildiği iddia edilen bir okulda çocuklar yaratıcı ürünler ortaya konulmalıdır. Sonrasında yaratıcı ürünleri uzmanların değerlendirmesi gerekmektedir. Yani ortaya koyulan ürünlerin gerçek alan uzmanlarıyla değerlendirilmesi ve onlardan geri bildirim alınması gerekmektedir. Dördüncü ve en temeli yaratıcılığa ilişkin tutum; burada yeni fikirlere açık olunmalıdır. Yeni gelene kalıplara uymayana tepkisel yaklaşılmalıdır. Aksine üzerinde düşünebilecek kadar kabul edici şekilde yaklaşılmalıdır. Bir toplumdaki insanlar yaratıcı fikirlere karşı kabul edici değilse o toplumun yaratıcı bireyleri kendilerini ifade etme imkânı bulamamaktadır. Mesela öğretmenlerin programlarına yaratıcılıkla ilgili 3 tane maddeyi koyduğunu düşünelim ama sınıfta kendi beklediğinin dışında cevap söylendiğinde; “ne biçim cevap bu” der veya çocuğa; “biraz daha anlatabilir misin? Hadi gelin biraz bu fikir üzerine tartışalım” demez ise yaratıcı düşünme için gerekli ortamı oluşturamıyor demektir. Yaratıcılıkla ilgili çalışmalar yapıldığı zaman bu 4 ölçütün her zaman göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Eleştirel düşünme yapıyorum diyen bir öğretmen hangi çıktıları beklemelidir? 1. Yansıtıcı düşünme: a) Aktif düşünme; bir kitap okurken dahi yazarla kavga edecek kadar aktif olmaktır. b) Dikkatli düşünme; yazarların açıklarını yakalayacak kadar aktif, kararlı ve bir tane yazarla yetinmeyip daha fazla yazarı veya farklı görüşteki köşe yazarlarını okuyabilecek kadar ısrarlı olmaktır. İşte bunları beklemelidir bir öğretmen eleştirel düşünme denildiğinde yoksa sadece kendimizi doğrulayan şeyleri okumak eleştirel düşünme değildir. 2. Sistemli ve

mantıklı düşünme: a) Doğru yargı; en temel anlamıyla objektif, analitik mantığa ve gerçeklere dayanmasıdır. b) Doğru tartışma; savların güçlü, gerekçelerin bağımlı veya bağımsız en az iki tane gerekçe olması gibi farklı yöntemleri vardır. 3. Eleştirel tutum; eleştiriye açık olmak, karşı tarafı geliştirecek ve kendisinin de ondan bir şeyler öğrenebileceği interaktif bir süreçtir. Sonrasında bunları çocuklarla konuşabilmek ve farklı problem tiplerinin bilincinde olmaktır. Eleştirel düşünmede çıktı olarak çocukların sorularda farklı ve üst düzey problem tiplerine değinebilmeleri ve bu problemleri değerlendirildikten sonra yargıya nasıl varabileceklerini öğretebilmemiz gerekmektedir.

Eleştirel düşünmeyi biraz daha inceleyelim. Eleştirel düşünme; yaklaşık olarak analiz basamağına denk gelir, bazen değerlendirmeye de alınmaktadır. Burada söylemek istediğim elimde bir bütün vardır. Bu bütün; bazen bir durumdur, fikirdir, olaydır veya problemdir. Bu elimdeki bütünün alt öğelerinin farkında mıyım? Bütünün alt parçalarının birbirleriyle ve bütünle ilişkisinin farkında mıyım? Mesela konumuz hayvan deneyleri olsun. Sorumuzda hayvan deneyleri yapılmalı mıdır? Bugün kullandığımız birçok ilaçta veya psikolojik yöntemde bu deneylerin faydaları görülmektedir. Bu çok sistemli bir soru, hemen üst düzey düşünme becerisi devreye girmektedir. Bu konuyla ilgili katılanlar ve katılmayanlar neyi temel almaktadır? Katılmayanlar diyor ki: “Biyolojik olarak hayvanlar da bizler gibi aynı sinir sistemine sahiptir.” çok basit düzeydeki canlılardan bahsetmemiştir, dolayısıyla bana zararlı bir ilaç verildiğinde duyduğum acıyı hayvan da duymaktadır ve bu yüzden deney yapılmamalıdır. Odakta biyoloji vardır. Bir diğeri odağına hakkı ve adaleti alarak: “Hayvanlarla insanlar eşittir, o yüzden deney yapılmamalıdır.” eşitliği vurgulamaktadır. Varoluşsal olarak ele alan “Hiçbir canlının mutluluğu, diğerinin mutluluğunun üzerinde değildir.” demektedir. Burada yapılmasını diyenlerin bile farklı açılardan baktığı görülmektedir. Yapılsın diyenlere bakıldığında; zekâyı temel alan: “İnsan; üstün, düşünen ve diğer canlıları kullanan bir varlıktır. Dolayısıyla yapılmalıdır.” demektedir. Varoluşu temel alan: “Diğer canlılar insanlar için vardır ve bu yüzden kullanılmalıdır.” demektedir. Gelişimi temel alan: “Bu deneyler yapılsaydı biz nasıl bugünlere geldik?” demektedir. Şimdi katılanlar da kendi içinde birçok farklı parça ve öğe belirtiler. İşte biz; karmaşık bir yapı olan analiz etmekten, eleştirel düşünmekten bahsederken bunları kast etmekteyiz. Değerlendirmeye geçtiğimiz zaman; “Hayvan deneyleri olsun mu?” Zaten bu kadar irdeledikten sonra sorunun basit olmadığı anlaşılmaktadır. İrdelendiği zaman olayın ne kadar derin olduğunun farkına varılmaktadır. O zaman buna karar verilmesi için hangi ölçütler temel alınmalıdır? Mesela “Hayvan deneyleri yapılsın.” diyen insanın varsayımının şu olduğunu düşünelim; hayvan deneyleri yapılmazsa bu gelişmeler ilaç sektöründe elde edilemeyecektir. Şimdi bu insan hayvan deneylerinin yapılmasını ilaç sektöründeki gelişmeler yüzünden kabul etmiştir. Yarın biri gelip bu insana; “Bir şey icat etmek istiyoruz ve bunun için seni kullanmamız gerekmektedir. Bu süreçte senin zararına olan bir şey yapmamız gerekmektedir.” dediğinde, kendi zararına olduğunda da evet diyebilecek midir? Buna farklı durumlarda tutarlılık denmektedir. Bir konu alınıp başka bağlamlara taşındığı zaman aynı karar verilmekte midir? Bu kapsamda yapılan değerlendirici düşünme bunları çocuklarla tartıştığımız zamandır. Peki, yaratıcı zaman; yeni fikirler üretmek ve yaratıcı problem çözmektir. O zaman şu düşünülmesi; acaba hayvan deneyleri yapılsın ya da yapılmasın demek yerine alternatifler mi üretilmelidir? Hayvan deneylerinin yapılması yerine şu an yeni bir uygulama var bilim adamları kök hücre sayesinde laboratuvarlarda kendi dokularını üretmektedir. Bir hayvanı almak yerine belli bir kalp dokusu üretmekte ve onun üzerinden çalışmaktadır; işte bu yaratıcılıktır. Belli koşullar koyulabilir, şu koşullar sağlanıyorsa deney yapılsın, daha basit canlılarda deney yapılsın örneğin denizanası ile yapılmalıdır ilk olarak gibi. İnsan bu alternatif çözümleri üretmekle yaratıcı düşünmüş olmaktadır. Özet olarak bakarsak üst düzey düşünme becerileri dediğimiz

zaman üstün zekâlıların eğitimine bu 3'lünün katılması hedeflenmektedir. Mesela çocuklara yine yaratıcı düşünmek adına soru soralım "İnsan nedir?" ne kadar basit bir soru ama aslında çok temel, derin bir sorudur. Şöyle bir tartışma başlatalım insan sadece organlardan mı oluşur veya insan bir sistem midir? İnsan doğulur mu, insan olunur mu? İnsan evrimle mi oluştu? Evrim nedir? Başka bir başlık "insan ve imkânlar" Başka bir başlık "insan ve medeniyet" daha geçenlerde bir fotoğraf paylaştım Facebook'tan bir tane yerli hayvanı emzirmektedir bir tane de medeni dediğimiz insan kürkü için foku öldürmektedir. Hangisi medeni insandır? Medeniyet ne demektir? Diğer bir başlık "İnsan ve teknoloji" yapay zekâdan ve robotlardan bahsedilmektedir. Geleceğin insanı nasıl olacaktır? Bunlar eleştirel düşünmede; kavramları irdeleme dediğimiz olaydır. Bunun için çocuklarla etimoloji tabloları yapılmaktadır. Örneğin insan kelimesinden bahsediliyorsa; ilk kimin çıkardığından, orijinal dildeki anlamından, orijinal dilinin ne olduğundan ve bugünkü anlamının ne olduğundan bahsedilmelidir. İnsan kelimesinin farklı cümlelerde eş anlamlıları, zıt anlamlıları, analizleri ve örnekleri gibi değişik türleri çocuklarla irdelenmektedir. Bu analiz üzerine bir etkinlik gibidir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus bilgilerin geldiği kaynaklardır. Bunlar; birincil kaynak ve ikincil kaynaklardır. Eleştirel düşünmede bu çok konuşulmaktadır; bir fikir ya da bir bilgi edindiğiniz zaman bir kaynaktan bunun nereden geldiği sorgulanır ve genelde birincil kaynaktan dinlemeniz tavsiye edilmektedir.

Üst düzey düşünme becerilerinin ayrı bir ders olarak mı, disiplin temelli mi yoksa ikisi bir arada mı olması gerektiği ile ilgili tartışmalar mevcuttur fakat bu konuda yapılan araştırmalar kapsamlı değildir. Yapılan bir araştırmada hem düşünme becerilerinin öğretildiği hem de bunu müfredata entegre edildiği zaman uygulamanın daha etkili olduğu görülmüştür. Bir de başka bir tartışma konusu var, 158 tane beceri ne kadar zamanda öğretilmektedir? Hafta sonu programında haftada bir cumartesi günü gidilmektedir. Bizdeki en temel sıkıntı üstün zekâlılara haftada birkaç saat belli becerileri vermeye çalışılmasıdır. Aslında bu becerilerinin hepsinin anaokulundan üniversiteye kadar yayılması gerekmektedir. Çünkü bunlar bir çırpıda öğrenilecek bilgiler değildir. Şuan ki sistemde 4 sene boyunca bütün yaratıcılık çalışılsa da bitmeyecektir.

Konuyla ilgili bir takım programlar var; Cort stratejileri, Projek ve İmpak var, Paul'un modeli var, Future Problem Solving'in yaratıcılık için turnuvaları vardır. En son olarak; bir öğretmenin üst düzey düşünme becerileri programı hazırlarken ya da bir velinin okuldaki üst düzey düşünme eğitimini değerlendirirken bir listeniz olmalıdır. Bunlar varsa burada insanlar bir şeyler yapıyordur diyebilmek için. Özet olarak en temelleri:

- 1) Öğretmenler eğitilmiş midir? Bu çok önemli öğretmen donanımlı olmalıdır.
- 2) Program herhangi bir kaynağı temel almakta mıdır? Kaynaklar çeşitli ve güvenilir midir?
- 3) Programın amacı belli midir? Az önce 4 tane eleştirel düşünme çıktısından bahsedildi, bunlardan hangilerini amaç edinmiştir?
- 4) Kazanımları net mi ve bunlar önemli kazanımlar mıdır?
- 5) Program eğlenceli midir?
- 6) Günlük hayatın içinden midir? Çok uzak ve çok kopuk olması iyi değildir.

7) Üst bilişsel öğrenmeyi teşvik etmekte midir? Çocuklar ders içinde düşünmek üzerine tartışılmakta mıdır?

8) Okul ya da öğretmenler gerçek hayat uygulamaları yaptırmakta mıdır?

9) Uzmanlar getirilmekte midir?

10) Toplumsal projeler yapılmakta mıdır?

11) Çeşitlilik sunulmakta mıdır? Bir sınıfta etkinlik yapılırken 3 – 5 tane menü olmaktadır. Bu tarz esnek uygulamaları var mıdır?

12) Disiplinler arası bağlantılar kurulmakta mıdır?

Bunlar programın geneli içindir. Ayrıca bu program uygulanırken şunlara dikkat edilmelidir;

1) Derinlemesine tartışma yapılmakta mıdır?

2) Öğrencilere düşünme süreçlerini fark etmesini sağlayacak sorular sorulmakta mıdır?

3) Öğrencilere soru sorulması için izin verilmekte midir? Bu da çok önemli, interaktif olması gerekmektedir.

4) Öğrenciler bu üst düzey düşünme becerilerini sergileyebilecekleri sınıf etkinlikleri, projeleri ve ödevleri yapmakta mıdır?

5) Öğrenciler kendilerinin, arkadaşlarının inançlarını ve kabullerini sorgulayabilmek, sağlamlaştırabilmek için hassas ve derin konularla muhatap olmakta mıdır? Bilinçli vatandaş olmaları için üst düzey düşünmeye müsait tartışmalı konular getirilmelidir.

6) En temeli öğretmen esnek midir? Öğretmen en başta eğitimi midir? Ayrıca en sonda da esnek midir? Bir şeyi biliyor olmak her şey demek değildir, o bilgiyi değiştirme ve tartışma potansiyeli olmalıdır.

Son olarak araştırma sonuçları; hangi yaratıcılık uygulaması gerçekten yaratıcı düşünmeyi etkilemiştir?

1) Bilişsel becerilerin (örneğin; analogik kurma) öğretilmesi oldukça etkilidir. Yani bilişsel becerilerin öğretilmesi yaratıcılığı geliştirmektedir.

2) Problem belirleme çalışmalarında problem açık olmalıdır. Problemlerin alt problemleri var bu tarz sorun bulma çalışmaları etkilidir. Bu özellikle yaratıcı sorun çözmede var.

3) Veri toplama çalışmalarına bakıldığında Kamper gibi tekniklerin kullanılmasının kısa vadede yaratıcılığı geliştirdiği söylenmektedir. Yani şu ana kadar 10 sene sonra veya insanlarda kalıcı bir değişiklik yapmakta mıdır gibi soruların cevabı net değildir. Bulunan sonuçlar kısa vadeli etkilerdir.

Eleştirel düşünme ile ilgili hiçbir çalışma yoktur. Araştırmacı öğretmenler varsa teşvik edici konu olsun. Bunu araştırmanızı istemekteyim, eleştirel düşünme bileşenleri etkinliklerinin yapılması insanları değiştirmekte midir? Maalesef bu alanla ilgili çalışma yapılmamıştır. Teşekkür etmekteyim sabrınız için, kolay gelsin.

Prof. Dr. Oya GÜNGÖRMÜŞ ÖZKARDEŞ
İstanbul Ticaret Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

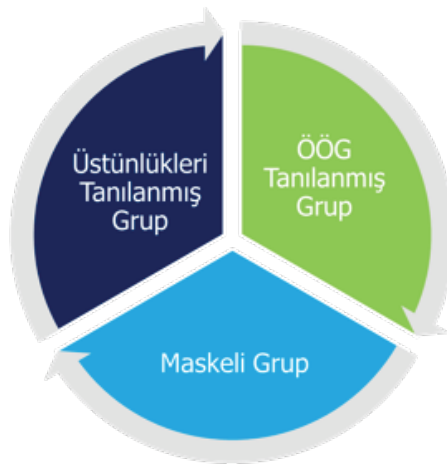
Hepiniz hoş geldiniz. Öncelikle bütün katılımcılara bu Pazar günü üstelik de sabah zorlu ve güzel bir oturumdan sonra kaldıkları için kendi adıma teşekkür etmekteyim.

Özellikle üstün zekâlı çocuklar için çok uzun bir dönem yalnızca üstünlüklerine odaklanılmıştır. Bu çocukların akranlarından daha sağlıklı, daha popüler ve daha uyumlu oldukları genellikle kabul edilmiştir. Şöyle bir yaygın anlayış var çok ufak destek verilirse bu çocuklar zaten gruplarının liderleri olacak ve en iyilerinin arasında yer alacaktır. Fakat gerçek biraz bundan farklı hem üstün hem de engelli olan bireylere belki ilk örneklerden bir tanesi Hellen Keller hem görme hem de işitme engeli olan bir birey olmasına rağmen çok zorlu eğitimden geçtikten sonra dünyada çeşitli konferanslar vermiş birisidir. Fakat bu bireylerin bir anlamda hem şansları hem şanssızlıkları sorunlarının çok görünür bir yerde olmasıdır. Gözünüz görmediği ve kulağınız duymadığı zaman var olan sıkıntıları adlandırmak ve adres göstermek çok kolay olmaktadır. Oysa eğer sorun bir nöropsikolojik bir problemse ve bunların bir kısmı çok da belirgin bir şekilde dışarıdan görünmüyorsa; o zaman bu tip sıkıntıları olan bireylerin işi çok daha fazla güçleşmektedir. Üstün zekâlılarla ilgili olan çalışmalara bakıldığında 1980'li yıllardan başlayarak üstün olan ve bu üstünlüklerine eşlik eden nöropsikolojik olan bireylere dikkat çekilmeye başlanmıştır. Özellikle burada farklı alanlar var ama üstün zekâlı çocuklarda 3 sorun alanıyla oldukça sık karşılaşılmaktadır. Aynı zamanda tanılama açısından zorluk yaşanan gruplardır. Bunlar; asperger sendromu, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve özgül öğrenme güçlükleridir. Bugün sunumumda ağırlıklı olarak üstün olup öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların sorunlarına bir parça değinmek istemekteyim çünkü hepsini birden ele almak için yeterli zamanımız bulunmamaktadır.

Bu sunumumun kısaca amacını şöyle özetleyebilirim; iki kere farklı olan çocuklar hakkındaki farkındalığımızı arttırmak, yaşadıkları sıkıntıları ve bu çocukların götürülmesi gereken rehberlik hizmetlerini irdelemektir. Çok yaygın olarak karşılaştığım bir olay; mesela çocuk gelir, başka bir yerde üstünlük tanısı almıştır ve aile: “üstünlerde zaten böyleymiş, üstün zekâlı çocuklar yazı yazmayı sevmez ve yazıları çirkin olurmuş.” demektedir. Bu, bir yanıyla doğru bir yanıyla da eksik bilgidir. Bu çocuk neden ortalama bir düzgünlükte yazamamaktadır? Neden bu çocuk kötü yazmakta, satıra sığamamakta ve yazmaktan hoşlanmamaktadır? Bunun altında yatan başka bir neden var mı? Sorusunu kendimize sormamız gerekmektedir ama bu çoğu kez gündelik yaşam içinde atladığımız sorulardan bir tanesidir.

Üstün zekâlı ve öğrenme güçlüğüne sahip birey denildiğinde; “Hem üstün hem de öğrenme güçlüğü mü?” ifadesiyle karşılaşılmaktadır. İnsanlar bunu kavram olarak bilseler de uygulamaya yansıtma zorluk yaşamaktadırlar. Bir kere toplum içinde en fazla yanlış

değerlendirilen, yanlış anlaşılan ve bu nedenle ihmal edilen bir çocuklar; üstün zekâlı öğrenme güçlüğü olan çocuklar yani iki kere farklı olan çocuklardır. Şimdi, üstün yeteneklilikle ilgili ayrı ayrı pek çok çalışma var fakat bu iki özelliği birlikte ele alan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Gerçi son yıllarda biraz daha artış göstermeye başlamıştır. Kendi ülkemiz açısından bakıldığında bunlar daha çok üstün olan çocuklarda öğrenme güçlüğü belirtilerini taramak ya da bu belirtileri bulmak üzerine yapılan araştırmalardır. Üstün zekâlı olan ve öğrenme güçlüğü tanısı almış olan çocuklarla, ülkemizde bildiğim kadarıyla lisansüstü düzeyde yapılmış bir araştırma yoktur. Peki, kimdir bu çocuklar? Bir yanda birbirine benzeyen iki insanı bulmanın ne kadar zor olduğunu bilinmektedir hiç böyle bir üstünlük özelliği olmasa bile normal insanlar da birbirinden çok farklı özelliklere sahiptir. Bunun yanında hem üstün olup hem de kendine özgü bir takım farklılıkları, çeşitliliği olan çocukları ayrı bir tarafta düşünelim. Öğrenme güçlüğü gibi yine kendine özgü pek çok çeşitliliği olan bir belirti grubunu düşünelim. Bir de bu ikisinin birleşimi düşünüldüğünde bu çocuklarının hepsinin homojen bir gruptan gelmediğini, daha çok heterojen bir özellik gösterdiğini anlamak mümkündür. Üstün olan ve öğrenme güçlüğüyle ilgili çocuklara ilişkin bazı tanımlar bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesine bakıldığında; biri öğrenme güçlüğü ve üstünlüğü olan çocukların bir alanda dikkat çekici bir yetenekle güçlülük gösterirken diğer bir alanda -genellikle okulla ilgili olan alanlar- engelleyici bir zorluk yaşayan çocuklardır. Diğer de özel öğrenme güçlüğü olan üstün çocuklar bir ya da daha fazla alanda sıra dışı bir yetenek gösterirken işlem süreçlerindeki (görsel, işitsel, algı ya da hafıza sorunları vb.) sorunlar nedeniyle spesifik akademik zorluklar yaşayan çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda dikkati çeken iki tane olay var; üstün zekâlı ve öğrenme güçlüğü çeken çocuklar denilmesi için birincisi belli bir alanda çocuğun bir özel becerisinin yeteneğinin ya da zekâsının olduğu söylenmelidir ama öbür taraftan da özellikle bilgi işlem süreçleri açısından zorluk yaşayan bir çocuk grubu düşünülmelidir. Bir üçüncü sorunumuz; çocuğun kapasitesiyle okul ortamında ya da gündelik yaşamda koyduğu performansın birbirine örtüşmemesidir. İki kere farklı olan çocukların çok az bir grubu tanı almıştır ve ancak bu tanılananların gereksinimleri karşılanmaktadır. Yani öğretmen, anne, baba ya da bu çocukları takip eden psikolojik danışmanların; “evet bu çocuk üstün zekâlı ama bazı sıkıntı yaşadığı alanlar var veya bir özgül öğrenme zorluğu var.” demiş olduğu insanlardır. Fakat bu grup küçük bir azınlığı oluşturmaktadır ve bu gruptaki çocuklara uygun müdahalelerde bulunmaktadır. Sistem içinde çoğu kez tanınamayan ve yanlış algılanan çocuklar daha büyük bir grubu oluşturmaktadır.

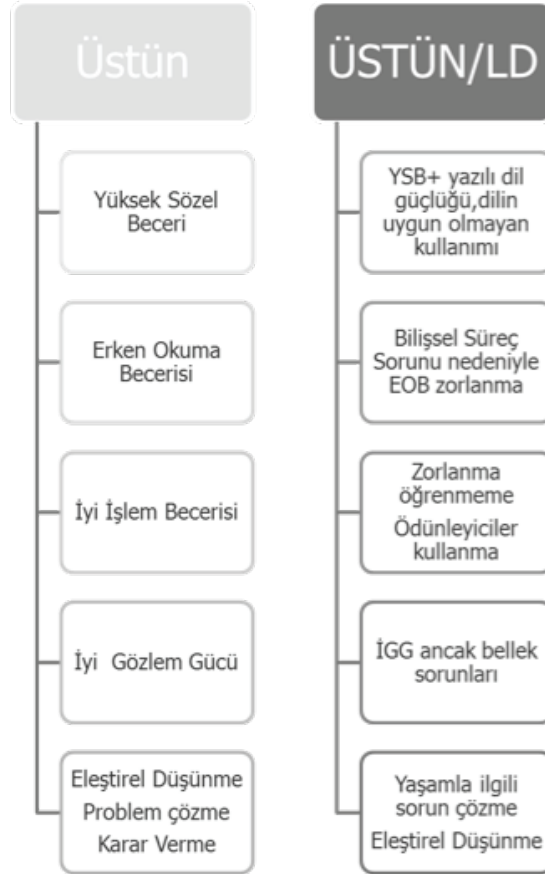

Yukarıda görüldüğü üzere bunları genel olarak üç grupta toplamaktayız. Bir tanesi daha çok üstünlükleri tanılanmış olan çocuklardır. Diğer okulda güçlük yaşamalarına rağmen çok

parlak veya çok zeki diye tanılanan ama başarısızlıkları için başka şeylerin olduğu düşünülen çocuklardır. Bunlara kullanılabilecek bir söz; “Ferrari ama Anadolu hızında gidiyor.” bu sözü aslında bir psikolojik danışman arkadaşım, zekâ bölümü 140 olan ama okulda çok ciddi akademik sıkıntıları olan bir çocuk için kullanmıştır. Zaten aileye de: “Sizin çocuğunuz Ferrari gibi ama Anadolu hızında gidiyor bunu böyle kabul edeceksiniz.” demiştir. İki kere farklı olan çocuklar için tam bu noktada soru sormamız gerekmektedir ve bu soru çocuklar için hayati bir soru; “Madem bu çocuk Ferrari, onun Anadolu hızında araba olmasına ne sebep olmaktadır? Onun kendi gücünü ya da yeteneklerini ortaya koymasını engelleyen nedir?” sorusunun sorulması gerekmektedir. Bir diğer gruptaki çocuklar ağır öğrenme sorunları nedenleriyle tanılanmış gruplar ki bu çocuklarda çoğu zaman üstünlükleri fark edilmemektedir. Öğretmene böyle bir şey söylediğinizde; “O mu? Yok, canım siz abartıyorsunuz muhakkak yanlış test uygulanmıştır. Bu çocuğun zekâsı akranlarından daha üstün değildir.” demektedir çünkü bu çocuklar yoğun öğrenmeyle ilgili sorun yaşamaktadırlar. Bir diğer grup da üstünlükleri ve zorlukları birbirine maskeleyen çocuklar en büyük grubu oluşturmaktadır. Sınıfın içine bakıldığında ortalama beceri gösteren, etliye sütlüye karışmayan, öğretmeni çok da fazla rahatsız etmeyen ne ailenin ne de öğretmenin çocuğun üstünlüğünü fark edemediği grup ve burada herhangi özel bir davranış problemi göstermedikleri için ya da duygusal sorunlar göstermedikleri için çoğu kez kaynayıp giden çocuklardır.

Üstün zekâlı öğrenme güçlükleri olan çocukların özelliklerine bakıldığında: Bilişsel ve nöropsikolojik alanda sorunları olan; işitsel işleme sorunları olan; dil alanında bir takım zorlukları olan; uzaysal kavramları ya da yön kavramlarını öğrenmekte zorlukları olan; algısal becerilerle ilgili zorlukları olan diye gruplamaktayım. Dikkat eksikliği kapsamında; dinlemek yerine karalamalar yapmak, gündüz hayallerine dalmak, ödevi tamamlamakta zorluklara yaşamak, işi yarım bırakmak ve zayıf organizasyon becerileri sergilemek dediğimiz becerileri gösteriyor olmak bir belirtidir. Bir başka grup bu çocukların yaşadığı akademik beceri sorunlarıdır. Bunlar; zekâsı 140 olmasına rağmen çalıştığımız çok çocuk var, ikinci sınıfa gelmesine rağmen okuması yeterince hızlı olmayan, harfleri karıştıran, okumayı çözümlenme aşamasında takılmış ve kalmış olan çocuk gruplarıdır. Bu çocuklar okumayı sökmeyi halletmiş olsalar bile uzun metinleri okumaktan kaçınma problemi olmaktadır, uzun bir metin geldiğinde Türkçe veya matematikte olabilir yarısını okuyup yarısını uydurarak cevap yazmak gibi özelliklerle karşılaşmaktadır. Kötü el yazısı, satıra sığmamak, düzgün yazmamak, harfleri yanlış yönlerde yazmak gibi bir takım zorlukları olmaktadır. Buradaki işlem aslında daha çok basit ve mekanik olan 4 işlem becerisini kazanmada akranlarından daha geride olmaları kast edilmiştir. Özellikle zaman sınırlı testlerde başarısızlık yaşamaktadırlar. Bu çocukların yaşadığı önemli zorluklar bunlardır. Sosyal psikolojik sorularına bakıldığında da okul başlamadan önce sizi herkes çok parlak, çok yıldız çocuk olarak görürken söylediğiniz ve yaptığınız şeyler çok olumlu eleştiriler almaktadır. Fakat okula başlanıldığında eğer öğrenme güçlüğüyle ilgili belirtiler o çocukta görüldüğünde ve bu çocuklar akranlarından daha geç okuyup daha geç yazmaya başladıklarında yaşayacakları en önemli duygu; kırgınlık, gerginlik ve korkudur. Hatta bazılarında okul fobisinin geliştiği görülmüştür. Aşırı duyarlı olmak, zarar verici davranışlar göstermek, önce davranmak sonra düşünmek gibi dürtü sellik dediğimiz şeyleri göstermek ya da sosyal açıdan izole olmak bu çocuklarda karşılaştığımız sosyal psikolojik sorunlar içinde düşünülebilir. İki kere farklı olan çocuklarda özellikle zayıf akademik benlik kavramı çok sıklıkla karşılaştığımız durumdur. Çok sık çocukların şikâyetleri dinlenmiştir. Örneğin 130’un üstünde IQ’su olan çocuk diyor ki: “Biliyor musun ben sınıftaki en geri zekâlı öğrenciyim çünkü herkes okumayı çok güzel söktü ben okumayı hala sökemedim.”, “herkes çok hızlı okuyor ben hala çok yavaş okuyorum.” veya “Ayşe hemen pat diye iki ile yedinin kaç olduğunu biliyor ben bunu bilemiyorum.”

tarzındadır. Bu türden sorunlarla karşılaştıklarında; kendilerine özgü sorunlarla baş etmek için bir takım yollar bulmaya çalışmaktadırlar. Örneğin; kendilerini suçlamaktalar, kendilerini suçlama en sık karşılaştığımız durumlardan biridir ya da her şeyi bırakıp vazgeçmektedirler. Şimdi bu çocukların olumlu özellikleri nelerdir? Bakıldığında hepsinin özellikle soyut düşünme ve problem çözme becerisi çok gelişmiştir. İlişkileri ve örüntüleri çok kolaylıkla fark eder, öğrenmeye karşı motivedir ama bu öğrenmeye karşı motive olmak genellikle okul alanındaki konulara değildir. Öğretmen şöyle anlatıyor; “Bu çocuğa okulda bir takım çalışmalar verildi ve hiçbiri geri gelmedi ama bazen ben bir soru soruyorum ya da bir araştırma istiyorum sonrasında en güzel örnekleri o hazırlayıp getirmektedir.” çünkü okulun dışında onun ilgilendiği ve yapmaktan hoşlandığı bir konuyla karşı karşıya kalmaktadır. O zaman da çok güzel örnekler üretmektedir. Zihinsel merakları ve yaratıcı etkinliklere karşı aşırı ilgileri vardır. Bu çocuklar yine olumlu olan tarafları; metaforları, benzerlikleri ve nükteleri çok kolay yakalamaktadır. Ayrıca çok gelişmiş kelime hazineleri vardır. Hatta öğretmen; “Ben inanmıyorum bu kadar güzel cümleler kuran bir çocuk, bu kadar güzel derdini anlatan bir çocuk kompozisyon söz konusu olduğunda nasıl bu kadar kötü olmaktadır?” söylemektedir. Bir araştırmadan alınan üstün ve üstün olmayan öğrenme güçlüklerinin özellikleri karşılaştırıldığında şöyle bir tablo çıkmıştır;

Olayın biraz daha somutlaşması nedeniyle tabloyu burada vermekteyim. İki kere farklı olmayan çocuklarda yüksek sözel beceriler mevcuttur. Bunlar; çok güzel kendilerini ifade etme, çok farklı kelimeleri kullanma, uzun ve düzgün cümleler kullanma gibidir. İki kere farklı olan çocuklarda da yüksek sözel beceri var fakat buna ek olarak yazılı dilde güçlükleri mevcuttur. Anlattığı o güzel konuyu yazmasını istediğinizde o kadar parlak olmamaktadır. Özellikle yazılı ifadelerde o

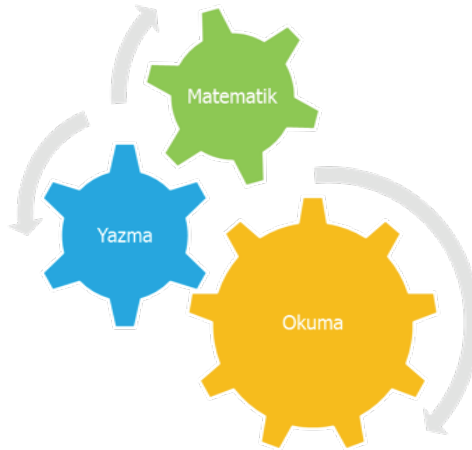
duruma uygun olmayan yazılı ifade biçimi kullanmaktadır. Üstün olan çocuklarda erken okuma sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur fakat iki kere farklı olanların bilişsel süreçlerindeki ve bilgi işlemindeki zorlukları nedeniyle erken okuma becerilerini kazanmada zorluklar yaşamaktadır. Özellikle fonolojik farkındalık ve okumayı sökme gibi alanlarda zorluklar yaşamaktadır. Üstünler iyi işlem becerisine sahiptir ve dört işlemi çok akıcı bir şekilde yapmaktadır. Bu konuda özel bir çaba gösterilmeden çok kolay öğrenir ve hafızalarına depolamaktadırlar. İki kere farklı olan çocuklarda ise bu işlem becerilerini öğrenmek bu kadar kolay olmamaktadır. Burada bir örnek; Türkiye’deki eğitim sistemi düşünüldüğünde, çocuklara artık çarpım tablosu öğretilmemekte ve bu tablonun birincisi sınıftan başlayarak hatta okul öncesinden başlanılarak dört işlem yaptırılarak kazanacakları varsayılmıştır. Normal olan çocuklara ve üstün olan çocuklara özel olarak çarpım tablosunu öğretilmese bile dördüncü sınıfa geldiklerinde çoğunluğu çarpım tablosunu kolaylıkla bulmaktadır. Fakat iki kere farklı olan çocuklarda bu becerilerin kazanılması bu kadar basit olmamaktadır ve kolay hatırlayamadıkları için kendilerine özgü strateji geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Bir kısmında bu stratejiler işe yaramaktadır fakat bir kısmı ise debelenmekte ve bir türlü yapamamaktadır. Bu nedenle bir işlemi yapmak durumunda kaldıklarında çoğu kez eksik ya da yanlış yapmak gibi sonuçlarla karşılaşmaktadırlar. Dördüncü sınıfa gelmesine rağmen hâlâ yedi ile dördü topladığında; “Dokuz yok yok bir dakika on iki yok buldum on bir.” demektedirler. Üstünlerde olduğu gibi iki kere farklı olan çocuklarda da iyi bir gözlem gücü vardır. Ancak bu çocuklar bellek sorunları nedeniyle bu gözledikleri şeyleri hatırlayıp yeniden organize edip sunmalarında bir takım sorunlar olmaktadır. Üstünlerin eleştirel problem çözme ve eleştirel düşünme ve karar vermeye ilgili oldukça kuvvetli yanları vardır. İki kere farklı olan çocuklarda da genellikle gündelik sorunlar ve yaşama ilişkin konularda sorun çözme becerileri ve eleştirel düşünme becerileri çok fazla gelişmiştir. Hatta eleştirel düşünceleri çok iyi geliştiği için kendilerindeki eksikleri kapatmak adına bazen sınıfta çok aşırı eleştirici olan ve bu yanıyla da rahatsızlık veren çocuklar haline gelmektedirler.

Yukarıdaki tabloda üstünler ile iki kere farklı olan çocukların ayrıldığı noktalar yer almaktadır. Mesel; mizah duyguları her iki grubun da çok iyi ama genellikle iki kere farklı olan çocuklar bu mizah duygularını daha çok sınıf ortamından uzaklaşmak ve sınıfı kaynatmak için kullanmaktadır. Sadece üstün olanlarda daha uzun dikkat süresi söz konusuysen iki kere farklı olan çocuklarda dikkat sorunları çok sıklıkla karşılaştığımız bir sorun ancak bir konu ilgilerini çok çekiyorsa o alanda dikkati çekilebilmektedir. Bu çocuklar çok sorgulayıcı olabilmektedir ve bu sorgulayacakları bazen öğretmenlerini rahatsız edici boyutlara ulaşabilmektedir. Başka bir konu genellikle bu çocuklar okulla ilgili işlerde risk almayı istemeyen çocuklardır. Genelde anne ve babalar; “bu çocuğun hiç hırısı yok, hiç sınıfta iyi not almak gibi bir hırısı yok, arkadaşlarını geçmek gibi bir hırısı yoktur.” şeklinde söylemektedir. Üstün olan ve iki kere farklı olan çocukların yaratıcı düşünme becerileri çok gelişmiştir. Diğer akranlarından daha fazla ıraksak düşünceye sahiptir ve öğretmen bazen: “bir soru sordum hiç kimsenin aklına gelmeyecek şeyi bu çocuk söyledi, ilk başta kabul etmedim ama sonra düşündüm ve bu olabilir diye düşündüm.” demektedir. Çünkü ilk düşündükleri zaman yakın değil uzun atlayarak düşünmektedir. Bizim sadece iki kere farklı çocuklar için değil okulda başarısızlık yaşayan bütün çocuklar için şu soruyu sormamız gerekmektedir: “Neden bu çocuklar okulda başarısız olmaktadır?” aileye veya öğretmene sorsanız “tembellikten” demektedir. Tembellik bir neden değil olsa olsa bir sonuçtur. Dolayısıyla hiçbir çocuk bilinçli olarak okulda başarısız olmayı seçmemektedir. Üstünler, öğrenme güçlüğü olanlar ve normal çocuklarda da bu böyledir. Doğal olarak biz başkalarının bizi fark etmesine güdümlüyüz ya da böyle bir motivasyonumuz vardır. Peki, neden bazı çocuklar okulda hiç hırslı değildir? Neden bazı çocukların zekâsı çok iyiysen okulda başarısız olmaktadır? Esas önemli olan soru bu ve bu sorunun cevabı doğru verilirse, muhakkak bu çocukların kendi kapasitelerini en iyi şekilde kullanmalarına yardımcı olacağız demektir. Öncelikle iki kere farklı olan çocukların tanılama aşamasında bazı zorluklar bizi beklemektedir. Özellikle batılı ülkelerde üstün çocuklar için açılmış programlara genellikle öğretmenlerin öğrenme güçlüğü olan ya da davranış problemi olan çocukları çok fazla yönlendirmedikleri bulunmuştur. Bize baktığınızda yaygın olarak kullanılan programlardan bir tanesi BİLSEM’dir. BİLSEM’e öğrenci alma aşamasını buradaki arkadaşlar ve aileler benden daha iyi bilmektedir. İlk önce; birinci ve ikinci sınıfta çocukları öğretmenleri gözlemlemektedir genellikle öğretmenler sınıfta davranış problemi çıkartmayan, öğretmenin söylediğini çok kolay alan, uygulayan ve kolay öğrenen çocukları aday olarak gösterme eğiliminde olmaktadır. BİLSEM’de bir yazılı sınav yapılmaktadır fakat iki kere farklı olan bu çocukların bir kısmı zaten bu sınavları tamamlama konusunda başarısız olmaktadır. Bu çocuklardan bazılarının geçtiğini varsayalım sonrasında zekâ testi yapılmaktadır. Zekâ testi iki kere farklı olan çocuklarda bizi bekleyen sıkıntılardan bir tanesidir. Türkiye’de zekâsı 130 ve üstünde olan çocuklar dikkate alınmaktadır. BİLSEM vs. gibi yerlerde bazen şu örneklerle karşılaşmakta; sözel IQ’su 100 olan performansı ise 140 olan çocuk var veya sözel IQ’su 90 olan performansı 150 olan çocuk var bunların ortalaması alındığında 130’un altında kaldığı görülmüştür. Peki, bu çocuklar ne olacaktır? Dolayısıyla bu çocukların tanılmasında bir sürü problem bulunmaktadır. Bir başka sıkıntı öğrenme sorunları genellikle gizlenmiş olan üstün öğrenciler psikolojik danışmanlara üstünlük için değil davranış ve duygusal sorunları için gönderilmekte ve ondan sonra ancak üstünlükleri fark edilmektedir. Bir başka sorun özellikle yalnız başına Wisc-r kullanımının yeterli olmamasıdır ve buradaki profillerin öğrenme güçlüğü gösteren çocukları yeterince tanılamadığını söyleyen araştırmalar mevcuttur. O zaman bu çocukları tanılamak ve uygun yardım vermek için ne yapılması gerekmektedir? Birincisi tek bir test yerine bir batarya kullanmalıdır. Aile öyküsünü almak burada çok önemli, genellikle ailede birden fazla üstün

zekâlı olan birey var ise bu ailelerin daha yakından incelenmesi gereklidir. Mesela bazı ailelerde; baba üstün zekâlı, anne üstün zekâlı ve abi üstün zekâlı diyorlar ki; “ikinci çocuk normal, bizim aileye çekmemiş” hâlbuki altı bir miktar kazıldığında öğrenme güçlüğü olan bir üstün olduğu görülmektedir. Ailenin öyküsünü alınmalıdır. Sonrasında öğrencinin kendisiyle görüşmek gerekmektedir. Üstün öğrencilerin davranışsal özelliklerini belirleyen soru listelerini kullanmak bizim için yararlı olmaktadır. Bu çocuklar için önemli değerlendirmelerden bir tanesi port folyo tipi değerlendirmeleri kullanmaktır.

Çocuğun Türkçe, matematik gibi derslerdeki örneklerini almak; hem kuvvetli olduğu tarafları görmemize yardımcı olmaktadır hem de okuma yazma gibi alanlarda eğer sıkıntılar var ise bunların ne tipten sıkıntılar olduğunu anlamamıza yardım etmektedir. Başka bir adım anne, baba ve öğretmenden bilgi almak gerekmektedir. Diğer bir adım olarak sıra dışı yetenek ve becerinin varlığı sorgulanmalıdır ve beklenen ve gösterilen başarı arasındaki farka dikkat edilmelidir. Normal koşullarda 130 IQ'su olan çocuğun sınıfın en iyilerinden olması gerekir. Eğer bu çocuk sınıfta orta düzey diye adlandırılmaktaysa burada çocuğun kapasitesine uymayan bir başarının olduğuna dikkat etmemiz gerekir ve demin söylediğim neden sorusunu sormamız gerekmektedir. Neden sınıfın en iyisi olması gerekirken bu çocuk sınıfın ortalarında? Sorusunu kendimize sormamız lazımdır. Uygulanması gereken adımlardan birisi de zihinsel değerlendirme başarı testleri; Türkiye'de objektif başarı testi maalesef yok yaratıcılık testlerinin de uygulanması gerekmektedir. Bunun yanında bir bu kadar önemli olan nöropsikolojik değerlendirmenin yapılması gerekmektedir.

Bu alanlarda şekilde görüldüğü gibi hafıza, işlem hızı, görsel ve işitsel algı, dil ve dikkat özellikleridir. Çocuğun bu alanlar göz önünde bulundurularak ayrıntılı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye’de sınıf öğretmenliği programlarını hepsinde rehberlik ve psikolojik danışma birimi dâhil olmak üzere özel öğrenim güçlüğü dersleri var ama hala oradan mezun olanlar öğretmen sınıfın içerisine girdiğinde ve sınıfta dikkat bozucu bir çocukla karşı karşıya kaldığında ne yapacağını bilmemektedir. Hâlbuki bu ön eğitimi almış olan öğretmenlerin sınıfa girdiklerinde; sınıfta davranış problemi gösteren bir çocuk var, davranış problemlerini listele sonrasında ne yapılırsa bu azalabilmektedir? Azaltabileceklerim veya azaltamayacaklarım nelerdir? Eğer bir şeyler yaptı ve azalmıyor ise; “Şimdi bana yol gösterin, ben ne yapmayalım.” demesi gerekmektedir. Bunun için de hazırlanan programların mümkün olduğunca uygulamaya yönelik olması ve öğretmenlere geri bildirim bol olduğu eğitim derslerinin verilmesi gerekmektedir. Hizmet içi eğitimlerin de benzer bir şekilde olması gerekmektedir. Bir ikincisi anne babayı bu konuda bilinçlendirmektir çünkü bazı araştırmalarda; anne ve baba çocuğu ile ilgili yolunda gitmeyen bir şeyi fark eden ve bunu büyük oranda doğrulukla fark eden ilk kişi olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla biz anne ve babalara hem çocukların gelişim özellikleri hem de bu gelişim basamaklarına ulaşmada tıkanıkları noktalarda yapılacaklar açısından uygun eğitim verilmelidir. Bu konuda kamu spotları ve TV programları gibi bilinçlendirmeye yönelik pek çok şey yapılabilir. Bir üçüncüsü psikolojik danışmanların eğitimi çünkü öğretmene yol gösterecek, öğretmenin başı sıkıştığında öğretmene destek olacak ve önerileri verecek kişiler de psikolojik danışmanlardır. Psikolojik danışmanların uygulamalı derslerle eğitilmesi gerekmektedir. Ülkemiz açısından bakıldığında bizim bir sorunumuz da test malzemeleridir ki sabah Uğur Bey’in bahsettiği Türkiye’ye uygun bir zekâ testi yapılması bizim açımızdan sevindiricidir. Burada sadece söz konusu olan zekâ testleri değildir ayrıca Türkiye’de çocuğun başarısını değerlendirmek için objektif bir başarı testimiz yoktur. Dislektik çocukları değerlendirmesi için ayrıntılı bir fonolojik farkındalık testi bulunmamaktadır. Türkiye’de bunların geliştirilmesi açısından akademisyenlere ciddi bir görev düşmektedir. His gruplarının belirlenmesi gerekmektedir ve tabii ki konuyla ilgili çok daha fazla araştırma yapmamız gerekmektedir. Bizim tarafımızdan geçtiğimiz senelerde Türkiye’de öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarla ilgili yapılmış araştırmaların toparlanması ve bunların üzerinden bir meta analizinin yapılması için çalışmalara başlanmıştır. Fakat Türkiye’de birbirine benzer özellikleri ölçen iki tane çalışma bulunmamıştır. Hâlbuki batıya bakıldığında öğrenme güçlükleriyle benzer tipte araştırmalar var oradan alınan bilgiler sizin uygulamayı nasıl yapacağınızı önemli ölçüde belirleyecektir. Dolayısıyla bizim acilen bu türden araştırmaları planlamamız gerekmektedir. Bir de bu iki kere farklı olan çocuklar için özellikle bir bilgi havuzu oluşturulması çok önemlidir. Türkiye’de yine yapmadığımız şeylerden bir tanesi sınıfta kendince bir yöntem bulan ve bunun da olumlu sonuçlarını alan öğretmen ya bunu paylaşmamaktadır ya da başkaları paylaş diye baskıda bulunmamaktadır. Hâlbuki bu çocuklara yardım edilmesi için iyi örneklerin mümkün olduğunca paylaşılması gerekmektedir. Walt Disney, Albert Einstein, Leonardo Da Vinci, Thomas Edison vb. bunların pek çoğu iki kere farklı olan çocuklardı. Örnek olarak Türk bir kimseye yer verilmedi çünkü Türkiye’de bir sorunun varsa bunu genellikle hasıraltı etmek daha kolayımıza gelmektedir. Hiç kimse benim öğrenme güçlüğüüm var ve ben şu noktalara geldim diyememektedir. Onun için bunların çoğunluğu yabancı isimler oldu. Onlar da iki kere farklıydılar ve yaşamımızı aydınlattılar. Umarım biz de iki kere farklı olan çocuklarımıza eğiterek onların da yaşamımızı aydınlattmasına izin veririz, hepinize teşekkür etmekteyim.

Uzman Hilmi EREN
Bahçelievler RAM Müdürü

Sayın konferans başkanım, çok değerli misafirler, hanımefendiler beyefendiler;
Konuşmamın içerisinde “yapılmalı ve edilmeliden” önce “-dı ve -di’li” cümleler kullanılacaktır. Bunlar yapılanların bilinmesi ve yaygınlaştırılması açısından önemlidir. Birkaç görüntü gösterilecek, akabinde konuşmaya devam edilecektir. Bu tür sunumlar konusunda kurumumuzda çalışan öğretmenimiz Hasan Turan’a teşekkür etmekteyim. Teknolojiyi iyi kullanan bir kurumuz.

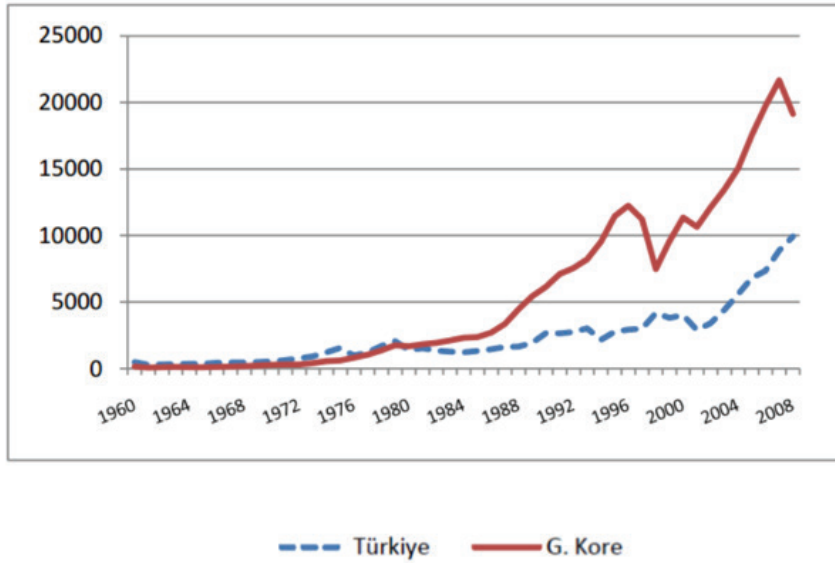

Görülen bu siyah – beyaz görüntünün nereye ait olduğunu bilen var mıdır? 1946 yılının Taksim görüntüsüdür. Bu görüntüye büyükşehir belediyesinin İBB şehir rehberine girildiğinde 1946 – 54 – 60 – 70 – 80 tarihinde İstanbul’un tepeden çekilmiş görüntülerine erişilmektedir. 1946’da hareket etmekte olan kağnyı, yoldaki traktörü, yayayı net gösterilecek şekilde fotoğraflanmıştır, acaba bu nasıl yapılmıştır?

Yukarıda görülen de bir robottur. Alamet isimli bir robot, II. Abdülhamit döneminde Japon kralı ve prensi İstanbul'u ziyaret etmiştir ve padişah da iadeyi ziyaret anlamında bir hediye vermek istemiştir. Bir robot yapılmasını ve bu robotun günün 5 vaktinde ezan çalmasını istemiştir. Mühendisler başarıya ulaşır ve robot günün her 5 vaktinde bir gong sesiyle işaret vermektedir. Fakat padişah gong sesini istemez ve bunun başka bir alternatifinin olmasını ister ve her 5 namaz vaktinde ezan çalan bir robot tasarlanır ve bu Ertuğrul Firkateyni ile Japonya'ya gönderilmiştir. Sonrasında Ertuğrul Firkateyni elim kaza neticesinde batmış ve oradaki askerlerimiz şehit olmuştur. O tarihlerde robot çalışması Osmanlı'da yürütülmektedir. Aramızda Güney Kore'den de misafirlerimiz var ve eminim ki şu an fotoğraf çeken, video kaydı alan arkadaşlarımızın ellerindeki cep telefonlarının önemli bir bölümü Güney Kore'ye aittir.

G. Kore ve Türkiye'nin yıllara göre kişi başına GSYİH değişimi (1960-2008)

Tabloda da görüldüğü üzere Güney Kore ile ülkemiz 1985'lerde aynı ekonomik değerlere sahiptir. Fakat sonraki yıllarda Güney Kore aradaki farkı açmıştır. Koç Üniversitesi'nde 2010 tarihinde yapılan üstün yetenekliler sempozyumunda Güney Kore'nin Milli Eğitim Bakan yardımcısıyla görüşme fırsatımız olmuş, onlar bize; "Bizim ileri gitmemizin mesafe kat etmemizin önemli bir sebebi özel yetenekli çocuklara yaptığımız özel yatırımlar, onlara yaptığımız ayrıcalıklar ve ailelerin eğitime çok büyük önem vermesi" demiştir. Değerli arkadaşlar bu kadar geri kalmamızın sebebi nedir? Tarihi süreçte yapılan çalışmaların incelenmesi çok önemlidir. Atatürk bununla ilgili çok önemli çalışmalar yapmıştır, geçmişin incelenmesi için Türk Tarih Kurumunu kurmuştur. Ne Enderun ne köy enstitüsü, bunları tekrar tekrar piyasaya sürmeyelim ama ders alalım. Bir kere Enderun okulları yoktur Enderun Okulu vardır, tek bir tane o da Topkapı sarayında padişahın hemen dibinde bir okuldur. Enderun "naderun" kökünden gelmiştir, yani az bulunan çocuklar anlamına gelmektedir, 40 haneden 1 çocuk alınmış bu da %2,5 'a denk gelmektedir. Şöyle yanlış bir algı var; sanki Enderun'a çocuklar ailelerinden zorla, ciğerleri koparılmışçasına alınmış gibi hikâye kurgulanmaktadır bu da yanlıştır. Nasıl ki şu an BİLSEM'lere aileler birbirini ezecek şekilde çocuklarını sokmayı istemekteler; o tarihte de Enderun'a çocuğun gönderilmesi, çocuğun devletin üst kademesinde yer alması anlamına gelmektedir. Eğitim dili Türkçe, zamanın bütün ilimleri; astroloji, sicim, cebir, kimya, matematik ve geometri alanında bilgiler verilmiştir. 200'den fazla başbakan yetiştirilmiştir, Mimar Sinan ve Sokullu Enderun'un bir sonucudur. Enderun'un zirve olduğu dönemlerde Osmanlı'nın

ileride olduğunu görülmüştür. Enderun'un zedelendiği zaman Osmanlı'nın da sonu malumdur. Geleceği şekillendirebilmek için tarihten ders alınmalıdır ancak tarihe bakılmış mıdır? YÖK Ulusal Veri Tabanı tez aramaya girildiğinde Enderun ile ilgili 6 – 7 ay öncesine kadar 18 – 19 tane tez çalışması vardır. Sadece ABD'de Enderun ile ilgili 600'den fazla doktora tez çalışması vardır. Enderun'u ciddi bir şekilde incelemişler ama geleceği planlamak için bunu yapmışlardır. Peki, konumuza dönecek olursak özel yetenekli çocuklar için özel eğitime muhtaçtır?

Özel eğitimin anlaşılması için mevzuattan örnek verilmiştir. MEB'de hiçbir şey yapılmamaktadır veya burada her şey mükemmeldir algıları yanlıştır. Ciddi çalışmalar ve emekler harcanmaktadır, özel eğitimle ilgili bir takım atılımlar mevcuttur. Özel Eğitim denilince şu anlaşılabilir; burası yetişkin insanlara göre tasarlanmıştır; şu an oturulan koltuğun belli bir yükseklik ölçüsü, belli bir genişlik ayarı vardır ya da şu konuştuğum kürsünün yüksekliği bir yetişkine göre tasarlanmıştır. Buraya bir okul öncesi çocuğu getirildiğinde altına bir yükseltici koyulması gerekir çünkü fiziksel düzenlemeler "ortalamaya" göre yapılmaktadır. MEB müfredatı hazırlanırken belli bir ortalama esas alınmaktadır. Ortalama birinci sınıf çocukları bunları öğrenebilir gözüyle bakılmaktadır fakat ortalamanın dışında olanlar bu konularda zorlanmaktadır. Ortalamanın altında olan için bir takım tedbirler varken ortalamanın üstünde olanlar için sıkıntılar devam etmektedir. Dolayısıyla bu tür kongrelerde bir araya gelmektedir. Milli Eğitimde ciddi anlamda ileride olan bir çocuğa hızlı gittiği için arkadaşlarını bekle denildiği zaman bu çocuklar köreltilmiş olmaktadır. Benim özel yetenekli çocuklarda olmasını beklediğim bazı özellikler bulunmaktadır ama bunlar eğitim sistemi dolayısıyla köreltilmektedir. Bunlardan biri öngörüdür. Eğer ülke olarak kalkınmak isteniyorsa öngörü becerisiyle ilgili bir takım çalışmalar yapılması gerekmektedir. Öngörü sahibi olmayan müttehitler sel, heyelan ve fay hattına bina dikmektedir sonrasında ise; "Bu binalar niye yıkıldı?" denmektedir. Sonrasında diğer beklenen özelliklerden biri farkındalıktır. Kim olduğunun, mensubiyetinin, milliyetinin ve düşünce yapısının farkında olmayan bir gençlikle karşı karşıya kalınmaktadır. Nereye gidilmektedir, ne yapılması istenmektedir? Ülke olarak bunun farkında olmayan bir gençlik mevcuttur. O kadar bir farkındasızlık ki insanlarımız basküle çıkmadan kilo almadığını fark edememektedir. Bütün marketi satın aldığını, markette kasaya gelince fark etmektedir. Aynısı öğrencilerde de görülmektedir, dönem sonu eline karneyi alınca fark etmektedir bütün notlarının zayıf olduğunu, ben hiç çalışmamışım demektedir. Duvardaki termometreye bakıp üşüyenler de görülmüştür. Farkındalığa yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Özel yetenekli çocuklarda beklediğim diğer özellik özgüvendir. Çocuğumuz yetenekli ve kapasiteli ama yapabileceğine dair bir inancı yoktur. Okullarda sınıfları gezdiğimde; "Adın ne senin?" dediğimde bir mırıltı gelmektedir. Adı herhalde Mehmet ama ben duyamamaktayım veya üniversitede ders verirken de bunu görülmektedir; "Merhaba, delikanlı seninle tanışalım" dediğimde elimin içine bir el konmaktadır ama belli değildir ne olduğu nereye tutsan götürebileceğin şey. Sizi eliyle sıkıca kavrayamamaktadır, o özgüven maalesef verilmemiştir. Değerli arkadaşlar bugün Rusya ile kriz yaşanmaktadır. Rusya dünyada uzaya ilk araç gönderen ülkedir. 1957'de Spotnei'yi göndermiştir ve bu araç üstün zekâlılar alanında bir devrimdir, ciddi şekilde diğer ülkelerin üstün zekâlılar eğitimine odaklanmasını teşvik etmiştir. Rusya'nın bu hareketinden sonra ABD ve diğer ülkeler Rusya'nın bu başarısının altında yatan sırrı araştırmış ve eğitim modellemelerinde ciddi değişikliklere gitmişlerdir. Bunun altında yatan başarının da Rusya'nın yetenekli çocukları değerlendirmesi ortaya çıkmıştır. Beklediğim son özellikte bilgidir. Bilgi güçtür, kişiye güç katar, ülkeye güç katar ama hangi bilgi bunu sağlamaktadır? Herkesin bildiği bilgi güç değildir. Yarın borsada hangi hisse senedinin çıkacağını herkes bilirse o hisse kilit olur, hiç kimse kazanamaz ama sadece 1 kişi bilmekteyse ciddi kazançlar elde edebilir. Bu yüzden kimsenin bilmediği bilgiyi üretebilecek nesillere ihtiyacımız var. Osmanlı'nın iyi olduğu dönemlerin sebebi araştırılmalıdır. Osmanlı belli bir dönemde dünyanın lideri olmuştur ve beyin göçü almıştır. Peki, nasıl? Soruyorum öğrencilere; "Osmanlı'yı nasıl bilirsiniz?" dediğimde; "Hocam Osmanlı askerleri savaşa girdiğinde kılıcını kınından çıkarır, bir kılıç darbesiyle 10 kişiyi yere serer, surlardan atlar, hana gittiklerinde tavuğu alır sıyrır, bir de pos bıyıkları vardır ve onları kıvrır." denmektedir.

Pozu gücüyle dünyayı alt ettiğini zanneden bir nesil var. Değerli arkadaşlar, Preveze deniz savaşında Ceneviz gemilerinden atılan topların hepsi denize düşmüştür, Osmanlı gemilerinden atılan toplar ise sürekli hedefini vurmuştur. Osmanlı'nın toplarının menzili uzundu, teknolojimiz gelişmişti yani bilgiye hâkimdiler. Fatih'in İstanbul'un fethinde kullandığı havan topu dünya tarihinde ilk defa orada kullanılmıştır. Şahin Topu dünyanın en uzun menzilli topu orada icat edilmiştir. Osmanlı bilgiye değer verildiği dönemde liderdi.

Konuşmalarında genelde iki yetenek avcısından bahsetmekteyim. Kötü yetenek avcıları vardır ki nerede bir yetenek görse, nerede bir kapasite görse onu mıhlar ve yok eder. İş sahasında veya devlette fark etmez kıskançlık duygusuyla yapar ve başka bir yeteneğin ortaya çıkmasına müsaade etmemektedir. Bir de iyi türde yetenek avcıları var, onlar da nerede bir yetenek varsa, nerede bir kapasite varsa onu ortaya çıkarıp cesaretlendirmek için destek olmaktadır. Bahçelievler RAM olarak çok ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Başka bir örnek; Fatih Sultan Mehmet ile İran Kralı Uzun Hasan savaşta ve Uzun Hasan tarafından bir elçi gelir. Gelen elçi astronomi alanında dünyadaki ilklerden olan Ali Kuşçu'dur. Fatih, Ali Kuşçu gelmeden kendisini araştırmıştır ve nasıl bir bilim adamı olduğunu öğrenmiştir. Ardından Ali Kuşçu'ya teklif götürmüştür, der ki; "Bırak o ülkeyi gel bize ve bizde hizmet et, ben sana her türlü imkânı vereyim." görüşmeleri yapılır ardından Ali Kuşçu; "Bu ahlaki olmaz önce elçilik görevimi bitireyim sonra geleyim." demiştir. Görevini tamamladıktan sonra ailesiyle beraber İstanbul'a gelir ve Osmanlı tarafından İstanbul'da çalıştığı için günlük olarak bin akçe ödenmiştir. Değerli arkadaşlar, Fatih Sultan Mehmet şimdiki parayla 60 bin TL civarında Ali Kuşçu'ya aylık öder. Osmanlı bilime değer verdiği zaman liderdir bilimden uzaklaştığı zaman maalesef kaybolmuş gitmişlerdir.

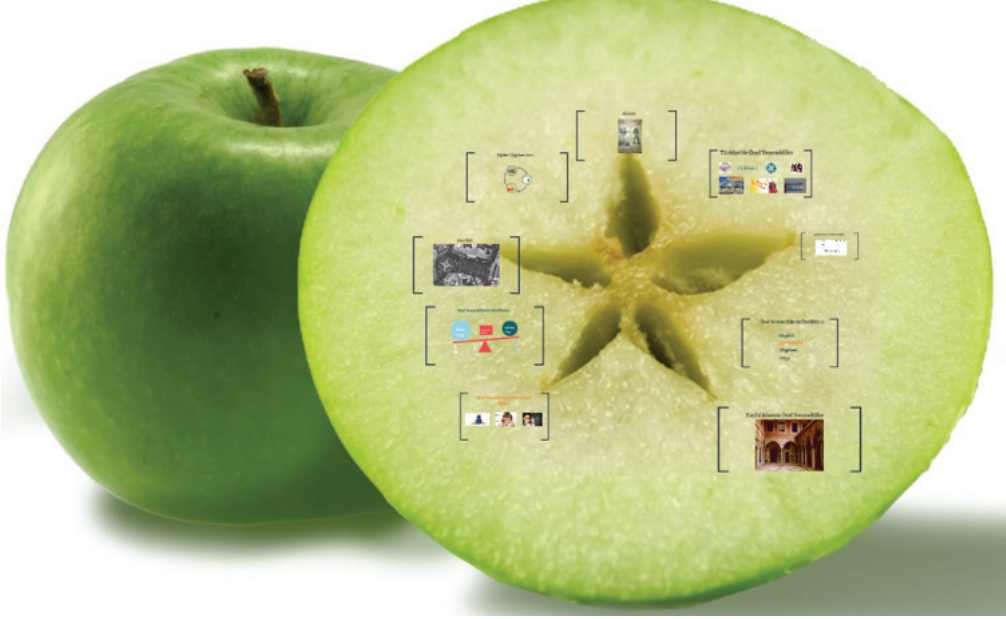
Çok değerli arkadaşlar, birazdan bu konuda gruplandırma, hızlandırma ve zenginleştirme anlamında Bahçelievler RAM olarak neler yapıldı ve veli olarak neler talep edilebilir buna değinilecektir. Tabii ki Türkiye'de STK'ların, BİLSEM'lerin ve bilim merkezlerinin çok ciddi çalışmaları var. Çocukların okul dışında aktivite yapabileceği çalışmalar, özellikle destek eğitim odasına ben biraz daha ağırlık vermekteyim. Çünkü mevcut durum incelendiğinde BİLSEM'lerin adet olarak yetersiz olduğu düşünmekteyim ve okullar bünyesinde destek eğitim odalarıyla bu çocukların ihtiyaçlarının giderilmesinin gerekli olduğunu düşünmekteyim.

Ben Milli Eğitimde 2002'den beri görev yapmaktayım. Zeytinburnu RAM, Bahçelievler RAM, RAM müdürlüklerinin başına geçmiş ve 40 binden fazla dosyaya imza atmış bir eğitimci olarak karşınızdayım. Ayrıca Milli Eğitimde yapılmış birçok toplantıya katıldım. O toplantılarda gördüğüm; öğrenciler gündeme alınır ve tartışılır. Gündem genelde; "biz bu başarısız çocukları, bu haylaz çocuğu, bu kaynaştırma öğrencisini, bu tembel çocukları ne yapacağız?" Bir günde şunu söyleseler keşke; "biz bu başarılı çocukları, bu yetenekli çocukları ne yapacağız?" bu soru daha sık sorulmalıdır. Örneğin; erken mezuniyet koşullarının artırılması gerekmektedir. 10 yaşında üniversitede ders veren çocuk, 12 yaşında doktora öğrencilerine ders anlatan, üniversitede ders veren dahi çocuk vs. haberleri Kanada'dan Almanya'dan başka Avrupa ülkelerinden duyulmaktadır. Bahçelievler'de yapılan çalışmada şu görülmüştür;

Burada Wisc-r testi son rakamına göre ve aileden aldığımız hikâyeye örtüşen çok nitelikli

öğrencilerin olduğu görülmüştür. Bunlar daha önce keşfedilmemiştir, gün yüzüne çıkarılmamıştır.

Resimde görülen elma resmini özellikle sunularımda kullanmaktayım. Benim babamın elmayı kesme stili, portakalı kesme stili böyledir. Ortadan yuvarlak dilimler yapardı hatta ben yerken elime yüzüme bulaştırmışım. Dikkat ettiyseniz elmanın ortasında yıldız şekli var, elmayı tam ortasından keserseniz ortaya çıkmaktadır. Bıçağı kaydırırsanız o yıldızı yakalayamazsınız. Her elmanın içinde bir yıldız olduğu gibi her çocuğun içerisinde de bir yıldız vardır. Öğretmen veya aile olabilmek demek o yıldızı ortaya çıkarabilmek demektir. Bu sunumda üstünlerden bahsedilmektedir ama her çocukta bir yıldız ve herkeste az ya da çok bir yetenek vardır. Geceleri kafalar kaldırılıp gökyüzüne bakıldığında görülen yıldızlar gibidir. Bazı yıldızlar hiçbir araca gerek olmadan ışığını bize gösterir hatta ışığıyla yolumuzu, sokakları aydınlatır o kadar parlaktır ama bazı yıldızlar vardır ki özel aletlerle bakılması gerekir, büyük teleskoplarla bakıldığında ancak görülmektedir. Fakat onun da o yeteneğinin canlandırılması gerekmektedir. Değerli arkadaşlar iki gündür burada özellikle doğal olarak ışığını yansıtan yıldızların ışığının söndürülmemesi konuşulmuştur. Bizde de bu anlamda ciddi çalışmalar yapılmaktadır.

Değerli misafirler; şu anda Bahçelievler'de 2 milyon TL'lik bir destek alınarak bütün ilkokullarda destek eğitim odaları kuruldu ve bu sene yeni bir destek daha alınmıştır. 13 tane ortaokulumuzda atölyeler kurulmuştur. Bu destek eğitim odalarında ciddi materyal donanımı bizim tarafımızdan sağlanmıştır. Teleskopları, mikroskopları, fen ve matematik malzemeleri buraya teslim edildi ve burada görev alacak öğretmenlerin eğitimi gündemimize gelmiştir. Bu da şöyle yapıldı; Eylül ayında seminer dönemi koyulmuştur, bu kapsamda 2 hafta okula gelinmiştir. Bu seminer döneminde ilçemizdeki 5 bin öğretmen, 6 dilimde, gruplar halinde eğitimlere tabi tutulmuştur. Bu projede bu çocuklarla çalışacak öğretmenlere ihtiyacımız var ve bu öğretmenlere 150 saatlik eğitim verilmiştir. Bu eğitimi de Aysin Hocam, Nukhet Hoca, Ayca Hoca gibi alandaki akademisyenlerle gerçekleştirilmiştir. Eğitimler hafta sonu ağırlıklı verilmiştir. 5 bin öğretmenden 650'si gönüllü olmuştur. Milli Eğitimdeki öğretmenlerimiz güzel bir şey sunulduğu zaman gayet istekli olmaktadır. Bu 650 öğretmenden 250'si bu eğitimlere tabi tutuldu ve belirli periyotlarla onlarla buluşulmuştur. Süreç nasıl başlamıştır? 36 bin ilkokul öğrencinin tamamı yetenek testlerinden geçirilmiştir. Yapılan grup testleriyle bireysel testlerin arasında şöyle bir fark vardır; grupla yapılan yetenek testleri biraz balık tutarken ağ

atmaya benzemektedir. Denizden hamsi tutulması için geminin güvertesinden ağ atılmalıdır, ağ kaldırıldığında içinde bir hamsi sürüsü görülür ayrıca aradan denize düşenler olur. O sürü geminin güvertesinden bırakıldığında aralarından denizkestanesi, denizyıldızı, denizanası çıkar yani yanlış girenler de olur ama ana kitle hamsidir. Grup testlerinde de amaç biraz budur. O kadar büyük kitleler tek tek incelenemeyeceği için grup testleriyle değerlendirmeler yapılır. Bunun sonucunda kayıplar ya da yanlış girenler de olur. Bireysel incelemeler de biraz olta atmaya benzemektedir. Oltayı attığınızda balık yemi tutarsa yakalanmaktadır ama yakalanan kesindir. 36 bin gibi büyük bir rakam olduğu için önce grup testleriyle başlanılmıştır. Grup testleri neticesinde bireysel testlere başlanılmıştır. Oradan belirlenen 732 çocuk 25 tane ilkokulda destek eğitim odasında haftada 12 saat daha ilave olarak eğitimlerine başlamıştır. Tabii rakam büyük olunca yer yer aksaklıklar olmaktadır ama anında müdahale edilmektedir. Bu sene de yine İstanbul Kalkınma Ajansı desteğiyle 13 ortaokulda robotik, mekatronik, astronomi, gastronomi, çok dillilik, sanat atölyesi, müzik ritim atölyesi, endüstriyel ürünler atölyesi gibi 13 farklı atölyenin de kurulmasını gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bunun dışında biz özellikle Bahçelievler'deki yetenekli çocukların uzayla ve fezyayla buluşmasına da ciddi önem atfediyoruz ve zaman zaman da bir takım astronomi etkinlikleri yapılmaktadır. Bu da onlardan bir tanesidir.

Bu alan konuşulurken zaman zaman tavşan kaplumbağa misali anlatılır. Tavşan çok havalıdır ve kaplumbağa ile alay eder. Der ki: “Niye böyle hantalsın?” kaplumbağa da: “O kadar havalanma istersen yarışalım.” der ve bir yarışa tutuşmuşlardır. Tavşan kendine aşırı güvenir, ağacın altında dinlenirken kaplumbağa yavaş ama istikrarlı adımlarla yoluna devam eder ve yarışı kaplumbağa kazanır. Genellikle bu misali zeki ve yetenekli olmak çok önemli değildir, önemli olan; düzenli ve istikrarlı çalışmak olarak gösterilmektedir. Doğrudur ama kaplumbağanın başarısı tavşanın tembelliğine bağlıdır. Eğer tavşan dinlemeseydi kaplumbağa o yarışı kazanamayacaktır. Eğitim sistemimiz adil değildir, tavşanlarla kaplumbağalar aynı yarışa sokulmaktadır. Özellikle özel eğitimin ihtiyacı burada devreye girmektedir. Yel pazenin altında olan yani öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerde hafif düzeyde öğrenme güçlüğü var ise adına kaynaştırma eğitimi dediğimiz eğitim uygulanmaktadır. Bu şu demek; sen akademik anlamda çok başarılı olamazsın ama sosyalleş, akranlarınla beraber vakit geçir, toplumun içerisinde ol kısaca toplumdaki yalıtılma ve sınıfta devam et denmektedir. Eğer öğrenme düzeyinde daha da gerilik varsa; “Seni biz ayrı sınıfa alalım, sen o sınıfta yapamayacaksın seni özel eğitim sınıfına alalım.” denmektedir. Eğer durum daha da sıkıntılıysa öğrenme anlamında birey çok daha fazla zorlanmaktaysa diyoruz ki; “Seni ayrı okula alalım. Zihinsel engelliler okulu var işitme engelliler okulu var.” çocuklar oraya çekilmektedir. Hatta daha da zordaysa evde bakım kararı alınmaktadır. Düz mantık ilerlendiğinde, orada uygulananlar bu tarafta uygulanmalıdır. Eğer çocuk bizim üstün zekâ dediğimiz seviyedeysen kaynaştırma eğitimine devam edilsin, ek eğitimler verilsin ama eğer çocuk deha denilen seviyedeysen 10 binde 1 görülebilecek kapasiteye sahipse üniversite hocalarıyla aşık atabilecektir, onlarla tartışmalara gidecek boyuttaysa ya da bir takım projeleri varsa o çocuğa kaynaştırma verilmesinin ve o çocuğu köreltmenin gereği olmadığını düşünmekteyim. Bu kaynaştırmanın da bir takım ayrı okullarda sanat veya spor faaliyetleriyle akranlarıyla tekrardan beraber olacağı eğitim modellerinin geliştirilmesiyle olacağını düşünmekteyim.

Milli eğitimdeki prosedür nedir? Öncelikle anayasamızdan başlayalım; anayasanın 42'inci maddesi kimse eğitim ve öğrenim hakkında yoksun bırakılamaz. Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri açısından burslar verir ya da gerekli yardımları yapar. Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları belirler ve onları

topluma yararlı kılacak şekilde tedbirlerini alır. En temel bizim mevzuatımız Türkiye Cumhuriyeti anayasasıdır. Bir takım maddi desteklerle ilgili çalışmalar yapıldığı söylendi, bu güzel bir şey, bu çocukların desteklenmesi gerekmektedir. Çocuğunuz engelli ve rehabilitasyon merkezine gitmekte ise devlet yıllık 8 bin liraya varan desteği aileye vermektedir. Başka bir yardım olarak aileler evde bakım desteği almaktadır. Şu an aylık 450 milyon TL engelli ailelere verilmektedir. Bu kapsamda servisler ve öğle yemekleri ücretsiz verilmektedir bunlar çok güzel olaylar ve bunların artırılarak devam etmesi gerekmektedir. Ancak biraz da üstün zekâlı olanlar tarafına verilmesi gerekmektedir. İlla para anlamında değil, imkânlar anlamında. Burada velilerin bir arada olmasının önemli olduğunu düşünmekteyim. MEB temel kanunu madde 8; özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır. Özel eğitimi hizmetleri yönetmeliğine geliyorum; özel eğitim, akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin, özel olarak yetiştirilmiş personelle, özel araç gereçlerle, akranlarıyla aynı veya farklı ortamlarda sürdürülen eğitimidir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler kapsamında engelliler yer alırken aynı zamanda üstün yetenekli bireyler de yer almaktadır. Yani anayasanın o maddeleri özel yetenekli bireyleri kapsamış olmaktadır. Bir başka madde destek eğitim hizmetinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme sonucunda belirlenen ihtiyaç doğrultusunda; uzman personel, araç, gereç ve eğitim danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasıdır. Aile eğitimlerinin gerçekleştirilmesi ve araç gereçlerin sağlanması lazımdır. Destek eğitim odası bu amaçla kurulmaktadır. Özel yetenekli çocuklar için okullar bünyesinde destek eğitim verilmesi için düzenlenmiş ortam tanımı vardır. Özel eğitim hizmetler yönetmeliğinde yazacağınız bir dilekçeyle; 28'inci madde okul veya kurumlarda yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden ve özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle üstün yetenekli öğrenciler için özel araç gereçlerle eğitim verilmesi amacıyla eğitim destek odası açılır. İl milli eğitim müdürlüğü Nesrin Hanım öncülüğünde yaklaşık 400 bin liralık bir maddi destekte bulunulmuştur. Bu bağlamda İstanbul'da destek eğitim odası açmakta zorluk yaşayan okullara bu destek verilecektir. Bahçelievler'deki proje kapsamında hocalarımıza bu eğitimler verilmiştir. 150 saat az denilebilir ancak bu eğitimlerin devam ettirilmesi bizim için esastır. Alanda bu kadar üstün zekâlılar öğretmenimiz bulunmamaktadır. Bunun lisans eğitimini almış öğretmenimiz yok bu yüzden mevcut öğretmenlerin bilinçlendirilmesi yoluyla bu faaliyetler yürütülmektedir. Bunlar süreçteki adımlar, ideal noktalar değildir. Şu anda MEB'in en çok gündeminde olan konulardan birisi; özel yetenekli çocuklar, onların tespiti ve destek eğitim odaları çok konuşulmaktadır. Destek eğitim odalarının şartları var en az 4 metrekare büyüklüğü olmalıdır, aynı anda en fazla 6 öğrenci eğitim alabilir, aynı anda en fazla 6 öğrenci demek; 1 çocuk da eğitim alabilir, 2 çocuk da eğitim alabilir ama 6'dan fazla aynı anda eğitim verilememektedir. Destek eğitim odasında aynı türde özelliklere sahip çocuklar eğitim alır. Yani işitme engelli bir birey ile özel yetenekli birey gruplanmamaktadır. Bu odalarda eğitim alacak çocuklar ders saatleri dışında eğitime tabi tutulur. Yani; öğlenciye sabahleyin, tam günse mesai içerisinde saatlerde eğitim almaktadır. Burada görev yapan öğretmenler de normal aldıkları ek ders ücretini %25 zamlı olarak alır. Fakat okullarımızda ne kaynaştırma öğrencileri ne de yetenekli öğrenciler bitecek değildir. Destek eğitim odası özellikle açmayan okullara bugün bizim sorunumuzdur. Yani böyle bir mevzuat ve kanun varken imkân yetersizliğinden açamayan okullar noktasında velilerin bunu hatırlatmasında yarar görmekteyim. Zaten %2'lik nüfusu düşündüğümüzde bin kişilik okulda özel yetenekli öğrencinin olmaması düşünülmemektedir. Değerli arkadaşlar hocamız dedi ki; işitme engelliye ve özel yetenekliye aynı anda nasıl eğitim verilecektir? Şöyle düzelteyim; burada görev alan öğretmenler, mesela ilkokulu ele alalım sınıf öğretmenleri öncelikle bunun eğitimini almaktadır. Aldıkları alanda destek eğitim odasındaki çocuklarla ilgilenmektedir. Yani özel yetenekli çocuklarla ilgili eğitim aldıysa bunlarla çalışabilmektedir. Zihinsel engelli ya da özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle ilgili eğitim alanlar da o çocuklarla beraber yine destek

eğitim odasında görev alabilmektedir. Aynı anda birden fazla destek eğitim odası olabildiği gibi bir okulda 6–7–10–12 tane öğretmen destek eğitim odasında görev alabilmektedir. Bu ideale ulaşana kadar mevcut öğretmenlerimizin bu konuda donanımlı hale gelmesi bir çıkış kapısıdır. Öğrencilerini iyi tespit edip bu odalarda da çocuklarla zenginleştirme ve farklılaştırma çalışmalarını yapabiliyor olması en azından biraz rahatlatıcak bir noktadır. Öğretmenlerin yönlendirmesiyle ilgili; MEB bünyesinde RAM eğitsel tanılamayı yapan resmi tek kurumdur fakat öğretmenlerin bu işi bilmesi bu kursların düzenli olması da çok önemlidir. Çünkü zaman zaman bu çocuk özel yetenekli olabilir diye bize gönderilen öğrencilerden karavana çıkmaktadır. Bizim sınır zekâda dediğimiz çocuklardan bile bu çıkabilmekte veya tam tersi olabilmektedir. Fakat Yeni Zelanda’da bu çocuk üstün olabilir diye RAM gibi merkezlere yönlendirmelerin %98’i nokta atışı olmuştur.

Burası resmi olduğu için bir de genelgemiz var. Değerli misafirler; 2 Eylül 2008 tarihli kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları genelgesinde de zorunluluk vurgulanmaktadır ve 18 Mayıs 2015 tarihinde zorunlu destek eğitim odası açılması konulu bir genelge yayınlanmıştır. Burada da net ifade kullanılmıştır; okul müdürlerine, idarelerine bir daha hatırlatılmıştır. Okul ve kurumlarda özel yetenekli öğrenciler için destek eğitim odası açılması zorunludur. Bize göre; Bahçelievler, İstanbul’un 700 bin nüfuslu büyük ilçelerinden ve bu ilçede yaptığımız çalışma geniş yankı bulmuştur. Bahçelievler’de 36 bin veli; Güngören’de, Bağcılar’da oturan velilerle konuşmuş ve bu konuşmalar içerisinde destek eğitim odası gündeme gelmiştir. Veliler; “Benim çocuğum destek eğitim odasından faydalanmaktadır.” demiştir ardından diğer veliler; “Allah Allah bizimki neden faydalanmıyor?” demiş ve bu okul müdürlüklerinden talep edilir hale gelmiştir. Buna “çarpan etkisi” denmektedir. Ayakları yere basan proje doğru şekilde uygulandığında yayılma hızı tahmininizden çok daha öte olmaktadır. Yine özellikle bizim sosyal medya hesaplarımızda yayınladığımız kamu spotları bulunmaktadır. Onların bir bölümü de bu özel yetenekli öğrencilerin destek eğitim odalarına yöneliktir. Destek eğitim odalarında velilerin hakları tık tık paylaşmakta ve çevreye yayılmaktadır. Şikâyetler de artınca biraz da bakanlığımız böyle bir genelge yayınlamıştır. Bize sadece geçen hafta 21 tane ilçe ve ilden Manisa, Kütahya gibi “Geçen hafta hocam destek eğitim odalarını halletmişsiniz, açmışsınız biz de ilimizde ilçemizde açmak istiyoruz, ne gibi programlar uyguluyorsunuz? Öğretmenleri nasıl eğittiniz?” diye telefon ve mailler gelmiştir. Bu güzel bir şey, velilerin bilinçlenmesi ve bu olayın yaygınlaşması güzel bir duygudur. Bunun biz de devam etmesini arzu etmekteyiz. Panelde milli eğitimle ilgili özellikle RAM’larla ilgili sorularınız olursa orada da cevap vermek isterim. Buradan Ayşin Hocam müsaade ederse duyuru yapmak istemekteyim; 1 – 2 Aralıkta eğitim ve kariyer günleri düzenlenmektedir özellikle lise ve üniversite öğrencilerinin kaçırmaması gereken bir etkinliktir. TÜBİTAK; alandan birçok kurum ve kuruluş; meslek odaları; yurtdışı danışmanlık şirketleri; dil okulları; 41 tane özel üniversite; 6 tane devlet üniversitesi; 360 meslek uzmanının bir araya geleceği bir fuar gibi düşünülmelidir. Aynı anda paralel seminerler ve konuşmalarda olacaktır. Alanda yine birçok uzman orada olacaktır. Hem bu konuşmaları dinlemek hem de bu kurum ve meslek mensuplarıyla buluşmak isterseniz 1 – 2 Aralıktaki Bahçelievler eğitim kariyer günlerine sizi davet etmekteyim. İyi ki varsınız, Ayşin hocam iyi ki varsınız, teşekkürler.

Tuğba Ceren ÇERÇİ:

Çok sağ olun Sayın Hocam. Ben küçük bir es alacağım. Bu konferansı gerçekleştirirken öncesinde çalışan gerçekten güçlü, birbirlerini tanımayan, öncesinde bir sürü takım çalışmasıyla eğitilerek, bugün belki sizin sorularınıza yanıt vermiş ama gerçekten tüm gönülleriyle sizlerle birlikte çalışmak için hevesli olan, günlerdir aylardır bu konferansı bekleyen çok değerli bir konferans ekibim var. Ben sizlerin de huzurunda onları sahneye çağırmak istiyorum çünkü

AKEV olarak en çok inandığımız şey genç öğretmen adaylarımıza olabildiğince farklı öğrenme deneyimlerini görmelerini istenildi. Ben gerçekten yıllardır çalışmış olduğum gruplardan yine İstanbul Aydın Üniversitesi farkıyla farklı bir ekiple daha tanışmış oldum. Şimdi ben konferans organizasyonunu sahneye almak istiyorum. Bana yaşatmış olduğunu konferansa yaşatmış olduğu değerler için AKEV olarak size çok teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız.

PANEL

Katılımcı:

İsmim Muhittin Bayram, sorum Hilmi Bey'e. Sunumunuzun başında şehir haritasından bahsedilmiştir. İBB'de şehir haritası projesinde çalışanlardan birisiyim. Benim 7 yaşında bir kızım var ve üstün zekâlı olduğu yeni fark edilmiştir. Aslında bakarsanız okuldaki sıkıntılarından dolayı psikolojik bir danışmanlık almak üzere doktora gidişimizle başladı her şey ve çok yeni üstün zekâlı olduğu fark edilmiştir. Biz zaten fark etmiştik ama biraz ağırdan aldık ve dediğim gibi bir psikoloğun danışmanlığında bu duruma karar verilmiştir. "BİLSEM için geç mi kalınmıştır?" diye sormak için söz aldım çünkü Cuma günü kayıtlar sona ermiş. Bu konuda ne yapabilirim? Yol haritası olarak ne önerebilirsiniz? BİLSEM'in dışında ne yapmam gerekir?

Dr. Hilmi EREN:

Geç kaldınız ama 3 ve 4'te tekrar sınav hakkı olduğu için 3'üncü ve 4'üncü sınıfta tekrar düşünülebilir. Öncelikle okul rehberlik servisiyle görüşerek onların dolduracağı bir form var buna "RAM'a yönlendirme formu" denilmektedir. Yönlendirmede çocukla ilgili kanaatleri, gözlemleri ve düşüncelerini; sınıf öğretmeni ve rehber öğretmeni doldurmaktadır. Bunun dolu bir şekilde bağlı bulduğunuz rehberlik araştırma merkezine gidilmelidir. Yani RAM'a veliler nasıl gider? Eğer çocuk herhangi bir okula kayıtlıysa herhangi bir resim ya da özel eğitim kurumuna gidiyorsa okulun resmi yazısıyla o okulun bulunduğu ilçedeki RAM'a başvurulur. Diyelim ki sizin çocuğunuzun 3 yaşında okumayı söktü ve RAM'a gitmek istiyorsunuz o zaman ikametiniz neredeyse oradaki rehberlik araştırma merkezine gidilmektedir. Diyelim ki siz Büyükçekmece'de oturuyorsunuz ve çocuğunuzun Bakırköy'deki özel bir okula göndermektesiniz. O zaman Büyükçekmece'deki RAM'a değil Bakırköy RAM'a müracaat etmeniz gerekir. Oradaki mantık da şudur; RAM okul ile istişare edecektir. Okul rehber öğretmenine bir şeyler söyleyecektir, resmi yazı yazacaktır, bireyselleşmiş eğitim planı diyecektir vs. Bakırköy, Büyükçekmece'deki bir okula yazamayacağı için Bakırköy'deki RAM'a gitmeniz gerekir. Muhakkak RAM'a bir yönlendirme talep ediniz onun neticesinde destek eğitim odası öncelikle düşünülebilir ama okulu da bu anlamda harekete geçirmek için hizmet içi eğitim alması öğretmenlerimiz için önemlidir. İlimizde formatörler var eğer okul müdürlüğü ilimizdeki bu formatörlere veya il milli eğitim özel eğitimine ulaşırsa bu ilçede hemen hızlı bir şekilde bununla ilgili kurslar açılır ve düzenlenir. En azından destek eğitim odasında ilave eğitim alabilir. Bunun dışında çocuk üniversiteleri, bilim merkezleri var ve iki gün boyunca bahsedilen bir takım alternatifleri takip etmeniz gerekmektedir. Teşekkürler.

Katılımcı:

Merhabalar. Adım Hatice Demirel, iki tane çocuğum var ve çocuk üniversitesine gitmektedir. İlk önce Ayşin Hanım'a teşekkür ediyorum, iki gündür burada saat 9'dan bu saatlere kadar büyük bir bilgi birikimine sahip olmamıza sebep olduğu için. Bu bilgi bizi herhalde bir süre götürür diye düşünmekteyiz. Melodi hanım, Sevinç hanım ve diğer arkadaşlardan aldığımız bilgiler bizi herhalde uzun süre götürür.

Benim sorum Shirley Kokot'a; 2 çocuğumun da üstün yetenek tanısı konuldu. Kızım 4'üncü sınıfta, oğlum 1'inci sınıfta 7 yaşında fakat oğlumda ileri derecede öğrenme isteği var. Okul açılalı iki ay olmasına rağmen benim oğlum bu iki ay içerisinde okulun dönem boyunca vereceği 4 fasikülü bitirdi ve sınıfta boş boş oturmaktadır. 1 aydır ödev yapmamakta ve evde kitap okumaktadır. "Öğretmen bana kitap oku, dedi" demektedir ama nereye kadar okumalı ve ne yapacağız bu saatten sonra? Kızıma; "Çalış, oku diyorum. Oğluma yeter oğlum diyorum hadi yat artık." yani 1 ay içerisinde sayı vermem gerekirse 70 tane kitap okumuştur. Bu kısıtlamamla durdurmamla bırakmamla daha da çok okuyacaktır. Ben bu saatten sonra ne yapabilirim?

Prof. Dr. Shirley KOKOT:

Sorunuzu açıkçası anladım ama bir çözüm göremiyorum. Sınıfının çok ötesinde olan bir öğrencimiz var ama Türkiye'de uygulanan politikalar hakkında bir bilgim yok o yüzden cevap veremeyeceğim. Böyle bir durumda öğretmenin sadece söz konusu çocuk için ekstra materyal sağlaması aynı zamanda bu materyali sınıftaki herkese açık hale getirmesi gerekmektedir. Burada diğer çok bilgili konuşmacılarımızın bazılarından destek almanız gerektiği kanaatindeyimdir. Öğrencinin kritik düşünme, üst düzey düşünme, kendisini geliştirmeye yönelik imkânlarını arttırmak mutlaka öğretmenin elindedir fakat bu konuda öğretmenin bilgili olması gerekmektedir. Bu konuda ayrıca yapılabilecek çok şey vardır. Bir başka örnek; kendi projelerine çalışmasına yardımcı olunabilir, bu projeleri sınıfıyla paylaşabilir mesela. Nasıl işletilmesi gerektiği konusunda oldukça dikkat edilmesi gereken süreçtir. Çocukla ilgili detaylar neler bilmiyorum o yüzden diğer uzmanlardan bilgi alınması gerekmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Melodi ÖZYAPRAK:

Burada sizin veli olarak yapabileceğiniz şey doğru kurumlara ve kişilere yönlendirmektir. Siz bireysel olarak anne olmanın ve yönlendirici olmanın dışında eğitsel bir müdahalede bulunamazsınız zaten. Öğretmenin de olumlu tutumu olması diğer öğretmenlerden bir sıfır öne koymaktadır ama okul yönetiminin ve öğretmenin ekstra çaba göstermeleri gerekmektedir. Mesela; müfredatın daraltılmasından bahsettim sunumumda, bu müfredat daraltmak için özel kompaktörler vardır. Bu tarz kompaktörler yabancı kaynaklardan araştırılabilir. Orada bir üstün zekâlı çocuğun karma bir sınıfta nasıl eğitim görmesi gerektiğine dair yöntemler vardır. Bu yöntemlerden önce öğretmenin bu ekstra aktiviteleri yapmaya gönüllü olması lazımdır. Bu onun çok zamanını almaz. Az önce Doktor Kokot'un dediği gibi sınıfla birlikte gidebilecek ama belli yetenekteki çocukların ekstradan etkinlikler yapmasına müsaade eden ders planları vardır. Bunlara esnek ders planları denmektedir. 10 tane kazanım var, sınıfın geneli 4 kazanım üzerinden yaparken daha üst düzey çocuklar geri kalan 6 kazanımını yapmaktadır ve bunlar aynı ders saatlerinde yapılmaktadır. Bununla ilgili bir kitap vardır. Bu tarz eğitsel müdahaleleri sınıfa getirebilir. İkincisi eminim ki bu tarz başka öğrenciler de vardır bir tek sizin çocuğunuz değildir. Onlarla ilgili ikisiyle ilgilenebilecek bir yönder (mentor) ayarlanabilir buna yönetsel müdahale denmektedir. O çocukla bağımsız projeler yapabilecek branş öğretmenleri ayarlanabilir. Özel okuduğu için bu esnekliği talep edilebilir diye düşünüyorum kaldı ki MEB'de bile bu tarz şeyler yapmaya çalışılmaktadır. Çocuk için önemli olan bence orada bir yönderle bir aksiyon planı çizilmesidir. Sizin çocuğunuzun yetenekleri, o yeteneklerinin yanı sıra öncelikleri neler? Bir kariyer planlaması yapması gerekmektedir. Buna göre gittiği kursları etkinlikleri ayarlamak gerekir. Şimdi Türkiye'de yavaş yavaş özellikle İstanbul'da hafta sonu programları gibi okul dışı müfredat çalışmaları var, bunlara katılabilir. Tabii ki eksiklikleri var ama hafta sonu programlarında kendini keşfedebilir. En azından neye ilgisi var ve neye odaklanmak istiyor? Yapılabilecek çok şey var, bu noktada öğretmenden ve okul yönetiminden bir destek talep etmeniz gerekmektedir. Bugün üst düzey düşünmeden bahsedildi, diyelim

ki çocuklarla matematikte sizin çocuğunuzun dâhil edilebileceği ekstra bir etkinlik hazırlar. Çünkü muhtemelen dersin 15 dakikasında o beceriyi öğrenir ya da zaten bilerek geliyordu, onu ayrı bir yerde o etkinliğin üzerinden çalışmasına fırsat tanır.

Katılımcı:

Hilmi Hocam sunumunuz çok güzeldi. Ebeveynlerden sizin sürekli talebiniz olmaktadır. Ebeveynler gerçekten panik yapmakta haklı mıdır? Bu kadar yapılacak eylem onların üzerine mi kalmaktadır? Okula gitsin baskı yapsın falan, hakikaten bilmediğimden merak ettiğimden sormaktayım. Ebeveynler panik yapmasının bir sebebi o mudur?

Dr. Hilmi EREN:

Ben olanı yansıtıyorum, benimki bir tespit ve bu bir eleştiri değil çünkü aynı zamanda ben bir MEB mensubuyumdur. Bir anayasa maddesi, kanun, yönetmelik var ve bu yönetmelik 10 yıldan fazladır yürürlüktedir. Yönetmelikte var olmasına rağmen olmadığı gibi bir vukuat vardır. Onun üzerine 2008’de çıkmış bir genelge var, kaynaştırma uygulamaları konulu bir genelgedir. Bu genelgeyle okullarda hem kaynaştırma öğrencileri hem özel yetenekleri için destek eğitim odası açılması yönetmelik kanun maddeleri ve genelge varken bir genelge daha gelmiştir o da 18 Mayıs 2015’te. Demek ki saha güzel, yasalar güzel, maddeler güzel fakat biz bunları insan eliyle yapacağımız için ve burada da müdürler var öğretmenler var. Öncelikle müdürlerde şöyle bir; “bu çocuk zaten üstün, yapar yani biz bir de buna okul olarak ne gibi destek vereceğiz?” algısı olduğu için bu mantığın değişmesi gerekmektedir. Velilerin bunu biraz dürtmesi lazım, sadece MEB de değil sağlıkta da başka alanda kamuoyunun baskısı ve talep mekanizmasının işlemesiyle harekete geçtiği için ben burada hatırlatma yapmaktayım. Devletin dili yazıdır, söz uçar yazı bakidir. Bu anlamda dilekçe ve talep hakları kullanabilir. Bakanlık bunu istiyor, MEB Bakanı imzasıyla sürekli hatırlatma var, bir takım ödenekler de gönderiliyor demek ki açılması noktasında velilerin de biraz okul müdürünü dürtmesi, hatırlatması lazım, hakikat budur.

Katılımcı:

Merhaba, ben daha geniş daha küresel bir soru sormak istiyorum. Bu üstün yetenekli çocuklarla ilgili şöyle bir geçmişine bakıldığında Enderun ve Köy enstitüleri bunu çok detaylandırabiliriz. Şunu anlayabiliyoruz; bu çocuklar doğru işlenirse ülkelere ya da milletlere yön vermektedir. Bu daha önce geçmiş tarihimizde yapılmış şu anda Kore’de uygulanıyor ve Kore bununla ilgili çok ciddi bir noktaya gelmiştir. Peki, bizde niçin BİLSEM’ler ya da okullara kuracağımız 4 metre karelik odalarla günlük 2 saatlik ya da hafta sonları küçük parçacıklar vererek bu elimizdeki cevher yok edilmektedir? Niçin bu çocuklar için özel bir okul yok? Sadece bu çocukların eğitim alabileceği daha iyi yönlendirebileceği yer yok, niye böyle bir politikamız yok?

Dr. Hilmi EREN:

Ben de bir ekleme yapayım, “Ülkelerin gelişmesinde üstün çocuklar varken neden bu anlamda yeteri kadar çalışmalar yok?” dediniz. İhanet birinci seçenek olabilir. İkincisi gaflet ve delalet olabilir, yani tespit noktasında veya farkındalık noktasında zayıflık olabilmektedir. Bir üçüncü seçenek var, ben onun olduğunu varsayıyorum özellikle Milli Eğitim ayağında; hata yapmak istememektedirler. Doğru yapmak istemektedirler, bu konunun hassas ve narin bir konu olduğu noktasında bir düşünce var ve tanımlamalar noktasında bile hassaslar. Mesela, engeller noktasında bakalım; ilk tabir geri zekâlıdır hatta gazete manşetleri var toplumun şu kadarı geri zekâlı diye fakat bu bir hakaret olunca kavram değişmektedir. Sakat olmakta sonra sakat da değişmekte özürülü olmaktadır, özürülüler hakkında kanun kararnamesi var bu da bir

hakaret olunca engelli oluyor, engelli ne oldu şimdi özel eğitime ihtiyaç duyan birey oldu. Üstün zekâ, deha, süper zekâ, üstün yetenek şimdi MEB'in geldiği nokta özel yetenek. Tabirde aileyi travmaya götürmeyecek bir tanımlama yapılmak istenmektedir. MEB'in laboratuvarına ihtiyaç var, doğru modellerin ortaya konması bunun için farklı çalışmaların yararlı olduğuna inanmaktayım. Pilot uygulama ülke genelinde yapılmakta olmayınca toptan değiştirilmektedir. Pilot uygulama; ön test son test, bir takım nicel araştırmalarla, iki terazinin kefesine konup ölçüldüğü çalışmalar ve ülkede yaygınlaştırılıp yaygınlaştırılmayacağına kararı verildiği uygulamadır. Biz bir pilot uygulamayız Bahçelievler'de, İAÜ bir pilot uygulama bu modellerin artması gereklidir. Dünyadaki uygulamalardan ders alarak tarihten de notlar alarak bunun biraz hızlanması gerekmektedir. İlerlemek için örneklerin biraz artmasına ihtiyaç vardır.

Katılımcı:

Hocam merhaba, öncelikle yaptığınız çalışmalar için teşekkür ediyorum. Destek eğitim odası çok büyük eksiklidir. Biz kendi ilçemizde baya sorun yaşıyoruz. Bu durumda, izniniz olursa Hilmi hocam küçük bir düzeltmede bulunacağım. Alamet isimli bir robot bir romandan alınan kurgu bir şey, bu gazetede yayınlanınca gerçek olduğu düşünülür fakat bu gerçek değildir. Benim size bir sorum var, destek eğitim odası olmayan okullarda, okulun fiziki yapısı uygun değil kütüphane ya da öğretmenler odası kullanılabilir mi?

Dr. Hilmi EREN:

Yönetmelikte böyle bir ifade var. Kaynaştırma 2 Eylül 2008 tarihli genelgede aynen böyle bir ifade var. Fiziki mekân sıkıntısı durumunda kütüphane, laboratuvar gibi ortamlar destek eğitim odası hizmeti için kullanılabilir diyor, o genelgede var.

Katılımcı:

Merhaba, ben İstanbul Üniversitesi üstün zekâlılar öğretmenliği 4'üncü sınıf öğrencisiyim. Benim sorum Aysin Hocaya çocuk üniversitesiyle ilgili anlattığı yerde çocuklara alanları dışında yani öğrenmesi gereken Türkçe ve matematik derslerin dışında dersler anlatıldığı söylenmiştir. Ben de dün bu konu hakkında düşünüyordum, bir çocuk mühendislik alanında bir ders aldıktan sonra ikinci sınıfta bu çocuk ister istemez soyut matematiğe ve mühendislik alanındaki derslere bilgi sahibi olacaktır. Peki, bir çocuk liseye geçtiğinde ne olacak? Çocuk 2'inci sınıftayken soyut matematiği biliyor ama onun yaşları gibi matematik yapması gerekmektedir veya liseye geçene kadar beklemesi gerekmektedir. Üniversite düzeyinde bilgiye sahip olan çocuk neden bu kadar beklemek zorundadır? Bununla ilgili bir çalışma var mı? Çocuk üniversitesinde yapılan çalışma çok güzel ama eğer ileriye dönük planlama olmazsa günümüzü kurtarmak gibi görünmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Aysin KAPLAN SAYI:

Tabii ki ona katılıyorum anladığım kadarıyla şunu söyledin; sistemle tutarlılığı nasıl sağlayabiliriz? Bir kere çocuğu yavaşlatmak söz konusu değildir. Bu tıpkı ailelerin bize; "Hocam, bu çocukta farklı bir şeyler var ama test yaptırmak istemiyoruz, ya etiketlenirse" sormasına benzemektedir. Bu çocuk üstün zekâlıysa ve tanılatmıyorsan o zaman kötülük ediyorsun çocuğuna çünkü gerekli önlemleri almıyorsun, yer çekimini yok sayabilirsin ama ondan etkilenmemen mümkün değildir. Yaptığımız şey şu; çocuğun olabildiğince hızlandırılmasına destek olup ilgi alanı ne ise üniversiteden ders alması sağlanmaktadır. Şu anda bu kredi olarak saydırılmakta mıdır? Böyle bir şey çok mümkün değil maalesef ama sen eğer iyi bir öğretmensen, çocuğun ilgi alanında çok iyi yönder olabiliyorsan doğrudan üretime yönelik o çocuğu çalıştırır ve ortaya bir üretim çıkarmasını bir proje çıkarmasını sağlayabilirsin ki

hızlandırma çalışmaları bunu söylemektedir. Bilindiği üzere matematikte kırılma 16 yaşır diğer alanlarda 18 yaş. Eğer çocuk hızlı öğreniyorsa senin bu çocuğun üretim ortaya koyabilmesi için yani kendini gerçekleştirebilmesi için 16 – 18'e kadar o alanda bilgi boşluğunu tamamlaman gerekmektedir ki kırılma yaşayıp bu çocuk belki dünyayı kurtarabilecek ürün koyabilmesi için. Türkiye'nin patent sayıları çok açık, bunun sebebi bizim bu kadar yavaşlatmamızdır. Çocuk gelsin 1'inci sınıfta okuma yazma bilmesin, velilere okuma yazma öğretmeyin derler, çocuğun ilgisi var bunu yavaşlatamazsınız. Şelalede akan balıkları ters yüzdürmeye çalışılmaktadır olursunuz bu durumda. O yüzden tabii ki sistematik olarak bütün bunların değişmesi için herkes burada eminim ki elinden geleni yapıyor ama öncelikli olarak bizim öğretmen olarak da kendimizi değiştirip farklı bir gözlükle bakmaya ihtiyacımız var diye düşünmekteyim. Umarım cevabını almışsındır.

Katılımcı:

Merhabalar, ben Abidin Açıkan, 45 yıllık öğretmenim. İstanbul'un çok farklı kesimlerinde çalıştım. Daha önce rehberlik yoktu, okullarda rehberlik biriminin kurulması iyi bir adımdı. Sonra ilçelerde RAM'larında kurulması doğrudur. Ancak üstün zekâlı çocukların tespitinde, tanılanmasında, yönlendirilmesinde yahut iki kere farklı öğrencilerin yönlendirilmesinde; birinci etap okullardaki rehberlik birimi, ikinci etap ilçelerdeki RAM olmaktadır. Peki, bunlarda bir standart var mıdır? Çünkü çok farklı ilçelerde çalıştım, hiperaktif, hareketli, çok zeki gibi tanımlar okullarda karma karışıktır. Bunun netleşmesi yine rehberlik araştırma merkezinin katkısıyla öğretmenlerin eğitilmesiyle doğrudur. Sizin ilçenizi duyunca sevindim. Diğer ilçelerde bir standart var mı? Örneğin ilçe bir çocuğu RAM'a yönlendiriyor ve özel eğitim sınıfına gidiyorsa aynı özür grubunda aynı eş değer bir öğrenci başka ilçede gidememekte, gönderilmemekte ve alınmamaktadır. Bunun bir standartı var mı yahut böyle bir ihtiyaç var mı?

Dr. Hilmi EREN:

Şöyle, tabii belli standartlar var hatta MEB standartlar yönetmeliği bile vardır. Birçok okulumuzda rehberlik servisleri var ve burada görev yapan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler var. Gelişmiş ülkelerdeki öğrenci adedi başına düşen rehber öğretmen oranıyla bizdeki arasında büyük bir fark vardır. Bizde bir rehber öğretmene düşen öğrenci adedi biraz fazladır. Bazen iyi ihtimalde 500 ortalama 1000 civarı öğrenci düşmektedir. Öğretmen başına 1000 öğrenci düştüğü için öğrenci hissettirmeden, öğretmende yönlendirmeden bir okulda özel eğitime ihtiyaç duyan bireyin ortaya çıkması mümkün olmamaktadır. Birinci dereceden ailelerin bilinçli olması lazımdır. Buradan aldığınız izlenimlerle tecrübelerle benim çocuğumda şu olabilir, göz kontağı kurmuyor, şunu yapmıyor, bunu yapmıyor acaba bir anormali, bir farklılık var mıdır? Bunu bir incelemeye ihtiyaç var mı? Algısı sizde oluşuyor ve bu ailenin yapacağı iştir. O zaman siz zaten öğretmeni ve okul rehberlik servisini teşvik etmektesiniz. Böyle olmayan ailelerdeyse öncelikle sınıf öğretmenlerinin fark etmesi beklenmektedir. Öğretmenin bu konuda birikimi varsa, hangi çocuklar üstündür hangileri parlak zekâlı olabilir? Özel öğrenme güçlüğü nedir? Şöyle tabularla karşılaşılmaktadır mesela; sürekli b'yi d'yi ters yazmaktadır, 5 sene karışık yazmıştır ve bu yıllardır devam etmiştir. 5 sene sonra çocukta disleksi durumunun fark edildiği durumlarla karşılaşılmaktadır. Bu yüzden ben hep sunumlarında buna vurgu yapıyorum, siz öncelikle meseleye hâkim olmalısınız çünkü bir çocuğunuz var, çocuğun gelişim özellikleriyle ilgili asgari de olsa bilgi sahibi olmalısınız. Sınıf öğretmenleri bu konuda bilinçliyse okul rehberlik servisine yönlendirmektedir. İncelemelerle RAM'a yönlendirmektedir. Bunu biz çocuklarımızın gelişim alanlarını görmek istiyoruz, gelişmiş olduğu yönlerini bunları desteklemek, ihtiyacı varsa aileleri ve çocukları desteklemek istiyoruz diyerek yaparsanız bu doğru bir yöntemdir. Burada iki fayda çıktı; üst dilimde olan çocuklar, bir de alt dilimde olan

çocuklar. Aslında öğrenme güçlüğü yaşayan veya zihinsel yetersizliği olan öğrenciler çıktı ama öğretmen bunun farkında değil çünkü çocuk sessiz sakin sınıfta oturmaktadır. Bu yüzden bilinçli şekilde yapılırsa tarama faaliyetlerinin olabileceğini düşünüyorum ama bu konuda o bilinç yoksa risk veya sıkıntı olabilir normal prosedürde rehberlik RAM'a yönlendirir. Burada bir standart var ama tarama her yerde yapılmamaktadır.

YAZARLAR HAKKINDA

Yrd. Doç. Dr. Aysin KAPLAN SAYI

Lisans eğitimine Türkiye derecesi olarak kabul edilen Aysin KAPLAN SAYI; İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Eğitiminde lisans eğitimini bitirdikten sonra yüksek lisans ve doktora eğitimini yine İstanbul Üniversitesinde Özel Eğitim "Üstün Zekâlıların Eğitimi" bölümünde tamamlamıştır. MEB'de sekiz yıl İngilizce öğretmenliği yaparak, ülke gerçeklerini ve öğretmenliği uygulamalı olarak yaşama ve görme şansına sahip olan SAYI, liseden beri zekâ, eğitim ve psikoloji konuları üzerinde çalışmaktadır. Uzmanlık alanı Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi olan Sayı, alanla ilgili çalışmalarına 2003 yılından beri devam etmektedir. Üstün Zekâlılar Proje Okulu olan Beyazıt Ford Otosan İlköğretim okulunda asistanlık, öğretmenlik ve yöneticilik deneyimlerinin yanı sıra İstanbul Üniversitesi Çocuk Üniversitesinde Üstün Zekâlılar Zenginleştirme Eğitimi programı eğitmenliği yapmıştır. Dört yıldır Yrd. Doç.Dr olarak İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Üniversitesinin hem eğitim koordinatörlüğünü hem de yöneticiliğini yürüterek; Üstün Zekâlı Çocuklara zenginleştirme eğitimi sunmakta aynı zamanda İstanbul Aydın Üniversitesi Üstün Zekâlılar Öğretmenliği ve Özel Eğitim Bölüm Başkanlığını yürütmektedir. Sayı şu ana kadar; bir çok sempozyum ve konferansın organizasyonunda yer almış olup; TRT Çocuk Binbir Cin Fikir Proje Yarışması Programının Proje Teknik Direktörlüğünü yürütmüştür. Sayı, İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde İstanbul Kalkınma Ajansı, TÜBİTAK, Ulusal Ajans ve İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından desteklenen BAP projeleri yürütmektedir. Projelerle birlikte "uluslararasılaşma, kalite ve akreditasyon" gibi konulara da ilgi duyan ve bu alanlarda da çalışmalar yürütmeye başlayan Sayı, Eğitim Fakülteleri Programlarını Değerlendirme Akreditasyon Derneği Genel Sekreteridir. 12-13 Nisan 2016 tarihlerinde yürütülen Uluslararası Yükseköğretimde Yeni Eğilimler Kongresi de İAÜ BAP tarafından desteklenmiş olup; bu kongre raporu projenin önemli çıktılarından biridir.

Uzman Zuhâl TOPÇU

Topçu, Lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Fizik alanında tamamladıktan sonra Pedagojik Formasyon eğitimini de alıp özel kurumlarda üç yıl süreyle öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesi'nde uzman olarak göreve başlamıştır. İstanbul Aydın Üniversitesi'nin İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve İstanbul Kalkınma Ajansı desteğiyle yürüttüğü "Dezavantajlı Özel Yetenekli Çocuklar İçin Zenginleştirilmiş Destek Eğitim Programı Projesi" nde yer almıştır. İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesi'nde Ulusal ve Uluslararası kongre ve konferansların düzenlenmesinde aktif olarak görev almıştır. Şu an da İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesi'nde eğitim programlarının hazırlanması, yürütülmesi ve eğitim organizasyonundan sorumlu olan Topçu; aynı zamanda ikinci üniversite olarak Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde Sosyoloji lisans bölümüne devam etmektedir.

Araştırma Görevlisi Ömer Faruk ÖZBEY

Özbey, Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği alanında tamamladıktan sonra Saklı Düşler Sanat Merkezi kurumunda bir yıl süreyle tiyatro oyunlarında rol almıştır. Daha sonra İstanbul Aydın Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Programında araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. Şu an da İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesi'nde akademik çalışmaların hazırlanması, yürütülmesi ve asiste edilmesinde sorumlu olan Özbey; aynı zamanda Gazi Üniversitesi'nde Sınıf Öğretmenliği Bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Koordinatör Tevhide Gizem MEDET

Tevhide Gizem Medet Öğrenimini İstanbul Aydın Üniversitesi Çocuk Gelişimi alanında tamamlayarak İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesi Asistanı olarak görev yapmaya başladı. Çocuk Üniversitesi organizasyon, eğitim ve yürütülmesine destek olan T. Gizem Medet, İstanbul Aydın Üniversitesi'nin İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ortaklığı ve İstanbul Kalkınma Ajansı desteğiyle yürüttüğü "Dezavantajlı Özel Yetenekli Çocuklar için Zenginleştirilmiş Destek Eğitim Programı Projesi'nde" yer aldı. T. Gizem Medet İstanbul Aydın Çocuk Üniversitesinde görevine devam etmekte olup, 2. Üniversitesi olarak Eskişehir Anadolu Üniversitesindeki Sosyal Hizmetler ön lisans bölümüne devam etmektedir. Aynı zamanda Çocuk Üniversitesi çatısı altında yürütülen birçok Kalkınma Ajansı ve Avrupa Birliği projelerinde yer almakta; Çocuk Üniveritesi yayın çalışmalarına destek olmaktadır.

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
ÇOCUK EĞİTİMİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
"ÇOCUK ÜNİVERSİTESİ"

ULUSLARARASI ÜSTÜN / ÖZEL YETENEKLİLERİN
EĞİTİMİ KONFERANSI